

De moeilijke jaren 1840 in Oudenaarde

Deel II - Bijlagen

Dit pdf-bestand maakt deel uit van www.thesis.net

Ronsijn Wouter
Promotor: Prof. Dr. E. Vanhaute

Scriptie voorgelegd aan de Faculteit Letteren en
Wijsbegeerte, vakgroep Nieuwste Tijden, tot het
behalen van het diploma licentiaat geschiedenis

1. Inhoudstafel

A	Overzicht bijlagen	2
1.	Inhoudstafel	2
2.	Overzicht reglementen in bijlage	4
3.	Inhoud CD-ROM	5
B	CD-ROM.....	7
C	Oudenaarde algemeen.....	8
1.	Kaart van Oudenaarde, rond 1820	8
2.	Kaart van Oudenaarde, 19 ^{de} eeuw (stad en vesting)	9
3.	Kaart van Oudenaarde, 19 ^{de} eeuw (enkel vesting)	10
4.	Oude Oudenaardse maten en gewichten	11
5.	Stadspoorten: opening, rechten	12
6.	Verkeer op de Schelde, 1839 - 1850	13
7.	Plaats-, kaai-, weeg- en meetrecht (1851)	14
8.	Beschrijving van de regio Oudenaarde, 1845 (pleidooi voor een spoorweg)	15
9.	Overzicht van de nijverheden te Oudenaarde (Statistique manufacturière, 11.01.1834)	17
10.	Overzicht van de nijverheden te Oudenaarde, 1843	19
11.	Statistiek van de katoennijverheid te Oudenaarde, 29.04.1835	21
12.	Lijst met fabrikanten en fabriekseigenaars, 26.04.1843	21
13.	Bier in Oudenaarde	22
14.	Markt van Oudenaarde, 1842 - 1877	23
15.	Nieuwe ingeschrevenen voor de burgerwacht (1840 - 1848), met beroepsaanduiding.....	24
16.	Sociale ongelijkheid (huizenbezit), 1822 - 1890	30
17.	Sociale ongelijkheid: verschillende stadsdelen (1834)	32
18.	Samenstelling van het gemeentebestuur, 1840 - 1850	34
D	Linnennijverheid	36
1.	Brief van een arme wever (<i>Gazette van Audenaerde</i> , 1842).....	36
2.	Huisgezinnen actief in de linnennijverheid (27.09.1840)	37
3.	Overzicht spinsters en zwingelaars (ongedateerd)	39
4.	Overzicht patentplichtige handelaars, kooplui en commissionairs in lijnwaad en vlas (1800 - 1857)....	40
5.	Aantal verkochte stukken lijnwaad in Oudenaarde (1815 - 1867)	43
6.	Meten en stempelen van lijnwaad: opbrengst van verpachting (in fr.)	45
7.	Artikelenreeks "Over de organisatie van het werk in het district Oudenaarde"	46
8.	Geschil tussen Hamont en het stadsbestuur (1844).....	50
9.	Overeenkomst tussen de overheid en fabrikanten Vanderstraeten-Dumont en Boelaert	52
	9.1 Overeenkomst van 13.02.1851	52
	9.2 Overeenkomst van 22.03.1854	54
	9.3 Spinlonen in de ateliers van Mater en Zingem (1853).....	56
10.	Reglement op de linnenmarkt (30.05.1842).....	58
E	Landbouw	59
1.	Landbouwtellingen	59

1.1	Landbouwtelling van 1834	59
1.2	Telling van de granen van 1840	60
1.3	Landbouwtelling van 1846(1)	60
1.4	Landbouwtelling van 1846	61
1.5	Opmerkingen bij de landbouwtelling van 1846.....	65
1.6	Landbouwtelling van 1856	67
2.	Grondgebruik.....	70
2.1	Bestemming van de gronden, 1822 - 1834	70
2.2	Bestemming van de gronden per sectie van de stad (in ha), 1834	71
2.3	Grondsoorten, indeling volgens kwaliteit in klassen, 1821	72
3.	Inlichtingen i.v.m. de aardappelooft (1845): lijst van landbouwers en hun oppervlakte.....	73
4.	Temperaturen.....	75
5.	Marktbevoorrading en -prijzen, 1839 - 1849.....	76
5.1	Verkochte hoeveelheden op de Oudenaardse donderdagmarkt	76
5.2	Marktprijzen	77
5.3	Prijzen van boter en eieren	78
6.	Aanvraag van kosteloze plantaardappelen.....	83
7.	Marktreglementen.....	85
7.1	Reglement op de boter-, eier- en fruitmarkt (besluit uit Franse tijd, herhaald 30.04.1842).....	85
7.2	Reglement op de aardappelmarkt (30.04.1842).....	85
7.3	Reglement op de pluimveemarkt (30.04.1842)	86
F	Sociale impact.....	87
1.	Armoede op het platteland in arrondissement Oudenaarde (1845-1846).....	87
2.	Behoeftigheid: oorzaken van behoeftigheid	88
2.1	Totaal voor Oudenaarde, 1839 - 1850	88
2.2	Mannen en vrouwen afzonderlijk, 1844 - 1850.....	89
2.3	Totaal voor Oost-Vlaanderen, 1839 - 1850	90
3.	Behoeftigheid: leeftijd van behoeftigen (Oudenaarde), 1839 - 1850.....	91
4.	Behoeftigheid: beroepen van armen	92
4.1	Oudenaarde, 1839 - 1850	92
4.2	Oost-Vlaanderen, 1839 - 1850.....	93
5.	Onderstandswoning: aantal brieven per maand	94
6.	Cholera: lijst van aangetaste personen.....	95
7.	Cholera: ruimtelijk patroon (cijfers)	100
8.	Demografie	101
8.1	Geboorte	101
8.2	Overlijdens	105
8.3	Huwelijken	118
8.4	Overzicht uit jaarverslagen (1839 - 1850).....	131
8.5	Overzicht uit Van Simaey's: Oudenaarde, Bevere, Leupegem en kanton (1830 - 1860)	132
8.6	Volkstelling van 1846: gedetailleerde gegevens voor Oudenaarde	136
9.	Overzicht van misdrijven, 1839 - 1850.....	139
10.	Transport van bedelaars (1848 - 1850)	141
G	Toenadering en repressie.....	143
1.	Begrotingen, 1840 - 1850	143
2.	Armenzorg	144
2.1	Brief van armmeester E. Van Cauwenberghe in de <i>Gazette van Audenaerde</i>	144
2.2	Armbestuur: begroting voor 1846, 1847 en 1848.....	146
2.3	Armbestuur: inkomsten en uitgaven (1844 - 1857).....	147
2.4	Opmerkingen bij de rekening van 1843:	147
2.5	Armbestuur: steun aan personen buiten de gemeente (1845)	148
2.6	Subsidie van de Burgerlijke Godshuizen aan het Armbestuur (01.11.1850).....	149
2.7	Broodzetting	151
2.8	Openbare godshuizen: cultuur van gronden	151
2.9	Brief van dr. Vandermeersch: toelaten van zieken (03.05.1834).....	152
2.10	Brief van drs. Vandermeersch en Tyman-Liedts: statistiek en toelaten van zieken (30.01.1847) .	153

2.11	Ouderlingentehuis : nieuw gebouw voor ouderen (31.01.1842).....	154
2.12	Ouderlingentehuis: toelaten van ouderen (08.08.1842).....	155
2.13	Ouderlingentehuis: tabak voor de ouderen (18.04.1849).....	155
2.14	Reglement van de Arme Meisjesschool (weeshuis, Fondatie Staelins).....	156
2.15	Prijs voor een dag onderhoud in de weeshuizen, 1839 - 1843.....	157
2.16	Verblijfplaatsen van de weesmeisjes, 1802 - 1843.....	157
2.17	Weesmeisjes: verhuis naar het oorspronkelijke lokaal in 1843.....	158
2.18	Spaargelden van de wezen.....	158
2.19	Aantal wezen in de weeshuizen, 1836 - 1850.....	159
2.20	Rekeningen van de werkschool voor arme meisjes, 1840 - 1850.....	160
2.21	Vondelingen en verlaten kinderen, 1823 - 1833.....	161
2.22	Vondelingen en verlaten kinderen, 1834 - 1838.....	162
2.23	Vondelingen en verlaten kinderen, 1836 - 1850.....	163
2.24	Vondelingen en verlaten kinderen in 1846, onderhouden door verschillende instellingen	165
3.	Onderwijs.....	166
3.1	Kosteloos lager onderwijs (05.07.1843).....	166
3.2	Kosteloos lager onderwijs (12.06.1844).....	166
3.3	Reglement op het lager onderwijs (kosteloos, o.l.v. De Smet, 30.11.1844).....	167
3.4	Reglement op het lager onderwijs (betalend, o.l.v. Clepkens, 24.05.1845).....	169
3.5	Brief van leraar Robert aan de burgemeester (10.06.1847).....	171
3.6	Subsidie van de stad voor de gemeentescholen voor lager onderwijs (1845 - 1850).....	172
3.7	Kosteloos lager onderwijs: aanplakbrief voor inschrijvingen (juni 1844).....	173
3.8	Organisatie van de École industrielle préparatoire.....	174
3.9	Privé- en zondagsscholen.....	175
4.	Uitzonderlijke maatregelen.....	176
4.1	Voorstel in de <i>Gazette van Audenaerde: Toevlucht der Armen</i> (23.11.1845).....	176
4.2	Lening van 12.000 fr. door het stadsbestuur (18.10.1845).....	179
4.3	Oprichting van een spaarkas voor de armen (26.07.1848).....	180
5.	Maatregelen ter bevordering van de hygiëne.....	181
5.1	Reglement op de vismarkt (vischmijn) (07.01.1841).....	181
5.2	Reglement op de verkoop van vlees (24.04.1844).....	181
5.3	Controle op het vegen van schoorstenen (06.03.1847).....	183
5.4	Oprichting van een gezondheidscomité (23.12.1848).....	184
5.5	Project tot reglement op het schoonmaken van arbeiderswoningen (februari 1852).....	185
6.	Repressie.....	187
6.1	Verbod op de "straetschenderij" (29.05.1841).....	187
6.2	Reglement op herbergiers, hoteleigenaars, e.d. (13.08.1842).....	188
6.3	Reglement op huizen van ontucht (28.10.1838).....	189
6.4	Ordehandhaving in 1848.....	191
6.5	Aanklacht tegen betuigeling van de bedelarij (<i>Gazette van Audenaerde</i> , 21.12.1845).....	192
6.6	Brieven van de gouverneur: betuigeling van de bedelarij (eind 1846).....	194
6.7	Inleiding van E. Van Cauwenberghe op heruitgave van verordening (1538) tegen bedelarij	195

2. Overzicht reglementen in bijlage

1.	Reglement op de linnenmarkt (30.05.1842).....	58
2.	Reglement op de boter-, eier- en fruitmarkt (besluit uit Franse tijd, herhaald 30.04.1842).....	85
3.	Reglement op de aardappelmarkt (30.04.1842).....	85
4.	Reglement op de pluimveemarkt (30.04.1842).....	86
5.	Ouderlingentehuis: toelaten van ouderen (08.08.1842).....	155
6.	Reglement van de Arme Meisjesschool (weeshuis, Fondatie Staelins).....	156
7.	Reglement op het lager onderwijs (kosteloos, o.l.v. De Smet, 30.11.1844).....	167
8.	Reglement op het lager onderwijs (betalend, o.l.v. Clepkens, 24.05.1845).....	169
9.	Reglement op de vismarkt (vischmijn) (07.01.1841).....	181
10.	Reglement op de verkoop van vlees (24.04.1844).....	181
11.	Project tot reglement op het schoonmaken van arbeiderswoningen (februari 1852).....	185
12.	Verbod op de "straetschenderij" (29.05.1841).....	187
13.	Reglement op herbergiers, hoteleigenaars, e.d. (13.08.1842).....	188
14.	Reglement op huizen van ontucht (28.10.1838).....	189

3. Inhoud CD-ROM

/Excel

Industrie Recensement Général 1846.xls
Markt (Aanbod, afname, prijzen).xls
Oudenaardse oppervlaktematen.xls

/Hulpmiddelen

Kalender.htm
Salut et Fraternite 1.6.1.exe

/Kaarten

/

1. Oost-vlaanderen.gif
2. Arrondissement Oudenaarde.gif
3. Deelgemeenten Oudenaarde.gif
4. Stad Oudenaarde (kleur ingevuld).gif
4. Stad Oudenaarde (kleur).gif
4. Stad Oudenaarde (zwart-wit).gif

/Kaart 19de eeuw (RAR)

B304-Inv244 - Stad (linkerkant).jpg
B304-Inv244 - Stad (rechterkant).jpg
B304-Inv244 - Vesting (linkerkant).jpg
B304-Inv244 - Vesting (rechtkant).jpg
Stad en vesting (samengevoegd klein).jpg
Vesting (samengevoegd klein).jpg

/Kaart 1820 (SAO)

484 - Eindries (1e kwart).jpg
484 - Eindries (2e kwart).jpg
484 - Eindries (3e kwart).jpg
484 - Eindries (4e kwart).jpg
484 - Eindries (volledig).jpg
485 - Walburga (1e kwart).jpg
485 - Walburga (2e kwart).jpg
485 - Walburga (3e kwart).jpg
485 - Walburga (4e kwart).jpg
485 - Walburga (volledig).jpg
486 - Pamele (1e kwart).jpg
486 - Pamele (2e kwart).jpg
486 - Pamele (3e kwart).jpg
486 - Pamele (4e kwart).jpg
486 - Pamele (volledig).jpg
Walburga & Pamele samengevoegd (groot).jpg
Walburga & Pamele samengevoegd (klein).jpg

/Scriptie

Deel I.doc
Deel I.pdf
Deel II - Bijlagen.doc
Deel II - Bijlagen.pdf
Deel III - Bronnenoverzicht.doc
Deel III - Bronnenoverzicht.pdf

/Webpagina's

Belgische Gemeenten sinds 1831 - Tweektalige gemeenten.mht (<http://users.skynet.be/sky60754/nf/Belggem.htm>)

Belgische Gemeenten sinds 1831 - Fusie Gemeenten.mht (<http://users.skynet.be/sky60754/nf/tweektalgem.htm>)

Conversion de dates.mht (<http://prairial.free.fr/calendrier/convdates.html>)

Ergotalkaloiden.mht (<http://www.voedsel.net/themas/ergotalkaloiden.htm>)

Ingrediënt aardappel (Groenten).mht (http://www.xquis.com/products/_nl/aardappel.htm)

Spoorwegen - Belgische spoorlijnen.mht (<http://users.pandora.be/pk/lijnen.htm>)

Spoorwegen - Belgische spoorwegstations.mht (<http://users.pandora.be/pk/stations.htm>)

Temperature Conversion.mht (<http://www.csgnetwork.com/tempconv.html>)

Wat is Bordelése pap of Bordeauxse pap.mht (<http://www.tuingids.net/pages/detail.asp?Id=2794>)

C

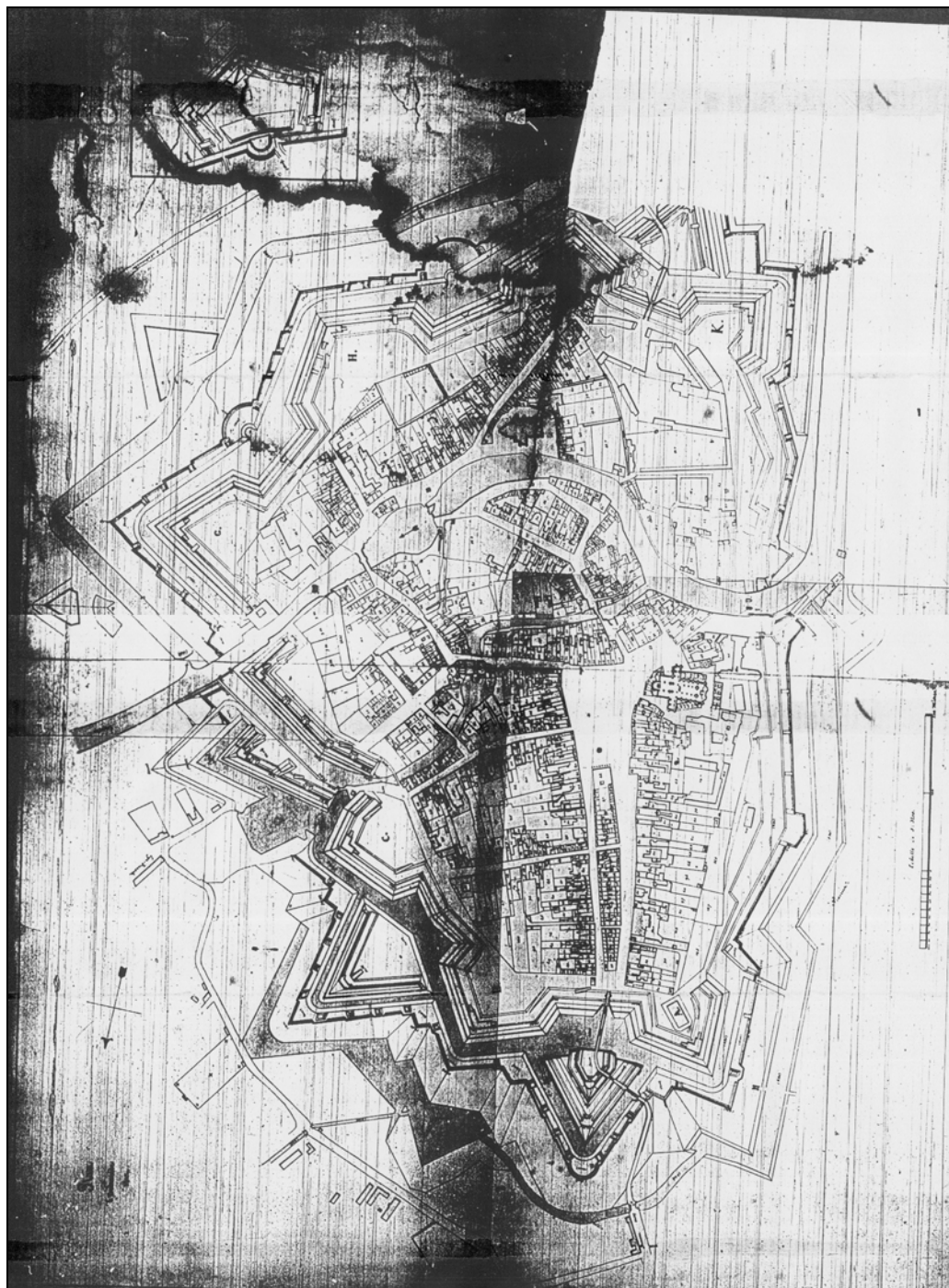
Oudenaarde algemeen

1. Kaart van Oudenaarde, rond 1820¹

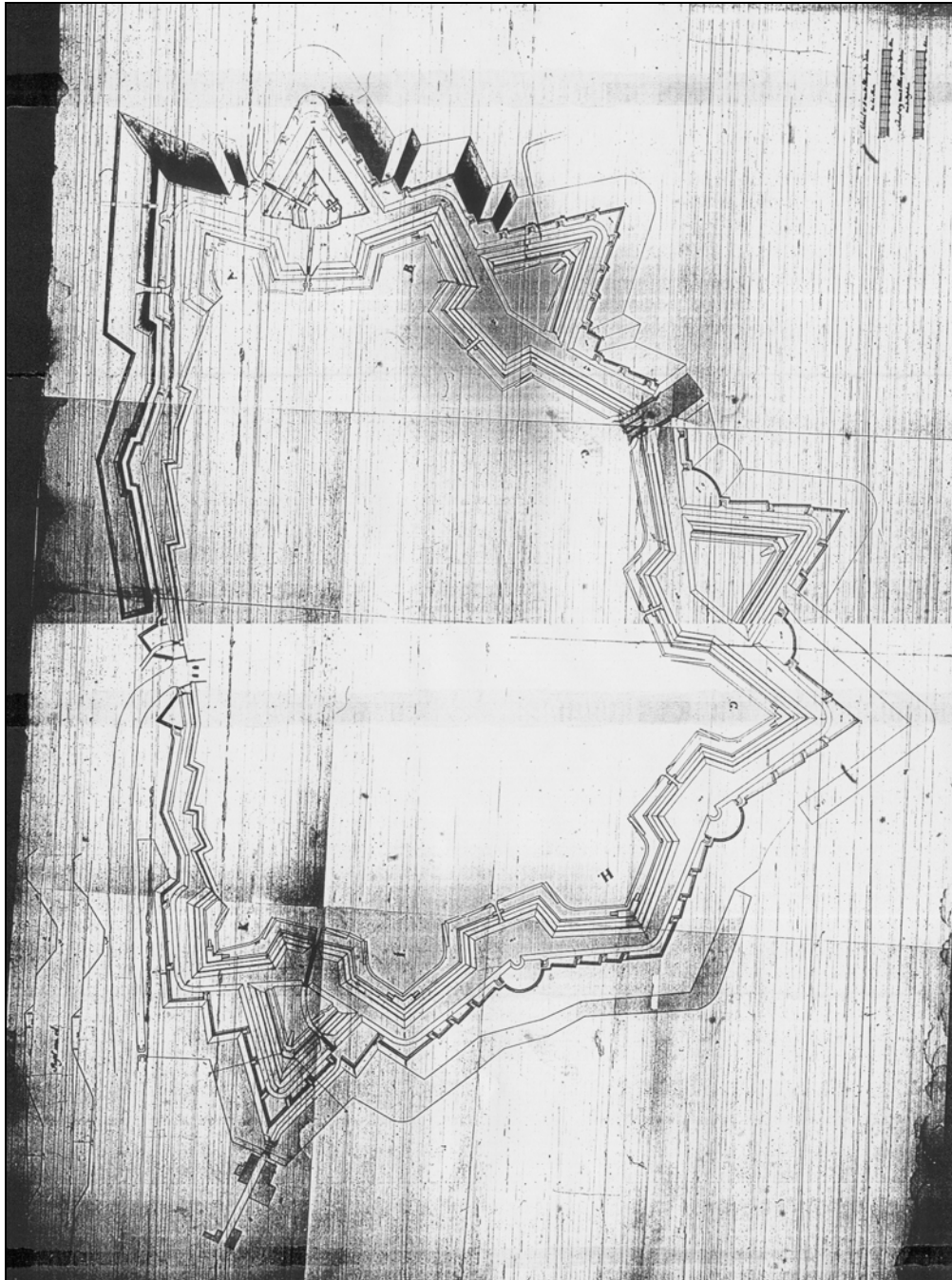
¹ SAO, *Inventaris oud archief*: Kaarten en plans, 485: Kadastrale sectiekaart (Walburga) en 486: Kadastrale sectiekaart (Pamele), ca. 1820

2. Kaart van Oudenaarde, 19de eeuw (stad en vesting)²

² RAR, Microfilm B304, Inventarisnr. 244 (Kaart van Oudenaarde, 19de eeuw)

3. Kaart van Oudenaarde, 19de eeuw (enkel vesting)³

³ RAR, Microfilm B304, Inventarisnr. 244 (Kaart van Oudenaarde, 19de eeuw)

4. Oude Oudenaardse maten en gewichten

Lengte- en oppervlaktematens⁴:

- 1 Oudenaardse voet = 0,2851 meter (⁵)
- 1 voet²: 0,0000081279 ha; 400 voet² = 1 roede²
- 1 roede² = 0,0032511600 ha; 400 roede² = 1 bunder²; 100 roeden of 1/4e van een bunder = een “vierendeel”
- 1 bunder² = 1,3004640000 ha

Gewicht:

- 1 Oudenaardse pond = 0,44192 kg (⁶)
- 1 Oudenaards meuken = 17 à 18 kg (⁷)

Nederlandse ellen in Oudenaardse ellen⁸:

- 1 Nederlandse el = ± 1,3 Oudenaardse *ruwe linnen ellen* (30 nederlandse ellen = 39 Oudenaardse ruwe linnen ellen; 38¼ = 49; 38½ = 50; 38¾ = 50; 39 = 50; 39¼ = 51; ...)
- 1 Nederlandse el (of meter) = 1 el, 1 vierendeel, 3 taillien (Oudenaardsche ‘*merceniers of winkeliers ellen*’)

Inhoudsmaten:

- 1 stoop = 2,27272727... liter (2,27 liter, 3/11^e milliliter⁹)
- 1 mudde = 6 zakken; 1 zak = 1,08 hl (ca. 75 kg tarwe of rogge¹⁰)

⁴ -, Audenaerdschen wegwyzer, almanach voor 1851 bijzonderlyk geschikt voor het distrikt Audenaerde, Oudenaarde, Drukkerij Felix Van Peteghem-Ronsse, s.d., p. 33-35

⁵ In de wegwijzer staat “Den voet is lang 0,2851 millimeters”, maar dat moet uiteraard ‘meters’ zijn

⁶ -, Audenaerdschen wegwyzer, almanach voor 1851 ..., p. 87-92

⁷ In de krant van 08.03.1846 schreef men ‘2 fr. het meuken of 16 fr. per zak van 140 kg.’, wat dus neerkomt op 17,5 kg in één meuken. RAR, Microfilm B80, Gazette van Audenaerde, 09.05.1847, N° 19, 13de jaargang, p. 2, 3e kolom; 08.03.1846, N° 10, 12de jaargang, p. 2, 3e kolom

⁸ -, Audenaerdschen wegwyzer; almanach voor het schrikkel-jaer 1852, byonderlyk geschikt voor het distrikt Audenaerde, Oudenaarde, Drukkerij Felix Van Peteghem-Ronsse, s.d., p. 33, 43

⁹ -, Audenaerdschen wegwyzer; almanach voor het schrikkel-jaer 1852 ..., p. 37

¹⁰ HAEGEMAN (Jan), Schaarste en overvloed. De impact van twee negentiende-eeuwse voedselcrisisen op Oudenaarde. 1840-1850 en 1880-1890. (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, KUL, Leen Van Molle), Leuven, KUL, 2002, p. 20 (voetnoot 68)

5. Stadspoorten: opening, rechten¹¹

De openingsuren werden veranderd eind 1844. De poortrechten bleven duidelijk dezelfde.

Datum	Openingsuur		Sluitingsuur	
	Vóór dec. 1844	Vanaf dec. 1844	Vóór dec. 1844	Vanaf dec. 1844
01.04	04:30	04:30	20:00	20:00
15.04	04:00	04:00	20:30	20:30
01.05	04:00	04:00	21:00	21:00
15.05	03:30	03:30	21:00	22:00
01.08	04:00	04:00	21:00	21:00
15.08	04:00	04:00	20:30	20:30
01.09	04:30	04:30	20:30	20:30
15.09	05:00	05:00	19:30	19:30
01.10	05:30	05:30	19:00	19:00
15.10	05:30	05:30	18:30	18:30
01.11	06:00	06:00	18:00	18:00
15.11	06:30	06:30	18:00	18:00
01.01	06:30	06:30	18:00	18:00
01.02	06:00	06:00	18:00	18:30
15.02	05:30	05:30	18:30	19:00
01.03	05:00	05:00	19:00	19:00
15.03	05:00	05:00	19:30	19:30

	Vóór 1844	Na 1844
Van 1 april tot en met 30 september		
Van 03:00 tot 23:00		
Te voet	0,05 fr.	0,05 fr.
Te paard	0,10 fr.	0,10 fr.
Wagen met paard of paarden	0,10 fr.	0,10 fr.
Van 23:00 tot 03:00		
Te voet	0,10 fr.	0,10 fr.
Te paard	0,15 fr.	0,15 fr.
Wagen met paard of paarden	0,20 fr.	0,20 fr.
Van 1 oktober tot en met 31 maart		
Van 04:00 tot 22:00		
Te voet	0,05 fr.	0,05 fr.
Te paard	0,10 fr.	0,10 fr.
Wagen met paard of paarden	0,10 fr.	0,10 fr.
Van 22 :00 tot 04 :00		
Te voet	0,10 fr.	0,10 fr.
Te paard	0,15 fr.	0,15 fr.
Wagen met paard of paarden	0,20 fr.	0,20 fr.

¹¹ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 7: Zitting van 07.12.1844; Zitting van 21.12.1844

Vrijstellingen van het poortrecht (1851)¹²:

- 1) De inwoners van de vrijhede van de stad, Eindriesch en buiten de Meerschpoort, zijn tot 8 uur 's avonds vrijgesteld van poortgeld, gedurende de zes wintermaanden. Op andere momenten moeten zij de helft van het recht betalen
 - 2) Alle werklieden wonende buiten de stad, en werkende bij fabrikanten of werkbazen binnen de stad, alsmede alle werklieden in de stad woonachtig werkende bij fabrikanten of werkbazen buiten de stad, zijn vrij van het poortgeld te betalen, hetzij voor inkomen of voor uitgaan, van 6 uren 's morgens tot 9 uren 's avonds
 - 3) Zijn ook vrij van poortgeld, alleen 's avonds tot 9 uur, en voor zover zij buiten de stad wonen
 - De leerlingen van de Academie van Teken- en Bouwkunde
 - De leerlingen van het bisschoppelijk Kollegie alhier ingericht
 - De leerlingen van de gemeentelijke scholen dezer stad
- Om te bewijzen dat zij vrij zijn van poortrecht moeten zij voorzien zijn van een kaart, die hun zal worden afgeleverd door het plaatselijk bestuur, op de voordracht van de fabrikanten, werkbazen en directeurs of bestuurders der Akademie, van het college en van de gemeentelijke scholen
- 4) Ook vrijgesteld: rijtuigen bestemd voor het vervoer van gevangenen, evenals de gevangene en de bestuurder van het voertuig; militairen in uniform, ...

In de gemeenteraadszitting van 30 november 1844 werd verzocht dat de leerlingen van het College zouden worden vrijgesteld van het poortrecht als ze 's avonds de stad verlieten. Dit werd in de zitting van 7 december 1844 toegestaan¹³.

In de gemeenteraadszitting van 1 maart 1845 werd de vrijstelling van de tweede groep (werklieden) restrictief geïnterpreteerd: "fabrikanten en werkbazen" sloeg niet op "négociants en vin et brasseurs de bière"¹⁴.

6. Verkeer op de Schelde, 1839 - 1850¹⁵

Jaar	Opgevaeren (richting Doornik)	Afgevaeren (richting Gent)	Totaal	Gemiddeld aantal schepen per dag
1839	1.823	2.613	4.436	12,2
1840	1.767	2.511	4.278	11,7
1841	1.907	2.718	4.625	12,7
1842	2.284	3.161	5.445	14,9
1843	1.812	2.714	4.526	12,4
1844	1.863	2.609	4.472	12,2
1845	2.437	3.112	5.549	15,2
1846	2.046	2.705	4.751	13,0
1847	2.182	3.104	5.286	14,5
1848	2.323	2.655	4.978	13,6
1849	2.279	2.696	4.975	13,6
1850	2.834	2.756	5.590	15,3

Merk op dat in 1842, 1845, 1847 en 1850 het aantal schepen iets hoger ligt dan gemiddeld. Voor 1845 en 1847 kan gedacht worden aan de mislukking van de oogsten, waardoor men meer beroep moest doen op handel om de markten te bevoorraden.

¹² -, Audenaerdschen wegwyzer (1851), p. 114-115

¹³ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 30.11.1844; Zitting van 07.12.1844

¹⁴ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 01.03.1845

¹⁵ RAG, PAOV, Jaarrapporten betreffende de situatie in de steden van de provincie: 401/1: rapport van 1840 (over 1839), 402/1: rapport van 1841 (over 1840), 404/1: rapport van 1843 (over 1842), 405/1: rapport van 1844 (over 1843); RAR, Microfilm B147, Nieuws- en Annoncen-blad van Audenaerde: 02.10.1842, N° 1362, 26ste jaargang, p. 5 - 8: "Verslag van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der Stad Audenaerde [over 1841]"; ; aangevuld met gegevens voor 1844 - 1850 uit jaarverslagen (gepubliceerd) van 1844 (p. 22), 1845 (p. 23), 1846 (p. 107), 1847 (p. 87), 1848 (p. 88), 1849 (p. 93), 1850 (p. 97)

7. Plaats-, kaai-, weeg- en meetrecht (1851) ¹⁶

Tarief van het plaatsrecht op de markten en kaaien te Oudenaarde

- Lijnwaden	per stuk:	0,21 fr.
- Granen van alle slag, bonen, erwten, buknoten, enz.	per zak van 1 à 1,25 hl.....	0,09 fr.
	per zak van minder dan 1 hl.	0,06 fr.
- Zaad van alle slag	per zak van 1 à 1,25 hl.....	0,17 fr.
	per zak van minder dan 1 hl.	0,11 fr.
- Ossen, stieren, koeien en vaarzen	per hoofd	0,21 fr.
- Kalven, schapen, varkens	per hoofd	0,09 fr.
- Vlas en werk (afzonderlijk of tezamen)	per iedere 5 kilo.....	0,02 fr.
- Gerookt vlees	per stuk van 10 kilo en daarboven.....	0,06 fr.
	per stuk daaronder	0,04 fr.
- Aardappelen en fruit	per mand of zak van 50 liter en minder	0,04 fr.
- Groenten	degenen de gewoonlijke groentemarkt voorzien op donderdag en zaterdag.....	0,04 fr.
	groenten op de markt gezegd vuilmerkt per mand of kruiwagen	0,04 fr.

Markt van voortverkopers met kramen

- De vreemde winkeliers zullen betalen:
 - A. Voor een bedekt kraam ter uitgestrektheid van 2 meters en min: 0,60 fr.
 - B. Voor iedere meter daarboven: 0,12 fr.
 - C. Voor een onbedekt kraam van 2 meters uitgestrektheid en min: 0,30 fr.
 - D. Voor iedere meter daarboven: 0,06 fr.
- De winkeliers dezer stad zullen betalen:
 - A. Voor een bedekt kraam ter uitgestrektheid van 2 meter en min: 0,15 fr.
 - B. Voor iedere meter daarboven: 0,03 fr.
 - C. Voor een onbedekt kraam van 2 meters uitgestrektheid en min: 0,07 fr.
 - D. Voor iedere meter daarboven: 0,01 fr.

Onder de onbedekte kramen is ook begrepen de op de riviervismarkt in kuipen, emmers of korven te koop gestelde riviervis.

Met het ogenblik dat het getal der kramen ter markt geplaatst door de winkeliers dezer stad het getal van één overtreffe, zullen zij onderworpen zijn voor het overige aan dezelfde rechten als de vreemde winkeliers

Kaairecht op schepen die gelost worden:

- Per schip van 75 tot 100 tonnen, per dag: 0,38 fr.
- Per schip van 50 tot 75 tonnen, per dag: 0,25 fr.

De schepen geladen voor rekening van het gouvernement, immers al degenen die door nadere besluiten zouden vrij verklaard worden, zijn vrij van rechten

Weegrecht geëist op de voorwerpen die in stads weegschaal gewogen worden

- Voor iedere stul boter wegende 3 kilo en min: 0,04 fr.
- Voor iedere stul boter wegende meer dan 3 kilo, er iedere 3 kilo: 0,04 fr.
- Voor alle andere voorwerpen wegende 50 kilo en min: 0,24 fr.
- Voor alle andere voorwerpen wegende meer dan 50 kilo, per ieder 50 kilo..... 0,24 fr.

Meetgeld: het meetgeld is niet bepaald, toch betaalt men volgens oud gebruik:

- Per zak tarwe, rogge, bonen, buknoten, enz.: 0,09 fr.
- Per halve zak en min: 0,05 fr.
- Per zak haver: 0,14 fr.
- Per halve zak en min: 0,09 fr.
- Per zak zaad, kool-, lijnzaad, enz.: 0,16 fr.
- Per $\frac{1}{2}$ zak idem: 0,08 fr.
- Per $\frac{1}{3}$ zak idem: 0,02 fr.

Lijnwaden:

- Meetgeld per stuk: 0,28 fr.
- Zegel: 0,03 fr.

¹⁶ -, Audenaerdschen wegwyzer (1851), p. 111-113

8. Beschrijving van de regio Oudenaarde, 1845 (pleidooi voor een spoorweg)¹⁷

Dit is een samenvatting van twee artikels die verschenen in de *Gazette van Audenaerde*, wanneer er sprake was van de oprichting van een spoorweg tussen Bergen en Gent, via Ath, Ronse en Oudenaarde.

21.09.1845, N° 38, 11de jaargang, p. 1, 1^e - 2^e kolom

Belang van de stad Oudenaarde

- Deze stad, die door de Schelde doorkruist wordt, is de hoofdplaats van het rechterlijke en administratieve arrondissement, alsook van twee kantons van het vredegerecht. Alhoewel zij met haar twee voorgeborgten, Bevere en Leupegem, slechts 8.400 inwoners telt (niet inbegrepen het garnizoen) is zij nochtans van veel groter belang dan het aantal inwoners laat vermoeden, ten gevolge van de volkrijke gemeenten die de stad omringen
- Jaarlijks worden op de markt van Oudenaarde verkocht, rond de 15.000 stukken lijnwaad, 30.000 kg vlas, 33.000 kg garen, en 20.000 hl graan
- Zij heeft een vlas- en werkspinnerij, aangedreven door den “damp”, welke reeds 100.000 kg garen per jaar maakt, geschikt voor de uitvoer naar Frankrijk; drie kielfabrieken die meer dan 2.000 stukken lijnwaad ter waarde van 200.000 fr. per jaar verwerken; een garentwijnderij; drie huidevetterijen, welke het grootste deel der vellen die zij bewerken uit Antwerpen ontvangen; drie zoutziederijen, die meer dan 270.000 kg zout per jaar maken; 8 bier en azijnbrouwerijen, die omtrent de 7.000 hectoliters vreemde gerst per jaar gebruiken; twee stokerijen, waarvan de ene 1.500 à 2.000 zakken graan per jaar gebruikt; een zeepziederij; vier ameldonkmakerijen, verbruikende meer dan 3.000 hl vreemde granen, en waarvan het grootste deel van het product naar Gent en Doornik wordt vervoerd; vijf graanmolens, waarvan twee bewogen worden door den damp (in eener dezer laatsten is er ook een oliestampkot); twee lijnwaadblekerijen; eene ijzergieterij, gebruikende omtrent de 60.000 kilogrammen ongezuiverd staafijzer, verscheidene magazijnen grof ijzer alwaar er jaarlijks 80.000 kilogrammen verkocht worden
- Er worden te Oudenaarde en in de voorgeborchten verkocht alle jaren omtrent 550 tonnen Leuvens bier; 400 stukken genever, komende uit Antwerpen en Gent, 400 stukken wijn uit Frankrijk; 300 stukken groot en 800 stukken klein hoornvee, en 300 schapen, komende uit andere provinciën
- Er is bovendien in onze stad grote koophandel in kolen, kalk, Hollandse assen, pannen, tichels, koloniale goederen, enz. enz.
- Dagelijks vertrekken en komen alhier toe 32 diligenciën, te weten: 4 van Oudenaarde, op Gent, en 4 van Gent op Oudenaarde, 5 van Oudenaarde op Ronse en 5 van Ronse op Oudenaarde, 2 van Oudenaarde op Geraardsbergen en 2 van Geraardsbergen op Oudenaarde, 1 van Oudenaarde op Kortrijk, en 1 van Kortrijk op Oudenaarde, 1 van Oudenaarde op Doornik en 1 van Doornik op Oudenaarde, 3 van Oudenaarde naar de statie van Deinze en 3 van Deinze naar Oudenaarde; te meer, eene diligencie die driemaal ter week naar Gent gaat en vice-versa, een andere van Avelghem, welke op de marktdag te Oudenaarde enkele uren blijft en van alhier naar Gent vertrekt; boven de 5 diligenciën van Ronse op Oudenaarde is er nog een ander openbaar rijtuig, en somtijds twee, die den donderdag alhier aankomen: de brievenpost van Deinze op Ronse, langs Oudenaarde, die ook dagelijks reizigers vervoert

28.09.1845, N° 39, 11de jaargang, p. 1, 1^e - 3^e kolom, p. 2, 1^e kolom

In ons laatste artikel hebben wij een opgave gedaan van de openbare rijtuigen die in onze stad aankomen en eruit vertrekken

- Hieruit zou men kunnen besluiten dat het meeste verkeer plaats heeft met Gent, en de andere lokaliteit, met name West-Vlaanderen bijna niet noemenswaardig is
- Men zou kunnen stellen (zonder te overdrijven) dat zich jaarlijks 54.000 reizigers van Oudenaarde naar Gent en terug begeven
- Deze openbare rijtuigen vervoeren niet alleen personen maar ook een grote hoeveelheid goederen (“diligentiepakken”)
- Het aantal personen dat met bijzondere rijtuigen rijdt, mag men op 6.000 rekenen

¹⁷ RAR, Microfilm B79, Gazette van Audenaerde, 21.09.1845, N° 38, 11de jaargang, p. 1, 1^e - 2^e kolom en 28.09.1845, N° 39, 11de jaargang, p. 1, 1e - 3e kolom, p. 2, 1e kolom

Naast deze reizigers, bestaat er tussen Oudenaarde en Gent een koophandelike beweging van de grootste aangelegenheid, bij middel van voerwagens, welke beweging vatbaar is voor eene grote uitbreiding door het daarstellen van de spoorweg

- Drie wagens, met 3 à 4 paarden, doen onafgebroken 3 à 4 reizen per week naar Gent, één van deze wagens doet daarenboven regelmatig vervoerdienst, ten minste nog 40 buitengewone reizen naar dezelfde stad
- Gent verzendt ons, bij middel van deze vervoerwagens, jaarlijks meer dan 2.240.000 kg koopwaren, bestemd voor de verbruiking van Oudenaarde en omstreken
- Door hetzelfde vervoer ontvangt Gent een grote hoeveelheid granen, olieën, ameldonk, cotonetten, enz. waarvan het gewicht op ten minst 1.000.000 kg moet geschat worden
- Twee wagens van Ronse (bespannen met 3 à 4 paarden), alsook twee wagens van Leuze en twee van Peruwelz, ieder bespannen met 6 à 7 paarden, doortrekken tweemaal per week onze stad
- Hierbij moet nog worden toegevoegd de wekelijkse dienst die er bestaat voor de betrekkingen van Gent met Bergen, Berchem en Nederbrakel

Het lijdt geen twijfel dat deze vervoerwagens wanneer de spoorweg er is, hun lading in het station van Oudenaarde zullen komen brengen, wat in alle opzichten een voordeel voor onze stad zou kunnen zijn

Aan de poorten van Oudenaarde heeft men twee voorgeborchten, Leupegem en Bevere

- Leupegem. Bezit een aanzienlijke fabriek van Rouensche goederen en geweeftsel van mekaniëk-garen; een brouwerij en twee graanmolens. De handel van kalk, houille-kolen, pannen, enz. wordt er op een uitgebreide schaal gedreven
- Beveren. De gemeente telt 10 molens voor het malen van graan en het stampen van olie; twee brouwerijen, een stokerij en een fabriek voor het weven van mekaniëk-garen
- Eine. Op een halve mijl afstand van Oudenaarde, bezit een grote bierbrouwerij en een aanzienlijke fabriek van Rouensche goederen. Op een kleine afstand van deze gemeente bevindt zich een oliestampmolen, bewogen door den stoom, en welke molen jaarlijks meer dan 15.000 hl vreemd zaad gebruikt
- Ename. Gelegen op de rechter oever van de Schelde, juist tegenover Eine, bezit twee brouwerijen en een stokerij. Even als te Oudenaarde en Leupegem, wordt er een levendige handel gedreven in kalk, houille-kolen, pannen, hollandse as, enz. In deze gemeente heeft er jaarlijks een aanzienlijke paarde- en veemarkt plaats, die aldaar een menigte vreemdelingen uitlokt. Een diligentie die tweemaal per week van deze gemeente naar Gent vertrekt, vervoert rond de 3000 personen per jaar. Wanneer de ijzeren weg met een halte aan Eine zal daargesteld zijn, zal deze weg de enigste zijn welke door de gebruikers van Ename en omliggende plaatsen zal gebruikt worden.
- Asper en Zingem. Deze gemeenten (gelegen in de nabijheid van de ontworpen linie) bezitten twee brouwerijen en een stokerij. Een openbaar rijtuig vertrekt tweemaal per week van eerstgemelde gemeente naar Gent, en vervoert jaarlijks meer dan 5000 personen.
- Gavere. Dit belangrijke dorp, dat een wekelijkse markt heeft die sterk gevolgd wordt, ligt op de rechter oever van de Schelde op een kleine afstand van Asper. Er zijn verschillende bierbrouwerijen, stokerijen, en een zoutziederij; zijn handel in houille-kolen, kalk, pannen, as, enz. is uitnemend uitgestrekt.
- Eecke en Landuit. Deze twee plaatsen, die dezelfde gemeente uitmaken, hebben ook belang bij de spoorweg

9. Overzicht van de nijverheden te Oudenaarde (Statistique manufacturière, 11.01.1834)¹⁸

Fabriques et manufactures qui y existent		Ouvriers qu'elles occupent		Prix commun de la journée d'ouvrier (Francs)	Spécifications des matières premières qu'elles employent	Quantité des matières premières employées	Valeur commune de ces matières	Produits fabriqués qu'elles donnent, terme moyen par année	Prix commun des ces produits	Lieux de consommation ou d'importation	Quantités exportées annuellement terme moyen	Observations
Leurs nature	Leur nombre	Hommes	Femmes									
Fabriques d'amidon	3	3		0,90	Froment Du son	400 hectolitres 850 id.	\$ 14 par hect. 4, 50 id.	22.000 kilo.	50 francs par 100 kilogrammes	Intérieur		
Brasseries	5	9		1,43	Orge Houblon Avoine	3948 hect. 4490 kil. 297 hect.	\$ 10,30 par hect. 232,80 pr. 100 kil. 7,00 par. hect.	8.620 hect.	11,35	Id.		
Brasseries de bière et vinaigre	2	4		1,30	Orge Houblon Avoine Sarrasin Froment	1160 hect. 1150 kil. 88 hect. 80 id. 90 id.	\$ 10,30 par hect. 232,80 pr. 100 kil. 7, par hect. 10, id. 14, id.	2.720 hect.	10,62	Id.		Le charbon nécessaire pour la fabrication les bières et vinaigres n'est pas compris dans les matières premières
Brasseries de vinaigre	2	4		1,55	Orge Avoine Sarrasin Froment	362 hect. 56 id. 90 id. 90 id.	\$ 10,30 par hect. 7, id. 10, id. 14, id.	1.075 hect.	10,62	Id.		
Fabrique de cantonnette et mouchoirs	1	2	2	1,00	Du fil de coton	198 kilo.	9,00 par kilo.	188 kilo.	10,90 par kilo.	Id.		
Fabrique de chandelles	3	1		2,00	Du suit Mèche	8.300 kilo. 166 id.	1,09 pr. kil. 2,50 id.	7.801 kil.	1,30 pr. kil.	Id.		
Chapeliers	3	5		2,00	Peaux de lièvre de Moscovie de Saxe De la soie (pluche) De la gomme Esprit de genièvre	600 pièces 600 id. 24 id. 120 kil. 2 hect.	\$ 147 par cent pièces 180 id. 150 par pièce 6 par kil. 150 par hect.			Id.		Les chapeliers refusent de donner d'autres renseignements
Fabrique de cierges	1				De la cire Du fil	100 kil. 10 kil.						Le fabricant ne veut pas donner d'autres renseignements

¹⁸ SAO, MGA, OUD 733-1, Doos OUD VII23, Verzamellijsten van de nijverheidstakken te Oudenaarde: Statistique manufacturière (11.01.1834)

Fabriques et manufactures qui y existent		Ouvriers qu'elles occupent		Prix commun de la journée d'ouvrier (Francs)	Spécifications des matières premières qu'elles employent	Quantité des matières premières employées	Valeur commune de ces matières	Produits fabriqués qu'elles donnent, terme moyen par année	Prix commun des ces produits	Lieux de consommation ou d'importation	Quantités exportées annuellement terme moyen	Observations
Leurs nature	Leur nombre	Hommes	Femmes									
Fabriques de couvertures	3	27	12	0,93	De chet de coton Du fil de lin Du fil de coton	14.600 kil. 1.560 id. 180 id.	\$ 0,38 par kil. 1,30 id. 4,00 id.	4.700 couvertures	\$ 3,02 par couverture	Id.		
Distillerie	1	1		0,90	Orge Avoine Seigle	108 hect. 54 id. 384 id.	\$ 10,30 par hect. 7, id. 10, id.	197 hect.	\$ 65 par hect.	Intérieur		Le charbon n'est pas compris dans les matières premières
Ebénisteries	2	2		0,90	Bois d'acajou Id. cerisier	126 feuilles 400 pieds	\$ 3,00 par feuille 0,10 par pied		Le prix varie chaque pièce	Id.		Les ébénistes déclarent ignorer les produits par année.
Corderie de fils	1	44	6	1,00	Du fil de lin du pays	10.000 kil.	\$ 5,00 par kil.	\$ 70.000	\$ 10 par kil.	Intérieur pour 1/50	Suisse 49/50	
Poêliers	5	12		1,28	Platine Pots de fonte	2400 kil. 1200 kil.	\$ 0,52 par kil. 0,30 id.		Le prix varie par chaque objet	Intérieur		Les poêliers déclarent ne savoir donner d'autres renseignements
Fabrique de dubaus	1	5		0,80	Du fil Du coton					Id.		Il n'y a qu'un fabricant ; il est décédé depuis peu de tems, sa veuve déclare ne pouvoir jusqu'à présent donner de renseignements
Sauneries	3	3		1,80	Du sel brut					Id.		L'administration n'a pu acquérir des renseignements même approximables
Fabriques de tabacs	7	10		1,06	Tabac d'Amérique et indigène	14.000 kil.	\$ 0,80 par kil.	11,00 kil.	\$ 1,60 par kil.	Id.		
Tanneries	4	28		1,28	Peaux de veaux Cuits en poil Huile de poisson et du gras Écorces	4350 pièces 3520 id. 61 hect. 140.750 kil.	\$ 2,98 par pièce 17,00 id. 86,00 par hect. 7,50 par 100 kil		\$ 5,00 par pièce 27,50 id.	Id.		
Teintureries	2	2		1,28	Indigo Couperose Huile de vitriol	200 k. 600 k. 100 k.	\$ 20 par k. 20 par 100 k. 40 par 100 k.					Les teinturiers déclarent ne savoir donner d'autres renseignements

10. Overzicht van de nijverheden te Oudenaarde, 1843¹⁹

Volgnummer	Aerd der fabrieken of trafieken	Stoomwerktuigen en stoomketels	Aenduiding tot welk einde de stoomwerktuigen bestemd zijn	Gelegenheid	Naem der eigenaers aen wien de toestemming is vergund geweest	Datum der magtiging van het provinciael bestuur	Aenduiding indien de magtiging met voorwaarden of zonder voorwaarden is toegestaan	Aenmerkingen
1	Werk en vlasspinnerij, koorn en schorsmolen	Een stoomwerktuig eenen stoomketel van de kracht van 14 peerden	Voor een spinnerij van vlas en werk, en eene koorn en schorsmolen	Aen het einde der berg straete binnen de stad	Jacques Ferdinand Verhoost	2 8 ^{ber} 1832	Met algemeene voorwaarden	
2	Genever-stokerij	Water-stoef (bain-marie)	Tot het stoken van genever	Binnen de stad in de Doornyschestraete	Felix Van Peteghem	8 X ^{ber} 1840	Met voorwaarden	
3	Azijn-makerij (kunstig-artificieel)			Binnen de stad, tusschenbruggen straet (zegge Krekelputstraet)	Jean Vanhulle			Bestond niet voor het koninglijk besluit van 31 january 1824, en is niet gemagtigd geweest, maer de azijn is aen eene scheidkundige ontleding onderworpen geweest, en door de medicale commissie goed bevonden (brief van den heer gouverneur dd. 1 juny 1838 Reg. B/12 N° 3306, 1 ^e afdeling)
4	Stijfselfabriek			Binnen de stad op het einde der Eynstraet	Charles Van Damme			Bestond niet voor het koninglijk besluit van 31 january 1824, en is niet gemagtigd geweest.
5	Bier en azijn brouwerij			Aen den hoek van de meerschpoort straet binnen Audenaerde	Vanderpiete (veuve) Jean			Bestond reeds menigvuldige jaren voor het koninglijke besluit van den 31 january 1824
6	Idem			In de hoog straet binnen Audenaerde	Minnaert-Preels Jean			Idem
7	Idem			In de Eynstraet binnen de stad	Liedts-Liefmans Jean			Idem
8	Idem			Op het jesuïteplyn binnen Audenaerde	Ronsse Henri			Idem
9	Azijn brouwerij			Krekelputstraet binnen Audenaerde	Vanlangermeersch Reine			Idem
10	Bierbrouwerij			Idem	Vandenhulle Jean			Idem
11	Bier en azijnbrouwerij			Tusschenbruggen straet binnen Audenaerde	Lambert Jacques			Idem
12	Idem			Idem	Minnaert-Liedts Pierre			Idem
13	Idem			Krekelput straet binnen Audenaerde	Liefmans Honoré			Idem
14	Genever stokerij	Water-stoef (bain-marie)	Tot het stoken van genever	Vrijheid straet binnen Audenaerde	Vandercruyssen Constantin			Idem
15	Stijfselfabriek			Binnen Audenaerde, Sleutelstraet	Marroy François			Idem

¹⁹ SAO, MGA, OUD 733-1, Doos OUD VII23, Verzamellijsten van de nijverheidstakken te Oudenaarde: dit overzicht is verdeeld over twee stukken: Overzicht met fabrieken van Oudenaarde, 12.08.1843 (nrs. 1-4); Overzicht met fabrieken van Oudenaarde (16.12.1843), "fait suite à celui qui a été envoye le 12 août 1843" (nrs. 5-32)

Volgnummer	Aerd der fabrieken of trafieken	Stoomwerktuigen en stoomketels	Aenduiding tot welk einde de stoomwerktuigen bestemd zijn	Gelegenheid	Naem der eigenaers aen wien de toestemming is vergund geweest	Datum der magtiging van het provinciael bestuur	Aenduiding indien de magtiging met voorwaarden of zonder voorwaarden is toegestaen	Aenmerkingen
16	Idem			Idem Eynstraet	Vandenebeele Maroy François			Idem
17	Idem			Idem Vrijheidstraet	Waelkens Joseph			Idem
18	Zoutziederij			Idem Levitestraet	Gequière Louis			Idem
19	Idem			Idem Sleutelstraet	Liedts Colette			Idem
20	Zout en zeepziederij			Idem perrestraetje	De Buck Louis			Idem
21	Tabak fabriek	Bewogen door een handmolen		Idem hoogstraet	Vandehaute Joseph			Idem
22	Idem	Bewogen door een peerd		Idem merkt	Van Geersdaele Francies			Idem
23	Idem	Bewogen door een handmolen		Id. Merkt	Durie Eugène			Bestond niet voor het koninglijk besluit 31 january 1824 en is niet gemagtigd geweest
24	Idem	Idem		Id. Nederstraet	Mahieu Patrice			Bestond reeds menigvuldige jaren voor het koninglijk besluit van 31 january 1824
25	Idem	Idem		Id. Bourg	Vandenbroeke Marcelin			Idem
26	Idem	Idem		Idem Kasteelstraet	Depessemier Philippe			Idem
27	Idem	Idem		Idem merkt	Henry Théophile			Bestond niet voor het koninglijk besluit 31 january 1824 en is niet gemagtigd geweest
28	Olieslagerij	Bewogen door een watermolen		Idem Spey	Stevensaert Petrus			Bestond reeds menigvuldige jaren voor het koninglijk besluit van 31 january 1824
29	Hoedenmakerij			Idem merkt	Van Schoor Pieter			Idem
30	Idem			Idem Nederstraet	De Bruire Vanschoor Jan			Idem
31	Doekstoffen fabriek			Idem Kasteelstraet	Depessemier Philippe			Bestond niet voor het koninglijk besluit 31 january 1824 en is niet gemagtigd geweest
32	IJzer gieterij			Eyndries vrijhede der stad	Minnaert Joseph	22 9 ^{bre} 1843	Met voorwaarden	

11. Statistiek van de katoennijverheid te Oudenaarde, 29.04.1835²⁰

Nombre de machines à vapeur employées pour l'industrie catonière		Nombre des broches		Nombre de métiers battant		Prix de la journée d'un tisserand		Observations
Au 1 ^{er} aout 1830	Au 1 ^{er} janvier 1835	Actuellement en activité	En non activité	Actuellement en activité	En non activité	Au 1 ^{er} aout 1830	Au 1 ^{er} janvier 1835	
		100	150	2	3	\$ 1,27	\$ 1,50	L'Estienne
				1	1	1,27	1,50	Boulaert
				1	1	1,27	1,50	Helynck
Néant	Néant	100	150	4	5	1,45	1,45	L'industrie catonière se borne ici à la fabrication de couvertures de caton

12. Lijst met fabrikanten en fabriekseigenaars, 26.04.1843²¹

Noms des fabricants ou propriétaires d'usines	Genre d'usines	Observations
Warrie Jacques	Atelier de serrurier	
Rouchy Jean	Fabrique de chaudrons	
De Bruyne Pierre	Atelier de tonnelier	
Verburgh Jean	Idem	
Vandenabeele François	Moulin à manège destiné à moudre du grain	
Vanden denaele François	Four à cuire du pain	
Helynck Marcelin	Attelier [sic] de serrurier	
De Bruyne Edouard	Four à cuire du pain	
Vandekerckhove Benoit	Attelier [sic] de serrurier	
Warrie Richard	idem	
Verwee Isidore	Four à cuire du pain	
Begaut Frederic	Fabrique de chandelles	
Maroy Edmond Eugène	Four à cuire du pain	

Fait à Audenaarde, le 26 avril 1843.

²⁰ SAO, MGA, OUD 73-1, Doos OUD VII20, Briefwisseling betreffende de handel en de nijverheid: Tabel (Oudenaarde, 29.04.1835): Statistique de l'industrie Catonière de la ville d'Audenaarde

²¹ SAO, MGA, OUD 733-1, Doos OUD VII23, Verzamellijsten van de nijverheidstakken te Oudenaarde: 26.04.1843 : Lijst met *fabricants ou propriétaires d'usine*

13. Bier in Oudenaarde

Een belangrijke nijverheid van Oudenaarde was de productie van bier. Daarover ben ik het volgende te weten gekomen.

Gemiddelde prijs van bier in Oudenaarde²²:

- Gedurende 1837, 1838, 1839: 11,43 fr. per hectoliter
- Gedurende 1840 en 1841: 12,09 fr. per hectoliter

Import van Leuvens bier in Oudenaarde²³:

- 1833: 572 hl.
- 1837: 529 hl.
- 1841: 454 hl.

Oorzaken van deze vermindering: de kwaliteit van dat bier verminderd steeds maar, en over het algemeen verkiezen de inwoners het bier dat hier gemaakt wordt, genaamd “uitzet”

Donderdag 17 november 1842 vond er een vergadering plaats van brouwers uit de stad en de omliggende gemeenten. Daar werd gesproken over de uitnodiging van de brouwers van Mechelen om de algemene vergadering van 22 november bij te wonen, waar zou worden beslist om maatregelen te nemen tegen de vooropgestelde 10 procenten der accijsrechten op het bier en op azijn. Meer dan dertig brouwers hebben deze vergadering bijgewoond, en men is overgegaan tot het aanduiden van twee afgevaardigde leden. Dit werden Hendrik Ronsse (brouwer te Oudenaarde) en Ceuterick (brouwer te Eyne)²⁴.

In 1844 waren er plannen om eenheid te brengen in de tonnenmaten waarin bier en andere zaken werden verkocht. De burgemeester schreef hierover aan de gouverneur dat er een grote diversiteit bestond tussen de verschillende capaciteiten van de tonnen, wat volgens hem inging tegen de belangen van de gemeenschap. Een geuniformeerde en gecontroleerde eenheid was wenselijk. De minister meende dat één jaar zou volstaan voor de ijking (“jaugeage”) van alle vaten, maar in Oudenaarde vond men dat dit minstens twee jaar moest zijn (een deel van het bier moest 2 jaar in vaten blijven.) Om de vaten van de productie te vervangen leek drie maanden voldoende te zijn.

De tonnen die in Oudenaarde doorgaans werden gebruikt konden 150 liter bevatten, de halve tonnen 75 liter. Elke keer als de tonnen terugkeerden naar de fabriek moesten die hersteld worden, waardoor hun inhoud wat verminderde. De burgemeester vroeg daarom of het mogelijk was dat een zekere afwijking werd getolereerd²⁵.

Ook de brouwers zouden onder de crisis te lijden krijgen. Rogge werd zo zeldzaam dat stokers verplicht waren hun stokerij stil te leggen. De brouwers konden niet zoals die in Gent aan een lage prijs blijven verkopen (Gent: 4 à 5 fr. per ton; Oudenaarde: 10 à 11 gulden per ton). Daarom dachten ook de brouwers eraan hun brouwerij stil te leggen tot de concurrentie voorbij was²⁶.

²² SAO, MGA, 205.1-74, Uitgaande briefwisseling: 13.10.1842 (Reg. A/13 N° 11.599): Aan de gouverneur

²³ SAO, MGA, 205.1-74, Uitgaande briefwisseling: 21.11.1842 (Reg. A/13 N° 11.693): Aan gouverneur

²⁴ RAR, Microfilm B79, Gazette van Audenaerde, 20.11.1842, N° 54, 8ste jaargang, p. 2, 1^e kolom

²⁵ SAO, MGA, 205.1-77, Uitgaande briefwisseling: 13.03.1844 (Reg. A/14 N° 12.860): Aan gouverneur

²⁶ RAR, Microfilm B79, Gazette van Audenaerde, 14.02.1847, N° 7, 13de jaargang, p. 3, 1^e kolom

14. Markt van Oudenaarde, 1842 - 1877²⁷

Dit overzicht is samengesteld aan de hand van de jaarverslagen. De bedoeling was een overzicht te geven van elke vijf jaar. Rond 1880 houden de cijfers hierover echter op, en tussen 1862 en 1877 ontbreken er ook verschillende jaarverslagen (waarschijnlijk werden deze niet gepubliceerd).

	1842	1847	1852	1857	1862	1877
Textiel						
Lijnwaad (stukken)	10.523	4.943	3.733	2.614	1.199	
Vlas [1] (kg.)	31.337	19.877	43.447		70.895	30.723
Garen (kg.)	34.042	32.022	15.072		7.013	
Landbouw						
Witte tarwe (hl.)	2.320	2.105	2.892	5.272	4.806	2.328
Rode tarwe (hl.)	8.492	8.259	5.713	10.756	6.536	962
Masteluin (hl.)	776	777	784	2.683	1.663	1.702
Rogge (hl.)	2.938	1.837	1.568	2.526	2.017	1.199
Haver (hl.)	2.201	1.955	1.803	2.640	4.354	3.006
Gerst (hl.)					5	
Erwten (hl.)					72	89
Bonen (hl.)					238	8
Lijnoliezaad (hl.)					106	
Koolzaadoliezaad (hl.)					253	
Aardappelen (kg.) [2]	164.544	143.168			397.912	1.215.800
Eieren [3]						1.531.300
Boter (kg.)				234.590	272.560	321.659
Boten op Schelde [4]						
Af	3.161	2.182	3.067	2.904	2.998	
Op	2.284	3.104	2.396	2.263	1.734	
Totaal	5.445	5.286	5.463	5.167	4.732	4.593

[1] Vanaf 1862 gespecificeerd: gezwingeld vlas; vlas verkocht in 1851: 22.376

[2] Cijfers voor 1842 en 1847 samengeteld van Haegeman, in de veronderstelling dat het gaat om hl. (i.p.v.) mudde, aan 64 kg. aardappelen per hl. De cijfers van Haegeman vertonen lacunes (niet van alle marktdagen zijn gegevens), waardoor het totaalcijfer wellicht nog iets hoger ligt.

[3] In de bron staat 'per 25' maar vermoedelijk slaat dit enkel op de prijs (in deze tabel niet opgenomen)

[4] Verkeer op de Schelde: oorzaak van de daling opgegeven in jaarverslag 1862: openstelling van het canal de Bossuyt; totaal aantal boten in 1877 noemt men een merkelijke verhoging t.o.v. 1876 (de daling blijkt uit deze tabel echter niet helemaal duidelijk).

²⁷ RAG, PAOV, 404/1: Jaarverslag 1843 (over 1842); Jaarverslagen (gepubliceerd) van 1847 (p. 81-83), 1852 (p. 104-105), 1857 (p. 81-82), 1862 (p. 75-76), 1877 (p. 34); HAEGEMAN, p. 116-117; 121-122

15. Nieuwe ingeschrevenen voor de burgerwacht (1840 - 1848), met beroepsaanduiding

1840 (geboren 1818)²⁸:

- 1° Henry François Biebuyck, onderwijzer
- 2° Ferdinand Blauwblomme, dienstbode
- 3° J. E. Boulaert, blauwverver
- 4° Auguste B° De Bleekere, Négociant
- 5° Charles Jean De Blon, Slotmaaker
- 6° Jan B^{te} Dekens, kleermaker
- 7° Seraphin De Metter, Schoenmaker
- 8° Francies De Moor, Daglooner
- 9° Cléophas F^s Marie Grau, Student
- 10° A° Alexis Hoogstoel, Schoenmaker
- 11° Emmanuel Nollet, Schrijnwerker
- 12° Engel L^s Noterman, Schoenmaker
- 13° Théodorus Claus, Coiffeerder
- 14° Louis Joseph Pauwels, Stoeldraeyer
- 15° Chs François Philimolle, Schrijnwerker
- 16° Léon Francies Raverikx, Schoenmaker
- 17° Pieter Camille Sinesal, particulieren
- 18° Henry Jan Quiquempoix, bakker
- 19° Ed. F. Van Cauwenberghe, schrijver
- 20° Julien Vandekerkhove, slotmaker
- 21° Amand Chs Vandendaele, bakker
- 22° Ed. Chs. Vandenhaudenhuysse, loodgieter
- 23° F. Xr. Vanderstraeten, handschoenmaker
- 24° Pieter Nicolas Vankenne, Schoenmaker
- 25° Arsène C. Vanderstraeten, particulier
- 26° Casimir Van Tieghem, kleermaker,
- 27° Victor Romain Waelbrouck, student

1841 (geboren 1819)²⁹:

- 1° Blyan, Petrus Franciscus, bakker
- 2° Clepkens, Petrus Joannes, mandemaker
- 3° De Bleekere, Henricus, koperslager
- 4° De Bruyne Constantinus, blikslager
- 5° Debuck, Remi Sulpice, student in de godsgelerdheid
- 6° De Clercq, Carolus Josephus, pakdrager
- 7° De Cock, Eugenius Antonius, schoenmaker
- 8° De Contreras, Bernardus Joannes, bakker
- 9° De Sloovere, Petrus Joannes, kleermaker
- 10° Detemmerman, Désidérius Honorius, particulier
- 11° De Wolf, Théodorus, blikslager
- 12° Dries, Emanuel Carolus, klerk-notaris
- 13° Lamon, Albinus, werkman
- 14° Liefmans, Théophilus Joannes C^s, klerk-notaris
- 15° Mandricus, Désidérius Antonius, kleermaker
- 16° Maroy, Théophilus, bakker
- 17° Maskens, Eugénius, klerk-notaris
- 18° Moningk Franciscus Theodorus, Smid
- 19° Morel, Edouardus, kleermaker
- 20° Neviaens, Judocus Franciscus, Schipper
- 21° Preau, Joannes Antonius, schoenmaker
- 22° Provoost, Isidorius, zonder beroep
- 23° Raes, Noël Augustus, schrijnwerker
- 24° Rondon, Philippus Hendricus, mattemaker
- 25° Sapijn, Petrus, slotmaker
- 26° Thienpondt, Camille Louis Georgius, Student
- 27° Van Cauwenberghe, Julianus Franciscus, partikelier
- 28° Vandaele, Henricus Lodewijk, schrijnwerker
- 29° Vandenbossche, Fredericus Emanuel, dienstknecht
- 30° Vanden Dorpe, Isidorius, daglooner
- 31° Vandermeeren, Désidérius, huidevetter
- 32° Vanderstraeten, Lodewijk, verver
- 33° Van Ghele, Franciscus Xaverius, kleermaker
- 34° Van Gheert, Arsenius Josephus, metselaar
- 35° Van Hoecke, Ivo, dienstknecht
- 36° Verheyden, Lodewijk, Camille, partikelier
- 37° Versmessen, Petrus Judocus, blikslager
- 38° Verthé, Frédéricus, werkman
- 39° Warrie, Désidérius Josephus, slotmaker

²⁸ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenkomsten, Boek van 1837 tot 1842: Zitting van 09.01.1840

²⁹ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenkomsten, Boek van 1837 tot 1842: Zitting van 05.01.1841

1842 (geboren 1820)³⁰:

- 1° Bastien, Henricus Renuatus, schrijver
- 2° Blomme, Jacobus Constantinus, draeyer
- 3° Brunfaut, Joannes Livinus, verver
- 4° Cloppenburgh, Petrus Joannes, schoenmaker
- 5° Combel, Henricus Josephus, schoenmaker
- 6° Cornelis, Narcisse Hypolite, schrijver
- 7° Declercq, Henricus, dagloner
- 8° Demarteau, Desiderius, facteur
- 9° Depoorter, Augustus, oliestamper
- 10° De Smet, Lodewijk Eugenius, Marie, Kleermaker
- 11° De Smet Amandus, Voerman
- 12° Dhont, Remiscus, Josephus, Camille, Student
- 13° Dries Desiderius Carolus, schrijver
- 14° Dujardin Augustus, dagloner
- 15° Gossye, Vitalis, dienstknecht
- 16° Hagenbeek, Lodewijk Franciscus, student
- 17° Lahousse, Ivo, mandemaker
- 18° Teirlinck, Jacobus Xaverius, timmerman
- 19° Vanacker, Desiderius Josephus, schoenmaker
- 20° Vandebuire, Petrus, dagloner
- 21° Vandenbossche, Modeste, landbouwer
- 22° Vandenbossche, Angelus, landbouwer
- 23° Vandendorpe, Adolphus, meubelmaker
- 24° Vanderlinden, Josephus Ferdinandus, kuiper
- 25° Vanderpiete, Vitalis Ferdinandus, brouwer
- 26° Vanderstraete, Richardus Franciscus, student
- 27° Wackens, Joannes Augustus, zonder beroep

1843 (geboren 1821)³¹:

- 1° Baert Pieter Jan, meubelmaker
2. Bevernaege, Isidore Francies, boekdrukker
3. Blyau, Romanus, bakker
4. Callens, Leo, visser
5. Colpaert, Jan Baptiste, meubelmaeker
6. De Bouverie, Engel, dienstbode
7. De Clercq, Henry, brouwers knegt
8. De Scheerder, Francies, zonder beroep
9. Detemmerman, Jules Constant, schrijver
10. De Vos, Théophile Henri, boekdrukker
11. De Vos, Jan Francies, zonder beroep
12. De Waele, Pieter, daglooner
13. De Wolf, Engel, schoorsteenveger
14. Dhony, Vital Adolph, partikelier
15. Dupré, Servule Cléophas, daglooner
16. Gevaert, Pieter Jan, kleermaeker
17. Geevaert, Karel Louis, schoonmaeker
18. Grau, Maurice Ferdinand Ant^e Julien, student
19. Hagenbeke, Henry Jacobus, behanger
20. Hannes, Ferdinand, student
21. Henry, Théodore Louis, partikelier
22. Janssens, Théophile, schoenmaker
23. Liefmans, Hellonius Karel, partikelier
24. Quiquempoix, Pieter Willem, schrijver
25. Schneider, Hery Dominique, partikelier
26. Schoenmaekers, Ant^e F^{ois} Bonaventure, slotmaker
27. Surentin, Eduardus, kleeermaeker
28. Vande Bruize, Everardus, schrijnwerker
29. Vande Meulebroeke, Henry, slotmaker
30. Vandenhaute, August Joseph, garentwijnder
31. Vandenhulle, Philippe Jacob, winkelier
32. Vanommeslaeghe, Victor, schrijnwerker
33. Van Wijnendaele, Valentinus, slotmaeker
34. Verleenden, Jean Baptiste, slotmaeker
35. Ver Wee, Arcadius, schoenmaeker
36. Vinde Vogel, Pieter Henry, daglooner
37. Wandels, Engel, daglooner
38. Weyts, Jean Baptiste, zonder beroep

³⁰ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenkomsten, Boek van 1837 tot 1842: Zitting van 05.01.1842

³¹ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenkomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 04.01.1843

1844 (geboren 1822)³²:

- 1° Anckaert, Frederic, daglooner
- 2° Baert, Henri Emmanuel, schoenmaker
- 3° Bernard, Herni, kerkzanger
- 4° Boudrez, Pieter Francies, schoenmaker
- 5° Brunfaut, Karel Louis, schilder
- 6° Calbersoon, Karel, kleermaker
- 7° Declercq, Gustave Francies, schoenmaker
- 8° Decock, Antonius Francies, kleermaker
- 9° De Keyser, Romanus, klompmaker
- 10° De Mettre, Henri Constant, kleermaker
- 11° De Mulder, Isidorus, tuinier
- 12° De Seyn, Dominius, schoenmaker
- 13° De Smet, Edouard, voorman
- 14° De Ruyck, Josephus Xaverius, verver
- 15° De Vos, Pieter Francies, blikslager
- 16° De Wolf, Herni Jan, schrijver
- 17° Dujardin, Dominicus Francies, verver
- 18° Francq, Herni, zadelmaker
- 19° Hiolle, Benoit Joseph, schepper
- 20° Janssens, Jacob Jan Baptiste, schrijver"
- 21° Kelder, Emmanuel Albinus, meubelmaker
- 22° Martroye, ThéophileElias, partikelier
- 23° Neufcourt, Théodorus, slotmaker
- 24° Nollet, Isidore Joseph, schoenmaker
- 25° Poulin, Jacobus Francies, schoenmaker
- 26° Quiquenpoix, Antonius Louis, slotmaker
- 27° Raverickx, Honoré Constantin, schrijnwerker
- 28° Roels, Jospheus Xavier, schoenmaker
- 29° Sapijn, Albertus Engelbertus, blikslager
- 30° Schietecatte, Joannes Baptiste, schoenmaker
- 31° Thienpont, Henri Eugene Balduin Jacques, student
- 32° Thuyschaever, Henri Martin, kuiper,
- 33° Teirlinck, Henri Francies, daglooner
- 34° Van Cauwenberghe, Jean Baptiste, horlogiemaker
- 35° Vandaele, Jean Baptiste, landbouwer
- 36° Vandamme, Remi, landbouwer
- 37° Vandekerckhove, Francies Xavier, drukker
- 38° Vandendaele, Karel Louis, bakker
- 39° Vandenoostende, Karel Louis, schoenmaker
- 40° Vanderpiete, Karel Theodore, schrijver
- 41° Vanderstraeten, Louis Alexandre, student
- 42° Vantorpe, Jacques, daglooner
- 43° Vanaudenhuyse, Pieter Jos, meubelmaker
- 44° Versieren, Pieter Francies, daglooner
- 45° Versmissen, Pieter, schrijnwerker
- 46° Verwee, Julien Antone, kleermaker
- 47° Waelkens, Tobias, voerman
- 48° Waelkens, Joseph Karel, bakker

1845 (geboren 1823)³³:

- 1° Bevernaege Jan Bartholomé, steendrukker
- 2° Blaublomme Engel, daglooner
- 3° Blyan Charles Louis, meubelmaker
- 4° Clement Cyr Louis, boekbinder
- 5° De Bleeckere Charles Benoit, student
- 6° Dekens Ivo, mandemaker
- 7° Dekeyzer, Antonius Jan, student
- 8° De Lys Ferdinand, koetsier
- 9° De Marteau Jan Eugene, factor
- 10° Denhaene, Theodore Albert, schilder
- 11° Denhaene, Adolphe, meubelmaeker
- 12° Denhaene, Charles Louis, kleermaeker
- 13° De Vos Camille Francois, zonder bedrijf
- 14° Frans, Isidore Jan, schrijnwerker
- 15° Haghenbeek, Camille, koetsier
- 16° Hoogstoel, Eugène, koetsier
- 17° Lang, Oscar Christaen, student
- 18° Libert Romanus, schrijnwerker
- 19° Liedts, Narcisse Jan, schrijver
- 20° Livreau, Ivo, daglooner
- 21° Mahieu, Charles Louis, schoenmaker
- 22° Maroy, Romanus Victor, schrijver
- 23° Nollet, Theodore, onderwijzer
- 24° Philemotte, Alphonse Adolphe, loodgieter
- 25° Prieau, Charles Francois, kleermaeker
- 26° Robbens, Jean Baptiste, slotmaeker
- 27° Tanghe, Charles Louis, loodgieter
- 28° Thienpont, Emmanuel, Francois, Désiré, student
- 29° Vander Meulebroeke, Ivo, slotmaker
- 30° Vandercruysen, Théophile, zonder beroep
- 31° Versmessen, Jean Baptiste, blikslager
- 32° Verwee, Désiré Joseph, schrijnwerker
- 33° Walgraeve, Désiré, kleermaker

³² SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeekkomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 04.01.1844

³³ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeekkomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 04.01.1845

1846 (geboren 1824)³⁴:

- 1° De Backer, Leo Richard, rijzende commis
- 2° De Bouverie, Ivo, dienstbode
- 3° De Bruyne, Valentin Xavierius, kleermaker
- 4° De Graeve, Augustin Modest, student
- 5° Dekens, Augsutinus, daglooner
- 6° Den Haene, Oscar, zonder beroep
- 7° De Weerd, Jean Baptiste, kuiper
- 8° De Witte, Joannes Franciscus, schoenmaker
- 9° Dossche, Gustavus Joannes, schrijver
- 10° Everard, Henricus, schrijver
- 11° Godefroi, Benjamin, wever
- 12° Hoogstoel, Carolus Josephus, bakker
- 13° Liefmans, Camille Theophile Macharius, student
- 14° Minnaert, Joannes Jospheus, schrijnwerker
- 15° Pieters, Ludovicus Franciscus, schoenmaker
- 16° Sanglan, Franciscus, meubelmaker
- 17° Sedeyn, Franciscus Xaverius, garentwijnder
- 18° Van Damme, Ludovicus, landbouwer
- 19° Vandenheulen, Joannes Franciscus, slotmaker
- 20° Vander Cleyen, Carolus Ludovicus, bakker
- 21° Vanderstraeten, Julianus Ferdinandus, schrijver
- 22° Van Ghele, Vitalis, schrijnwerker
- 23° Van Hecke, Ferdinandus, fabriekwerker
- 24° Van Herpe, Frederius, bleeker
- 25° Van Huffel, Florentius, student
- 26° Van Huffel, Henricus, rijzende commis
- 27° Vansemmortier, Carolus Ludovicus, schrijver
- 28° Verspieren, Paul Edouard, bijzonderen

1847 (geboren 1825)³⁵:

- 1° Anckaert, Jan Baptiste, schoenmaker
- 2° Bizet, Jan Louis, slotenmaker
- 3° Blyan, Napoléon, Frederic, Willem, mulder
- 4° Brunfaut, Clement, schilder
- 5° Claus, Joseph Louis, schoenmaker
- 6° Clepkens, Theodorus Versantius, kleermaker
- 7° Cousaert, Henry, kleermaker
- 8° De Bleeckere, Louis Théophile, student
- 9° De Bleeckere, Jan Baptiste, dagloner
- 10° Demoor, Pieter Joseph, garentwijnder
- 11° Depessemier, Charles, student
- 12° De Ruyck, Antonius Depadua, zonder bedrijf
- 13° De Rycke, Isidore, daglooner
- 14° Dujardin, Benjamin, wever
- 15° Dupré, Emmanuel, kleermaker
- 16° Ficherouil, Jan Francies, verver
- 17° Gerard, Camille Charles Emmanuel, schrijver
- 18° Ghevel, Pieter Louis, schrijver
- 19° Gosse, Octave Auguste, student
- 20° Liedts, Hyachente, Willem Jacob, brauwer
- 21° Malfait, Adolphe Sebastien, schrijver
- 22° Maurieus, Isidore, slotmaker
- 23° Mertens, Eugene Cornil, meubelmaker
- 24° Nollet, Modeste Jan, schoenmaker
- 25° Pieters, Henri Jan, schoenmaker
- 26° Paleyn, Felix, meubelmaker
- 27° Revijn, Engel, keersmaker
- 28° Reynaert, Desiré, daglooner
- 29° Van Cauwenberghe, Antone Henry, schrijver
- 30° Vandenbossche, Vitalis, daglooner
- 31° Vandenhulle, Eugenius Joannes, brauwer
- 32° Vanderbanck, Ferminus Emmanuel, student
- 33° Vander Straeten, Theophile Jan, kleermaker
- 34° Vanherzeele, Jan Baptiste, daglooner
- 35° Van Wijnendaele, Henry Joseph, daglooner
- 36° Wyts, Leo, metselaer

³⁴ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenkomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 02.01.1846

³⁵ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenkomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 05.01.1847

1848 (geboren 1826)³⁶:

- 1° Boulaert, Lodewijk, fabrikant in deken
- 2° Cnudde, Karel Lodewijk, ijzergieter
- 3° Cnudde, Leo, schoenmaker
- 4° Dendauw, Gerardus Franciscus, meubelmaker
- 5° De Witte, Albertus, daglooner
- 6° Eggermont, Hendrik, slotmaker
- 7° Ghijs, Lodewijk Antonius, schrijnwerker
- 8° Lahousse, Karel Lodewijk, schoenmaker
- 9° Noterman, Valentinus, kleermaker
- 10° Onraet, Leander Franciscus, zonder beroep
- 11° Preau, Lodewijk Franciscus, slotmaker
- 12° Saby, Emile Leo, particulier
- 13° Tanghe, Lodewijk, meubelmaker
- 14° Vandendaele, Karel Lodewijk, zonder beroep
- 15° Vande Castele, Pieter Antonius, kuiper
- 16° Vanden Bossche, Hendrik, daglooner
- 17° Vanderpieter, Eugenius, particulier
- 18° Vanderstraeten, Edmondus, student
- 19° Vanghele, Desiderius Josephus, kleermaker
- 20° Vanhuffel, Franciscus, student
- 21° Verhoost, Pieter Franciscus Hubertus, particulier
- 22° Vermeersch, Joannes Baptiste [beroep?]
- 23° Waegebaert, Pieter Franciscus, daglooner
- 24° Weyts, Joannes Baptiste, daglooner
- 25° Weyts, Amandus, slotmaker

³⁶ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenkomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 06.01.1848

Overzicht van de beroepen:

Geen beroep of onbekend	12	3,99%
bakker	10	3,32%
behang	1	0,33%
bijzonderen-particulieren	14	4,65%
blauwverver	1	0,33%
bleeker	1	0,33%
blikslager	6	1,99%
boekbinder	1	0,33%
boekdrukker	2	0,66%
brouwer-brouwersknecht	4	1,33%
coiffeerder	1	0,33%
dagloner	26	8,64%
dienstbode	3	1,00%
dienstknecht	3	1,00%
draeyer	1	0,33%
drukker	1	0,33%
fabriekwerker	1	0,33%
fabrikant in deken	1	0,33%
facteur	2	0,66%
garentwijnder	3	1,00%
handschoenmaker	1	0,33%
horlogiemaker	1	0,33%
huidevetter	1	0,33%
ijzergieter	1	0,33%
keersmaker	1	0,33%
kerkzanger	1	0,33%
kleermaker	23	7,64%
klerk-notaris	3	1,00%
klompmaker	1	0,33%
koetsier	3	1,00%
koperslager	1	0,33%
kuiper	4	1,33%
landbouwer	5	1,66%
loodgieter	3	1,00%
mandemaker	3	1,00%
mattemaker	1	0,33%
metselaar	2	0,66%
meubelmaker	12	3,99%
mulder	1	0,33%
négociant	1	0,33%
oliestamper	1	0,33%
onderwijzer	2	0,66%
pakdrager	1	0,33%
rijzende commisionaris	2	0,66%
schepper	1	0,33%
schilder	3	1,00%
schipper	1	0,33%
schoenmaker	31	10,30%
schoorsteenveger	1	0,33%
schrijnwerker	14	4,65%
schrijver	19	6,31%
slotenmaker	18	5,98%
smid	1	0,33%
steendrukker	1	0,33%
stoeldraeyer	1	0,33%
student	24	7,97%
timmerman	1	0,33%
tuinier	1	0,33%
verver	5	1,66%
visser	1	0,33%
voerman	2	0,66%
voorman	1	0,33%
werkman	2	0,66%
wever	2	0,66%
winkelier	1	0,33%
zadelmaker	1	0,33%
Totaal	301	100,00%

Dit is geen spiegel van de in Oudenaarde uitgeoefende beroepen: het gaat enkel om mannen die relatief jong zijn (21 jaar)

16. Sociale ongelijkheid (huizenbezit), 1822 - 1890³⁷

1810/1822:

Klasse	KI	Aantal
1	300	3
2	250	2
3	240	2
4	235	2
5	225	6
6	210	1
7	200	5
8	190	1
9	180	2
10	175	4
11	170	1
12	160	7
13	150	6
14	145	2
15	140	7
16	135	3
17	130	7
18	125	10
19	120	9

Klasse	KI	Aantal
20	110	3
21	105	1
22	100	16
23	90	10
24	85	7
25	82	1
26	80	18
27	75	15
28	70	12
29	65	7
30	60	16
31	55	16
32	50	19
33	48	8
34	47	1
35	45	23
36	42	1
37	40	39
38	38	3

Klasse	KI	Aantal
39	36	1
40	35	42
41	33	1
42	30	64
43	28	13
44	25	71
45	24	3
46	23	1
47	22	12
48	20	60
49	18	46
50	15	64
51	13	1
52	12	42
53	10	44
54	8	10
55	6	10
56	5	9
57	3	5
Totaal		795

	decielen	waarde	aandeel	cumuleren	schransen
79,5	1	658,0	0,01788	0,01788	0,01788
79,5	2	1069,0	0,02904	0,04692	0,06479
79,5	3	1368,0	0,03716	0,08408	0,13099
79,5	4	1684,0	0,04575	0,12983	0,21390
79,5	5	2059,0	0,05593	0,18576	0,31559
79,5	6	2493,0	0,06772	0,25348	0,43924
79,5	7	3139,5	0,08529	0,33877	0,59226
79,5	8	4338,5	0,11786	0,45663	0,79540
79,5	9	6797,0	0,18465	0,64128	1,09791
79,5	10	13205,0	0,35872	1,00000	1,64128
795		36811,0	1,00000		5,29135

Gini 0,46908

Volgens Eloy zijn dit gegevens van 1822 (document nr. 11); Hannes dateert deze stukken in 1810.

³⁷ De gegevens voor 1822 volgen niet de oorspronkelijke indeling in kadastrale categorieën, maar werden door Eloy omgerekend naar de dezelfde categorieën van 1834. Vandaar waarschijnlijk dat geen enkel huis boven klasse 9 voorkomt. Daarom beschouw ik deze gegevens als niet helemaal betrouwbaar. Gegevens voor 1822 en 1834: ELOY (Arnold), *Grondgebruik, huizenvoorraad en eigendomsverhoudingen, 1^e helft 19^e eeuw, in de steden Dendermonde en Oudenaarde. Een sociaal-ekonomische analyse op basis van kadastrale documenten (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, RUG, Jan Dhondt), Gent, RUG, 1971, p. 89; Bijlagen p. 37a (Bijlage 43, onregelmatige paginering); Gegevens voor 1890: -, *Documents Parlementaires. Recueil des pièces imprimées par ordre de la chambre des représentants. Session de 1890 - 1891. Tome IV. Numéro 218 - 261.* Bruxelles, Chambre des représentants, 1891, document N° 261, pp. 222-223*

1834:

Klasse	KI	Aantal
1	714	4
2	570	1
3	513	6
4	486	8
5	429	6
6	399	14
7	342	16
8	315	19
9	285	23
10	228	40
11	201	47
12	171	39
13	150	67
14	126	58
15	102	80
16	87	70
17	69	80
18	51	71
19	39	39
20	30	53
21	18	64
Totaal		805

	decielen	waarde	aandeel	cumuleren	schransen
80,5	1	1647,0	0,01542	0,01542	0,01542
80,5	2	2871,0	0,02688	0,04230	0,05772
80,5	3	4366,5	0,04088	0,08318	0,12548
80,5	4	5824,5	0,05453	0,13771	0,22089
80,5	5	7386,0	0,06915	0,20686	0,34457
80,5	6	8835,0	0,08272	0,28957	0,49643
80,5	7	11307,0	0,10586	0,39543	0,68501
80,5	8	14067,0	0,13170	0,52713	0,92256
80,5	9	18646,5	0,17457	0,70170	1,22884
80,5	10	31861,5	0,29830	1,00000	1,70170
805		106812,0	1,00000		5,78320

Gini 0,42014

1890:

Klasse	KI	Aantal
1	1743	2
2	1242	1
3	756	55
4	457,5	49
5	357	79
6	243	163
7	171	65
8	150	45
9	132	35
10	126	1
11	120	48
12	108	48
13	96	42
14	84	60
15	72	32
16	66	11
17	60	34
18	54	35
19	48	37
20	42	27
21	36	37
22	30	75
23	24	71
24	18	3
25	12	1
Totaal		1056

	decielen	waarde	aandeel	cumuleren	schransen
105,6	1	2688,0	0,01383	0,01383	0,01383
105,6	2	3680,4	0,01893	0,03276	0,04659
105,6	3	5631,6	0,02897	0,06173	0,09449
105,6	4	8211,6	0,04224	0,10398	0,16571
105,6	5	11066,4	0,05693	0,16091	0,26488
105,6	6	14196,0	0,07303	0,23394	0,39484
105,6	7	20199,6	0,10391	0,33785	0,57179
105,6	8	25660,8	0,13201	0,46986	0,80771
105,6	9	34967,1	0,17988	0,64974	1,11960
105,6	10	68085,0	0,35026	1,00000	1,64974
1056		194386,5	1,00000		5,11536

Gini 0,48708

17. Sociale ongelijkheid: verschillende stadsdelen (1834)³⁸

Sectie A (Eindries)

Klasse	KI	Aantal
1	714	
2	570	
3	513	
4	486	
5	429	
6	399	
7	342	
8	315	
9	285	
10	228	
11	201	1
12	171	
13	150	1
14	126	
15	102	1
16	87	4
17	69	5
18	51	9
19	39	7
20	30	11
21	18	14
Totaal		53

	decielen	waarde	aandeel	cumuleren	schransen
5,3	1	95,4	0,03878	0,03878	0,03878
5,3	2	95,4	0,03878	0,07756	0,11634
5,3	3	118,2	0,04805	0,12561	0,20317
5,3	4	159,0	0,06463	0,19024	0,31585
5,3	5	172,5	0,07012	0,26037	0,45061
5,3	6	206,7	0,08402	0,34439	0,60476
5,3	7	267,9	0,10890	0,45329	0,79768
5,3	8	295,5	0,12012	0,57341	1,02671
5,3	9	396,3	0,16110	0,73451	1,30793
5,3	10	653,1	0,26549	1,00000	1,73451
53		2460,0	1,00000		6,55756

Gini 0,34037

Sectie B (Walburga, linkeroever)

Klasse	KI	Aantal
1	714	4
2	570	1
3	513	4
4	486	7
5	429	6
6	399	13
7	342	16
8	315	18
9	285	19
10	228	37
11	201	40
12	171	30
13	150	54
14	126	44
15	102	63
16	87	49
17	69	54
18	51	47
19	39	22
20	30	19
21	18	10
Totaal		557

	decielen	waarde	aandeel	cumuleren	schransen
55,7	1	1847,7	0,02127	0,02127	0,02127
55,7	2	3081,9	0,03548	0,05675	0,07802
55,7	3	4115,1	0,04737	0,10412	0,16087
55,7	4	5172,9	0,05955	0,16367	0,26779
55,7	5	6029,4	0,06941	0,23308	0,39675
55,7	6	7647,0	0,08803	0,32111	0,55419
55,7	7	8940,9	0,10293	0,42403	0,74514
55,7	8	11499,9	0,13238	0,55642	0,98045
55,7	9	14939,7	0,17198	0,72840	1,28481
55,7	10	23593,5	0,27160	1,00000	1,72840
557		86868,0	1,00000		6,19641

Gini 0,37823

³⁸ ELOY, Bijlagen, p. 43 (Bijlage 49), p. 46 (Bijlage 52), p. 49 (Bijlage 54)

Sectie C (Pamele, rechteroever)

Klasse	KI	Aantal
1	714	
2	570	
3	513	2
4	486	1
5	429	
6	399	1
7	342	
8	315	1
9	285	4
10	228	3
11	201	6
12	171	9
13	150	12
14	126	14
15	102	16
16	87	17
17	69	21
18	51	15
19	39	10
20	30	23
21	18	40
Totaal		195

	decielen	waarde	aandeel	cumuleren	schraken
19,5	1	351,0	0,02008	0,02008	0,02008
19,5	2	351,0	0,02008	0,04015	0,06023
19,5	3	573,0	0,03277	0,07292	0,11307
19,5	4	780,0	0,04461	0,11754	0,19046
19,5	5	1165,5	0,06666	0,18420	0,30173
19,5	6	1489,5	0,08519	0,26939	0,45359
19,5	7	1854,0	0,10604	0,37543	0,64482
19,5	8	2325,0	0,13298	0,50841	0,88384
19,5	9	3082,5	0,17630	0,68471	1,19312
19,5	10	5512,5	0,31529	1,00000	1,68471
195		17484,0	1,00000		5,52557

Gini 0,44544

18. Samenstelling van het gemeentebestuur, 1840 - 1850³⁹

B: Burgemeester, S: Schepen, R: Raadslid

L: Liberaal; K: Katholiek; ?: Onbekend⁴⁰

	1840	1841	1842	11.02.1843
B	(L) Liefmans-Bonné	(L) Liefmans-Bonné	(L) Liefmans-Bonné	(L) Liefmans-Bonné
S1	(L) Decontreras J. B. (L) Ameels R.	(L) Ameels R.	(L) Ameels R.	(L) Ameels R.
S2	(L) Gerard-Malfait Chs.	(L) Gerard-Malfait Chs.	(L) Gerard-Malfait Chs.	(L) Gerard-Malfait Chs.
R1	(L) Ronsse H.	(L) Ronsse H.	(L) Ronsse H. (?) De Keyser-Grau J.	(?) De Keyser-Grau J.
R2	(L) De Brabandere M.	(L) De Brabandere M.	(K) Liedts Richard	(K) Liedts Richard
R3	(L) De Smet C.	(L) De Smet C.	(?) Verhoost J. F.	(?) Verhoost J. F.
R4	(?) Dossche-De Schietere L.	(?) Dossche-De Schietere L.	(?) Dossche-De Schietere L.	(?) Dossche-De Schietere L.
R5	(L) Ameels R. (L) Decontreras I. C.	(L) Decontreras I. C.	(L) Decontreras I. C.	(L) Decontreras I. C.
R6	(L) Van Cauwenberghe L.	(L) Van Cauwenberghe L.	(L) Van Cauwenberghe L.	(L) Van Cauwenberghe L.
R7	(K) Vande Walle A. A.	(K) Vande Walle A. A.	(K) Vande Walle A. A.	(K) Vande Walle A. A.
R8	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper

	1843	1844	1845	1846
B	(L) Liefmans-Bonné	(L) Liefmans-Bonné (L) Henri Liefmans aîné	(L) Liefmans-aîné	(L) Liefmans-aîné
S1	(L) Ameels Raphaël J.	(L) Ameels Raphaël J.	(L) Ameels Raphaël J.	(L) Ameels Raphaël J.
S2	(L) Gerard Antoine Charles	(L) Gerard Antoine Charles (L) Pirson André	(L) Pirson André	(L) Pirson André (L) Gequiere Louis Prosper
R1	(?) De Keyser-Grau J.	(?) De Keyser-Grau J.	(?) De Keyser-Grau J.	(?) De Keyser-Grau J.
R2	(K) Liedts Richard	(K) Liedts Richard	(K) Liedts Richard	(K) Liedts Richard
R3	(?) Verhoost J. F.	(?) Verhoost J. F.	(?) Verhoost J. F.	(?) Verhoost J. F.
R4	(?) Dossche-Deschietere, L.	(L) Pirson André (L) Liefmans-aîné Henri (L) Gerard Antoine Charles	(L) Gerard Antoine Charles	(L) Gerard Antoine Charles
R5	(L) De Contreras I. Charles	(L) De Contreras I. Charles	(L) De Contreras I. Charles	(L) De Contreras I. Charles
R6	(L) Van Cauwenberghe L.	(L) Van Cauwenberghe L.	(L) Van Cauwenberghe L. (L) Massez Félix	(L) Massez Félix
R7	(K) Vandewalle A. A.	(K) Vandewalle A. A.	(K) Vandewalle A. A.	(K) Vandewalle A. A.
R8	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper (L) Pirson André

³⁹ Samengesteld aan de hand van MUYNCK (Paul de), 'De burgemeesters van Audenaerde en de leden van den gemeenteraad (of van de regering) dezer stad, van 1817 tot 1937', in: Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, IX, Oudenaarde, 1939, pp. 292-297; MINNAERT (Stefaan), De politieke dynastieën te Oudenaarde van 1815 tot 1914. Deel I. Deel II. (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, RUG, Romain Van Eenoo), Gent, RUG, 1974, p. 259, 335; SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 7, inzonderheid zittingen van 09.01.1840, 15.01.1840, 09.07.1840, 29.08.1840, 07.01.1841, 02.08.1841, 27.11.1841, 22.01.1842; Boek 8, inzonderheid zittingen van 11.02.1843, 20.06.1844, 20.10.1844, 24.05.1845, 18.10.1845, 24.04.1844, 30.11.1844; Boek 9, inzonderheid zittingen van 05.01.1846, 18.04.1846, 14.08.1847, 05.10.1848, 27.04.1850; Bij de jaarverslagen was het niet duidelijk of de toestand werd gegeven van het betreffende jaar, of de toestand van op het moment van opstellen van de verslagen.

⁴⁰ Bepaald aan de hand van MINNAERT, pp. 243-339 (genealogische staten van de politieke mandatarissen in Oudenaarde, 1815 - 1914), pp. 340-375 (biografische notities betreffende de politieke mandatarissen te Oudenaarde, 1815 - 1914)

	1847	05.10.1848	1849	1850
B	(L) Liefmans-aîné	(L) Liefmans-aîné	(L) Liefmans-aîné	(L) Liefmans-aîné
S1	(L) Ameels Raphaël J.	(L) Ameels Raphaël J. (K) De Bleeckere Florent	(K) De Bleeckere Florent	(K) De Bleeckere Florent
S2	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper	(L) Gequiere Louis Prosper
R1	(?) De Keyser-Grau J.	(?) De Keyser-Grau J. (K) Wolfcarius F. Xavier	(K) Wolfcarius J. Fr. Xavier	(K) Wolfcarius J. Fr. Xavier
R2	(K) Liedts Richard	(K) Liedts Richard	(K) Liedts Richard	(K) Liedts Richard
R3	(?) Verhoost J. F.	(?) Verhoost J. F. (L) Vanderstraeten-Dumont F.	(L) Vanderstraeten-Dumont F.	(L) Vanderstraeten-Dumont F.
R4	(L) Gerard Antoine Charles	(L) Gerard Antoine Charles	(L) Gerard Antoine Charles	(L) Gerard Antoine Charles
R5	(L) De Contreras I. Charles	(L) De Contreras I. Charles	(L) De Contreras I. Charles	(L) De Contreras I. Charles
R6	(L) Massez Félix	(L) Massez Félix (L) Ronsse Henri	(L) Ronsse Henri	(L) Ronsse Henri
R7	(K) Vandewalle A. A.	(K) Vandewalle A. A.	(K) Vandewalle A. A.	(K) Vandewalle A. A.
R8	(L) Pirson André (K) De Bleeckere Florent	(K) De Bleeckere Florent (L) Ameels Raphaël	(L) Ameels Raphaël	(L) Ameels Raphaël

1. Brief van een arme wever (*Gazette van Audenaerde*, 1842)⁴¹

“

Oevers der Schelde den 18 juny 1842

Aen den Opsteller der Gazette van Audenaerde.

Mynheer !

Eene gegronde beweegreden verplicht my uwe dienstveerdigheid in te roepen, om in myn belang en in hetgeen van myne mede ongelukkige stielgenooten, aen myne eenvoudige uitdrukkingen eene plaets in uw algemeen geacht nieuwsblad te verleenen.

Elk weet op wat eerlooze wyze de Engelschen de uittochten voor onze lynwaden ons ontnomen hebben; hoe onvriendelyk de fransche natie met ons leeft, en wat kwaed de nieuwe ordonnantie op de regten der lynwaden ons zal doen; maer hetgeen dat eenieder niet weet, is dat wy de magt hebben, om door onze representanten het gouvernement te dwingen, maetregelen te nemen van Frankryk op dezelfde wyze te behandelen, als wy door die natie behandeld worden.

Nu, dat wy aen ons zelve overgelaten zyn, zou ik alle myne landgenooten aenpooren, om elkanderen de hand te leenen, en andere geene weefsels dan van de onzen te dragen.

Ik zie met genoegen dat reeds eenige vaderlandsminnende personen den keus beginnen te doen van hunne zomerkleederen uit onze deugdzame, en met de hand gesponnen geweefsels, te doen maken. Onze landbouwers zullen ongetwyfeld begrypen, dat het hoogst noodzakelyk is, van al dien vreemden *pruts* op onze beurt aen de kant te smyten, en alle de burgerlijke verbruiking uit onze voortbrengselen te laten vervaerdigen; alzoo zult gy de nooit volprezene pooging voortzetten om het armzalige bestaen , van my en myne medefabrikanten te verzekeren, in weerwil der onderdrukkers van Europa.

Een arme wever, vader van tien kinderen.”

⁴¹ RAR, Microfilm B79, *Gazette van Audenaerde*, 19.06.1842, N° 25, 8ste jaargang, p. 2, 3^e kolom, p. 3, 1^e kolom

2. Huisgezinnen actief in de linnennijverheid (27.09.1840)⁴²

Namen gezinshoofden	Aantal gezinsleden	Aantal werkzaam in voorbereiding van vlas (1)	Wordt dat vlas geheel of gedeeltelijk gesponnen in het huis of verkocht	Aantal spinwielen tegelijkertijd in werk	Gemiddelde hoeveelheid jaarlijks gesponnen garen (kg.)	Kwaliteit en fijnheid van het garen	Aantal weefgetouwen tegelijkertijd in werk	Gemiddelde hoeveelheid jaarlijks geweven lijnwaad (in meter)	Kwaliteit en fijnheid van het lijnwaad	Aanduiding van verdere bestaansmiddelen van het huisgezin
Waegebaert Pieter Jan	7						1	420	6/4 ^e , middelmatige fijnheid	Dagloon
Vanderstraeten Pieter	2						1	140	Idem	Idem
Goethals Petrus	6						1	140	Idem	Idem
Demoor Jacques	4						1	140	Idem	Idem
Thooft Francies	5	3	Deels thuis, deels verkocht	2	208	2 ^e kwal., middelmatige fijnheid				Idem
Verschueren Ch ^s	2	4								Koopman
Dekens Jan B ^{te}	7	2								Idem
Vermeersch Joseph	8	2								Idem
Verniers Catherine	2			1	104	Idem				Dagloon
Cousaert Catherine	1			1	104	Idem				Idem
Verstichelen Marie (Wwe F. J. Boonaert)	3			3	312	Idem				Idem
De Sitter Isabelle	1			1	104	Idem				Idem
Langie Marie Therese (Wwe Pieter Debaere)	6			1	104	Idem				Idem
Cremon Albertine (Wwe Ch ^s Navau)	5			1	104	Idem				Idem
Dhont Anne Louise	1			1	104	Idem				Idem
Mathu Sabine (Wwe Philippe Coopman)	2			1	104	Idem				Idem

⁴² SAO, MGA, OUD 733.6-1, Doos OUD VII23, Textielnijverheid: "Naemlijst der huisgezinnen welke hun voornaamste middel van bestaan vinden in de voorbereiding van het vlas, of het spinnen of weven van linnen garens of lijnwaeden bestemd tot de verkoop op de markten" (27.09.1840)

Namen gezinshoofden	Aantal gezinsleden	Aantal werkzaam in voorbereiding van vlas (1)	Wordt dat vlas geheel of gedeeltelijk gesponnen in het huis of verkocht	Aantal spinwielen tegelijkertijd in werk	Gemiddelde hoeveelheid jaarlijks gesponnen garen (kg.)	Kwaliteit en fijnheid van het garen	Aantal weefgetouwen tegelijkertijd in werk	Gemiddelde hoeveelheid jaarlijks geweven lijnwaad (in meter)	Kwaliteit en fijnheid van het lijnwaad	Aanduiding van verdere bestaansmiddelen van het huisgezin
Gevaert Sabine	1			1	104	Idem				Idem
Eggermont Anne Louise	1			1	104	Idem				Idem
Dewaele Ame (Wwe Walkens)	2			2	208	Idem				Idem
Godefroid Emanuel	8			4	416	Idem				Idem
Vandewiele Regina (Wwe Daniel Wandels)	6			3	312	Idem				Idem
Dewitte Francies	5			2	208	Idem				Idem
Polet Ignace	3			2	208	Idem				Idem
Totaal	88	11		27	2808		4	840		

(1) Men verstaat onder voorbereiding van het vlas, het booten, zwingelen en hekelen

1200 kilogrammen vlas worden jaarlijks te roten gelegd
5509 kilogrammen geroot vlas wordt jaarlijks in de stad gehegeld

3. Overzicht spinsters en zwingelaars (ongedateerd)⁴³

Spinsters:

1.	Catherina Verniers	Een wiel	Chef un enfant
2.	Cousaert Catharina	Een wiel	Chef un enfant
3.	Verstichelen Marie	Drij wielen	
4.	Verstichelen Thérèse		
5.	Boonaert Rosalie		
6.	Dezitter Isabelle	Een wiel	Chef sans enfans
7.	Langie Marie Thérèse	Een wiel	Veuve P ^{te} Debaere 5 enfans
8.	Cremon Albertine	Een wiel	Chef V ^{ve} Ch ^s Naveau 4 enfans
9.	Dhont Anne Louise	Een wiel	Chef sans enfans
10.	Mathu Sabine	Een wiel	Chef V ^{ve} Coopman Philippe, un enfant
11.	Ghevaert Sabine	Een wiel	Chef, seule
12.	Goethals Marie	Een wiel	Epouse en fille Thooft
13.	Thooft Isabelle	Een wiel	
14.	Eggermont Anne Louise	Een wiel	Chef seule
15.	Dewaele Colette	Een wiel	Chef V ^{ve} Waelkens
16.	Waelkens Angela	Een wiel	A deux de menage
17.	Godefroid Amelie	Vier wielen	Enfans Godefroid père en semble à 8 avec le père
18.	Godefroid Eugenie		
19.	Godefroid Paulin		
20.	Godefroid Nathalie		
21.	Vandewiele Regina V ^{ve} Daniel Wandels	Een wiel	Il y a encore 3 enfans mineurs
22.	Rechem Colette	Een wiel	
23.	Wandel Melanie	Een wiel	
24.	Vanwelde Victoria	Een wiel	Epouse Dewitte fs à 5 de menage
25.	Doop Marie J ^{ha}	Een wiel	Femme Ignace Polet

Zwyngelaars :

- 1° Thoofd Francies
- 2° Thoofd Henri
- 3° Thoofd Clement

Een spinster kan 2 kg. garen per week spinnen. Het garen is van de 2de kwaliteit.

⁴³ SAO, MGA, OUD 733.6-1, Doos OUD VII23, Textielnijverheid: Overzicht spinsters en zwingelaars (ongedateerd)

4. Overzicht patentplichtige handelaars, kooplui en commissionairs in lijnwaad en vlas (1800 - 1857)⁴⁴

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de personen of bedrijven die in de patentregisters door Hoebeke gegeven worden opgegeven als linnenhandelaars, en die in de verschillende registers meermaals worden vermeld. Om tot de conclusie te komen of het om dezelfde bedrijf ging heb ik gelet op de familienaam en de bedrijvigheid. Het is mogelijk dat ik bepaalde bedrijven onterecht heb samen gezet of omgekeerd bepaalde bedrijven niet heb samen gezet waar dit wel zo moest zijn. Het is echter zeer moeilijk om dit perfect te doen.

Na deze tabel volgt nog een overzicht van de personen die slechts één keer worden vermeld.

	1800-1801	1815	1817	1822	1828	1830	1837	1843	1850	1857
1.		Verspieren Phe. (kleinhandelaar in linnen)	Verspieren (handelaar in linnen)	Verspieren Phil & Joannes (gebr. Verspieren) (koopman in linnen)	Verspieren Phil. & Lodewijk (Gebr. Verspieren) (koopman in linnen)	Verspieren Phil. & Lodewijk (Gebr. Verspieren) (koopman in linnen)	Verspieren Philippe (handelaar in linnen)	Verspieren Joseph Ed.; Versp. M.; Versp. Ch. (handelaar in linnen en vlas)	Verspieren Joseph Ed. (gebr. Verspieren) (handelaar in linnen en vlas)	Verspieren Joseph Ed. (gebr. Verspieren) (handelaar in linnen en vlas)
2.	Velghe Jacques (koopman in linnen)	Velghe Jacq (groothandelaar in linnen)	Velghe P. J. (handelaar in linnen)	Velghe Phil. Jacob (koopman in linnen)	Velghe Phil. Paul (koopman in linnen)	Velghe Philippe Paul (koopman in linnen)	Velghe Philippe Paul (koopman in linnen)	Velghe Philippe Paul (koopman in linnen)		
3.		Dossche Louis (kleinhandelaar in linnen)		Dossche-Louis (commiss. linnen, katoenwever)	Dossche de Schietere Lodewijk (commiss. in linnen)	Dossche Lodewijk (commiss. in linnen)	Dossche de Schietere Lodewijk (commiss. in linnen)	Dossche de Schietere Lodewijk (commiss. in linnen)		
4.				Vanderstraeten Karel (blauwverver/koopman in linnen)	Vanderstraeten Karel (blauwverver/koopman in linnen)	Vanderstraeten Karel (blauwverver/koopman in linnen)		Vanderstraeten -Versmissen (koopman in linnen)	Vanderstraeten -Versmissen Charles (koopman in linnen)	Vanderstraeten -Versmissen Charles (koopman in linnen)
5.				Ameels Rafaël wwe (koopvrouw in linnen, roetkaarsenmakster)	Ameels Rafaël wwe (koopvrouw in linnen)	Ameels Rafaël wwe (koopvrouw in linnen)	Ameels Rafaël Wwe (koopman in linnen)	Ameels Rafaël kinderen (koopman in linnen)	Ameels Raphaël (koopman in linnen)	Ameels Raphaël (handelaar in linnen)
6.							Verspieren-Gequière (koopman in linnen)	Verspieren-Gekiere Louis (handelaar in linnen)		
7.					Vermeersch Pieter Joseph (koopman in vlas)		Vermeersch Pierre (vlashandelaar)	Vermeersch Pierre (koopman in vlas)		
8.				Dekens Jean B. (koopman in vlas)	Dekens Jean. B. (koopman in vlas)	Dekens Jan. B. (koopman in vlas)	Dekens Jan. B. (koopman in vlas)	Dekens Jean B. (koopman in vlas)		
9.		Vandewalle Benoit (groothandelaar in linnen)	Vandewalle-Bauwens (koopman in linnen)	Vandewalle-Bauwens (koopman in ruw linnen)	Vandewalle Bauwens Benoit (koopman in linnen)	Vandewalle-Bauwens Benoit (koopman in linnen)	Vandewalle-Bauwens Benoit (handelaar in linnen)			
10.	De Bleeckere Barth. (koopman in linnen)	De Bleeckere-Gruloos (groothandelaar in linnen)	De Bleeckere-Gruloos Barth. (handelaar in linnen); De Bleeckere Isab. (wwe Bonné) (koopvrouw in linnen)	De Bleeckere Jacob (koopman in linnen)	De Bleeckere Jacob (koopman in linnen)	De Bleeckere Jacob (koopman in linnen)	De Bleeckere Jacob (handelaar in linnen)	De Bleeckere August & Florent (handelaar in linnen)		
11.					Otte Joseph (koopman in linnen)	Otto Joseph (koopman in linnen)	Otte Joseph (handelaar in linnen)			
12.	Dossche Pre Fr. (koopman)	Dossche Pre (groothandelaar)	Dossche Pre (koopman in linnen)	Dossche Petrus	Dossche Petrus	Dossche Petrus				

⁴⁴ HOEBEKE (Guy), Deel II: Bijlagen, p. 11, 20, 25, 33, 41, 49, 56, 63, 69, 76

	1800-1801	1815	1817	1822	1828	1830	1837	1843	1850	1857
	in linnen)	r in linnen)	linnen)	(commis. in linnen)	(commis. in linnen)	(commis. in linnen)				
13.		Raepsaet Jean & Em. (groothandelaar in linnen)	Raepsaet Jan Leopold (handelaar in linnen/fabrikanant)	Raepsaet Jan Leopold (koopman in linnen)	Raepsaet Jan (koopman in linnen)	Raepsaet Jan (koopman in linnen)				
14.	Cnudde Pierre Fr. (koopman in linnengoed)	Cnudde Pre (groothandelaar in linnen)	Cnudde Wwe (handelaar in linnen)	Cnudde Petrus wwe (koopvrouw in linnen)						
15.		Liefmans Edouard (kleinhandelaar in linnen)	Liefmans-Bonné Ed. (koopman in linnen)	Liefmans-Bonné Ed. (koopman in linnen)						
16.		Van Betsbrugge (koopman in linnengoed)		Van Betsbrugge Basiel (koopman in vlas)						
17.	Bonné (koopman in linnen)	Bonné Pre (groothandelaar in linnen)	Bonné zoon (handelaar in linnen)							
18.		Malfait Antoine (groothandelaar in linnen)	Malfait-Baertsoen (handelaar in linnen/blauwverver)							
19.	Caus Ch. (koopman in linnengoed)	Caus Charles (commissaris in linnen)								
20.	Cnudde J. F. (koopman in linnengoed)	Cnudde J. Frans (koopman in linnengoed)								

Worden slechts één keer vermeld:

1800-1801:

21. Baertsoen P. J. (koopman in linnengoed)
22. De Bleekere B. (koopman in linnengoed)
23. De Gand Jean F. (koopman in linnen)
24. Spitaels Josef (koopman in linnengoed)
25. Van der Straeten J. B. (koopman in linnengoed)

1815

26. De Backer J. Bte. (koopman in linnengoed)
27. De Clercq Martin (koopman in linnengoed)
28. De Curte (koopman in linnengoed)
29. De Porré (koopman in linnengoed)
30. De Smet Eugène (groothandelaar in linnen)
31. Haegenbeke (koopman in linnengoed)
32. Huysman (koopman in linnengoed)
33. Labierren Pre (kleinhandelaar in linnen)
34. Maroy Josse (koopman in linnengoed)
35. Reckem Pre (koopman in linnengoed)
36. Vanderleeuw (koopman in linnengoed)
37. Versmissen (koopman in linnengoed)
38. Versmissen Charles (koopman in linnengoed)
39. Vindevogel J. Bte. (koopman in linnengoed)
40. Wwe Ommeslaeger (koopvrouw in linnengoed)
41. Wwe Prieux (koopvrouw in linnengoed)
42. Wwe Vandewijvere (koopvrouw in linnengoed)

1817:

- 43. De Gantes Louis (koopman in linnen)
- 44. Moreels Lieven (koopman in linnen)

1837:

- 45. Aelgoet Jean Bte. (vlaskoopman)
- 46. Pede Albin (koopman in linnen)

1843:

- 47. Vandermeeren Jozef (koopman in linnen)
- 48. Verschueren Charles (koopman in vlas)

1857:

- 49. Vandermeeren Deschamps Alexandre (handelaar in linnen)

5. Aantal verkochte stukken lijnwaad in Oudenaarde (1815 - 1867)⁴⁵

De verschillende bronnen in verband met de verkoopcijfers van lijnwaden kunnen soms uiteenlopen. Hier is een overzicht van de verschillende bronnen.

De cijfers vóór 1825 zijn duidelijk schattingen. Volgens een andere bron werd het aantal verkochte stukken in 1821 en 1822 door de burgemeester voor beide jaren op 18.000 geschat⁴⁶. In 1825 werden vanaf 11 augustus nog 6.909 stukken verkocht⁴⁷.

Bron:	Coppens	Sabbe	Jaarverslagen	Jaarverslag 1846	Samengestelde reeks
1815	24.000				24.000
1816	21.000				21.000
1817	21.300				21.300
1818	21.600				21.600
1819	22.000				22.000
1820	22.300				22.300
1821	22.600				22.600
1822	23.000				23.000
1823	23.300				23.300
1824	23.600				23.600
1825					
1826				23.204	23.204
1827				23.736	23.736
1828				22.489	22.489
1829				20.265	20.265
1830	17.001			17.001	17.001
1831	18.753			18.753	18.753
1832	18.120			18.120	18.120
1833	17.409			17.346	17.346
1834	15.205			15.923	15.923
1835	17.556			17.313	17.313
1836	18.360			18.360	18.360
1837	21.113			17.654	17.654
1838	17.629			17.629	17.629
1839	17.195		17.195	17.195	17.195
1840	13.595		13.617	13.617	13.617
1841	11.572	11.572	11.607	11.617	11.617
1842	10.520	10.520	10.523	10.523	10.523
1843	10.386	10.386	10.392	10.392	10.392
1844	10.219	10.219	10.218	10.218	10.218
1845	9.065	9.065	9.065	9.065	9.065
1846		7.277	7.277	7.277	7.277
1847	4.986	4.983	4.943		4.943

⁴⁵ Gegevens afkomstig uit COPPENS (Erik), *De gegoede stand te Oudenaarde (1794 - 1875) (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, RUG, J. Dhondt)*, Gent, RUG, 1965, p. 195, 198; SABBE (Etienne), *De Belgische Vlasnijverheid. Deel II. Van het Verdrag van Utrecht (1713) tot het midden van de XIXe eeuw*, Kortrijk, Het nationaal vlasmuseum, 1975, p. 630; RAR, *Microfilm B147*, Nieuws- en Annoncen-blad van Audenaerde: 02.10.1842, N° 1362, 26ste jaargang, p. 5 - 8: "Verslag van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der Stad Audenaerde [over 1841]"; RAG, *PAOV*, 401/1: Jaarverslag 1840 (over 1839), 402/1: Jaarverslag 1841 (over 1840), 404/1: Jaarverslag 1843 (over 1842), 405/1: Jaarverslag 1844 (over 1843, p. 19); Jaarverslagen (gepubliceerd) van 1844 (p. 22), 1845 (p. 23), 1846 (p. 105), 1847 (p. 81), 1848 (p. 86), 1849 (p. 91), 1850 (p. 95)

⁴⁶ HOEBEKE (Guy); p. 61

⁴⁷ SAO, *MGA*, OUD 205.1-76, Uitgaande briefwisseling: Brief (19.09.1843, Reg. A/14 N° 12.447) aan de gouverneur

1848	4.586	4.586	4.386		4.386
1849	4.520	4.520	4.520		4.520
1850	4.371	4.371	4.371		4.371
1851		3.526			3.526
1852		3.723			3.723
1853		2.754			2.754
1854		2.700			2.700
1855	2.380	2.380			2.380
1856	2.566	2.464			2.464
1857	2.614	2.617			2.617
1858	2.387	2.387			2.387
1859	1.414	1.414			1.414
1860	1.426	1.413			1.413
1861	988	897			897
1862	1.199	1.201			1.201
1863	756	746			746
1864	549	553			553
1865	842	883			883
1866	496	496			496
1867	191	202			202

Cijfers van Haegeman⁴⁸:

Haegeman maakte voor deze cijfers gebruik van de mercurialen (OUD 744.2-36; -38; -40; -42; -44; -46; -49). Hoe het komt dat de cijfers zo sterk uiteenlopen (vooral 1839) met de bovenstaande cijfers weet ik niet.

Jaar	Aangeboden	Verkocht
1839	42.390	38.549
1840	23.239	17.669
1841	17.804	11.557
1842	19.799	10.420
1843	18.579	10.737
1844	16.315	10.247
1845	14.581	9.145
1846	12.029	7.305
1847	7.901	4.383
1848	8.517	4.003
1849	8.149	3.875

⁴⁸ Samentelling van de gegevens van HAEGEMAN, pp. 113-124

6. Meten en stempelen van lijnwaad: opbrengst van verpachting (in fr.)⁴⁹

Begrotingsjaar	Opbrengst stempelrecht	Opbrengst meetrecht
1840	735,00	
1841	735,00	
1842	735,00	3.265,00
1843	735,00	2.345,00
1844	465,00	2.833,63
1845	655,00	2.833,63
1846	640,00	2.483,63
1847	400,00	2.490,00
1848	300,00	2.490,00
1849	215,00	1.300,00
1850	150,00	1.095,00

Plaatsgeld voor lijnwaden op de markt: werd in december 1845 verpacht voor 1.500 fr., terwijl dat enkele jaren eerder nog 4.000 fr. opbracht⁵⁰.

⁴⁹ RAG, PAOV, 537B: Budget voor 1840 (post 18); 543: Budget voor 1841 (post 23); 548: Budget voor 1842 (post 16 en 21); 553: Budget voor 1843 (post 19 en 24); 558: Budget voor 1844 (post 16 en 21); 565: Budget voor 1845 (post 15 en 20); 572: Budget voor 1846 (post 24 en 29); 579B: Budget voor 1847 (post 21 en 25); 586: Budget voor 1848 (post 10 en 14); 593: Budget voor 1849 (post 21 en 25); 600: Budget voor 1850 (post 19 en 23)

⁵⁰ RAR, Microfilm B79, Gazette van Audenaerde, 28.12.1845, N° 52, 11de jaargang, p. 2, 3^e kolom

7. Artikelenreeks “Over de organisatie van het werk in het district Oudenaarde”⁵¹

16.11.1845, N° 46, 11de jaargang, p. 1, 3^e kolom, p. 2, 1^e kolom

“Over de Organisatie van het Werk in het district Audenaerde

Persoonen, die zich bezighouden met het verzamelen der grondstoffen, om dit grootsche werk te beschryven en in voege te brengen, beweerden door grondige en beredeneerde artikelen, dat de algemeene regeling van het werk maer 't eenige middel meer is, om het lot der werkende klassen te verbeteren. En waerom zou een welbestuurd land zich niet kunnen meester maken van al de byzondere nyverheidsgesichten, mits eene voorafgaende behoorlyke vergoeding? Heeft ons gouvernement zich niet meer dan eens meester gemaekt van andere eigendommen, als het hierdoor 't algemeen nut voor oogwit had?

De beginselen dezer organisatie bestaen reeds in ons vaderland: hebben wy niet alreede de organisatie van het leger, de organisatie van de brievenpostery, de organisatie van den yzeren weg, de organisatie van de gevangenhuisen, enz. enz. ; waerom zouden wy niet nog andere organisaties kunnen bekomen zooals die der diligentien, der voerwagens, der scheepvaert, der koolmynen, der bakkeryen, der katoen- en wolfabriken, met een woord van alle andere groote koophandel- en nijverheidsgestichten.

De grootste plaeg, die heden onder het mensdom heerscht, is de mededinging (*concurrentie*). Met het regelen van het werk zou dezelve terstond vernietigd zyn: 't is zy die de ondergang is van het grootste deel der fabrikanten, en dien ten gevolge van menig eerlyk werkmán, welke, om de mededinging zyns meester te kunnen onderhouden, dikwyls gedwongen is voor een loon te werken, dat tot zyn onderhoud, en nog min tot dit van zyn huisgezin ontoereikend is.

Een groot getal huishoudkundigen zyn van gevoelen dat, zoo lang de mededinging zal blyven bestaen, er noch rust noch geluk voor het mensdom meer te verachten zal zyn.

Er wordt *verstand, goeden wel en tijd* vereischt, om de algemeene organisatie van het werk in voege te brengen: ook het ministerie, dat meest tot het volmaken dezer organisatie zal medewerken, zal toonen dat het waerlyk de belangen zyner onderhoorigen ter herte neemt.

Dit grootsche werk zullen wy aen wetgevers en bedrevene pennen overlaten, maer wy denken dat het ons niemand ten kwade zal duiden van onze lezers eenige maetregelen onder de oogten te leggen, om, in de netelachtige omstandigheden, waerin wy ons nu bevinden, door de organisatie van het werk, de bedelary uit ons district te bannen.

Dit is de taek die wy op ons genomen hebben in eenige opeenvolgende artikelen te volbrengen.

C.R.”

23.11.1845, N° 47, 11de jaargang, p. 1, 1^e - 3^e kolom

“Over de Organisatie van het Werk in het district Audenaerde. (2de artikel)

Toen de heer gouverneur onzer provincie over eenige weken eene reeks voorschriften liet afkondigen, om spaerzaeme soepen te maken en alzoo in het gemis der aerdappelen te voorzien, gaven wy ten volle onze toestemming aen zyne menschlievende inzigten; maer in een artikel van 12 october deze inzigten aen onze lezers gevende, voegden wy er by:

« Het vergenoegt niet 't volk voedzame en spaerzame levensmiddelen voor te schryven en aen te raden; men moet het eerst in de mogelykheid stellen van zich dezelve te kunnen aenschaffen. De openbare weldadigheid is, wel is waer, eene allerloffelykste daed, wanneer ze met bescheidenheid geoefend wordt; maer de aelmoezen maken bedelaers, en de bedelary verergert en vereeuwigt de kwael. Het hoofdzakelyke punt is aen de arbeidende klassen werk te bezorgen, 'tzy by middel van vrywillige inschryvingen, 'tzy door gedwongene geldleningen, ten laste van de welstellendste ingezetenen der communen, en zonder tydverlies de nyverheids-comités definitivelyk in te rigten »

By koninglyk besluit van 25 maert 1844 is reeds de instelling van nyverheids-comités vastgesteld, en tot heden toe is er in ons omliggende, wat wy weten, nog geen enkel in voege gebragt. Het is hoogstnoodig, zooals wy van overlang gezeid hebben, dat deze comités *zonder tydverlies* worden ingerigt, want het zyn zy alleen die, in de tegenwoordige tydsomstandigheden, het werk in hunne gemeenten kunnen regelen.

De byzonderste tak van nyverheid, die in ons district nog bestaet, is zonder tegenspreken onze linnenmakery; en hoe beklagenswaardig haer bestaen is, is het nochtans daerin dat wy heden nog genoodzaekt zyn bezigheid en onderstand te zoeken.

⁵¹ RAR, Microfilm B79, Gazette van Audenaerde, 4 artikels: 16.11.1845, N° 46, 11de jaargang, p. 1, 3e kolom, p. 2, 1e kolom; 23.11.1845, N° 47, 11de jaargang, p. 1, 1e - 3e kolom; 30.11.1845, N° 48, 11de jaargang, p. 1, 2e - 3e kolom, p. 2, 1e kolom; 07.12.1845, N° 49, 11de jaargang, p. 1, 2e - 3e kolom

Om ons plan te kunnen uitvoeren, veronderstellen wy dat de nyverheids-comités samengesteld zyn niet alleen uit begoedde burgers, maer ook uit personen die praktische [sic] kennis hebben, die regtzinnig het algemeene welzyn betrachten; en niet uit eigenbelang of blinden hoogmoed 'tzelve zouden tegenwerken.

De werkingen der comités moeten gratis en uit menschlievendheid gedaen worden.

Indien de gemeentekas of die van het armbestuer niet genoeg voorzien is om de noodige voorschotten te doen tot het koopen van vlas en andere toebehoorten om te weven en te spinnen, zouden de rykste burgers onder hen eene inschryving dienen te doen, ten einde het noodige geld te verschieten om de noodlydenden werk te verschaffen. Dit geld zou moeten verschoten worden zonder interest, en zou binst den loop van het jaer wedergegeven worden door middelen die wy laeter zullen aenduiden.

Men zal de personen, die de hulp der nyverheidscomités noodig hebben in drie klassen verdeelen. Aen de eerste klas zal men vlas verkoopen op krediet tot het oogenblik dat hun lynwaed, daarvan gesponnen en geweeft, verkocht en betaeld is.

Gelyk de commissie met gereed geld vlas zal koopen, dáér waer zy het beste vindt en bestkoop kan verkrygen, mag men rekenen dat zy het 10 tot 12 ten honderd beterkoop zal koopen dan de wevers zelve. In acht nemende den interest die voor het krediet vereischt wordt, en de vrees van den koopprys te verliezen, kan niemand zeggen dat onze schikking van 10 tot 12 % overdreven is, zoo wel ten opzichte van den landbouwer als van den vlaskoopman.

Onder de tweede klas zou men kunnen rangschikken die, welke maer weinig onderstand noodig hebbnde, men door eene kleine hulp zoude kunnen beletten van in de armoede te dompelen, en eindelyk ten laste van de bureelen van weldadigheid te vallen.

Onder de derde klas zou men tellen de personen die heden door de bureelen van weldadigheid geholpen worden, en wier lot gedurende den winter onverdragelyk zal zyn.

Nu, om te zien welke hulp ieder dezer drie klassen zoude noodig hebben, moet men eerst en vooral daerstellen wat er heden nog door die verdruchte en lang miskende nyverheid der linnenmakery kan gewonnen worden.

Zie hier wat er onder onze oogen over eenige weken is gebeurd.

Een naerstig huisgezin van 7 personen (vader, moeder en vyf kinderen) hebben alhier met geld, dat zy by een ander geleend hadden, gekocht 11 steenen gezwingeld vals. Van deze 11 steenen vlas hebben zy gemaakt een lynwaed van 105 ellen, $\frac{5}{4}$, 'twelk zy op onze merkt verkocht hebben tegen 9 $\frac{1}{2}$ stuivers of 85 centimen per el, komt fr. 89 25

Uit deze 11 steenen vlas, die door de vrouw van 't huis gehekeld zyn geworden, hebben zy getrokken 3 steenen werk, die zy verkogt hebben aen 27 $\frac{1}{2}$ st. of 2 fr. 50 c. den steen; dus voor 3 steenen is

» 7 50
Ontvangen fr. 96 75

Zy hebben uitgegeven voor vlas 44 fr., voor onkosten van wydasschen, pap, koken, verkoopen, plaets-, meet- en kamergeld 7 fr. 15 c., dus te samen

» 51 15
Blyft fr. 45 60

Tot het maken van dit lynwaed zyn zy bezig geweest eene maend of 24 werkdagen. De twee oudste dochters, eene van 19 en eene van 15 jaren, hebben uit dit vlas te samen gesponnen 36 ponden keting, dus ieder 3 vierendeel per dag; en de twee oudste samen met de jongste dochter, oud 14 jaren, 18 ponden inslag, dus nalle dagen 3 vierendeelen te samen.

De vader is tot het weven van dit lynwaed 21 dagen bezig geweest: hy heeft gemaakt eene smette (5 ellen) per dag; de 4 andere dagen heeft hy besteed met zyn lynwaed op te zetten, te pappen, te kammen, te sterken, te vouwen en te verkoopen.

De vrouw heeft haren tyd doorgebracht met het eten te bereiden, het vee op te passen, te wasschen, te kuisschen en te schuren, te babynen en spoelen te maken; des avonds met de kleederen van het huisgezin te vermaken en koussens en zokken te stoppen.

De moeder, die zorgzaam is en alles wel gadeslaet, heeft gerekend dat de gewonnen 45 franken op deze wyze zouden moeten verdeeld worden:

36 ponden keting op 24 dagen, is 1 $\frac{1}{2}$ pond per dag op $\frac{3}{4}$ per hoofd, aen 40 centimen 't pond, komt voor elk 30 centimen, dus maekt fr. 14 40

18 ponden inslag op 24 dagen, $\frac{3}{4}$ per dag of $\frac{1}{4}$ per hoofd, aen 80 c. 't pond, is elk 20 c., dus maekt

» 14 40

21 smetten van 5 ellen, aen 80 c. per smette of 16 c. per el, maekt

» 16 80

Te samen fr. 45 60

Maer gelyk men gewoonlyk maer 24 dagen in de maend *mag* werken, en dat men er 30 *moet* eten, moet de winst van geheel het huisgezin slechts gerekend worden op fr. 1-50 per dag of 21 centimen per persoon.

Van de 10 huisgezinnen die met spinnen moeten leven, is er met moeite één dat meer kan winnen.

Dat naerstige en *regtvaardige* lieden met dergelyke som niet kunnen bestaan, is gemakkelyk om vatten, te meer als er nog moet afgerekend worden huishuer, onderhoud, vuer, licht, lasten, enz.

Nu, om rust en veiligheid te genieten, is het noodig van den werkloon op te slaen en te zien waermeê het verlies kan gedekt worden. – 't is hetgene wy in een toekomen artikel zullen doen.

C. R.”

30.11.1845, N° 48, 11de jaargang, p. 1, 2e - 3e kolom, p. 2, 1e kolom

“Over de Organisatie van het Werk in het district Audenaerde. (3de artikel)

In ons voorgaende artikel hebben wy gezeid: dat men de personen, die de hulp der nyverheids-comités noodig hebben, in drie klassen zou kunnen verdeelen. Aen de eerste klas zouden toebehooren de huisgezinnen aen wie men vlas op krediet zou geven tot het oogenblik dat het lynwaed daarvan gesponnen en geweven, verkocht en betaeld zy. Onder de tweede klas zou men rekenen die, welke maer weinig onderstand noodig hebben, en men door eene kleine hulp zou kunnen beletten ten volle in de armoede te dompelen; en onder de derde klas zou men rangschikken de huisgezinnen die heden door de bureelen van weldadigheid en de bedelary geheel onderhouden worden.

Nu, veronderstelt dat er in eene gemeente van 2,000 zielen, 400 huisgezinnen bestaen, ieder van 5 personen, en dat er van die 400 families, 100 zyn die hulp van de nyverheidscomités noodig hebben, men zal nogtans met een weinig goeden wil, met eene betere inrigting en door het *regelen van het werk*, in hunnen onderstand kunnen voorzien.

Van de 400 huisgezinnen der gemeente, veronderstellen wy dat er 100 zyn die *iets* noodig hebben, 200 die niets noodig hebben, maer ook *niets* kunnen geven, en 100 die iets geven; maekt dus 400 families.

Om in de hulp der eerste klas te voorzien, zou men voor haer, zooals wy vroeger gezeid hebben, vlas koopen met gereed geld, daer waer men het beste vindt en bestkoop kan verkrygen. Dit vlas zou afgeleverd worden met een verlies van 12 ½ %, hetwelk een merkelyke winst voor de wevers zou zyn, en met de bovengehaelde winst van 12 ½ % op den koopprys van het eerste vlas, zou het aen deze klas van werklieden eene winst geven van 25 % op den spin- en weefloon. Deze verhooging van 25 % zou den dagloon van eene goede spinnersse, der eerste klas, brengen van 30 op 37 ½ centiemen (1), en dien van de gemeene spinnerssen of kinderen, van 20 op 25 centimen. De wever zou door deze verhooging in plaets van 80 centimen, 1 frank per dag winnen, 't welk zou maken op het geheele lynwaed 11 franken 40 centimen, gerekend op de winst van 45-20 voor arbeid, van een 2800 vyfkwaert, gelyk het vroeger is aengetoond.

De helft der winst van fr. 11-40 (5-70) zou het verlies uitmaken dat het comité zou doen op de lynwaden geweven door de eerste klas. Neemt dat er van de 33 huishoudens, uitmakende 165 personen, 150 menschen zyn die werken, dus 1 van 11 die met andere bezigheden belast is, en dat 6 personen op eene maend een lynwaed afmaken van 105 ellen, $\frac{5}{4}$, zal de uitslag geven 25 lynwaden; ieder aen fr. 5-70 verlies, maekt per maend

fr. 142 50

Aen de tweede klas zal het comité betalen 50 % meer van werkloon als men volgens onze bovenaengehaelde rekening gewonnen heeft. De hiervoren vastgestelde spin- en weefloon was van ieder lynwaed fr. 45-40, dus, de helft of 50 % meer betalende van werkloon, geeft fr. 22-80 voor ieder lynwaed, en voor 25, gemaekt door de 33 huisgezinnen der tweede klas, de som van

» 570 00

De spinnerssen dezer klas zouden winnen, 1e soort 45 centimen en 2e soort 30, en de wevers fr. 1-20 per dag.

De derde klas of de overblyvende 34 huisgezinnen, tellende te samen 170 personen, maken ook in eene maend 25 lynwaden, waarvan de loon betaeld wordt tegen 75 % boven den eerst aangewezen loon. Volgens deze betaling zou het comité op ieder lynwaed verliezen fr. 34-20, dus voor 25

» 855 00

Te samen fr. 1,567 50

Door het koopen van 550 steenen vlas tot het maken der 50 lynwaden, voortkomende uit de tweede en de laetste klassen, gerekend tegen 11 steenen per stuk, heeft het comité eene winst gedaen van ten minste 10 %, dus voor 550 steenen vlas aen 4 franks per steen, maekt 2,200 fr., en 10 % geeft in afrekening

» 220 00

Blyft per maend voor verlies fr. 1,347 50

De 75 % dezer klas, gevoed by den gewoonen werkloon, zouden voor uitslag geven dat de beste spinnerssen zouden winnen 52 ½ centimen, 2^e soort 35 en de wevers fr. 1/40 per dag.

De loon, alzoo opgeslagen, zou den moed opbeuren van menig afgemat werkman; eenieder zou met werken in zyne byzonderste behoeften kunnen voorzien, en de bedelary, dit schandmerk der tegenwoordige samenleving, zou gemakkelyk uitgeroeid worden.

Van den werkloon dezer laetste klassen zou men achterhouden 10 à 15 % om eene massa te maken, ten einde in hunne kleederen te voorzien.

De inkomsten van het armbestuur en de giften der ryke en liefdadige mensen, zouden gebruikt worden tot onderhoud der oude, gebrekelyke of zieke personen, en tot opvoeding der verlatene en ouderlooze kinderen.

In ons toekomend artikel zullen wy aentoonen hoe dit verlies kan gedekt worden, zonder iets, of met een weinig meer te geven, dan er heden gegeven wordt.

(1) Men beschouwt hier, gelyk vroeger, dat eene goede spinnersse spint drie vierendeelen keting of een vierendeel en hal[f] inslag per dag, en de gemeene spinnerssen of kinderen, een half pond keting of $\frac{1}{4}$ inslag. De wever weeft dagelyks eene smette van vyf ellen.

07.12.1845, N° 49, 11de jaargang, p. 1, 2e - 3e kolom

“Over de Organisatie van het Werk in het district Audenaerde. (4de artikel)

Vroeger hebben wy gezeid dat wy in ons vierde artikel zouden aengetoond hebben, hoe de nyverheidscomités het verlies, 't welk zy met spinnen en weven doen, zouden kunnen dekken, zonder dat de inwoners der gemeenten iets meer zouden betalen dan zy gewoonlyk aen den arme geven.

Zie hier hoe het verlies zou kunnen gedekt worden:

Gelyk wy de 100 huisgezinnen die *iets te kort* hebben, en welke aanspraak op de hulp der nyverheidscomités mogen maken, in drie klassen verdeelden, zal het ook gevoeglyk zyn dat wy de 100 huisgezinnen, die *iets te geven* hebben, gelykelyk in drie klassen, ieder van 33 familien, verdeelen.

De eerste 33 huisgezinnen rekenen wy, hoe weinig dat zy geven, 't zy aen hunne naeste geburen, bloedverwanten of kennissen, ten minste eenen frank per week geven, , 't zy in brood, aerdappelen, gekeerde melk, wortelen, rapen, brandhout, enz. dus eenen frank per week (13 weken maken 3 maenden) komt per maend 4 franken 25 centimen, en maekt voor 33 huisgezinnen de som van fr. 140 25

De tweede klas zal bestaen uit welstellende burgers, en in de veronderstelling dat zy van de vier armen die aen hunne deur komen, aen eenen geven, hebben zy toch ten minste alle weken de weerde van 2 fr. aen aelmoezen besteed. Deze 2 franken per week maken uit 8 franken 50 centimen per maend, en voor 33 huisgezinnen » 280 50

Voor de derde klas blyft er dan over 34 huisgezinnen, die dus te samen 100 uitmaken. Deze 34 familien die allen begoedde persoonen zyn, of voor byzondersten der gemeente aenzien worden, geven volgens het tegenwoordige gebruik wekelyks *eens* aen al de armen die zich op hun hof aanbieden. De gift van dezen dag mag gerekend worden ten minste op 6 fr. in brood, aerdappelen, geld, enz. dus 6 franken per week maekt 25 franken 50 centimen per maend, en komt voor 34 huisgezinnen tot » 867 00

Te samen fr. 1,287 75

Voegt er alleenlyk 60 franken by voor buitengewoone ontvangsten, en gy zult dezelfde som bekomen die gy maendelyks met werken verloren hebt, dus » 60 00

Ontvangst fr. 1,347 75

Op dezelfde wyze zult gy brood en werk verschaft hebben aen al de behoeftige huisgezinnen van uwe gemeente, en daer eenieder met werken in zyn onderhoud zal kunnen voorzien, zal die onteerende daed, de bedelary, van zelf uitgeroeid worden.

Op het eerste zigt zou men denken dat 25 franken per maend eene zware belasting is, maer als men weet dat het alhier 't gebruik is dat al de bedelaers van vier of vyf gemeenten zich dagelyks verzamelen, dan om op de eene, dan om op de andere gemeente te gaen bedelen, en dat hun getal dikwyls de 600 ovetreft, zal het niemand verwonderen dat men genoodzaekt is ten minste 6 franken per week uit te deelen. Een landbouwer onzer kennissen, heeft op zyn *geefdag* in zyne gemeente, aen zyne deur 852 bedelaers geteld, voegt er nog by diegenen welke buiten den geefdag komen, en die men niet wel wegzenden kan, gy zult het ontzaggelyke getal van 1,000 behoeftigen, die om brood smeeken, in de week bekomen!... En wat kan men min geven dan *ééne* centiem aen iederen persoon of een sneedje brood van dezelfde weerde?

By een welingerigt nyverheids-comité zou de last der inwoners merkelyk kunnen verminderen.

Voor eerst met de persoonen van het vrouwelyk geslacht, die meer kunnen winnen dan met spinnen, andere werken te laten verrigten; ten tweede met het mannelyk geslacht te gebruiken voor landbouw, openbare werken enz.; ten derde met het aendeel, dat de gemeenten moeten betalen voor het onderhoud in de hospitalen en bedelaershuizen, in de kas der comités te storten; ten vierde door het overschot der inkomst van den arme; ten vyfde door den onderstand dien het gouvernement geeft aen de nyverheids-comités; en ten zesden door alle directe en indirecte giften die heden aen den arme gedaen worden.

8. Geschil tussen Hamont en het stadsbestuur (1844)

In juni 1844 ontstond er een meningsverschil tussen de stad Oudenaarde en J. Hamont, lijnwaadhandelaar uit Gent⁵². Hij had in Oudenaarde lijnwaden laten meten, die nadien een andere lengte bleken te hebben. De stad vroeg hem de stukken terug naar Oudenaarde te sturen, waar ze onder toezicht van het bestuur opnieuw konden worden gemeten (“réaunage”)⁵³. Ze werden enkele dagen later onderworpen aan een “reaunage des plus sévères”, in aanwezigheid van schepen Ameels (verantwoordelijk voor het toezicht op de markten), en dit leverde het volgende resultaat op⁵⁴.

1) Eerste stuk: mat $87 \frac{3}{4}$ i.p.v. $88 \frac{3}{4}$: verschil van minder dan één el

0 - 8 - 9

2) Tweede stuk: mat 69 i.p.v. $69 \frac{1}{2}$ (wat geen enkel verschil uitmaakt voor het te betalen tarief in deze stad)

3) Vierde stuk: met $99 \frac{3}{4}$ i.p.v. $100 \frac{3}{4}$: verschil van minder dan één el

0 - 9 - 0

4) Vijfde stuk: mat $99 \frac{3}{4}$ i.p.v. 100 (wat ook geen enkel verschil maakt)

5) Zesde stuk: mat 103 i.p.v. $103 \frac{3}{4}$: verschil van minder dan een el

0 - 8 - 3

Wat betreft de stukken 3 en 7, deze werden niet opnieuw gemeten, omdat ze niet gestempeld waren op de markt van Oudenaarde. Het totale verschil was dus 1 - 6 - 0

Deze som waren de meters van deze stad bereid Hamont terug te betalen, evenals de transportkosten voor de drie stukken, en die 1,50 fr. bedroegen (0,50 per stuk).

Blijkbaar was Hamont niet tevreden, want een dag na de stad het voorgaande had laten weten kreeg men opnieuw een brief van hem⁵⁵. In haar antwoord verwees de stad, samen met de lijnwaadmeters en Ameels zich volledig naar het voorgaande schrijven. Hamont beweerde dat het niet ging over een vergissing van de meters van Oudenaarde, maar om een misbruik van hen. Hij had hiervoor de medewerking ingeroepen van meters uit Gent, in wie hij schijnbaar meer vertrouwen had. De stad vond dat Hamont vrij was te denken wat hij wou, maar liet weten dat nooit eerder gelijkaardige klachten waren geuit. Indien er reden was tot klagen zou het stadsbestuur daarvan op de hoogte zijn. Ook over stukken 3 en 7 bleef er onenigheid: de stad hield vol dat deze niet in Oudenaarde waren gemeten, omdat ze er niet waren gestempeld. Men stuurde de zeven stukken lijnwaad terug, waarvan er slechts drie niet voldeden.

⁵² Zijn naam kon ook Glamont of Tamont zijn, deze is steeds moeilijk leesbaar.

⁵³ SAO, MGA, OUD 205.1-77, Uitgaande briefwisseling: Brief (08.06.1844, Reg. A/14 N° 13.065): Aan J. Hamont, lijnwaadhandelaar te Gent

⁵⁴ SAO, MGA, OUD 205.1-77, Uitgaande briefwisseling: Brief (11.06.1844, Reg. A/14 N° 13.069): Aan J. Hamont, lijnwaadhandelaar te Gent, rue Ste Marguerite N° 1 te Gent

⁵⁵ SAO, MGA, OUD 205.1-77, Uitgaande briefwisseling: Brief (13.06.1844, Reg. A/14 N° 13.071): Aan J. Hamont

In juli van dat jaar kwam er opnieuw een klacht van Hamont, enigszins tot grote verbazing van de stad, want in vier jaar tijd had niemand behalve deze handelaar klachten geuit. Deze keer vroeg men dat Hamont zich rechtstreeks tot de lijnwaadmeters zou richten, om de stukken aan een nieuwe meting te onderwerpen in zijn aanwezigheid of in aanwezigheid van een afgevaardigde van de meters. Men gaf hem de lijst van de meters van Oudenaarde⁵⁶:

- 1) Demeulemeester (eigenaar te Ename)
- 2) Emanuel Hoéré (handelaar te Oudenaarde)
- 3) Auguste Wackens (cabaretier te Oudenaarde)

⁵⁶ SAO, MGA, OUD 205.1-77, Uitgaande briefwisseling: Brief (17.07.1844, Reg. A/14 N° 13.148): Aan J. Hamont

9. Overeenkomst tussen de overheid en fabrikanten Vanderstraeten-Dumont en Boelaert

9.1 Overeenkomst van 13.02.1851⁵⁷

“Entre Monsieur le Ministre de l’Intérieur représenté par monsieur le gouverneur de la Flandre Orientale, d’une part, et Messieurs F. Vanderstraeten-Dumont et H. Boelaert, fabricants à Audenarde, d’autre part, il est convenu ce qui suit :

Art. 1^r. Messieurs F. Vanderstraeten-Dumont et H. Boelaert s’engagent à reprendre, pour leur compte privé, l’atelier modèle pour la fabrication des batistes et linons, qui a été établi à Bevere sous la direction de sieur Ch. Aug. Maes, et à transférer cet atelier à Audenarde, dans des locaux spacieux, commodes et convenablement appropriés à sa destination.

Ils mettront en activité, avant la fin de l’année courant, au moins vingt métiers à tisser et ils augmenteront successivement ce nombre d’après les besoins de leur commerce.

Ils occuperont au moins cent fileuses dans les ateliers établis à Synghem et à Maeter pour la fabrication des fils de mulquinerie ou de batiste et, à cet effet, le gouvernement fera ce qui dépend de lui pour faciliter l’exécution de cet article.

Art. 2. Toutes les opérations de leurs ateliers se feront sous leur direction et à leurs risques et périls. Ainsi, il fourniront aux fileuses et aux tisserands, apprentis ou exercés, les matières premières, telles que la chaîne, la trame etc., de manière à les maintenir au travail sans interruption, et se chargeront pour leur compte privé, du placement et de la vente des produits fabriqués.

Ils placeront à la tête des travaux de l’atelier de tissage un contre-maître parfaitement au courant de la fabrication de la batiste et du linon, capable de former de bons ouvriers, de les initier au montage et à la mise en train des métiers et à toutes les manipulations relatives au tissage de ces étoffes.

Ils s’attacheront à donner à leur fabrication toute la perfection dont elle est susceptible ; et suivront les meilleurs procédés de travail connus, ils appliqueront les améliorations qui pourront y être apportés, et feront, en un mot, tout ce qui dépend d’eux pour que leurs produits ne soient pas inférieurs en qualité à ceux de l’étranger.

Ils ne pourront employer dans leurs ateliers d’autres ouvriers étrangers que les contre-maîtresses ou les contre-mâtres.

Art. 3 Le salaire d’un tisserand formé est fixé à un franc et celui d’une bonne fileuse à trente-cinq centimes par jour au minimum.

D’ailleurs, MM. Vanderstraeten-Dumont et Boelaert proportionnent ce salaire au mérite des tisserands et des fileuses et les mettront à même de gagner autant que les tisserands et fileuses de produits similaires en Belgique. Monsieur le gouverneur de la Flandre Orientale pourra dresser le tarif au prix courant indiquant d’après la finesse et la qualité des fils, le minimum du salaire à payer aux fileuses de Synghem et de Maeter. Toutefois ce tarif sera fixé pour un an et ne sera susceptible de variation qu’au commencement de la seconde et de la troisième année.

Art. 4. Monsieur le Ministre de l’Intérieur se réserve la faculté de faire remplacer tous les ans la moitié des tisserands et des fileuses formés par MM. Vanderstraeten-Dumont et Boelaert, par d’autres apprentis désignés par lui ou par les administrations locales. Mais dans ce cas, ce haut fonctionnaire leur assurera le paiement d’une indemnité de vingt francs pour chaque apprenti-tisserand et de six francs pour chaque apprentie-fileuse.

Art. 5. Messieurs Vanderstraeten-Dumont et Boelaert occuperont à domicile les tisserands et les fileuses qui auront acquis, à cette fin, l’aptitude nécessaire.

Ils céderont des ouvriers formés aux personnes qui voudraient entreprendre dans le royaume la même fabrication. Celles qui seront munies d’une autorisation de Monsieur le Ministre de l’Intérieur ou de monsieur de Gouverneur de la Flandre Orientale seront, en outre, admises à visiter les ateliers, et à examiner les métiers et les procédés de fabrication, ainsi que les produits confectionnés.

⁵⁷ SAO, MGA, OUD 554-13, Doos OUD V548, Textielleriegangen: Overeenkomst (13.02.1851) tussen de overheid aan de ene kant en Vanderstraeten-Dumont en Boelaert aan de andere kant

Art. 6. Le Gouvernement mettra les métiers et ustensiles qui ont été employés par le sieur Maes à Bevere, à la disposition de MM. Vanderstraeten-Dumont et Boelaert qui les accepteront à titre de prêt et sous bénéfice d'inventaire. En cas de contestation, le Gouvernement pourra ordonner une expertise contradictoire pour faire évaluer la valeur actuelle des dits métiers et ustensiles.

Ces industriels reprendront ces objets, au prix d'estimation indiqué dans l'inventaire, à l'expiration de la troisième année de l'existence de leur atelier à Audenarde.

Art. 7. Le Gouvernement paiera à MM. Vanderstraeten-Dumont et Boelaert la somme de mille francs pour tous frais de premier établissement. La moitié de cette somme sera liquidée après l'approbation du présent contrat par Monsieur le Ministre de l'Intérieur et l'autre moitié au commencement de la troisième année.

En outre, il leur paiera annuellement la somme de quatorze cents francs pour contribuer dans leurs dépenses ordinaires, telles que traitement du contre-maître, loyer des locaux, chauffage et éclairage, administration, entretien du matériel.

Art. 8. Les dépenses tombant, d'après l'article précédent, à la charge de l'état, seront payées, après vérification, sur note ou quittance remise par MM. Vanderstraeten-Dumont et Boelaert à la commission qui sera institué près de l'atelier d'Audenarde par Monsieur le Ministre de l'Intérieur pour veiller à l'exécution de présent contrat.

Art. 9. Ce contrat est fait pour le terme de trois années consécutives à dater de son approbation par Monsieur le Ministre de l'Intérieur.

Art. 10. Toute contestation relative au présent contrat ou à l'interprétation des articles qui précèdent sera terminée par trois arbitres à nommer l'un par Monsieur le Gouverneur de la Flandre Orientale, ou son délégué, l'autre par Messieurs Vanderstraeten-Dumont et Boelaert et le troisième par la président de Tribunal de 1^{ière} instance séant à Audenarde.

Fait en double, à Gand, le 13 février 1800 cinquante-un

Les fabricants

(signé) Vanderstraeten-Dumont

H. Boelaert

Le gouverneur

(signé) De Jaegher

Article additionnel

Dans le cas où à l'expiration du terme du contrat il serait prouvé que par suite de difficultés inhérentes à l'industrie de la batiste qu'ils entreprennent, MM. Vanderstraeten-Dumont et Boelaert ne pourraient pas continuer avec des chances de succès, ladite industrie, ces industriels ne seront pas tenus de reprendre les objets indiqués au §2 de l'article 6.

Approuvé

Les fabricants

(signé) Comme ci-dessus

Le Ministre de l'Intérieur

(signé) Ch. Rogier

Le Gouverneur

(signé) De Jaeger"

9.2 Overeenkomst van 22.03.1854⁵⁸

“Entre Monsieur le Ministre de l’Intérieur représenté par le Gouverneur de la Flandre Orientale, d’une part, et le sieur Vanderstraeten-Dumont, à Audenarde, d’autre part, il est convenu ce qui suit.

Art. 1^r. Le Sieur Vanderstraeten-Dumont maintiendra en activité et d’une manière continue, à Audenarde, un atelier-modèle d’apprentissage de six métiers au moins, pour la fabrication des batistes et linons. Il fournira et entretiendra en bon état de propreté le local où cet atelier sera établi. Il s’engage en outre à occuper à domicile pour autant que le permettent les besoins de son commerce des tisserands qui auront terminé leur apprentissage à l’atelier modèle. Pour chacun de ces tisserands qui travailleront à domicile d’une manière continue, le Gouvernement assurera au sieur Vanderstraeten-Dumont une prime de cinquante francs. Le nombre de métiers pour lequel cette prime sera exigible est limité à cinq par an.

Art. 2. Il placera à la tête des travaux de cet atelier de tissage un contre-mâitre parfaitement au courant de la fabrication de la batiste et du linon, capable de former de bons ouvriers, de les initier au montage et à la mise en train des métiers et à toutes les manipulations relatives au tissage de ces étoffes. Il s’attachera à donner à sa fabrication toute la perfection dont elle est susceptible et suivra les meilleurs procédés de travail connus, il appliquera les améliorations qui pourront y être apportées, et fera, en un mot, tout ce qui dépend de lui pour que ses produits se soient pas inférieurs en qualité à ceux de l’étranger.

Art. 3. Le salaire d’un tisserand formé est fixé à \$ 1-50 au minimum. Le sieur Vanderstraeten-Dumont proportionnera d’ailleurs ce salaire au mérite des tisserands et de leur travail.

Art. 4. Il procurera du travail, tant à domicile qu’à l’atelier aux fileuses fréquentant ou ayant fréquenté l’atelier établi à Maeter pour la fabrication des fils de mulquinerie et de batiste. Le tarif des salaires sera dressé de commun accord entre le sieur Vanderstraeten-Dumont et la Commission de surveillance de cet établissement, d’après les taux des salaires payés à Soignies et dans les autres localités où le même système de filage est exercé. Tous les trimestres on pourra lui faire subir la hausse ou la baisse d’après les fluctuations de commerce. En cas de contestation, le Gouverneur de la Province décidera du différent. Une bonne fileuse devra pouvoir gagner au moins 50 centimes par jour. Le sieur Vanderstraeten-Dumont aura la direction exclusive des opérations industrielles de l’atelier de Maeter. Toutefois si le Sr. Boelaert résilie l’association qu’il a antérieurement contractée avec lui, et qu’il désire entreprendre la fabrication de la batiste à son compte seul, il aura la faculté de faire travailler dans cet établissement aux mêmes conditions que lui.

Art. 5. Le Sieur Vanderstraeten-Dumont occupera aussi les fileuses qui ont fait ou qui feront encore leur apprentissage à l’atelier érigé à Synghem pour la fabrication des fils de mulquinerie et de batiste. D’autres fabricants pourront y faire travailler en concurrence avec lui. Si cette concurrence offrait des inconvénients pour la rémunération des fileuses, un tarif fixant les salaires à payer aux ouvriers travaillant dans l’intérieur de l’établissement serait arrêté par la commission de surveillance institué près de l’atelier et révisé tous les six mois de commun accord avec le sieur Vanderstraeten et les autres fabricants.

Le Sieur Vanderstraeten-Dumont ne sera pas tenu de procurer de l’ouvrage aux fileuses qui auraient travaillé d’une manière permanente pour compte d’autres fabricants que des motifs quelconques auraient éloignés de l’atelier de Synghem.

Le Sieur Vanderstraeten-Dumont pourra aussi provoquer le remplacement des maîtresses ouvrières des ateliers de Synghem et de Maeter, si des motifs graves le forçaient à recourir à cette mesure.

Art. 6. Toutes les opérations industrielles qu’il entreprendra dans les ateliers d’Audenarde, de Maeter et de Synghem le seront à son compte privé, et à ses risques et périls ; ainsi il fournira aux fileuses et aux tisserands-apprentis ou exercés les matières premières se chargera de la vente des produits fabriqués, paiera les salaires, etc.

Art. 7. Les personnes munies d’une autorisation de monsieur le Ministre de l’Intérieur, du Gouverneur de la Flandre Orientale ou de leurs délégués seront admises à visiter les ateliers, à examiner les métiers, les procédés de travail et les produits confectionnés, et d’engager des ouvriers ou ouvrières exercées.

⁵⁸ SAO, MGA, OUD 554-13, Doos OUD V548, Textiellergangen: Overeenkomst (22.03.1854) tussen de overheid en Vanderstraeten-Dumont

Art. 8. Le Gouvernement paiera au Sieur Vanderstraeten pendant l'exercice de 1854 le salaire du contre-maître de l'atelier de tissage, à raison de 700 francs par an ; il allouera, s'il y a lieu la même somme en 1855. Dans le cas où le sieur Boulaert travaillant pour son compte seul ainsi qu'il est dit ci-dessus, réclamait l'assistance de ce contre-maître, le sieur Vanderstraeten-Dumont devrait le lui céder le lundi de chaque semaine pour autant qu'il sera constaté que la présence du contre-maître est réclamé pour le tissage de la batiste.

Art. 9. La prime de cinquante francs dont il est parlé à l'article 1er ne sera due et liquidée qu'après que les métiers auront fonctionné régulièrement pendant un an pour le compte du Sr. Vanderstraeten.

Art. 10. Les dépenses tombant d'après les articles 1 et 8 ci-dessus à la charge de l'état seront payées après vérification par la commission institué pour veiller à l'exécution du présent contrat en ce qui concerne l'atelier-modèle d'apprentissage à Audenarde.

Art. 11. Le Gouvernement assure au Sr. Vanderstraeten-Dumont le paiement de salaires des maîtresses-fileuses employées dans les ateliers de Maeter, et de Synghem. Ces deux communes fourniront et entretiendront les locaux où les ateliers sont établis, pourvoiront au frais de chauffage, d'éclairage et d'administration.

Art. 12. Le présent contrat est fait pour le terme de deux ans, à partir du 12 février, date de l'expiration de la convention souscrite le 13 février 1851 par le sieur Vanderstraeten-Dumont et Boelaert pour la reprise des travaux des ateliers susdits.

Art. 13. À l'expiration de la 1ère ou 2me année s'il est prouvé que le sieur Vanderstraeten-Dumont ne continue pas pour son compte privé la fabrication de la batiste, il ne pourra être tenu de reprendre les métiers et autres ustensiles composant le matériel de l'atelier d'apprentissage d'Audenarde.

Fait en double à Gand le 22 mars 1800 cinquante quatre.

Le Gouverneur
(signé) De Jaegher

Le fabricant
(signé) Vanderstraeten-Dumont

Approuvé pour être annexée à l'arrête royal du 23 mai 1854.
Le Ministre de l'Intérieur,
(signé)"

9.3 Spinlonen in de ateliers van Mater en Zingem (1853)⁵⁹

In 1857 gaf één draai aan de scheermolen die men op dat moment in Mater gebruikte een lengte van 319 meter. Één pakket kettindraad bevatte gemiddeld 47 draaien, dus 14.993 meter. Een pakket inslagdraad bevatte gemiddeld 57 draaien, dus 18.183 meter. Een pakket garen woog gewoonlijk ongeveer 100 gr⁶⁰.

Eerste klasse: scheerte (chaîne)						Tweede klas					
Toeren op de scheermolen	Aantal meters	Spinloon (fr.)	Toeren op de haspel	Aantal meters	Spinloon (fr.)		Toeren op de scheermolen	Spinloon (fr.)	Toeren op de haspel	Spinloon (fr.)	
					Mater	Zingem				Mater	Zingem
			20	5630					20		
			21	5911					21		
			22	6193					22		
20	6368	0,40	23	6474	0,42		20	0,20	23	0,21	0,13
21	6686	0,47	24	6756	0,47	0,25	21	0,28	24	0,28	0,14
22	7004	0,53	25	7037	0,55	0,30	22	0,35	25	0,35	0,16
23	7323	0,62	26	7319	0,62	0,35	23	0,42	26	0,42	0,20
24	7641	0,70	27	7600	0,69	0,50	24	0,50	27	0,49	0,25
25	7960	0,80	28	7882	0,79	0,65	25	0,60	28	0,59	0,30
26	8278	0,90	29	8163	0,88	0,75	26	0,70	29	0,68	0,35
27	8596	1,00	30	8445	0,98	0,85	27	0,80	30	0,78	0,42
28	8915	1,10	31	8726	1,07	0,95	28	0,90	31	0,87	0,48
29	9233	1,20	32	9008	1,17	1,00	29	1,00	32	0,97	0,55
30	9552	1,30	33	9289	1,26	1,10	30	1,10	33	1,06	0,62
31	9870	1,40	34	9571	1,35	1,20	31	1,20	34	1,15	0,69
			35	9852	1,39	1,30			35	1,19	0,78
32	10188	1,50	36	10134	1,49	1,40	32	1,30	36	1,29	0,86
33	10507	1,60	37	10415	1,58	1,50	33	1,40	37	1,38	0,95
34	10825	1,72	38	10697	1,69	1,60	34	1,50	38	1,47	1,05
35	11144	1,85	39	10978	1,82	1,70	35	1,60	39	1,57	1,15
36	11462	2,00	40	11260	1,96	1,85	36	1,70	40	1,66	1,25
37	11780	2,12	41	11541	2,07	2,02	37	1,80	41	1,76	1,45
38	12099	2,25	42	11823	2,19	2,18	38	1,90	42	1,84	1,60
			43	12104	2,25	2,33			43	1,90	1,75
39	12417	2,37	44	12386	2,36	2,50	39	2,00	44	1,99	1,90
40	12736	2,48	45	12667	2,46	2,65	40	2,10	45	2,08	2,02
41	13054	2,60	46	12949	2,57	2,80	41	2,20	46	2,17	2,25
42	13372	2,73	47	13230	2,70	2,95	42	2,30	47	2,27	2,40
43	13691	2,85	48	13512	2,80	3,10	43	2,42	48	2,37	2,55
44	14009	2,97	49	13793	2,92	3,25	44	2,55	49	2,50	2,70
45	14328	3,10	50	14075	3,04	3,40	45	2,67	50	2,61	2,85
			51	14356	3,11	3,55			51	2,67	3,00
46	14646	3,22	52	14638	3,21	3,70	46	2,80	52	2,79	3,10
47	14964	3,35	53	14919	3,33	3,85	47	2,92	53	2,90	3,20

⁵⁹ SAO, MGA, OUD 554-13, Doos OUD V548, Textiellergangen: overzicht van lonen (vermoedelijk 1853) op einde van dit dossier; daarnaast bevat dit dossier ook "Tarif van den 29 mei 1853 Loon te betalen voor 't spinnen per vierendeel vlas (voor te scheren). Voor rekening van P & A Bertrand, koomans, te Kamerijk" dit komt overeen met vergelijking hierboven; daarnaast tweede document: voor te haspelen: lonen enkele centiem lager

⁶⁰ SAO, MGA, OUD 554-13, Doos OUD V548, Textiellergangen: Brief (Mater, 08.06.1857, Reg. B, N° 16) van toezichtcommissie (getekend Beaucarne) aan "L'inspecteur des ateliers modèle à Gand" [Degrave]

Eerste klasse: scheerte (chaîne)						
Toeren op de scheermolen	Aantal meters	Spinloon (fr.)	Toeren op de haspel	Aantal meters	Spinloon (fr.)	
					Mater	Zingem
48	15283	3,47	54	15201	3,45	4,00
49	15601	3,57	55	15482	3,54	4,15
50	15920	3,68	56	15764	3,64	4,30
51	16238	3,80	57	16045	3,75	4,45
52	16556	3,92	58	16327	3,86	4,60
53	16875	4,05	59	16608	3,98	4,75
			60	16890	4,05	4,90
54	17193	4,17	61	17171	4,16	5,00
55	17515	4,30	62	17453	4,28	5,10
56	17830	4,42	63	17734	4,39	5,20
57	18148	4,55	64	18016	4,51	5,30
58	18467	4,70	65	18297	4,65	5,40
59	18785	4,85	66	18579	4,79	5,50
60	19104	5,00	67	18860	4,93	5,60
61	19422	5,15	68	19142	5,07	5,70
			69	19423	5,15	5,80
62	19740	5,30	70	19705	5,29	5,90
63	20059	5,45	71	19986	5,43	6,00
64	20377	5,60	72	20268	5,57	6,10
65	20696	5,75	73	20549	5,70	6,20
66	21014	5,90	74	20831	5,84	6,30
67	21332	6,05	75	21112	5,97	6,40
68	21651	6,20	76	21394	6,12	6,50
			77	21675	6,20	6,60
69	21969	6,35	78	21957	6,34	6,70
70	22288	6,50	79	22238	6,48	6,80
71	22606	6,65	80	22520	6,62	6,90
72	22934	6,80	81	22801	6,76	7,00
73	23243	6,95	82	23083	6,90	7,10
74	23561	7,10	83	23364	7,04	7,20
75	23880	7,25	84	23646	7,17	7,30
76	24198	7,40	85	23927	7,31	7,40
			86	24209	7,40	7,50
77	24516	7,55	87	24490	7,54	7,60
78	24835	7,70	88	24772	7,68	7,70
			89			7,80
			90			7,90
			91			8,00

Tweede klas				
Toeren op de scheermolen	Spinloon (fr.)	Toeren op de haspel	Spinloon (fr.)	
			Mater	Zingem
48	3,05	54	3,03	3,30
49	3,18	55	3,15	3,40
50	3,30	56	3,26	3,50
51	3,42	57	3,37	3,60
52	3,55	58	3,49	3,70
53	3,67	59	3,60	3,80
		60	3,67	3,90
54	3,80	61	3,79	4,00
55	3,92	62	3,90	4,10
56	4,05	63	4,02	4,20
57	4,17	64	4,13	4,30
58	4,25	65	4,20	4,40
59	4,40	66	4,34	4,50
60	4,55	67	4,48	4,60
61	4,70	68	4,62	4,70
		69	4,70	4,80
62	4,85	70	4,84	4,90
63	5,00	71	4,98	5,00
64	5,15	72	5,13	5,10
65	5,30	73	5,25	5,20
66	5,45	74	5,40	5,30
67	5,60	75	5,52	5,40
68	5,75	76	5,67	5,50
		77	5,75	5,60
69	5,90	78	5,89	5,70
70	6,05	79	6,03	5,80
71	6,20	80	6,17	5,90
72	6,35	81	6,32	6,00
73	6,47	82	6,43	6,10
74	6,60	83	6,54	6,20
75	6,72	84	6,64	6,30
76	6,85	85	6,76	6,40
		86	6,85	6,50
77	7,00	87	6,99	6,60
78	7,15	88	7,13	6,70

10. Reglement op de linnenmarkt (30.05.1842)⁶¹

“ De Gemeente-raed der Stad Audenaerde,
Begeerende maatregelen te nemen om, zoo veel als het mogelijk is, te voorkomen het bedrog 't welk op de linnenmerkten dikwils plaets heeft.

Gezien het artikel 78 der wet van den 30. maert 1836.

Besluit:

1^e artikel. Te rekenen van den 1sten augusty toekomende zal de pachter van het zegel of stempel-regt gehouden zijn alle de linnen welke ter markt aangeboden worden, te stempelen op den boord van den slechten zelfkant (: te weten den linken kant des wevers:) op boete van dry franken voor elke overtreding of nalating.

2de artikel. Op pyne van eene gelijke boete van dry franken voor elke overtreding of nalating, zullen alle wevers of andere personen de door hun ter markt gebrachte of aangeboden linnen ter stempeling moeten overgeven, dit ook te rekenen van den 1sten augusty aenstaende.

3de artikel. De bovengemelde schikkingen zijn ook toepasselijk aen alle linnen welke in kelders, kamers of andere plaetsen door voortverkoopers gezeid kutzers te koop geveild worden.

4de artikel. Het zegel of stempel-regt blijft bepaald op dry centimen per lijnwaed, gelijkvorming aen de voorwaarden der verpachting gehouden den 19den december 1839, behoorlijk geregistreerd den 28. der zelve maend.

5^e artikel. De commissaris en agenten van politie, alsmede de controleur der stempeling zijn belast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit te bewaken, en met de overtredingen vast te stellen en te vervolgen.

6^e artikel. Afschriften van het tegenwoordig besluit zullen worden gezonden:

1° Ter greffie der regtbank van 1^e aanleg,

2° Ter greffie der vrederegten des kantons Audenaerde,

3° Aen den politiecommissaris en

4° Aen den controleur der stempeling belast met er de nauwkeurige uitvoering van te verzekeren.

Aldus gedaen en besloten in staende zitting”

⁶¹ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 30.05.1842

1. Landbouwtellingen

1.1 Landbouwtelling van 1834⁶²

Statistique agricole, Oudenaarde, 11.01.1834

- Bevolking: 5398 zielen

- Oppervlakte in hectares volgens het decimale systeem: 195 bunders, 73 roeden, 90 ellen, waarvan 88 bunders, 82 roeden et 39 ellen [1] in cultuur worden gebracht (*seraient à la culture*)

Paarden : 21 Koeien : 70 Ezels : -

Runderen : - Schapen : -

Gewassen	Oppervlakte gebruikt voor elk gewas			Opbrengst, bij benadering, per hectare
	bunders	roeden	ellen	
Bois de raspe		48	77	150 francs de toute la contenance qui se fait tous les 6 à 7 ans
Pepinières		4	88	15 francs par année de toute la contenance
En prairies naturels	42	11	74	5840 kg. de foin par hectare
En prairies artificiels	3	90		
En jardins potagers *	4	40		270 fr. par hectare, et par année
Froment	8	42		21 hectares - 50 litres par hectare [2]
Seigle	6	32		21 hectares - 50 litres par hectare
Orge	4	21		30 hectares - 77 litres par hectare
Avoine	2	10		30 hectares - 77 litres par hectare
Épautre				
Sarrazin				
Colzat	2	10		19 hectolitres par hectare
Chanvre				
Garance				
Lin	2	10		510 kilogrammes par hectares
Fèves	2	10		30 hectolitres 77 litres par hectare
Pommes de terre	3	15		154 hectolitres par hectare
Produits divers				
Méteil	3	16		21 hectolitres 50 litres par hectare
Treffles	4	21		280 francs par hectare

* Non compris les jardins potagers tenant aux maisons situés en ville qui sont plutôt des jardins d'agrément

[1] Dit zijn wel degelijk decimale maten, en geen oude landmaten. 195 ha 73 are 90 ca is de totale belaste oppervlakte van de gemeente in 1822. Waarom men er de onbelaste oppervlakte (26 ha 54 are 94 ca) niet bijtelde, waardoor men een correcter cijfer van de oppervlakte van de gemeente zou bekomen (222,2884)⁶³, weet ik niet
[2] Opbrengst per hectare : vb. "21 hectares - 50 litres par hectare": wellicht bedoelt men 21,50 hectoliter per hectare, zoals daaronder ook staat

⁶² SAO, MGA, OUD 711:201.4-2, Doos OUD VII3, Landbouwtelling in 1834

⁶³ ELOY (Arnold), *Grondgebruik, huizenvoorraad en eigendomsverhoudingen, 1^e helft 19^e eeuw, in de steden Dendermonde en Oudenaarde. Een sociaal-ekonomische analyse op basis van kadastrale documenten (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, RUG, Jan Dhondt)*, Gent, RUG, 1971, Bijlagen 41 - 44, pp. 36 - 38 (onregelmatige paginering)

1.2 Telling van de granen van 1840⁶⁴

05.12.1840

Overzicht met de oppervlakte en de gemiddelde productie van gronden die jaarlijks worden gebruikt voor granen

- In de kolom *hectaren* [bebouwde oppervlakte]: gemiddelde oppervlakte van gronden die in een gewoon jaar worden gebruikt voor dat soort graan
- In de kolom *hectoliter* [gemiddelde opbrengst]: gemiddelde opbrengst van één hectare vermenigvuldigd met de oppervlakte (in kolom ernaast)

Soort graan	Bebouwde oppervlakte (hectaren)	Gemiddelde totale opbrengst (hectoliter)
Froment	7,5	142,5
Seigle	3	66
Orge	4	132
Avoine	4	120
Sarrazin	Néant	Néant
Gemiddelde totale oppervlakte voor graan gebruikt	18,5	

1.3 Landbouwtelling van 1846(1)⁶⁵

Statistieke inlichtingen omtrent de landbouw, gedateerd: “15 1846” [datum: 15.04.1846]

- Natuur of geaardheid van de grond: “zwaren klyagtigen grond”
- Oppervlakte der bouwgronden: 44 hectare 50 aren 20 centiaren
- Oppervlakte gebruikt voor andere voortbrengselen [niet in tabel vermeld], zoals aardappelen, vlas, tabak, e.d.:
 - 23 hectare 52 aren
 - In dit getal zijn begrepen 10 hectare, 21 aren 80 centiaren, “beloop der uitgestrektheid van hovingen en gronden der vesting, welke gewoonlijk met aerd appelen e.a. worden beplant, en welke onder de bouwgronden aangewezen in de 3de colonne [= oppervlakte der bouwgronden hierboven] niet zijn begrepen”
- Oppervlakte heideland, struikgewas en bos, moerassen en onbebouwde landen: 42 aren

Veldvruchten	Gebruikte oppervlakte			Opbrengst (hectoliter) [1]	Hoeveelheid hectoliter			Overschot [Eigen berekening] [3]
	Hect.	Aren	Cent.		“Gemeenlijk gebezigd voor de bezaeying” [2]	De voeding	De brouwerijen	
Tarwe	17	50	00	21	2,00	190,00		177,5
Rogge	5	70	00	22	1,90	110,40	18,00	-3
Gerst	3	50	00	36	2,00		65,50	60,5
Boekweit								
Haver	4	50	00	35	2,25	157,50		0

[1] Dit kan niet de totale opbrengst zijn, maar de opbrengst per hectare

[2] Ik veronderstel in hl/ha

[3] Zonder rekening te houden met zaaigoed

⁶⁴ SAO, MGA, OUD 711:201.4-4, Doos OUD VII3, Telling van de granen in 1840, 05.12.1840

⁶⁵ SAO, MGA, OUD 711:201.4-5, Doos OUD VII3, Landbouwtelling van 1846

1.4 Landbouwtelling van 1846⁶⁶

I. Population agricole (depuis l'âge de douze ans)

1. Membres de la famille occupés habituellement aux travaux agricoles
 - Hommes.....106
 - Femmes.....51
2. Domestiques à gages
 - Hommes.....36
 - Femmes.....13
3. Journaliers - nombre de journées de travail employées pendant l'année
 - Hommes.....2.866
 - Femmes.....2.223

II. Animaux domestiques

		1846	1845	
1. Chevaux				
Race du pays :	De 3 ans et au-dessus	Entiers	2	
		Juments	40	
		Hongres	46	
		Au-dessous de 3 ans	Entiers	«
		Juments	4	
		Hongres	1	
	Race étrangère ou croisée	De 3 ans et au-dessus	Entiers	1
			Juments	20
			Hongres	16
		Au-dessous de 3 ans	Entiers	5
			Juments	3
			Hongres	3
2. Anes et mulets				
3. Bêtes à cornes				
	De 2 ans et au-dessus	Taureaux (pour le monté).....	1	
		Autres taureaux et bœufs	«	
		Vaches Laitières	152	
		Autres.....	13	
		De 3 mois à 2 ans	Taurillons	2
			Bouvillons	1
	Génisses		29	
	Veaux		21	5
		Béliers, moutons et brebis de 1 an et au-dessus	70	70
	4. Bêtes à laine			
	idem, au-dessous de 1 an			
	5. Porcs			
De 2 mois et au-dessus		63	74	
	Au-dessous de 2 mois	5	2	
6. Boucs, chèvres et chevreaux				
7. Bestiaux à l'engrais				
Bêtes à cornes de	de 2 ans et au-dessus		15	
		de 3 mois à deux ans	15	
	Veaux		13	3
		Moutons de 1 an et au-dessus	«	«
		Porcs de 2 mois et au-dessus	45	47

III. Étendue des exploitations (y compris les biens situés de dehors de la commune)

	En Belgique		À l'étranger	
	Hect.	Ares.	Hect.	Ares.
Biens exploités en propriété ou en usefruit	88	41	«	«
Biens exploités en location	138	31	«	«
Totaux	226	72	«	«

⁶⁶ -, Agriculture, Recensement Général 15.10.1846. II, Bruxelles, Ministère de l'Intérieur, 1850, p. 345.

IV. Subdivision des exploitations

Exploitants	Propriétaires ou usefruitiers		Locataires		Total des exploitations
	En totalité	Pour plus de la moitié	En totalité	Pour plus de la moitié	
De 50 ares et au dessous	1	1	52	«	54
De 51 ares à 1 hectare	«	«	11	1	12
De 1 hect. à 2 hectares	2	1	8	«	11
2 -- 3	«	«	4	«	4
3 -- 4	2	«	3	«	5
4 -- 5	«	«	1	«	1
5 -- 6	«	«	«	«	«
6 -- 7	«	«	«	1	1
7 -- 8	«	«	«	1	1
8 -- 9	«	«	«	«	«
9 -- 10	«	«	2	«	2
10 -- 15	«	«	«	«	«
15 -- 20	«	«	1	1	2
20 -- 25	1	«	«	1	2
25 -- 30	«	«	«	«	«
30 -- 35	«	«	«	«	«
35 -- 50	«	«	«	«	«
Totaux	6	2	82	5	95

V. Production agricole

Nature des cultures		Étendue des cultures en 1846		Productions					
				Espèces	Unités	Quantités par hectare		Quantités totales	
						1846	Année ordinaire	1846	Année ordinaire
Hect.	Ares.								
Céréales et farineux	Froment	37	71	Grain	Hectol.	18	22	679	830
				Paille	Kilog.	3.000	4.000	113.130	150.840
	Épeautre	«	33	Grain	Hectol.	30	34	10	11
				Paille	Kilog.	2.800	3.200	924	1.056
	Méteil	4	80	Grain	Hectol.	13	23	62	110
				Paille	Kilog.	2.000	4.000	9.600	19.200
	Seigle	17	78	Grain	Hectol.	8	24	142	427
				Paille	Kilog.	2.000	4.000	35.560	71.120
	Orge et escourgeon	15	74	Grain	Hectol.	33	33	519	519
				Paille	Kilog.	2.500	2.700	39.350	42.498
	Avoine	12	92	Grain	Hectol.	30	45	388	581
				Paille	Kilog.	2.500	2.700	32.300	34.884
	Pois et vesces	«	28	Grain	Hectol.	10	15	3	4
				Paille	Kilog.	1.200	1.800	336	504
Fèves et féveroles	3	91	«	Hectol.	12	20	47	78	
Mélange de pois, vesces, féveroles et céréales	«	«	«	Idem.	«	«	«	«	
Sarasin	«	17	Grain	Idem.	10	15	2	3	
			Paille	Kilog.	1.000	1.500	170	255	
Plantes Indus.	Houblon	«	«	Houblon séché	Idem.	«	«	«	«
	Chicorée	«	68	Racines séché.	Idem.	16.500	16.500	11.220	11.220
	Tabac	«	«	Feuilles séchées	Idem.	«	«	«	«

Nature des cultures		Étendue des cultures en 1846		Productions						
				Espèces	Unités	Quantités par hectare		Quantités totales		
		Hect.	Ares.			1846	Année ordinaire	1846	Année ordinaire	
Colze, navette et autres plantes oléagineuses		8	23	Graines	Hectol.	23	23	189	189	
Chanvre		«	«	Grain	Idem.	«	«	«	«	
				Chanv. brut teillé	Kilog.	«	«	«	«	
Lin		2	14	Graine	Hectol.	2	3	4	6	
				Lin brut teillé	Kilog.	600	900	1.284	1.926	
Garance		«	«	Racines non séch.	Idem.	«	«	«	«	
Chardon cardères		«	«	«	Franc.	«	«	«	«	
Betteraves (pour la fabrication du sucre)		«	«	«	Kilog.	«	«	«	«	
Racines et fourrages	Betteraves		«	«	«	Idem.	«	«	«	«
	Navets et choux-raves		18	67	«	Idem.	35.000	17.000	653.450	317.390
	Carottes et panais		«	84	«	Idem.	12.000	10.000	10.080	8.400
	Pommes de terre		24	65	«	Hectol.	130	150	3.204	3.697
	Trèfle rouge et blanc, trèfle incarnat et lupuline (la graine est recoltée sur 30 ares)		11	76	Fourrage vert	Kilog.	18.000	20.000	211.680	235.200
					Graine	Hectol.	3	3	1	1
	Luzerne		«	65	Fourrage vert	Kilog.	12.000	13.000	7.800	8.450
	Choux (destinés à la nourriture du bétail)		«	05	«	Franc.	165	165	8	8
	Spergule, ray-grass, sainfoin et autres plantes fourragères		«	«	«	Kilog.	«	«	«	«
	Cultures diverses non spécifiées ci-dessus		«	51	«	Franc.	75	75	38	38
Jachères		«	«	«	«	«	«	«	«	
Prairies	fauchées	61	34	Foin	Kilog.	3.500	5.000	214.690	306.700	
	pâturées (pâturages)	«	«	«	«	«	«	«	«	
Vergers		«	62	Fruits, fourrages.	Franc.	140	140	87	87	
Vignes		«	«	Vin	Hectol.	«	«	«	«	
Jardins potagers, y compris la culture des légumes en plein champ.		1	47	Légumes	Franc.	1.000	1.000	1.470	1.470	
Pépinières		«	60	«	Idem.	400	400	240	240	
Jardins d'agrément, parcs, bosquets et serres		«	«	«	«	«	«	«	«	
Bois, forêts, taillis, sapinières, oseraies (30 ares expl. annuell ^{mi})		«	87	«	«	«	«	«	«	
Terrains essartés ou écobués, étangs périodiq. desséchés et cultivés		«	«	«	«	«	«	«	«	
Bruyères non cultivées et terrains vagues		«	«	«	«	«	«	«	«	
Total		226	72							

Nature des cultures	Étendue des cultures en 1846		Productions					
	Hect.	Ares.	Espèces	Unités	Quantités par hectare		Quantités totales	
					1846	Année ordinaire	1846	Année ordinaire
Secondes récoltes :								
Navets	29	34	«	Kilog.	35.000	17.000	1.026.900	668.780
Carottes	1	87	«	Idem.	12.000	10.000	22.440	18.700
Spargule	«	01	«	Idem.	1.750	1.750	17	17
Pommes de terre	2	49	«	Hectol.	130	150	324	373
Regain	«	«	«	Franc.	«	«	«	«
Autres produits	«	12	«	Idem.	80	80	10	10

VI. Renseignements divers

Assolement : froment, seigle, avoine, orge, féveroles, lin, etc.

Poids moyen des grain et graines, par hectolitres : froment, 75 à 80 kil. ; seigle, 65 à 70 kilog. ; orge, 60 kilog. ; avoine, 45 kilog. ; colza, 65 kilog.

Le salaire des journaliers n'a pas varié depuis 1830 : pour les hommes il est de 55 c., et pour les femmes de 36 c., outre la nourriture.

Prix moyen des terres et des baux, par hectare :

En 1830,	valeur vénale,	3.100 fr. --	prix courant des baux,	90 fr.
1835	id.	3.700 fr. id.		110 fr.
1840	id.	4.900 fr. id.		125 fr.
1846	id.	4.600 fr. id.		125 fr.

Sémances employées par hectare : froment, 1,50 hectol. ; seigle, 1,50 hectol. ; orge, 1,50 hectol. ; avoine, 2 hectol.

1.5 Opmerkingen bij de landbouwtelling van 1846⁶⁷

1° Si les produits de la récolte de 1846 sont assimilés à ceux d'une année bonne, moyenne ou mauvaise:

A/ Pour les céréales et les farineux : Moyenne

B/ Pour les plantes industriels : Mauvaise, quant au lin

C/ Pour les racines et les fourages, y compris le foin, en spécifiant les produits qui doivent être placés hors ligne : Navets, carotte, bonne ; Pommes de terre, moyenne ; Foin, mauvaise ; Trèfle rouge, mauvaise

2° Quelles sont les circonstances extraordinaire qui ont influé d'une manière favorable ou défavorable sur les principaux produits récoltés en 1846 ? La gelée au mois de mai, pour ce qui concerne le seigle. Relativement au froment les grandes pluies suivies de grande chaleur

3° Quel est l'assolement le plus généralement suivi dans la commune ? Mentionner les récoltes dans l'ordre qui leur y est assigné, et l'étendue proportionnelle de terre qui est consacrée à chacune d'elle dans la rotation complète ? Celui de trois ans. 1° Froment 2/5 ; 2° Seigle 2/5

4° S'il y a, outre l'assolement le plus généralement suivi, d'autres assolements qui méritent d'être mentionnés les décrire ? Non

5° Combien emploie-t-on, en moyenne, par hectare de kil. de fumier ordinaire pendant une rotation de l'assolement le plus généralement suivi ? 5, 6 à 7 chariots de fumier, chaque chariot peut peser 30 sacs de grains de 75 kilog. chacun.

6° Si l'on emploie des engrais autres que le fumier ordinaire ou des amendements, en indiquer la nature et l'usage ? Non

7° Quel est, en moyenne, le poids de l'hectolitre ... récolté dans la commune:

A/ Du froment : 75 à 80 kil

B/ Du seigle : 65 à 70 kil

C/ De l'orge : 60 kil

D/ De l'avoine : 45 kil

E/ De sarrasin : On n'en récolte pas

F/ De colza : 65 kil

8° S'il existe dans la commune une race de gros bestiaux dont le type est assez constant, indiquer, en moyenne, le prix vénal des bêtes maigres, ainsi que le prix et le poids des bêtes grasses, les unes et les autres à l'âge adulte et en distinguant :

A/ Les bœufs et les taureaux

B/ Les vaches ?

Bêtes maigres : 100 \$

Bêtes grasses : 250 \$ 300 kg.

9° Si l'on se sert dans la commune des bœufs ou des vaches comme bêtes de trait, faire connaître le nombre de ceux qui sont destinés à cet usage ? Non

10° Quel à été, en moyenne, le salaire des journaliers, nourriture non comprise, en distinguant les hommes en les femmes :

A/ En 1830 ?

B/ En 1835 ?

C/ En 1840 ?

D/ En 1846 ?

6 sous pour les homme, 4 pour les femmes

Le même salaire

Indiquer si le travail se fait habituellement à la journée ou à la tâche, quels sont les journaliers aux quels on accorde la nourriture, outre le salaire, quels sont ceux qu'on paye habituellement en nature et le taux de prélèvement en nature qui leur est attribué ?

⁶⁷ SAO, MGA, OUD 520.9-23, Volkstelling van 1846: Vragenlijst i.v.m. landbouw, ongedateerd, (allicht in verband met de landbouwtelling van 1846)

11° Faire connaître la valeur vénale moyenne des terres et les prix courant des baux par hectare :

A/ En 1830 : 10 \$ par verge

B/ En 1835 : 12 \$ par verge

C/ En 1840 : 15 à 16 \$ la verge

D/ En 1846 : idem

12° De quelle charrue se sert-t'-on dans la commune ? Indiquer les instrument aratoire perfectionnés qui y sont généralement en usage ? « Voetjesploeg en Kauterploeg »

13° Dire si toutes les semailles se font à volée ; dans la négative, indiquer les plantes semées en lignes et si c'est à la main ou au moyen d'un semoir ? Oui, sauf les pommes de terre et les fèves qui sont semées en ligne et à la main

14° Quelle est la quantité de semences généralement employée par hectare :

A/ Pour le froment : 1 hectolitre ½

B/ Pour le seigle : idem

C/ Pour l'orge : idem

D/ Pour l'avoine : 2 hectolitres

E/ Pour le sarrasin

1.6 Landbouwtelling van 1856

In de gepubliceerde landbouwtelling van 1856 zijn alle gegevens verzameld per kanton, waardoor het onmogelijk is Oudenaarde hierin te isoleren. Aan de hand van verschillende bronnen uit het stadsarchief van Oudenaarde heb ik toch nog verschillende gegevens kunnen reconstrueren

Gegevens uit bijlage bij omzendbrief van de gouverneur (omzendbrief van 06.08.1856; gegevens van 28.01.1857)⁶⁸

Naam der plaats	Nr. van het huis	Naam van de gebruiker	Beroep door de gebruiker uitgeoefend (landbouwer, beploeger of pachter; of ander beroep)
Kasteelstraat	749 & 750	De Coster Isidore	Luitenant bij het 2 ^e jagers te paard
Achterbourg	787	Neufcourt Jan Bap ^{te}	
Achterbourg	803	Depaipe Maria	Herbergierster
Achterbourg	813	Claptebourg Jan Bap ^{te}	
Kasteelstraat	770	Platteau, Louis	Notaris
Kasteelstraat	775	Van den ... Félix	Agent der nationale bank

Grondgebruik

Uitgestrektheid der in gebruik zijnde gronden:

Soort grondgebruik	Oppervlakte (ha)
Ten titel van eigendom of vruchtgebruik	23,12
Ten titel van pacht	134,52
Totaal	157,64

Aard en verdeling der teelten:

Gewas	Oppervlakte (ha)
Tarwe	36,33
Spelt	0,20
Masteluin	5,54
Rogge	15,61
Gerst en vroege gerst	11,45
Haver	8,61
Boekweit	0,00
Bonen en boontjes	3,20
Erwten, wikken en mengeling	0,00
Koolzaad	9,00
Vlas	1,81
Andere nijverheidsplanten als hennep, hoppe, cichorei, tabak, meekrap, kaardistels, wijngaard	0,09
Beetwording voor de vervaardiging van het suiker	0,00
Voederwortels, als beetwortels, knollen, wortels, pastinaken	0,83
Aardappelen	24,14
Eigenlijk gezegd voeder, als klavers, luzerne, spurrie, priemkruid	9,41
Braaklanden	0,00
Bestendige weiden (gemaaide en afgegroeide weiden, boomgaarden)	15,15
Moestuinen en groenten in 't open veld gesteld	8,97
Lusttuinen, parken, bosjes, boomkwekerijen, bossen, weiden, kapbossen, mast- en rijsbossen	5,60
Ontstruikte en gereinigde gronden, heiden en ledige gronden	1,70

⁶⁸ SAO, MGA, OUD 711:201.4-69, Doos OUD VII112, Landbouwstatistiek (28.01.1857)

Getal der paarden en veedieren

- Paarden:
 - Van 3 jaren oud en daarbeneden, de veulens inbegrepen: 3
 - Boven de 3 jaren: 277
- Horenbeesten:
 - Van 2 jaren oud en daarbeneden, de kalveren inbegrepen: 57
 - Boven de 2 jaren: 168
- Woldieren van allen ouderdom: 64
- Zwijnen van allen ouderdom: 88

Voortbrengst der oogsten

Aard der voortbrengselen	Schattingsmaat	Gemiddelde opbrengst per hectare in de gemeente	
		1856	In een gewoon jaar
Granen een meelvruchten			
- Tarwe (graan)	Hl.	28	26
- Spelt (id.)	Id.	30	29
- Masteluin (id.)	Id.	30	28
- Rogge (id.)	Id.	31	28
- Gerst en vroege gerst (graan)	Id.	42	39
- Haver (id.)	Id.	45	41
- Boekweit (id.)	Id.	Niet gezaaid	
- Erwtten, wikken en mengeling (id.)	Id.	Id.	
- Bonen en boontjes (id.)	Id.	24	20
Wortels en voederplanten			
- Aardappelen	Hl.	250	250
- Knollen: in eerste oogst	Kg.	12.000	11.500
- Knollen: in naooogst	Id.	8.000	7.800
- Wortels en pastinaken: in eerste oogst	Id.	14.000	13.000
- Wortels en pastinaken: in naooogst	Id.	9.000	8.500
- Beetwortels (tot voeder dienende)	Id.	16.000	15.000
- Rode klaver (groene) (al de snede des jaars)	Id.	Onbekend	
- Luzerne (groene) (id.)	Id.	Id.	
- Bestendige weiden (hooi, de toemaat inbegrepen)	Id.	17.000	17.800
Nijverheidsplanten			
- Beetwortels (voor de vervaardiging van suiker)	Kg.	Niet gezaaid	
- Hoppe (gedroogde)	Id.	Id.	
- Tabak (gedroogde bladeren)	Id.	Onbekend	
- Hennep: ruwe draadstof	Id.	Niet gezaaid	
- Hennep: zaad	Id.	Id.	
- Vlas: ruwe draadstof	Id.	1.200	1.150
- Vlas: zaad	Id.	400	400
- Koolzaad (zaad)	Id.	1.900	1.900
- Cichorei (ongedroogde wortels)	Id.	Niet gezaaid	
- Kaardistels (droge)	Id.	Id.	
Strooien			
- Tarwe	Kg.	3.500	3.400
- Rogge	Id.	4.000	3.850
- Gerst	Id.	3.000	3.000
- Haver	Id.	3.000	3.000
- Erwtten en wikken	Id.	Niet gezaaid	
- Boekweit	Id.	Id.	
- Spelt	Id.	4.000	3.800
- Masteluin	Id.	3.500	3.300

Tabel (Oudenaarde, 21.10.1856): Industrie Agricole : tableau : indique ce qu'ont été⁶⁹:

	Gemiddelde koopwaarde per ha	Gemiddelde pachtwaarde per ha	De lonen				Opmerkingen
			Zonder voeding		Met voeding		
			Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	
En 1850	Fr. 8.000	Fr. 240	Fr. 0,90	Fr. 0.60	Fr. 0,40	Fr. 0.20	L'agriculture de cette ville n'employent pas au travail agricole ni machines à battre les grains, et à moissonner, ni machines à vapeur, fixes ou locomobiles
En 1856	Fr. 10.500	Fr. 290	Fr. 0,99	Fr. 0,68	Fr. 0,50	Fr. 0,28	

⁶⁹ SAO, MGA, OUD 73-1, Doos OUD VII20, Briefwisseling betreffende de handel en de nijverheid: Tabel (Oudenaarde, 21.10.1856): Industrie Agricole : tableau : indique ce qu'ont été

2. Grondgebruik

2.1 Bestemming van de gronden, 1822 - 1834⁷⁰

In deze tabel is het de bedoeling na te gaan hoe het grondgebruik tussen 1822 en 1834 evolueerde. De verschillende indelingen van de beschikbare documenten werden hiervoor op een zo verantwoord mogelijke wijze naast mekaar gesteld en waar nodig samengeteld. Dit lag echter niet altijd voor de hand, en waar optellingen gebeurden of categorieën niet duidelijk overeenkomen, werd dit aangeduid.

Aard der eigendom	Dok. 11 (1822)	Dok. 208 (1835)	Statistique territoriale (1834)
Bouwland	76,4460	43,7189	44,5020
Hooiland	68,8690	46,6977	49,6560
Weiden [1]		2,4597	3,1230
Tuinen (groenten-) [2]		16,5420	17,9650
Tuinen (lust-) [2]	28,0440	4,0740	4,0970
Boomgaard	0,6460	0,4980	0,4980
Moeras	3,0740		
Bos	0,6850	0,4200	0,4200
Beplanting	0,1770	0,1770	0,1770
Uitgangen	0,0280		
Dijken, kaaien, scheepshellingen [3]	0,0730		0,0110
Vestingen (incl. wallen en oefenpleinen) [4]	0,3170	66,8270	67,1970
Gebouwen en pleinen [5]	16,0210	17,2060	16,6080
Kerkhoven	0,3770	0,3770	0,3770
Wegen van alle aard [6]	10,7504	8,7864	8,4164
Niet belaste tuinen (van geestelijken) [7]	1,2340	1,0450	
Openbaren gebouwen, kerken, kapellen en pastorijen [8]	1,4730	0,4390	
Blekerijen [9]		2,3940	
Vijvers	0,7060	0,3820	0,3820
Water	0,2190		
Niet belaste rivieren, vijvers en beken [10]	13,1490	8,7980	8,7980
Totaal	222,2884	220,8417	222,2274

[1] Deze categorie komt enkel in 1835 en 1834 voor

[2] In 1822 komt enkel 'Tuinen' voor

[3] Voor 1822 enkel 'Dijken', voor 1834 ook 'Scheepshelling, kaaien, dijken'

[4] Voor 1822 enkel 'Vestingen'; voor 1835 'Wallen, vestingen'; voor 1834 'Vestingen, oefenpleinen'

[5] Voor 1835 som van 'Niet belast: marktplein (0,2930)', 'Opp. voor bouw (2,5640)', 'Opp. belaste gebouwen (12,5730)', 'Huizen (0,2320)', 'Gebouwen, fabrieken (1,0390)' en 'erf (0,5050)': 17,2060

[6] Voor 1822: som van 'dreven (0,4110)', 'wegen (0,0230)', 'grote wegen (10,3164)': 10,7504; voor 1835 som van 'Niet belast: wegen, straten (8,4164)' en 'Niet belast: wandelweg (0,3700)': 8,7864; voor 1834 som van 'Grote wegen, buurtwegen, kanalen (1,0064)' en 'Straten, openbare plaatsen (7,4100)': 8,4164

[7] Enkel voor 1822 'Niet belaste tuinen van geestelijken'; voor 1835 en 1834 gewoon 'Niet belaste tuinen'

[8] Voor 1835 som van 'Kerken, kapellen en pastorijen (0,3400)' en 'Openbare gebouwen (0,0990)': 0,4390

[9] Komt enkel in 1835 voor

[10] Voor 1822: 'Niet belaste rivieren, vijvers'; voor 1835 'Niet belaste rivieren'; voor 1834 'Rivieren en beken'

⁷⁰ ELOY (Arnold), *Grondgebruik, huizenvoorraad en eigendomsverhoudingen, 1^e helft 19^e eeuw, in de steden Dendermonde en Oudenaarde. Een sociaal-ekonomische analyse op basis van kadastrale dokumenten (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling, RUG, Jan Dhondt)*, Gent, RUG, 1971, Bijlagen 41-47, pp. 36 - 41 (onregelmatige paginering); -, *Statistique territoriale du Royaume de Belgique, basée sur les résultats des opérations cadastrales exécutées jusqu'à la fin de 1834*, Bruxelles, Ministère des Finances, 1839, pp. 100 - 101

2.2 Bestemming van de gronden per sectie van de stad (in ha), 1834⁷¹

Het met elkaar vergelijken van verschillende soorten grondgebruik zorgt hier minder voor problemen, aangezien ze allemaal op dezelfde bron teruggaan. Merk wel op dat de som van de verschillende secties (220,6970 ha) niet overeenkomt met wat in hetzelfde document als oppervlakte voor de gehele stad wordt gegeven (220,8417 ha, zie vorige bijlage)

Aard der eigendom	Sectie A (Eindries)	Sectie B (centrum Oudenaarde)	Sectie C (Pamele)
Landbouwgrond			
Bouwland	41,2139		2,5050
Hooiland	40,7247	0,2450	5,7280
Weiden	2,4597		
Tuinen	9,9000	3,8220	3,8650
Boomgaard	0,4250		0,0730
Bos	0,4200		
Beplante grond	0,1770		
Blekerijen	2,3940		
Opp. voor gebouwde stallen	1,8410	0,4940	0,1830
Lusttuinen		3,7220	0,3520
Erf		0,3850	0,1200
Vijvers	0,1630		0,2190
Totaal	99,7183	8,7140	13,0450
Overige grond			
Bebouwde oppervlakte	1,1850	9,9300	2,6770
Markt		0,0280	
Pleinen			0,2650
Kerkhof	0,3770		
Kerken, kapellen		0,2320	0,1080
Rivieren	4,6740		2,1450
Stadswallen, vestingen	19,1510	15,2620	34,6580
Wegen		4,9894	1,0830
Wandelweg	0,3700		
Wegen en rivieren		1,9790	
Totaal	25,7570	32,4204	40,9360
Algemeen totaal	125,5753	41,1344	53,9810

⁷¹ ELOY, Bijlagen 48 - 54, pp. 42 - 49 (onregelmatige paginering)

2.3 Grondsoorten, indeling volgens kwaliteit in klassen, 1821⁷²

Dit is een bondige weergave van wat Eloy geeft.

a) Bouwland:

Klasse 1: “une terre forte et un peu argileuse, ayant de 15 à 18 pouces de terre végétale”

Klasse 2: “une terre moins forte, un peu noirâtre, n’ayant que 12 à 14 pouces de terre végétale”

Klasse 3: “une terre lucide, et noirâtre, susceptible [sic] d’être sabourgé (? = sabordé ?) pendant l’hiver, n’ayant que 10 à 12 pouces de terre végétale”

b) Boomgaarden

c) Tuinen

Klasse 1: de tuinen gesitueerd in de stadskom en enerzijds tuinen door tuiniers onderhouden, anderzijds lusttuinen der particulieren

Klasse 2: de tuinen buiten de stadskom gelegen, vooral groenten producerend

d) Hooiland

Klasse 1: gelegen langs de Schelde

Klasse 2: op iets hoger gelegen gronden

Klasse 3: op gronden die niet meer door de Schelde bevoeid worden

Klasse 4: gronden die de grachten (ter bevoeiing) nodig hebben

e) Kreupelhout

f) Aanplantingen

Klasse 1: terreinen, met bomen beplant, dienend om op te wandelen en als ontspanningsterrein

Klasse 2

g) Dreven

h) Vijvers

Klasse 1: lustvijvers en visvijvers gesitueerd in de tuinen binnen de stadskom

Klasse 2: vijvers extra muros, andere eigendommen omringend en weinig visrijk

i) Moerassen: gronden die gedurende een groot deel van het jaar overstroomd zijn

j) Grachten en vestingen

k) Kaaien: een terrein palend aan de Schelde en dienend om de schepen te lossen

⁷² ELOY, p 56-58

3. Inlichtingen i.v.m. de aardappelooft (1845): lijst van landbouwers en hun oppervlakte⁷³

De cijfers tussen vierkante haken zijn de oppervlakte die zich buiten de gemeente bevinden. Zie ook de opmerkingen die zich onderaan deze tabel bevinden.

Nr.	Landbouwer	Rode aardappelen (in roede)	Witte aardappelen (in roede)
1.	Minnaert	60	
2.	Depotter	59	
3.	Vapart Désiré	36	
4.	Flobert Joseph	18	
5.	VDBossche Wede JB ^{te}	[300 Bevere, Eyne]	25
6.	Demetter Ch ^s	275	
7.	Casaert Constantin	15	
8.	Taelmen Pierre	11	
9.	Vandehaute Jan		6
10.	Beosier Pierre	6	
11.	Ankaert Jan	30	
12.	Beosier Wed ^e	198	
13.	Dewitte Pierre	50	
14.	Enfants Beosier	[275 Bevere]	50
15.	Bauters Lievin	10	
16.	Cnudde Jacques		10
17.	Vancauwenberghe Pierre	20	
18.	Vespont Louis	16	
19.	Vandendaele Charles	150	50
20.	Hoste [?] Charles	38	2
21.	VDBossche Valentin	250 [+125 Bevere]	25
22.	De Vos Louis	10 [+ 50 Bevere]	40
23.	VDBossche Benjamin	[15 Bevere]	18
24.	VNieuwbourg JB ^{te}	20 [155]	10 [20]
25.	Demidder Jospheh	125 [+ 25 Bevere]	40
26.	Devrieze Soy	15	13
27.	Boonaert Jacob	24	6
28.	Lamon Frederic	17	
29.	Vandewiele Louis	35	
30.	Debeyter Ch ^s Louis	36	2
31.	Deloeyer Isabelle	30 [+ 300 Bevere, Eyne]	30
32.	Vandamme Pierre	300	100
33.	Callier JB ^{te}	175	25
34.	Louis Maes	18	17
35.	Vanherpe Xavier	38	
36.	Vanlancker Dominique	30	
37.	Godefroid Francies	30	
38.	Vuye Charles		Geene op Audenarde
39.	Boonaert Louis	100	
40.	Lamon Francies	30	
41.	Vandenbossche Modeste	200	23
42.	Wed ^e De Bleeker	15	
43.	Demoor Lievin	30	
44.	Guysens Jan	30	
45.	Gevaert Jacobus	34	6
46.	De Keukelaere D ^{que}	140	10

⁷³ SAO, MGA, OUD 624.81-5, Doos OUD VI24, 'Hulp bij hongersnood: aanvraag tot kosteloze plantaardappelen': 'Renseignements concernant la récolte des pommes de terre en 1845 (eind oktober 1845)'

Nr.	Landbouwer	Rode aardappelen (in roede)	Witte aardappelen (in roede)
47.	Vanovervelt Albert	68	12
48.	W ^e Louis Callant	25	
49.	Waegebaut Jan	50	4
50.	Delhaye Pierre	14	
51.	Bruynsteen Pierre	180	
52.	Reynaert Francies	30	22
53.	Florent	9	
54.	Sandrap Henry	75	5
55.	Derycke la veuve	63	63
56.	Bauters Em ^e	170	10
57.	Goemine Pierre	128	20
58.	Hospitael	60	
59.	Vanommeslaeghe	50	6
60.	Vannq Hanet [?]	75	
61.	Ghijis F ^{ois}	15	
62.	Dendauw Jan	60	
63.	Revijn	15	
64.	Stevenaert Pierre	50	
65.	Declercq	100	
66.	Ronsse Henri	30	
67.	Vanwijnendaele Albert	20	
68.	Desonet Crispin	100	
69.	Nachtegaele Louis	6	
70.	Vaneijvere Henry	56	10
71.	Hoogstoel Jan	65	
72.	Declercq Weduwe	90	
73.	Vangeleghe Frhq [?]	60	
74.	Vanne Pierre	23	
75.	Tiete Joseph	65	
76.	Callebaut Laurent	65	
77.	Tiete	130	
78.	Callebaut	89	
79.	Callebaut	25	
80.	Vanhooland [?] W ^e	40	
81.	Ghys	60	
82.	Mesonet Bonav	50	
83.	Vanheyen Dam	85	
84.	Debal Leo	85	
85.	Vanovermien [?] Joseph	90	
86.	Colport Frans	100	
87.	Dekers JB ^{te}	35	
88.	Ronsse Henri	18	
89.	Vander Malen Chs	24	
90.	De Bruyne Wed ^e	60	
91.	Waelkens Ferd	40	
92.	Meyer	30	
93.	Ghys	22	
94.	Vanavermaete	25	
95.	Dhaeze Smet	26	
96.	Casaert Louis	25	
97.	Bertje	20	
98.	Mys [?]	25	
99.	Callant	20	
100.	Colpaert	25	
101.	Dekens	20	
102.	Dhont Pierre	10	

Nr.	Landbouwer	Rode aardappelen (in roede)	Witte aardappelen (in roede)
103.	De Keyser Em	10	
104.	Dhuytschav	15	
105.	Dhont huyvetter [?]	12	
106.	De Bruyn Romain	300	
107.	Vandenberghe Chs	100	
108.	De Bruyn Meghel	52	
109.	Dekens W ^c	15	
110.	Bulkens	400	
111.	Verheyen	16	

De totale oppervlakte die wordt opgegeven bedraagt 8565 roeden, of 27,8462 ha. Daarvan zou volgens deze tabel zich 7300 roeden of omgerekend 23,7334 ha zich in Oudenaarde zelf bevinden. Dat komt dus vrij goed overeen met het totaal dat wordt opgegeven (23,52 ha). Toch valt op dat men in het begin van de lijst wel rekening hield met gronden buiten de gemeente, maar naarmate de lijst vordert komen er geen meer voor (nr. 38 is de laatste). Dit laat ons besluiten dat van de totale oppervlakte zich een deel alsnog buiten Oudenaarde bevond. Het aantal landbouwers dat wordt opgegeven (111) komt min of meer overeen met het aantal mannen dat in de landbouwtelling van 1846 als bedrijvig in de landbouw wordt opgegeven (106).

4. Temperaturen

Datum van verschijnen in krant, tenzij datum van waarneming door de krant wordt vermeld. Om omzetting van Réaumur naar Celsius gebeurde aan de hand van deze formule: " b °Réaumur = (5/4) b °C",⁷⁴

Het is nodig kritisch om te gaan met deze cijfers: we weten niet op welk moment van de dag ze zijn genomen, en in welke plaats of omstandigheden (schaduw, windrichting?)

Datum	Temperatuur (Réaumur)	Temperatuur (Celsius)
Nacht van 5 op 06.11.1842 ⁷⁵	- 5 °	-6,25 °
07.06.1846 ⁷⁶	23 °	28,75 °
28.06.1846 ⁷⁷	22 à 25 °	27,5 à 31,25 °
06.08.1846 ⁷⁸	26,32 ½ °	32,90 °

⁷⁴ -, 'Celsius, Fahrenheit, Kelvin, Réaumur, and Rankine Temperature Conversion

⁷⁵ (http://www.csgnetwork.com/tempconv.html)

⁷⁶ RAR, Microfilm B80, Gazette van Audenaerde, 10.11.1842, N° 51, 8ste jaargang, p. 1, 3e kolom, p. 2, 2e kolom

⁷⁷ RAR, Microfilm B80, Gazette van Audenaerde, 07.06.1846, N° 23, 12de jaargang, p. 2, 1e kolom

⁷⁸ HAEGEMAN, p. 23 (uit Nieuws- en Annoncenblad, 28.06.1846)

⁷⁸ RAR, Microfilm B80, Gazette van Audenaerde, 09.08.1846, N° 32, 12de jaargang, p. 2, 2^e kolom

5. Marktbevoorrading en -prijzen, 1839 - 1849⁷⁹

De meeste tabellen en grafieken betreffende aanbod, afname en prijzen die in het hoofddeelte voorkomen zijn gebaseerd op een verwerking van de cijfers die Haegeman geeft⁸⁰. Al zijn waarden zijn ofwel uitgedrukt in mudde, ofwel in frank per mudde. Daarin is hij verkeerd. Als we zijn cijfers vergelijken met andere gegevens, dan blijkt dat het nergens om mudde, maar wel om hectoliter gaat. Dit wil ik bewijzen met onderstaande tabellen.

5.1 Verkochte hoeveelheden op de Oudenaardse donderdagmarkt

Overzicht samengesteld uit de jaarverslagen (in hl.)⁸¹

Jaar	Witte tarwe	Rode tarwe	Masteluin	Rogge	Haver
1839	2.159	8.311	898	2.895	2.759
1840	2.785	10.176	1.052	2.790	2.095
1841	3.082	9.596	1.171	2.610	2.362
1842	2.320	8.492	776	2.938	2.201
1843	2.919	9.455	1.313	2.442	2.361
1844	3.203	9.774	1.161	2.315	2.597
1845	1.821	6.791	824	1.626	1.795
1846	1.305	8.583	396	1.427	2.326
1847	2.105	8.259	777	1.837	1.955
1848	2.858	10.677	1.467	2.139	2.003
1849	2.519	7.943	1.053	2.131	1.689
1850	2.343	6.643	1.079	1.796	1.577

Een kleine steekproef leert ons het volgende:

Steekproef	Jaarverslagen (hl.)	Haegeman (mudde)
Witte tarwe 1840	2.785	2.785
Rode tarwe 1842	8.492	8.369
Masteluin 1844	1.161	1.161
Rogge 1846	1.427	1.437
Haver 1848	2.003	2.019

(1842: gegevens van één week ontbreken)

We kunnen dus met zekerheid zeggen dat de cijfers die Haegeman geeft, niet zijn uitgedrukt in mudde, maar in hectoliter. Waarschijnlijk is dit zo aangegeven in de bron die hij daarvoor gebruikt. Het gebruik van de oude namen van maten en gewichten terwijl de cijfers in nieuwe eenheden zijn weergegeven kwam vaker voor (cfr. Landbouwtelling van 1834, zie onder landbouw bijlage 1)

⁷⁹ Berekend op basis van HAEGEMAN, p. 124-145

⁸⁰ HAEGEMAN, p. 92-145

⁸¹ RAG, PAOV, 401/1: Jaarrapport 1840 (over 1839), 402/1: Jaarrapport 1841 (over 1840), 404/1: Jaarrapport 1843 (over 1842), 405/1: Jaarrapport 1844 (over 1843, p. 19); RAR, Microfilm B147, Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde: 02.10.1842, N° 1362, 26ste jaargang, p. 5 - 8: "Verslag van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der Stad Audenaerde [over 1841]"; Jaarrapporten (gepubliceerd) van 1844 (p. 22), 1845 (p. 22-23); 1846 (p. 106), 1847 (p. 82), 1848 (p. 86-87), 1849 (p. 92), 1850 (p. 96)

5.2 Marktprijzen

Uit de jaarverslagen kon ik het volgende overzicht opmaken van de aardappelprijzen⁸²:

Jaar	Prijs (fr. per kg.)	Hl. (= x 63)	Haegeman (mudde)
1846	0,10	6,30	7,47
1847	0,09	5,67	6,60
1848	0,08	5,04	3,96
1849	0,08	5,04	3,85
1850	0,07	4,41	

De cijfers in hl. en mudde komen niet helemaal overeen, maar toch gaat het volgens mij in beide gevallen om hl., omdat 63 kg/hl slechts een schatting is, en omdat het de prijzen per kg aan nauwkeurigheid ontbreekt om met een coëfficiënt van 63 vermenigvuldigd te worden (Jacquemyns: 1 hl = 63 kg aardappelen⁸³).

jaar	Mudde (volgens Haegeman)												
	witte tarwe	rode tarwe	masteluin	rogge	gerst	haver	aardappelen	hooi	stro	koololie	lijnolie	koolzaad	lijnzaad
1839	24,33	21,83	14,71	12,32	11,89	6,58	4,90	7,56	5,55	76,40	69,23	23,34	17,89
1840	20,85	20,20	15,39	13,28	11,36	9,40	5,20	6,62	4,90	74,86	66,28	20,98	18,26
1841	18,81	18,03	13,45	11,55	10,63	8,06	4,67	6,36	4,05	78,69	66,10	22,82	18,30
1842	21,90	21,18	15,94	13,92	11,32	7,89	5,03	6,90	4,06	89,61	83,76	27,80	22,00
1843	18,53	17,69	14,89	12,97	10,36	7,44	3,67	6,60	3,80	83,27	75,92	22,83	20,48
1844	16,69	16,18	12,17	10,28	10,76	6,70	3,47	6,09	3,58	78,35	70,62	19,77	18,25
1845	19,76	19,41	15,81	14,04	10,81	7,57	5,55	5,68	3,23	84,00	75,00	22,74	19,00
1846	23,87	23,51	20,05	18,59	12,61	8,53	7,47	6,46	3,64	80,88	75,29	21,84	19,00
1847	30,50	30,05	23,79	21,38	16,11	10,41	6,60	5,94	3,13	80,57	77,28	20,15	19,76
1848	16,96	16,62	11,77	10,20	11,11	7,16	3,96	5,68	2,68	77,83	74,46	18,43	17,83
1849	17,62	17,14	11,50	10,01	9,85	6,49	3,85	4,60	1,97	78,40	74,81	19,97	17,97

Omgerekend in fr. per hl. (1 mudde = 6,48 hl) (cfr. bijlage met maten en gewichten)
(indien bovenstaande cijfers wel degelijk in mudde zouden zijn, wat volgens mij niet het geval is)

jaar	witte tarwe	rode tarwe	masteluin	rogge	gerst	haver	aardappelen	hooi	stro	koololie	lijnolie	koolzaad	lijnzaad
1839	3,75	3,37	2,27	1,90	1,83	1,02	0,76	1,17	0,86	11,79	10,68	3,60	2,76
1840	3,22	3,12	2,38	2,05	1,75	1,45	0,80	1,02	0,76	11,55	10,23	3,24	2,82
1841	2,90	2,78	2,08	1,78	1,64	1,24	0,72	0,98	0,63	12,14	10,20	3,52	2,82
1842	3,38	3,27	2,46	2,15	1,75	1,22	0,78	1,06	0,63	13,83	12,93	4,29	3,40
1843	2,86	2,73	2,30	2,00	1,60	1,15	0,57	1,02	0,59	12,85	11,72	3,52	3,16
1844	2,58	2,50	1,88	1,59	1,66	1,03	0,54	0,94	0,55	12,09	10,90	3,05	2,82
1845	3,05	3,00	2,44	2,17	1,67	1,17	0,86	0,88	0,50	12,96	11,57	3,51	2,93
1846	3,68	3,63	3,09	2,87	1,95	1,32	1,15	1,00	0,56	12,48	11,62	3,37	2,93
1847	4,71	4,64	3,67	3,30	2,49	1,61	1,02	0,92	0,48	12,43	11,93	3,11	3,05
1848	2,62	2,56	1,82	1,57	1,71	1,10	0,61	0,88	0,41	12,01	11,49	2,84	2,75
1849	2,72	2,65	1,77	1,54	1,52	1,00	0,59	0,71	0,30	12,10	11,54	3,08	2,77

⁸² Jaarrapporten (gepubliceerd) van 1846 (p. 110), 1847 (p. 86), 1848 (p. 90), 1849 (p. 90), 1850 (p. 104)

⁸³ JACQUEMYS, p. 254

5.3 Prijzen van boter en eieren⁸⁴

Markt van	Boter (1 kg)		Eieren (25)	
	Maximum	Minimum	Maximum	Minimum
30.12.1841	1,60 fr.	1,80 fr.		
27.01.1842	1,60 fr.	1,80 fr.		
03.02.1842	1,60 fr.	1,80 fr.		
21.01.1842	1,90 fr.	1,70 fr.		
03.03.1842	1,90 fr.	1,70 fr.		
10.03.1842	1,90 fr.	1,70 fr.		
17.03.1842	1,90 fr.	1,70 fr.		
31.03.1842	2,00 fr.	1,90 fr.		
08.04.1842	2,00 fr.	1,90 fr.		
21.04.1842	2,00 fr.	1,90 fr.		
28.04.1842	2,00 fr.	1,90 fr.		
11.08.1842	1,80 fr.	1,70 fr.		
18.08.1842	1,80 fr.	1,70 fr.		
29.09.1842	2,10 fr.	2,00 fr.		
	middenprijs		middenprijs	
11.01.1844	1,30 fr.		1,40 fr.	
18.01.1844	1,35 fr.		1,40 fr.	
25.01.1844	1,30 fr.		1,00 fr.	
01.02.1844	1,10 fr.		1,00 fr.	
08.02.1844	1,30 fr.		1,00 fr.	
22.02.1844	1,45 fr.		0,90 fr.	
29.02.1844	1,50 fr.		0,80 fr.	
14.03.1844	1,50 fr.		0,80 fr.	
21.03.1844	1,50 fr.		0,80 fr.	
04.04.1844	1,40 fr.		0,90 fr.	
11.04.1844	1,40 fr.		0,90 fr.	
18.04.1844	1,35 fr.		0,80 fr.	
25.04.1844	1,35 fr.		0,80 fr.	
02.05.1844	1,35 fr.		0,80 fr.	
09.05.1844	1,35 fr.		0,80 fr.	
15.05.1844	1,30 fr.		0,85 fr.	
22.05.1844	1,25 fr.		0,80 fr.	
20.06.1844	1,40 fr.		0,80 fr.	
11.07.1844	1,40 fr.		0,90 fr.	
18.07.1844	1,40 fr.		0,90 fr.	
08.08.1844	1,40 fr.		0,91 fr.	
22.08.1844	1,40 fr.		0,91 fr.	
26.09.1844	1,04 fr.		0,91 fr.	
10.10.1844	1,05 fr.		0,91 fr.	
17.10.1844	1,05 fr.		0,91 fr.	
24.10.1844	1,05 fr.		0,91 fr.	
07.11.1844	1,05 fr.		0,91 fr.	
14.11.1844	1,05 fr.		0,91 fr.	
21.11.1844	1,30 fr.		0,91 fr.	
28.11.1844	1,30 fr.		0,91 fr.	
05.12.1844	1,30 fr.		1,50 fr.	
12.12.1844	1,30 fr.		1,50 fr.	
19.12.1844	1,31 fr.		1,51 fr.	

⁸⁴ RAR, Microfilm B79, Gazette van Audenaerde, jaargangen 1842, 1844, 1845; Microfilm B80, Gazette van Audenaerde, jaargangen 1846, 1847, 1848, 1849

	middenprijs		middenprijs	
02.01.1845	1,31 fr.		1,51 fr.	
09.01.1845	1,25 fr.		1,40 fr.	
	Maximum	Minimum	Maximum	Minimum
16.01.1845	1,60 fr.	1,40 fr.	1,40 fr.	1,30 fr.
23.01.1845	1,50 fr.	1,40 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.
30.01.1845	1,50 fr.	1,40 fr.	1,30 fr.	1,00 fr.
06.02.1845	1,60 fr.	1,40 fr.	1,30 fr.	1,00 fr.
13.02.1845	1,60 fr.	1,40 fr.	1,30 fr.	1,00 fr.
13.03.1845	1,60 fr.	1,60 fr.	1,30 fr.	1,00 fr.
20.03.1845	1,60 fr.	1,60 fr.	1,30 fr.	1,00 fr.
27.03.1845	1,90 fr.	1,70 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.
15.05.1845	1,95 fr.	1,70 fr.	0,70 fr.	0,90 fr.
22.05.1845	1,95 fr.	1,70 fr.	0,80 fr.	0,90 fr.
29.05.1845	1,60 fr.	1,50 fr.	0,75 fr.	0,90 fr.
05.06.1845	1,50 fr.	1,30 fr.	0,75 fr.	0,70 fr.
12.06.1845	1,50 fr.	1,30 fr.	0,75 fr.	0,75 fr.
26.06.1845	1,50 fr.	1,30 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.
17.07.1845	1,60 fr.	1,40 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.
24.07.1845	1,70 fr.	1,60 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.
14.08.1845	1,70 fr.	1,60 fr.	1,10 fr.	1,00 fr.
21.08.1845	1,70 fr.	1,60 fr.	1,10 fr.	1,00 fr.
28.08.1845	1,70 fr.	1,60 fr.	1,20 fr.	1,10 fr.
04.09.1845	1,70 fr.	1,60 fr.	1,20 fr.	1,10 fr.
11.09.1845	1,70 fr.	1,60 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.
18.09.1845	1,70 fr.	1,60 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.
02.10.1845	2,10 fr.	1,90 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.
09.10.1845	2,10 fr.	1,90 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.
23.10.1845	2,00 fr.	2,10 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.
04.12.1845	2,00 fr.	2,17 fr.	1,60 fr.	1,40 fr.
11.12.1845	2,00 fr.	2,17 fr.	1,60 fr.	1,40 fr.
18.12.1845	2,00 fr.	2,17 fr.	1,60 fr.	1,40 fr.
24.12.1845	2,00 fr.	2,17 fr.	1,60 fr.	1,40 fr.
31.12.1845	1,90 fr.	2,00 fr.	1,40 fr.	1,30 fr.

Markt van	Boter (1 kg)			Eieren (per 25)		
	Maximum	Minimum	Middenprijs	Maximum	Minimum	Middenprijs
08.01.1846	1,70 fr.	1,90 fr.		1,40 fr.	1,30 fr.	
15.01.1846	1,70 fr.	1,90 fr.		1,40 fr.	1,30 fr.	
05.02.1846	2,10 fr.	1,90 fr.		0,90 fr.	1,00 fr.	
12.03.1846	2,18 fr.	2,00 fr.		0,90 fr.	1,00 fr.	
19.03.1846	2,13 fr.	2,09 fr.		0,90 fr.	1,00 fr.	
26.03.1846	2,13 fr.	2,00 fr.		1,00 fr.	0,90 fr.	
02.04.1846	2,05 fr.	2,00 fr.		1,00 fr.	0,90 fr.	
16.04.1846	2,05 fr.	2,00 fr.		1,00 fr.	0,90 fr.	
07.05.1846	2,05 fr.	2,00 fr.		1,00 fr.	9,00 fr.	
20.05.1846	2,05 fr.	2,00 fr.		1,00 fr.	0,90 fr.	
06.08.1846	2,05 fr.			1,00 fr.		
13.08.1846	2,05 fr.			1,00 fr.		
10.09.1846	2,05 fr.			1,00 fr.		
17.09.1846	2,05 fr.			1,00 fr.		
08.10.1846	2,27 fr.	2,36 fr.		2,00 fr.		
15.10.1846	2,27 fr.	2,36 fr.		2,00 fr.		
22.10.1846	2,27 fr.	2,36 fr.		2,00 fr.		
29.10.1846	2,27 fr.	2,36 fr.		2,00 fr.		
05.11.1846	2,27 fr.	2,36 fr.		2,00 fr.		

Markt van	Boter (1 kg)			Eieren (per 25)		
	Maximum	Minimum	Middenprijs	Maximum	Minimum	Middenprijs
12.11.1846	1,90 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
19.11.1846	1,90 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
04.12.1846	1,60 fr.	1,80 fr.		1,80 fr.	2,00 fr.	
10.12.1846	1,60 fr.	1,70 fr.		1,80 fr.	2,00 fr.	
17.12.1846	1,60 fr.	1,70 fr.		1,80 fr.	2,00 fr.	
24.12.1846	1,50 fr.	1,60 fr.		1,80 fr.	2,00 fr.	
31.12.1846	1,50 fr.	1,60 fr.		1,80 fr.	2,00 fr.	
08.01.1847	1,50 fr.	1,60 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
14.01.1847	1,50 fr.	1,60 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
21.01.1847	1,50 fr.	1,60 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
21.01.1847	1,50 fr.	1,60 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
04.02.1847	1,50 fr.	1,60 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
11.02.1847	1,50 fr.	1,78 fr.		1,80 fr.	2,01 fr.	
18.02.1847	1,50 fr.	1,78 fr.		1,80 fr.	2,01 fr.	
25.02.1847	1,50 fr.	1,78 fr.		1,80 fr.	2,01 fr.	
04.03.1847	1,50 fr.	1,78 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
11.03.1847	1,50 fr.	1,78 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
18.03.1847	1,50 fr.	1,78 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
25.03.1847	1,50 fr.	1,78 fr.		1,80 fr.	2,10 fr.	
01.04.1847	1,50 fr.	1,70 fr.		1,00 fr.	1,20 fr.	
08.04.1847	1,50 fr.	1,70 fr.		1,00 fr.	1,20 fr.	
15.04.1847	1,50 fr.	1,70 fr.		1,00 fr.	1,20 fr.	
22.04.1847	1,50 fr.	1,98 fr.		1,00 fr.	1,27 fr.	
29.04.1847	1,50 fr.	1,98 fr.		1,00 fr.	1,27 fr.	
06.05.1847	1,50 fr.	1,79 fr.		1,00 fr.	1,28 fr.	
12.05.1847	1,50 fr.	1,79 fr.		1,00 fr.	1,28 fr.	
20.05.1847	1,50 fr.	1,79 fr.		1,00 fr.	1,00 fr.	
27.05.1847	1,50 fr.	1,79 fr.		1,00 fr.	1,04 fr.	
03.06.1847	1,50 fr.	1,79 fr.		1,00 fr.	1,04 fr.	
10.06.1847	1,50 fr.	1,79 fr.		1,00 fr.	1,04 fr.	
17.06.1847	1,75 fr.	1,85 fr.		1,00 fr.	1,20 fr.	
24.06.1847	1,75 fr.	1,85 fr.		1,00 fr.	1,20 fr.	
22.07.1847	1,45 fr.	1,60 fr.		1,40 fr.	1,55 fr.	
22.07.1847	1,45 fr.	1,60 fr.		1,40 fr.	1,50 fr.	
05.08.1847	1,45 fr.	1,60 fr.		1,40 fr.	1,60 fr.	
12.08.1847	1,45 fr.	1,60 fr.		1,40 fr.	1,50 fr.	
26.08.1847	1,45 fr.	1,00 fr.		1,40 fr.	1,20 fr.	
02.09.1847	1,80 fr.	1,60 fr.		1,25 fr.	1,15 fr.	
09.09.1847	1,80 fr.	1,64 fr.		1,25 fr.	1,15 fr.	
16.09.1847	1,80 fr.	1,64 fr.		1,25 fr.	1,15 fr.	
23.09.1847	1,90 fr.	2,10 fr.		1,45 fr.	1,15 fr.	
02.10.1847	2,00 fr.	2,20 fr.		1,45 fr.	1,15 fr.	
07.10.1847	2,20 fr.	2,00 fr.		1,45 fr.	1,25 fr.	
14.10.1847	1,85 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
22.10.1847	1,85 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
29.10.1847	1,85 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
04.11.1847	1,85 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
11.11.1847	1,85 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
16.12.1847	1,85 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
23.12.1847	1,85 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
06.01.1848	1,85 fr.	1,70 fr.		1,30 fr.	1,20 fr.	
13.01.1848	1,60 fr.	1,50 fr.	1,55 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.	1,25 fr.
20.01.1848	1,60 fr.	1,50 fr.	1,55 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.	1,25 fr.
09.02.1848	1,60 fr.	1,50 fr.	1,55 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.	1,25 fr.

Markt van	Boter (1 kg)			Eieren (per 25)		
	Maximum	Minimum	Middenprijs	Maximum	Minimum	Middenprijs
16.02.1848	1,60 fr.	1,50 fr.	1,55 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.	1,25 fr.
02.03.1848	1,60 fr.	1,50 fr.	1,50 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.	1,55 fr.
09.03.1848	1,60 fr.	1,50 fr.	1,50 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.	1,55 fr.
16.03.1848	1,70 fr.	1,80 fr.	1,50 fr.	0,85 fr.	0,80 fr.	1,75 fr.
23.03.1848	1,70 fr.	1,60 fr.	1,50 fr.	0,85 fr.	0,80 fr.	0,75 fr.
05.04.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,80 fr.
27.04.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,69 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,80 fr.
04.05.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,69 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,80 fr.
11.05.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,98 fr.
17.05.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,98 fr.
31.05.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,98 fr.
08.06.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,98 fr.
15.06.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,98 fr.
22.06.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,98 fr.
06.07.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,98 fr.
20.07.1848	1,70 fr.	1,50 fr.	1,60 fr.	0,85 fr.	0,75 fr.	0,98 fr.
24.08.1848	1,60 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,00 fr.
31.08.1848	1,32 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,00 fr.
14.09.1848	1,32 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,05 fr.
21.09.1848	1,32 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,05 fr.
28.09.1848	1,32 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,05 fr.
05.10.1848	1,32 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,05 fr.
12.10.1848	1,32 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,05 fr.
19.10.1848	1,32 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,05 fr.
26.10.1848	1,32 fr.	1,40 fr.	1,50 fr.	0,90 fr.	0,80 fr.	1,05 fr.
02.11.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,10 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.
09.11.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,10 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.
16.11.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,10 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.
23.11.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,10 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.
30.11.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,10 fr.	1,30 fr.	1,20 fr.
07.12.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,75 fr.
14.12.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,75 fr.
21.12.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,75 fr.
28.12.1848	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,75 fr.
05.01.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,75 fr.
12.01.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,75 fr.
18.01.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,75 fr.
25.01.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,75 fr.
01.02.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,35 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,72 fr.
08.02.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,53 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,72 fr.
15.02.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
22.02.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
29.02.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
08.03.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
15.03.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
22.03.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
29.03.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
05.04.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
12.04.1849	1,30 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,70 fr.	1,80 fr.	1,76 fr.
19.04.1849	1,70 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
26.04.1849	1,70 fr.	1,40 fr.	1,56 fr.	0,75 fr.	0,60 fr.	0,65 fr.
03.05.1849	1,70 fr.	4,40 fr.	1,89 fr.	0,75 fr.	0,60 fr.	0,65 fr.
10.05.1849	1,70 fr.	4,40 fr.	1,89 fr.	0,75 fr.	0,60 fr.	0,65 fr.
24.05.1849	1,55 fr.	1,25 fr.	1,40 fr.	0,80 fr.	0,90 fr.	0,85 fr.
31.05.1849	1,55 fr.	1,25 fr.	1,40 fr.	0,80 fr.	0,90 fr.	0,85 fr.

Markt van	Boter (1 kg)			Eieren (per 25)		
	Maximum	Minimum	Middenprijs	Maximum	Minimum	Middenprijs
07.06.1849	1,55 fr.	1,25 fr.	1,40 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
14.06.1849	1,55 fr.	1,25 fr.	1,40 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
21.06.1849	1,30 fr.	1,10 fr.	1,40 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.	1,20 fr.
28.06.1849	1,30 fr.	1,10 fr.	1,40 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.	1,20 fr.
05.07.1849	1,30 fr.	1,10 fr.	1,86 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.	1,16 fr.
12.07.1849	1,30 fr.	1,10 fr.	1,86 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.	1,16 fr.
19.07.1849	1,30 fr.	1,10 fr.	1,86 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.	1,16 fr.
26.07.1849	1,30 fr.	1,10 fr.	1,15 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.	1,16 fr.
02.08.1849	1,30 fr.	1,10 fr.	1,15 fr.	1,30 fr.	1,10 fr.	1,16 fr.
09.08.1849	1,45 fr.	1,25 fr.	1,35 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
16.08.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
23.08.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
06.09.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
13.09.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
20.09.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
27.09.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
11.10.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
18.10.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
25.10.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
31.10.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
08.11.1849	1,25 fr.	1,15 fr.	1,20 fr.	1,00 fr.	0,90 fr.	0,95 fr.
15.11.1849	1,60 fr.	1,30 fr.	0,00 fr.	1,65 fr.	1,50 fr.	0,00 fr.
06.12.1849	1,60 fr.	1,30 fr.	0,00 fr.	1,65 fr.	1,50 fr.	0,00 fr.
13.12.1849	1,60 fr.	1,30 fr.	0,00 fr.	1,65 fr.	1,50 fr.	0,00 fr.
20.12.1849	1,70 fr.	1,40 fr.	0,00 fr.	1,75 fr.	1,60 fr.	0,00 fr.
27.12.1849	1,45 fr.	1,60 fr.	1,5? fr.	1,75 fr.	1,60 fr.	0,00 fr.

Prijs van boter, 03.05.1849 en 10.05.1849: drukfout minimumprijs?

Prijs van boter, 27.12.1849: middenprijs niet geheel leesbaar

Prijs van eieren, van 15.11.1849 tot 27.12.1849: drukfout middenprijs?

Gemiddeld:

(bij gemiddeld werd zowel minimum, maximum en middenprijs inbegrepen, omdat mogelijks de waarden van deze drie categorieën soms verwisseld zijn)

Jaar	Boter	(weken)	Eieren	(weken)
1842	1,83 fr.	14		0
1844	1,30 fr.	33	0,97 fr.	33
1845	1,70 fr.	30	1,14 fr.	30
1846	1,97 fr.	26	1,55 fr.	26
1847	1,68 fr.	43	1,42 fr.	43
1848	1,49 fr.	38	1,09 fr.	38
1849	1,36 fr.	47	1,23 fr.	47

6. Aanvraag van kosteloze plantaardappelen⁸⁵

“Staet der kleine landbouwers der Stad Audenaerde welke de aanvraag doen om enige aardappelen tot het planten, kosteloos, te bekomen” (niet gedateerd)

Volgnummer	Naemen en voornaemen der aanvragers	Inhoud, in oude roeden der gronden welke zij met aardappelen verlangen te beplanten
Gebuerte van den deken J. B^{te} Vannieuwenborg, Eyndries		
1.	Boornaert, J.	19 roeden
2.	Lamon, Frédéric	22 id.
3.	VandeWille, L.	20 id.
4.	DeVrieze, F.	21 id.
5.	Lamoen, F.	21 id.
6.	Bauters, C.	20 id.
7.	Vanherpe, C.	13 id.
8.	Goedefroit, F.	12 id.
9.	Vanlancker B ^{te}	15 id.
Gebuerte van den Deken, Francies Beosier		
10.	Verpoort, Louis	15 roeden
11.	Vancauwenberghe	25 id.
12.	Guysens, Jean	25 id.
13.	De Bleecker, de weduwe	15 id.
14.	Bauters, Henri	10 id.
15.	De Weerdt, Dominique	10 id.
16.	Vandeputte, Lievin	10 id.
17.	De Witte, Petrus	25 id.
18.	Vandenbossche, Modeste	30 id.
19.	Vande Weghe, Petrus	25 id.
20.	Dhaeze, Jozeph	15 id.
21.	Gevaert, Jacobus	25 id.
22.	De Moor, Lievin	25 id.
23.	Sendrap, Henri	20 id.
24.	Reynaert, Francies	30 id.
25.	De Bauwer, Joseph	10 id.
26.	Delie, Petrus	10 id.
27.	Waegebaert, Joannes	30 id.
28.	Galant, de weduwe	15 id.
29.	Vanovertweld, Albinus	30 id.
30.	Pyskens, Seraphina	15 id.
31.	Casaert, Constantin	15 id.
32.	Cnudde, Jacobus	15 id.
33.	Botteldoorn, Désiré	15 id.
34.	Smitmans, Nicolas	15 id.
35.	Hanssens, Francisca	15 id.
36.	Florin, Martinus	15 id.
37.	Hankaert, Francies	30 id.

⁸⁵ SAO, MGA, OUD 624.81-5, Doos OUD VI24, Hulp bij hongersnood: aanvraag tot kosteloze plantaardappelen: “Staet der kleine landbouwers der Stad Audenaerde welke de aanvraag doen om enige aardappelen tot het planten, kosteloos, te bekomen” (niet gedateerd)

Binnen de stad		
38.	De Meyer, Pieter Francies	20 id.
Total		718 roeden

[718 roeden = 2,33 ha]

7. Markreglementen

7.1 Reglement op de boter-, eier- en fruitmarkt (besluit uit Franse tijd, herhaald 30.04.1842)⁸⁶

“ Burgemeester en schepenen der stad Audenaerde

Hebben de eer de aendacht hunner geadministreerden en het publiek in 't algemeen te vestigen op de politie reglementen wegens de boter, eyer en fruitmarkten deze stad, dan gesteld en afgekondigd bij besluit van den heer Meyer de dato 23 florial jaer elf en 24 priarial jaer twaelf der fransche tijdrekening.

Volgens deze reglementen is het verboden aen alle koopmans, kutzers of voortverkoopers van boter, eyeren en fruit, zich binnen de markten dezer eetwaren te begeven van paesschen tot den eersten october, voor zeven uren, en van den eersten october tot paesschen, voor negen uren 's morgens, op boete van 5 franken 44 centimen en confiscatie van de eetwaren welke zij zouden gekocht hebben.

Het is insgelijks verboden aen wie het zij van voor de bovenbepaalde uren voor rekening van koopmannen, kutzers of voortverkopers, boter, eyeren en fruit te bedingen of te koopen, op boete van 10 franken 88 centimen en confiscatie, zijnde de ouders en meesters verantwoordelijk over hunne kinderen, bedienden en onderhoorigen.

Ook is het verboden aen alle persoonen van op de merkt dagen boter, eyeren en fruit buiten de bestemde merktplaetsen te koopen of te bedingen, op boete van 5 francs 44 centimen en confiscatie.

Dien tengevolge is het bevoolen aen de landlieden en andere persoonen welke op de gewoone dagen, boter, eyeren en fruit ter merkt brengen, de zelve regtstreeks ter bepaelde merktplaetsen te bewegen, zonder die te mogen dragen of nederzetten in andere straten en herbergen of bijzondere huizen, ten einde van ze aldaer te koop aen te bieden, op boete van 2 francs 72 centiemen en confiscatie der eetwaren.

Burgemeester en schepenen verwittigen alle de gene die het aengaet dat er bevelen aen de politie gegeven zijn om de overtredingen aen de bovengehaelde schikkingen strengelijk vast te stellen en te vervolgen voor de regtbank van politie.

Gedaen ten stadhuiuze te Audenaerde den 30 april 1842.

Ter ordonnantie

Burgemeester en schepenen

De secretaris

[getekend Liefmans-Bonné]

[getekend Hilaire Dhont]”

7.2 Reglement op de aardappelmarkt (30.04.1842)⁸⁷

“ De Gemeente - Raed der Stad Audenaerde,

Overwegende dat het opkopen 't welk sedert eenigen tijd geplogt wordt op de aard-appel-merkt deze stad, een der besonderste oorzaken is van de dierte deze eetwaer;

Willende maetregelen nemen om in het belang der werkende klas des volks, dezen opkoop zoo niet te beletten, ten minste te matigen.

Gezien het artikel 78 der gemeente wet van den 30 maert 1836

Besluit:

1^e artikel. Het is uitdrukkelijk verboden aen allen koopman, kutzer of voortverkoper van aard-appelen, zich binnen de aard-appel-merkt te begeven, des zomers voor negen uren, en des winters voor tien uren 's morgens.

De zomer bevat de maenden april, mei, juny, july, augusty en september: de zes overige maenden maken den winter uit.

2^e artikel. Het is gelijkelijk verboden aen wie het zij, de landlieden en andere persoonen zich naer de merkt begevende, te gemoet te gaen, om aldaer op den weg, 't zij in de straet, 't zij in de herbergen of bijzondere huizen, aard-appelen te koopen of te bedingen.

3^e artikel. Dien ten gevolge wordt er bevolen aen alle personen welke op de gewoone dagen aard-appelen ter merkt brengen, de zelve regtstreeks ter bestemde merktplaets te bewegen, zonder die te mogen dragen, voeren of nederzetten in andere straten, in herbergen of bijzondere huizen, ten einde ze aldaer te koop te veilen.

4^e artikel. De overtredingen aen de bovenstaende schikkingen zullen gestraft worden met eene geldboete van 5 tot 15 franken.

⁸⁶ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeekkomsten, Boek van 1837 tot 1842: Zitting van 30.04.1842

⁸⁷ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 30.04.1842

En in geval van herhaling (recidive) met eene geldboete van 15 franken en eene gevangenis van een tot vijf dagen.

5^e artikel. Zullen ook met dezelfde pœnen gestraft worden die geene welke zullen overtuigd zijn hunnen dienst te hebben geleend aen koopmans, kutzers of voortverkoopers van aard-appelen, en voor hun, en voor hun gekocht te hebben in overtreding van het 1ste artikel hier boven vermeld.

6^e artikel. De ouders en meesters zijn levelijk verantwoordelijk over hunne kinderen, bedienden en onderhoorigen, voor alle overtredingen aen het tegenwoordig besluit.

7^e artikel. Afschriften van het tegenwoordig besluit zullen worden verzonden:

1° Ter griffie der regtbank van eersten aenleg,

2° Ter griffie der vredegerigten des kantons Audenaerde,

3° Aen den politie commissaris belast met er de nauwkeurige uitvoering van de verzekeren

Gedaen en besloten te Audenaerde in zitting van den 30 april 1842, tegenwoordig Mme E. Liefmans-Bonné, Burgemeester, Gerard, L. Gequiere, L. Van Cauwenberghe, Dossche-De Schietere, A. Vandewalle, Herni Ronsse en J. F. Verhoost.

Ter ordonnantie: De Gemeente Raed [getekent Liefmans Bonné]

De Secretaris [getekent]”

7.3 Reglement op de pluimveemarkt (30.04.1842)⁸⁸

“ De Gemeente-Raed der Stad Audenaerde,

Overwegende dat eenige misbruiken die op de pouille-merkt dezer stad begaen worden, vereischen dat de schikkingen der oude politie-reglementen vernieuwd worden, met de matigingen door de bestaende wetten in de tegenwoordige omstandigheden voorgehouden.

Gezien het artikel 78 der gemeente-wet van den 30sten maert 1836.

Besluit:

1ste artikel. Het is verboden aen alle pouillieniers, kutzers of de gene die het bedrijf van gevogelte of wild te verkoopen, uitoefenen, zich te begeven binnen de pouille-merkt, des zomers voor acht uren, en des winters voor negen uren 's morgens.

De zomer bevat de maenden April, Mei, Juny, July, Augusty en September: de zes overige maenden maken den winter uit.

2de artikel. Het is gelijkelijc verboden aen wie het zij, de landlieden en andere zich naer de merkt begevende personen tot het verkopen van hun gevogelte of wild, te gemoet te gaen, om aldaer op den weg, 't zij in de straet, 't zij in herbergen of bijzondere huizen, gevogelte of wild te koopen of te bedingen.

3de artikel. Dien ten gevolge wordt er bevolen aen alle personen welke op gewone dagen gevogelte of wild ter merkt brengen, het zelve regtstreeks ter bestaende merktplaets te bewegen, zonder het te mogen dragen, voeren of nederzetten in andere straten, en herbergen of bijzondere huizen ten einde van het aldaer te koop te veilen.

4de artikel. De overtredingen aen de bovenstaende schikkingen zullen gestraft worden met eene geldboete van 5 tot 15 franken.

En in geval van herhaling (recidive) met eene geldboete van 15 franken en eene gevangenis van een tot vijf dagen.

5de artikel. Zullen met dezelfde pœnen gestraft worden die gene welke zullen overtuigd zijn hunnen dienst te hebben geleend aen de pouillieniers, kutzers of de gene het bedrijf van gevogelte of wild te verkoopen uitoefenen, en voor hun gekocht te hebben in overtreding van het 1^e artikel huer boven vermeld.

6de artikel. De ouders en meesters zijn levelijk verantwoordelijk voor hunne kinderen, bedienden en onderhoorigen, voor alle overtredingen aen het tegenwoordig besluit.

7de artikel. Afschriften van het tegenwoordige besluit zullen worden toegezonden:

1° Ter griffie der regtbank van eersten aenleg,

2° Ter griffie der vredegerigten des kantons Audenaerde,

3° Aen den politie commissaris belast met er de nauwkeurige uitvoering van de verzekeren

Gedaen en besloten te Audenaerde in zitting van den 30 april 1842, tegenwoordig Mme E. Liefmans-Bonné, Burgemeester, Gerard, L. Gequiere, L. Van Cauwenberghe, Dossche-De Schutere, A. Vandewalle, Herni Ronsse en J. F. Verhoost.

Ter ordonnantie: De Gemeente Raed [getekent Liefmans Bonné]

De Secretaris [getekent]”

⁸⁸ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 30.04.1842

1. Armoede op het platteland in arrondissement Oudenaarde (1845-1846)

In een lezersbrief van december 1845 wordt in de *Gazette van Audenaerde* een overzicht gegeven van de toename van het aantal armen op het platteland. Dit is een korte weergave van de inhoud van de brief⁸⁹:

- Maarke-Kerkem: begin oktober 400 armen, heden 600, en met het einde van de winter zullen er minstens 900 zijn, indien zij nog niet zijn gestorven
- Schoorisse: van 1100 naar 1650
- Mater: van 1000 naar 1600
- Etikhove: van 600 naar 1000
- St. Maria Horebeke: van 500 naar 800
- Segelsem: van 500 naar 800
- St. Cornelis Horebeke: van 100 naar 166

Dit alles sedert de maand oktober en november

Ik hoef u niet te zeggen dat dit aantal nog zal toenemen; laat het maar enige dagen vriezen, aangezien zij nu nog de flauwe kost hebben van rapen met loof gekookt, met enige graantjes zout op

Het brood dat zij van het armbestuur krijgen, is niet toereikend, en er wordt slechts om de 14 dagen een brooddeling gehouden, en de grootste huisgezinnen ontvangen maar drie roggebroden.

Zij vernemen van de armeesters, wanneer zij vragen naar klederen en brandstoffen, dat het één nog het ander beschikbaar is.

Overzicht, relatief t.o.v. bevolking in 1846⁹⁰:

	Absoluut		Bevolking 1846	Relatief	
	Normaal	November 1845		Normaal	November 1845
Etikhove	600	1000	2568	23,36%	38,94%
Maarke-Kerkem	400	600	1683	23,77%	35,65%
Mater	1000	1600	3398	29,43%	47,09%
Schoorisse	1100	1650	2978	36,94%	55,41%
Segelsem	500	800	2049	24,40%	39,04%
St. Cornelis Horebeke	100	166	856	11,68%	19,39%
St. Maria Horebeke	500	800	1956	25,56%	40,90%

In februari 1846 gaf de krant een overzicht van de bijdragen uit het fonds van 2.000.000 fr. die de gemeenten van het arrondissement Oudenaarde hadden gekregen. Deze verdeling was volgens de krant onrechtvaardig gebeurd en zou onvoldoende zijn om in de nood te voorzien⁹¹:

Beerlegem, 360 fr.	Mater, 3000 fr.	Orroir, 500 fr.
Berchem, 2000 fr.	Mooreghem, 700 fr.	Petegem, 500 fr.
Bevere, 800 fr.	Mullem, 1500 fr.	Schoorisse, 2500 fr.
Kruishautem, 3000 fr.	Munckzwalm, 500 fr.	Zingem, 700 fr.
Etichove, 1500 fr.	Nederbrakel, 2000 fr.	Ronse, 6000 fr.
Heurne, 1500 fr.	Nukerke, 1500 fr.	
Leupegem, 1000 fr.	Oprakel, 1500 fr.	Totaal: 35.360 fr.

⁸⁹ RAR, Microfilm B79, *Gazette van Audenaerde*, 14.12.1845, N° 50, 11de jaargang, p. 2, 1^e - 2^e kolom

⁹⁰ Cijfers voor 1846: Belgisch Historisch GIS, <http://www.flwi.ugent.be/hisgis/>

⁹¹ RAR, Microfilm B80, *Gazette van Audenaerde*, 08.02.1846, N° 6, 12de jaargang, p. 2, 2^e kolom

2. Behoeftigheid: oorzaken van behoeftigheid

2.1 Totaal voor Oudenaarde, 1839 - 1850⁹²

Jaar	hoge leeftijd	invaliditeit	bijzondere tegenslagen	kinderlast	werkloosheid	wangedrag	totaal
1839	70	44	136	317	64	94	725
1840	63	46	123	351	68	97	748
1841							0
1842	62	46	130	337	97	90	762
1843	55	44	121	356	73	91	740
1844	47	41	121	363	75	86	733
1845	65	65	146	383	306	117	1082
1846	61	65	91	389	383	91	1080
1847	64	68	141	372	336	101	1082
1848	46	58	121	311	320	85	941
1849	45	50	108	288	291	70	852
1850	43	49	106	287	295	67	847

Gemiddeld

1839-44	59,4	44,2	126,2	344,8	75,4	91,6	618,0
1845-47	63,3	66,0	126,0	381,3	341,7	103,0	1081,3
1848-50	44,7	52,3	111,7	295,3	302,0	74,0	880,0

⁹² RAG, PAOV, 401/1: Jaarrapport 1840 (over 1839), 402/1: Jaarrapport 1841 (over 1840), 404/1: Jaarrapport 1843 (over 1842), 405/1: Jaarrapport 1844 (over 1843, p. 8); Jaarverslagen (gepubliceerd), 1844 (p. 14-15), 1845 (p. 15), 1846 (p. 35), 1847 (p. 27), 1848 (p. 26-27), 1849 (p. 27), 1850 (p. 28-29)

2.2 Mannen en vrouwen afzonderlijk, 1844 - 1850⁹³

Jaar	Mannen						
	hoge leeftijd	invaliditeit	bijzondere tegenslagen	kinderlast	werkloosheid	wangedrag	totaal
1844	19	19	45	179	36	32	330
1845	28	30	60	187	191	46	542
1846	24	30	40	188	200	30	512
1847	26	29	57	180	186	39	517
1848	18	24	47	148	162	35	434
1849	19	20	40	132	143	30	384
1850	18	21	41	130	146	31	387

gemiddeld

1844	19,0	19,0	45,0	179,0	36,0	32,0	330,0
1845-47	26,0	29,7	52,3	185,0	192,3	38,3	523,7
1848-50	18,3	21,7	42,7	136,7	150,3	32,0	401,7

Jaar	Vrouwen						
	hoge leeftijd	invaliditeit	bijzondere tegenslagen	kinderlast	werkloosheid	wangedrag	totaal
1844	28	22	76	184	39	54	403
1845	37	35	86	196	115	71	540
1846	37	35	51	201	183	61	568
1847	38	39	84	192	150	62	565
1848	28	34	74	163	158	50	507
1849	26	30	68	156	148	40	468
1850	25	28	65	157	149	36	460

gemiddeld

1844	28,0	22,0	76,0	184,0	39,0	54,0	403,0
1845-47	37,3	36,3	73,7	196,3	149,3	64,7	557,7
1848-50	26,3	30,7	69,0	158,7	151,7	42,0	478,3

⁹³ Jaarverslagen (gepubliceerd), 1844 (p. 14-15), 1845 (p. 15), 1846 (p. 35), 1847 (p. 27), 1848 (p. 26-27), 1849 (p. 27), 1850 (p. 28-29)

2.3 Totaal voor Oost-Vlaanderen, 1839 - 1850⁹⁴

Plaats	Jaar	hoge leeftijd	invaliditeit	bijzondere tegenslagen	kinderlast	werkloosheid	wangedrag
Steden	1839	3078	2674	3124	8884	3550	1018
	1840	3188	2773	3241	9239	5261	1013
	1841	3209	2786	3183	9144	5499	1018
	1842	3297	2846	3246	9275	5839	1067
	1843	3240	2894	3209	9425	6054	1089
	1844	3267	2904	3202	9444	5913	1146
	1845	3294	2888	3176	8971	5981	1148
	1846	3455	3104	4846	9888	9039	1401
	1847	3879	3309	5960	10616	12794	1491
	1848	3831	3232	6517	10932	12882	1438
	1849	4014	5174	6027	14240	14698	2299
1850	4004	5347	6074	14107	13844	2134	

Platteland	1839	4433	4465	4275	11381	6511	2311
	1840	4518	4507	4185	10880	7575	2052
	1841	4708	4659	4332	11338	8965	2095
	1842	4902	4811	4271	12688	11785	2134
	1843	5231	4836	4378	13296	14128	2450
	1844	5469	5176	4760	15873	18646	2295
	1845	5583	5000	4270	12534	16341	1987
	1846	7070	6590	9831	21403	36536	2819
	1847	8782	7340	10352	24249	61645	3114
	1848	8813	7989	10414	26817	64160	3264
	1849	9839	8780	10964	32961	75897	3586
1850	9981	8897	11450	38321	73225	3734	

Arr. Oud. plat-land	1849	2129	2093	1433	5958	18714	895
	1850	1886	1922	1450	5511	15570	900

Gemiddeld

Steden	1839-44	3213,2	2812,8	3200,8	9235,2	5352,7	1058,5
	1845-47	3542,7	3100,3	4660,7	9825,0	9271,3	1346,7
	1848-50	3949,7	4584,3	6206,0	13093,0	13808,0	1957,0
Pl-land	1839-44	4876,8	4742,3	4366,8	12576,0	11268,3	2222,8
	1845-47	7145,0	6310,0	8151,0	19395,3	38174,0	2640,0
	1848-50	9544,3	8555,3	10942,7	32699,7	71094,0	3528,0

Steden	1839-44	12,9%	11,3%	12,9%	37,1%	21,5%	4,3%
	1845-47	11,2%	9,8%	14,7%	30,9%	29,2%	4,2%
	1848-50	9,1%	10,5%	14,2%	30,0%	31,7%	4,5%
Pl-land	1839-44	12,2%	11,8%	10,9%	31,4%	28,1%	5,5%
	1845-47	8,7%	7,7%	10,0%	23,7%	46,7%	3,2%
	1848-50	7,0%	6,3%	8,0%	24,0%	52,1%	2,6%

⁹⁴ -, Exposé de la situation de la province de la Flandre Orientale, 1839 (p. 31), 1840 (p. 37), 1841 (p.41-42), 1842 (p. 47-48), 1843 (p. 47), 1844 (p. 48), 1845 (p. 48), 1846 (p. 69), 1847 (p. 84), 1848 (p. 101), 1849 (p. 101), 1850 (p. 91)

3. Behoeftigheid: leeftijd van behoeftigen (Oudenaarde), 1839 - 1850⁹⁵

Jaar	< 6	6 tot 12	12 tot 60	60 tot 70	> 70	totaal
1839	101	105	425	70	24	725
1840	104	109	443	70	22	748
1841						
1842	108	115	439	75	25	762
1843	104	110	432	72	22	740
1844	96	103	448	68	18	733
1845	158	139	686	76	23	1082
1846	153	162	660	78	27	1080
1847	149	166	671	72	24	1082
1848	126	147	590	60	18	941
1849	120	129	515	67	21	852
1850	118	130	519	64	16	847

1839-44	102,6	108,4	437,4	71,0	22,2	741,6
1845-47	153,3	155,7	672,3	75,3	24,7	1081,3
1848-50	121,3	135,3	541,3	63,7	18,3	880,0

⁹⁵ RAG, PAOV, 401/1: Jaarrapport 1840 (over 1839), 402/1: Jaarrapport 1841 (over 1840), 404/1: Jaarrapport 1843 (over 1842), 405/1: Jaarrapport 1844 (over 1843, p. 7); Jaarrapporten (gepubliceerd) van 1844 (p. 14), 1845 (p. 14); 1846 (p. 34), 1847 (p. 27), 1848 (p. 26), 1849 (p. 25), 1850 (p. 27)

4. Behoeftigheid: beroepen van armen

4.1 Oudenaarde, 1839 - 1850⁹⁶

Jaar	Dagloners	Wevers	Spinsters	Kantwerksters	Kleermakers	Scheepstrekkers	Kruiers	Schoenmakers	Spinners, plukkers en twijnders van wol en katoen	Metselaars	Ophalers van as en mest	Boeren	Timmerlui en schrijnwerkers	Blekers, strijkers en schoonmaaksters	Naaisters, borduursters en breisters	Verschildede beroepen	Ouden en gebrekkigen	Totaal
1839	305	47	96	16	24	8	34	19	26	20			9		41	23	57	725
1840	328	47	99	14	22	7	33	20	20	22			11		42	27	56	748
1841																		729
1842	341	46	88	20	20	7	35	21	18	24			11		40	37	54	762
1843	331	39	60	63	21	7	30	20	14	20			10		38	34	53	740
1844	325	32	56	70	18	8	34	19	6	23			10		40	36	56	733
1845	554	32	53	113	27	10	33	31	15	23			15		46	45	85	1082
1846	543	29	49	114	26	6	30	29	12	24	8	20	4	11	42	49	84	1080
1847	482	27	38	127	24	6	28	34	12	20	8	20	12	16	61	95	72	1082
1848	386	26	32	127	20	10	28	22	10	18	8	16	12	12	58	86	70	941
1849	344	30	10	151	17	8	25	17	10	16	8	14	9	10	49	68	66	852
1850	345	31	11	145	17	9	29	18	11	18	7	11	7	8	46	69	65	847

Gemiddeld

1839-44	326,0	42,2	79,8	36,6	21,0	7,4	33,2	19,8	16,8	21,8			10,2		40,2	31,4	55,2	739,5
1845-47	526,3	29,3	46,7	118,0	25,7	7,3	30,3	31,3	13,0	22,3	8,0	20,0	10,3	13,5	49,7	63,0	80,3	1081,3
1848-50	358,3	29,0	17,7	141,0	18,0	9,0	27,3	19,0	10,3	17,3	7,7	13,7	9,3	10,0	51,0	74,3	67,0	880,0

Gemiddeld (relatief)

1839-44	44%	6%	11%	5%	3%	1%	4%	3%	2%	3%	0%	0%	1%	0%	5%	4%	7%	100%
1845-47	49%	3%	4%	11%	2%	1%	3%	3%	1%	2%	1%	2%	1%	1%	5%	6%	7%	100%
1848-50	41%	3%	2%	16%	2%	1%	3%	2%	1%	2%	1%	2%	1%	1%	6%	8%	8%	100%

⁹⁶ RAG, PAOV, 401/1: Jaarrapport 1840 (over 1839), 402/1: Jaarrapport 1841 (over 1840), 404/1: Jaarrapport 1843 (over 1842), 405/1: Jaarrapport 1844 (over 1843, p. 8); Jaarrapporten (gepubliceerd) van 1844 (p. 15), 1845 (p. 15-16); 1846 (p. 36), 1847 (p. 28), 1848 (p. 27-28), 1849 (p. 28), 1850 (p. 29-30)

4.2 Oost-Vlaanderen, 1839 - 1850⁹⁷

Deze cijfers zijn enkel te gebruiken om de verhoudingen te weten. Als de de cijfers uit de verschillende beroepsgroepen samentellen komt deze onder het totaalcijfer dat door het exposé van de provincie zelf wordt gegeven, of onder de cijfers van Jacquemyns.

Jaar	Dagloners	Wevers	Spinsters	Kantwerksters	Kleermakers	Scheepstrekkers	Kruiers	Schoenmakers	Spinsters, plukkers, twijnders van wol en katoen	Metselwerkers	Ophalers van as en mest	Boeren	Timmerlui en schrijnwerkers	Blekers en schoenmakers	Naaisters, borduursters en breisters	Verschillende beroepen	Onden en gebrekkigen		
Steden Oost-Vlaanderen	1839	2567	2845	2907	1203	329	177	675	330	1136	936	620	287	286	654	452	2868	2659	
	1840	2790	3334	3298	1125	341	171	649	456	1222	920	684	304	302	675	392	3059	2674	
	1841	2841	3256	3320	1129	332	171	669	347	1244	1008	689	302	332	697	737	2939	2509	
	1842	2889	3392	3438	1164	342	162	679	347	1319	1041	703	325	292	706	509	3103	2448	
	1843	2924	3587	3474	1076	339	164	665	413	1327	1064	706	374	314	696	744	3098	2277	
	1844	2957	4007	3455	1100	346	188	599	368	1294	1056	712	435	312	705	738	3122	2346	
	1845																		
	1846	3302	6076	3484	809	481	67	701	508	956	1356	629	719	322	394	745	2527	1872	
	1847	4370	7322	3992	1013	573	79	869	637	1230	1726	619	1073	341	798	763	2902	2936	
	1848	4348	7111	3580	1090	610	87	895	715	1367	1823	805	1114	381	578	804	3153	2832	
1849	6893	7235	4233	2238	879	638	1211	773	2355	2441	1283	1022	560	1484	1208	7790	4209		
1850	6785	6398	4978	2314	813	703	1310	735	2416	1934	1280	941	496	1298	1217	7943	4849		
Platteland Oost-Vlaanderen	1839	9388	3310	15796	358	159	592	186	165	438	468	1100	547	100	399	303	2332	5225	
	1840	9966	4106	15452	479	151	699	261	164	461	495	1068	590	93	361	313	2867	5621	
	1841	10194	4417	16167	486	160	636	195	161	499	502	1150	576	78	281	308	2377	5910	
	1842	9788	4859	7268	529	145	683	210	168	510	533	1182	571	99	337	305	2284	6202	
	1843	11441	5620	18555	711	144	745	210	192	499	521	1263	611	87	370	396	2461	6338	
	1844	13372	7066	21596	878	219	1282	505	294	608	725	1365	894	158	422	376	2847	6588	
	1845																		
	1846	23525	10833	30926	2781	326	1874	555	342	1060	1401	1904	1878	234	504	824	4711	9511	
	1847	32509	15639	40560	5331	504	2441	631	588	1284	1669	2595	3351	399	632	825	5454	10699	
	1848	30982	14645	39556	6386	363	1845	374	528	1264	1288	2689	2319	287	587	819	5567	11473	
1849	38407	11381	45279	12340	5424	1917	1561	397	992	1612	1995	2161	2647	2367	747	4071	11514		
1850	40072	17649	44437	8098	568	2816	599	695	1333	1808	3366	3778	523	731	1379	5959	10887		

Gemiddeld

Steden	1839-44	2828	3404	3315	1133	338	172	656	377	1257	1004	686	338	306	689	595	3032	2486
	1845-47	3836	6699	3738	911	527	73	785	573	1093	1541	624	896	332	596	754	2715	2404
	1848-50	6009	6915	4264	1881	767	476	1139	741	2046	2066	1123	1026	479	1120	1076	6295	3963
Pl-land	1839-44	10692	4896	15806	574	163	773	261	191	503	541	1188	632	103	362	334	2528	5981
	1845-47	28017	13236	35743	4056	415	2158	593	465	1172	1535	2250	2615	317	568	825	5083	10105
	1848-50	36487	14558	43091	8941	2118	2193	845	540	1196	1569	2683	2753	1152	1228	982	5199	11291

Gemiddeld (relatief t.o.v. totaal aantal armen)

Steden	1839-44	12,5%	15,0%	14,7%	5,0%	1,5%	0,8%	2,9%	1,7%	5,6%	4,4%	3,0%	1,5%	1,4%	3,0%	2,6%	13,4%	11,0%
	1845-47	13,7%	23,8%	13,3%	3,2%	1,9%	0,3%	2,8%	2,0%	3,9%	5,5%	2,2%	3,2%	1,2%	2,1%	2,7%	9,7%	8,6%
	1848-50	14,5%	16,7%	10,3%	4,5%	1,9%	1,2%	2,8%	1,8%	4,9%	5,0%	2,7%	2,5%	1,2%	2,7%	2,6%	15,2%	9,6%
Pl-land	1839-44	23,5%	10,8%	34,7%	1,3%	0,4%	1,7%	0,6%	0,4%	1,1%	1,2%	2,6%	1,4%	0,2%	0,8%	0,7%	5,6%	13,1%
	1845-47	25,7%	12,1%	32,7%	3,7%	0,4%	2,0%	0,5%	0,4%	1,1%	1,4%	2,1%	2,4%	0,3%	0,5%	0,8%	4,7%	9,3%
	1848-50	26,7%	10,6%	31,5%	6,5%	1,5%	1,6%	0,6%	0,4%	0,9%	1,1%	2,0%	2,0%	0,8%	0,9%	0,7%	3,8%	8,3%

⁹⁷ -, Exposé de la situation de la province de la Flandre Orientale, 1839 (p. 30-31), 1840 (p. 36), 1841 (p. 41), 1842 (p.47), 1843 (p. 46-47), 1844 (p.47-48), 1846 (p. 69-70), 1847 (p. 84-85), 1848 (p. 102), 1849 (p. 102-103), 1850 (p. 92-93)

5. Onderstandswoning: aantal brieven per maand⁹⁸

De briefwisseling i.v.m. de onderstandswoning zijn in Oudenaarde opgenomen in een apart register (Reg. B). Aan de hand van de nummers van de brieven is het eenvoudig na te gaan hoeveel brieven er per maand werden verstuurd.

Uit onderstaande tabel blijkt dat er tijdens de winter meer brieven werden verstuurd dan op een ander moment. Ook is duidelijk dat het aantal verstuurd brieven na 1845 toeneemt. Dit is echter niet noodzakelijk enkel door de crisis te verklaren. De wet van 18 februari 1845 bepaalde immers dat de verblijfsduur om ergens een onderstandswoning te verkrijgen nu op 8 jaar i.p.v. 4 jaar kwam te liggen⁹⁹. Daardoor werd de categorie waarop deze briefwisseling betrekking had ook groter. Daarnaast: het gaat enkel om verstuurd brieven, dit verloopt niet noodzakelijk recht evenredig met het aantal personen dat in Oudenaarde beroep deed op openbare onderstand.

	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december	totaal
1840	17	5	13	15	11	11	10	12	15	11	11	20	151
1841	13	23	15	8	6	5	9	10	6	8	14	16	133
1842	14	7	7	13	7	5	14	15	12	14	10	11	129
1843	8	13	19	12	5	13	6	11	7	6	6	10	116
1844	5	10	3	7	6	4	9	4	8	8	5	7	76
1845	16	7	10	15	7	7	8	13	14	15	10	22	144
1846	24	31	47	40	14	32	17	25	19	9	24	27	309
1847	38	31	46	22	48	42	42	43	27	38	22	48	447
1848	37	44	29	35	29	10	17	10	31	15	19	13	289
1849	39	21	26	16	35	30	36	24	25	36	25	22	335
1850	23	17	18	30	17	15	13	16	11	16	26	19	221

⁹⁸ SAO, MGA, Briefwisseling domicile de secours (Reg. B), Verschillende boeken: [1] 20.05.1834 - 22.01.1840; [2] 29.01.1840 - 06.04.1846; [3] 07.04.1846 - 23.03.1848; [4] 24.03.1848 - 22.07.1851

⁹⁹ DEPREEUW, p. 383-384

6. Cholera: lijst van aangetaste personen¹⁰⁰

Één persoon (nr. 'n', na nr. 24) is op deze lijst opgenomen die niet op de officiële lijst voorkomt. Hij komt voor in het achtste doktersrapport van dr. Vandermeersch¹⁰¹. Volgens dit rapport heeft hij *diarrée lientérique*. Het is niet echt duidelijk of het gaat om cholera, te meer daar hij niet op de officiële lijst staat. Het gaat trouwens over Jean Pierre Wagebaert (zie deel I, Linnennijverheid: wevers, linnengezinnen in Oudenaarde)

Nr.	Datum	Namen en Voornamen	Geslacht	Leeftijd	Klasse (Beroep)	Verblijf	Uitkomst van ziekte
1	23.12.1848	De Concinck Séraphin	Man	42	Arm (arbeider)	Wijngaardstraat	Genezen 09.01.1849
2	31.12.1848	Vandenhulle, Jean	Man	75	Arm (leerbewerker)	Jezuïtenplein	Gestorven 01.01.1849
3	22.01.1849	Malchos, Joachim	Man	36	Arm (dagloner)	Smallendam	Gestorven 23.01.1849
4	17.02.1849	Vanoutryve, Sophie	Vrouw	25	Arm (dienster)	Het Spey	Gestorven 18.02.1849
5	04.03.1849	Du Bois, François	Man	35	Arm (mosselhandelaar)	Wijngaardstraat	Gestorven 07.03.1849
6	06.03.1849	Rogghe, Charles	Man	59	Arm (dagloner)	Wijngaardstraat	Gestorven 08.03.1849
7	06.03.1849	Verheylesonne, Amélie	Vrouw	49	Arm (arbeidster)	Wijngaardstraat	Gestorven 09.03.1849
8	06.03.1849	Ver Eecken, Philippe	Man	15	Arm (geen beroep)	Perrestraetjen	Gestorven 06.03.1849
9	06.03.1849	Ver Eecken, Joachim	Man	6	Arm (geen beroep)	Perrestraetjen	Genezen 26.03.1849
10	08.03.1849	De Coninck, Dorothée	Vrouw	6	Arm (geen beroep)	Wijngaardstraat	Genezen
11	09.03.1849	Blaton, Adolphe	Man	17	Arm (arbeider)	Hoogstraat	Genezen
12	09.03.1849	De Vriese, Jean Baptiste	Man	60	Arm (dagloner)	Nederstraat	Genezen
13	10.03.1849	Schietecatte, Désiré	Man	16	Arm (geen beroep)	Eyndriesch	Genezen
14	11.03.1849	De Bo, Caroline	Vrouw	45	Arm (arbeidster)	Wijngaardstraat	Genezen
15	11.03.1849	Deconinck, Hortense	Vrouw	9	Arm (zonder beroep)	Wijngaardstraat	Genezen
16	11.03.1849	Deconinck, Françoise	Vrouw	13	Arm (zonder beroep)	Wijngaardstraat	Genezen
17	12.03.1849	Vandenbossche, Josepha	Vrouw	21	Arm (arbeidster)	Wijngaardstraat	Gestorven 13.03.1849
18	17.03.1849	Van Craeyenest, Thérèse	Vrouw	52	Arm (arbeidster)	Wijngaardstraat	Genezen
19	18.03.1849	Vandenbossche Louis	Man	52 of 53	Arm (arbeider)	Wijngaardstraat	Genezen
20	19.03.1849	Reynaert, Sophie	Vrouw	65	Arm (arbeidster)	Eyndriesch	Genezen
21	20.03.1849	Waegebaert, Henri	Man	11	Arm (zonder beroep)	Eyndriesch	Gestorven 21.03.1849

¹⁰⁰ Samengesteld op basis van SAO, MGA, OUD 633.1/2-3, Doos OUD VI31, Cholera: doktersrapporten; SAO, MGA, OUD 633.1/2-5, Doos OUD VI31, Cholera: lijsten van aangetaste personen

¹⁰¹ SAO, MGA, OUD 633.1/2-3, Doos OUD VI31, Cholera: doktersrapporten: 8ste bulletin (27.03.1849), van Vandermeersch

Nr.	Datum	Namen en Voornamen	Ge- slacht	Leeftijd	Klasse (Beroep)	Verblijf	Uitkomst van ziekte
22	20.03.1849	De Vriese, Isabeau	Vrouw	65	Arm (arbeidster)	Eyndriesch	Gestorven 21.03.1849
23	20.03.1849	Norga, Marie	Vrouw	60	Arm (arbeidster)	Eyndriesch	Gestorven 21.03.1849
24	20.03.1849	Branswijck, Leonard	Man	3	Arm (zonder beroep)	Eyndriesch	Genezen
<i>n</i>	<i>21.03.1849</i>	<i>Jean Pierre Wagebaert</i>	<i>Man</i>	<i>58</i>		<i>Eyndriesch</i>	
25	27.03.1849	Schietecatte, Jean Baptiste	Man	57	Arm (arbeider)	Eyndriesch	Genezen
26	05.05.1849	Voet, Frédéric	Man	22	Middelmatig (scheepstrkr)	Berchem	Gestorven 06.05.1849
27	08.05.1849	Alleman, Jean Antoine	Man	52	Goed (luitenant)	Achterbourg	Gestorven
28	09.05.1849	Vanderbanck, Josephe	Vrouw	70	Goed (zelf- standige)	Achterbourg	Gestorven
29	10.05.1849	Walgraeve, Félicité	Vrouw	23	Middelmatig (naaister)	Achterbourg	Genezen
30	10.05.1849	Callens, Octavie	Vrouw	38	Arm (arbeidster)	Achterbourg	Gestorven 16.05.1849
31	10.05.1849	Delmotte, Marie	Vrouw	5	Arm (geen beroep)	Achterbourg	Gestorven 13.05.1849
32	11.05.1849	Delmotte Jean	Man	39	Arm (arbeider)	Achterbourg	Genezen
33	13.05.1849	De Witte, Cathérine	Vrouw	61	Arm (arbeidster)	Kasteelstraat (‘Koekop’)	Gestorven 13.05.1840
34	13.05.1849	Verbeke, Rose	Vrouw	52	Arm (arbeidster)	Kerkstraat	Gestorven 15.05.1849
35	15.05.1849	Polyn, Florence	Vrouw	12	Arm (geen beroep)	Kerkstraat	Gestorven
36	16.05.1849	Leblon, Justine	Vrouw	3	Arm (geen beroep)	Achterbourg	Gestorven [± 23.05.1849]
37	17.05.1849	Alleman, Edouard	Man	12	Middelmatig (gn beroep)	Achterbourg	Genezen
38	19.05.1849	Verstichele, Marie	Vrouw	72	Arm (geen beroep)	Kerkstraat	Gestorven
39	22.05.1849	Dendauw, Marie	Vrouw	68	Arm (geen beroep)	Kerkstraat	Gestorven 22.05.1849
40	22.05.1849	Alleman, Jeanette	Vrouw	20	Middelmatig (naaister)	Achterbourg	Genezen
41	24.05.1849	Declercq, Xavière	Vrouw	67	Arm (geen beroep)	Kerkstraat	Gestorven 25.05.1849
42	27.05.1849	Defreel, Frédérique	Vrouw	65	Arm (dagloonster)	Kerkstraat	Genezen
43	31.05.1849	De Porre, Lievin	Man	64	Arm (arbeider)	Gevangenis (Hillegem)	Gestorven 31.05.1849
44	31.05.1849	De Cock, Colette	Vrouw	78	Arm (zonder beroep)	Kerkstraat	Gestorven 01.06.1849
45	05.06.1849	De Coninck, Amélie	Vrouw	51	Arm (zonder beroep)	Koningstraat	Genezen
46	06.06.1849	Herbeaut, Amand	Man	23	Goed (schipper)	Flines (Frankrijk)	Gestorven 06.06.1849
47	06.06.1849	Chalon, Rosalie	Vrouw		Goed (schip- persvrouw)	Flines (Frankrijk)	Genezen
48	06.06.1849	De Vos, Félicité	Vrouw	37	Arm (spinster)	Gevangenis	Gestorven 16.06.1849
49	06.06.1849	Vandenborre, Julie	Vrouw	17	Arm (geen beroep)	Bergstraat	Genezen

Nr.	Datum	Namen en Voornamen	Ge- slacht	Leeftijd	Klasse (Beroep)	Verblijf	Uitkomst van ziekte
50	07.06.1849	Janssens, Nathalie	Vrouw	39	Arm (dagloonster)	Kerkstraat	Gestorven 09.06.1849
51	07.06.1849	Coryn, Marie	Vrouw	20	Arm (geen beroep)	Vestingsmuur (bij Leupegem)	Gestorven 10.06.1849
52	08.06.1849	De Clercq, Séraphine	Vrouw	42	Arm (kant- werkster)	Jezuïetenplein	Gestorven 09.06.1849
53	08.06.1849	Terlinden, Éléonore	Vrouw	48	Goed (hos- pitaalzuster)	Hospitaal	Genezen
54	08.06.1849	Decatelle, Colette	Vrouw	50	Arm (arbeidster)	Kattestraat	Genezen
55	11.06.1849	De Cock, Thérèse	Vrouw	70	Arm (geen beroep)	Kerkstraat	Genezen
56	11.06.1849	De Roose, Jean B ^{te}	Man	45	Arm (dagloner)	Kerkhof	Gestorven 14.06.1849
57	13.06.1849	Weyts, Alexandre	Man	34	Middelmatig (leerbewerkr.)	Eynestraat	Gestorven 15.06.1849
58	13.06.1849	Ficherouille, Sophie	Vrouw	34	Middelmatig (naaister)	Eynestraat	Genezen
59	13.06.1849	Smitsman, Adolphine	Vrouw	2	Middelmatig (geen beroep)	Veldstraat	Gestorven
60	16.06.1849	Vandeputte, Marie	Vrouw	72	Arm (geen beroep)	Kerkhof	Gestorven 24.06.1849
61	17.06.1849	Vandorpe, Abel	Man	57	Arm (dagloner)	Smallendam	Gestorven 18.06.1849
62	18.06.1849	Vanwetter, Colette	Vrouw	33	Arm (arbeidster)	Kerkhof	Genezen
63	20.06.1849	Spille, Antoine	Man	18	Arm (arbeider)	Smallendam	Genezen
64	26.06.1849	Balcaen, Victor	Man	14	Arm (arbeider)	Smallendam	Gestorven 03.07.1849
65	27.06.1849	Vandenoostende, Jacobe	Vrouw	52	Arm (dagloonster)	Kerkhof	Gestorven 10.07.1849
66	29.06.1849	Balcaen, Constant	Man	45	Arm (arbeider)	Kerkhof	Gestorven 07.07.1849
67	06.07.1849	Désirée, Eugénie	Vrouw	22	Arm (arbeidster)	Gevangenis	Genezen
68	06.07.1849	Couchie, Amélie	Vrouw	47	Arm (spinster)	Gevangenis	Gestorven 07.07.1849
69	07.07.1849	Hantson, Antoinette	Vrouw	21	Arm (spinster)	Gevangenis	Genezen
70	07.07.1849	Campeneere, Françoise	Vrouw	30	Arm (spinster)	Gevangenis	Gestorven 08.07.1849
71	14.07.1849	Audias, Jean	Man	24	Middelmatig (scheepsjngn)	Boom	Genezen
72	15.07.1849	Martens, Jean Baptiste	Man	40	Arm (arbeider)	Gevangenis	Genezen
73	17.07.1849	Brandt, Jean	Man	60	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 17.07.1849
74	21.07.1849	Du Bois, Jean Baptiste	Man	62	Arm (mossel- handelaar)	Gent	Gestorven 21.07.1849
75	31.07.1849	Hocquet, Antoinette	Vrouw	68	Middelmatig (geen beroep)	Kerkhof	Genezen
76	04.08.1849	Weyts, Françoise	Vrouw	37	Arm (arbeidster)	Vesting ("Remparts")	Genezen
77	05.08.1849	Vandenbossche, Florent	Man	23	Arm (arbeider)	Kerkhof	Genezen

Nr.	Datum	Namen en Voornamen	Ge- slacht	Leeftijd	Klasse (Beroep)	Verblijf	Uitkomst van ziekte
78	11.08.1849	Maryns, Cécile	Vrouw	64	Arm (arbeidster)	Doornikstraat	Gestorven 12.08.1849
79	18.08.1849	Schepens, Xavier	Man	50	Arm (arbeider)	Burgstraat	Genezen [± 12.09.1849]
80	11.09.1849	Spileers, Leo	Man	32	Arm (dagloner)	Smallendam	Gestorven 14.09.1849
81	22.09.1849	De Bal, Sophie	Vrouw	63	Middelmatig (arbeidster)	Neerstraat	Genezen
82	23.09.1849	Depotter, Josephine	Vrouw	8	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 23.09.1849
83	23.09.1849	Depotter Victor	Man	5	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 23.09.1849
84	23.09.1849	Vanhulle, Désiré	Man	2	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 23.09.1849
85	23.09.1849	Frank, Vincent	Man	2	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven
86	23.09.1849	Dhaese, Françoise	Vrouw	48	Arm (arbeidster)	Vesting ("Remparts")	Genezen
87	23.09.1849	De Beune, Silvie	Vrouw	4	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 28.09.1849
88	23.09.1849	Mourmant, Jean Joseph, Caporal	Man	47	Militair	Kazerne	Gestorven 23.09.1849
89	24.09.1849	Fiorine, Cathérine	Vrouw	48	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 01.10.1849
90	24.09.1849	Depotter, Cathérine Amélie	Vrouw	18	Arm (naaister)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 25.09.1849
91	24.09.1849	Depotter, Charles	Man	10	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Genezen
92	25.09.1849	Andries, Louis	Man	43	Arm (dagloner)	Vesting ("Remparts")	Gestorven
93	25.09.1849	Franck, Etienne	Man	5	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Genezen
94	26.09.1849	Martin, Jean Pierre, Sergeant	Man	26	Militair	Kazerne	Gestorven
95	26.09.1849	De Clercq, Prosper, Sergeant	Man	25	Militair	Kazerne	Gestorven
96	26.09.1849	De Clorge, Louis Nicolas, Soldat	Man	19	Militair	Kazerne	Gestorven
97	25.09.1849	De Beune, Pierre	Man	56	Arm (dagloner)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 26.09.1849
98	26.09.1849	De Beune, Leopold	Man	17	Arm (dagloner)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 28.09.1849
99	26.09.1849	Keersbilck, Marie	Vrouw	43	Arm (arbeidster)	Vesting ("Remparts")	Gestorven
100	26.09.1849	Delarue, Jean	Man	11	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 27.09.1849
101	26.09.1849	De Groote Pierre	Man	57	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven ts. 27/28.09.1849
102	26.09.1849	De Groote, Charles	Man	12	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Genezen
103	26.09.1849	De Beune, Cathérine	Vrouw	25	Arm (arbeidster)	Vesting ("Remparts")	Gestorven ts. 27/28.09.1849
104	26.09.1849	Franc, Pauline	Vrouw	11	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven ts. 27/28.09.1849
105	27.09.1849	Wallez, Eugénie	Vrouw	51	Arm (arbeidster)	Jezuïtenplein	Gestorven 27.09.1849
106	29.09.1849	Delarue, Silvie	Vrouw	6	Arm (geen beroep)	Vesting ("Remparts")	Gestorven 01.10.1849

Nr.	Datum	Namen en Voornamen	Ge- slacht	Leeftijd	Klasse (Beroep)	Verblijf	Uitkomst van ziekte
107	29.09.1849	Buchon, Agnes	Vrouw	36	Middelmatig (dienster)	Kerkhof	Gestorven 30.09.1849
108	28.09.1849	Verniers, Amélie	Vrouw	53	Arm (arbeidster)	Doornikstraat	Genezen
109	29.09.1849	Braconnier, Rosalie	Vrouw	21	Arm (arbeidster)	Smallendam	Gestorven 30.09.1849
110	02.10.1849	Bauters, Emmanuel	Man	70	Redelijk (landbouwer)	Eyndriesch	Gestorven 05.10.1849
111	04.10.1849	Demerlier Caroline	Vrouw	71	Redelijk (landbouwer)	Eyndriesch	Gestorven
112	05.10.1849	Vandenhoute, Marie	Vrouw	56	Arm (arbeidster)	Vesting ("Remparts")	Genezen
113	06.10.1849	Schepens, Marie	Vrouw	6	Arm (geen beroep)	"Bourg"	Gestorven 06.10.1849
114	09.10.1849	De Cock, Louise	Vrouw	3	Arm (geen beroep)	Eynestraat	Gestorven 12.10.1849
115	09.10.1849	Bauters, Hypolite	Man	35	Redelijk (landbouwer)	Eyndriesch	Genezen
116	10.10.1849	Bauters, Charles	Man	41	Redelijk (landbouwer)	Eyndriesch	Genezen
117	10.10.1849	Franck, Angebert	Man	43	Arm (arbeider)	Vesting ("Remparts")	Genezen
118	10.10.1849	Peyskens, Thérèse	Vrouw	27	Arm (arbeidster)	Vesting Bergstraat	Genezen
119	10.10.1849	Peyskens, Rosalie	Vrouw	25	Arm (arbeidster)	Vesting Bergstraat	Genezen
120	10.10.1849	Peyskens, Amélie	Vrouw	24	Arm (arbeidster)	Vesting Bergstraat	Genezen
121	10.10.1849	Desseyn, Mélanie	Vrouw	9	Arm (geen beroep)	Vesting Bergstraat	Gestorven 13.10.1849
122	13.10.1849	Vanceunebroek, Françoise	Vrouw	36	Arm (arbeidster)	Vesting Bergstraat	Genezen
123	15.10.1849	Baertsoen, Sophie	Vrouw	49	Arm (arbeidster)	Vesting Bergstraat	Genezen
124	15.10.1849	Callant, Silvie	Vrouw	10	Arm (geen beroep)	Vesting Bergstraat	Genezen
125	15.10.1849	Callant, Seraphine	Man	7	Arm (geen beroep)	Vesting Bergstraat	Genezen
126	21.10.1849	Dujardin, Charles	Man	61	Arm (dagloner)	Neerstraat	Genezen
127	26.10.1849	Delhaye, Rosalie	Vrouw	4	Arm (geen beroep)	Vesting Bergstraat	Genezen

7. Cholera: ruimtelijk patroon (cijfers)¹⁰²

	1e golf	2e golf	3e golf	totaal
Bourg		1	1	2
Achterbourg		9		9
Doornikstraat		1	1	2
Eyndriesch	8		4	12
Eynestraat		2	1	3
Gevangenis		7		7
Spey	1			1
Hoogstraat	1			1
Hospitaal		1		1
Jezuïetenplein	1	1	1	3
Kasteelstraat ('Koekop')		1		1
Kattestraat		1		1
Kazerne			4	4
Kerkhof		7	1	8
Kerkstraat		9		9
Koningstraat		1		1
Neerstraat	1		2	3
Perrestraetjen	2			2
Smallendam	1	3	2	6
Veldstraat		1		1
Vesting ("Remparts")		2	22	24
Vesting Bergstraat		1	9	10
Vestingsmuur (bij Leupegem)		1		1
Wijngaard-straat	11			11
Totaal	26	49	48	123

Buiten Oudenaarde

Berchem		1		1
Boom		1		1
Flines		2		2
Gent		1		1
Totaal	0	5	0	5

Algemeen totaal	26	54	48	128
------------------------	----	----	----	-----

¹⁰² Op basis van lijst met choleraslachtoffers (zie vorige bijlage)

8. Demografie

8.1 Geboorte¹⁰³

Wel opgenomen

- Akten van personen buiten de stad wonende

Niet opgenomen:

- Akten i.v.m. aanpassing van een andere akte (die niet betrekking hebben op een geboorte in dat jaar)

Microfilm nr: 764889					Microfilm nr: 764891				
Jaar: 1840		Aantal akten: 131			Jaar: 1841		Aantal akten: 178		
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten	maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	4	2	6		januari	7	3	10	
februari	8	8	16		februari	8	3	11	
maart	8	5	13		maart	9	5	14	
april	4	7	11		april	6	11	17	
mei	5	5	10		mei	9	9	18	
juni	4	7	11		juni	5	9	14	
juli	2	4	6		juli	13	7	20	
augustus	2	7	9		augustus	7	6	13	
september	11	5	16		september	4	7	11	
oktober	3	6	9		oktober	5	15	20	
november	5	5	10		november	5	4	9	
december	6	8	14		december	6	9	15	
totaal	62	69	131	131	totaal	84	88	172	178-6
Niet opgenomen					Niet opgenomen				
- 1: 31.12.1839			1		- 1: vrouw, 31.12.1840			1	
Ook opgenomen:					- 12e t.e.m. 16e (microfilm onvolledig)			5	
- 1(1841): vrouw, 31.12.1840			-1		Totaal			178	178
Totaal			131	131					

¹⁰³ RAR, Microfilms 764889 (geboortes 1840), 764891(geboortes 1841 - 1850)

Microfilm nr: 764891
Jaar: 1842 Aantal akten: 161

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	12	13	25	
februari	13	4	17	
maart	1	13	14	
april	9	10	19	
mei	3	5	8	
juni	3	4	7	
juli	6	6	12	
augustus	4	7	11	
september	8	6	14	
oktober	9	1	10	
november	10	5	15	
december	5	5	10	
totaal	83	79	162	161

Ook opgenomen:
- 1[1843]: vrouw, 31.12.1842 -1
Totaal 161 161

Microfilm nr: 764891
Jaar: 1844 Aantal akten: 145

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	4	14	18	
februari	6	6	12	
maart	3	5	8	
april	5	9	14	
mei	5	6	11	
juni	7	3	10	
juli	9	11	20	
augustus	3	4	7	
september	7	5	12	
oktober	4	5	9	
november	4	4	8	
december	9	7	16	
totaal	66	79	145	145

Totaal 145 145

Microfilm nr: 764891
Jaar: 1843 Aantal akten: 141

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	5	4	9	
februari	5	6	11	
maart	4	7	11	
april	8	8	16	
mei	8	4	12	
juni	6	3	9	
juli	4	7	11	
augustus	6	7	13	
september	4	4	8	
oktober	7	10	17	
november	4	4	8	
december	5	10	15	
totaal	66	74	140	141-1

Niet opgenomen
- 1: vrouw, 31.12.1842 1
Totaal 141 141

Microfilm nr: 764891
Jaar: 1845 Aantal akten: 158

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	12	8	20	
februari	10	10	20	
maart	13	8	21	
april	3	6	9	
mei	6	8	14	
juni	3	5	8	
juli	3	6	9	
augustus	4	6	10	
september	2	13	15	
oktober	4	6	10	
november	6	3	9	
december	5	6	11	
totaal	71	85	156	158-2

Niet opgenomen
- 93: i.v.m. geboorteakte uit 1798 1
- 142: akte 142 bestaat niet (overge) 1
Totaal 158 158

Microfilm nr: 764891 Jaar: 1846 Aantal akten: 150					Microfilm nr: 764891 Jaar: 1847 Aantal akten: 127				
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten	maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	10	7	17		januari	7	2	9	
februari	11	4	15		februari	2	7	9	
maart	7	9	16		maart	6	8	14	
april	6		6		april	5	4	9	
mei	3	8	11		mei	5	4	9	
juni	1	8	9		juni	4	8	12	
juli	8	7	15		juli	2	7	9	
augustus	2	3	5		augustus	5	5	10	
september	1	12	13		september	7	3	10	
oktober	6	6	12		oktober	5	5	10	
november	5	9	14		november	2	8	10	
december	11	4	15		december	7	9	16	
totaal	71	77	148	150-2	totaal	57	70	127	127
Niet opgenomen - 49: i.v.m. geboorteakte uit 1814 1 - 79: i.v.m. oude geboorteakte 1 Totaal 150 150					Totaal 127 127				
Microfilm nr: 764891 Jaar: 1848 Aantal akten: 136					Microfilm nr: 764891 Jaar: 1849 Aantal akten: 141				
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten	maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	7	3	10		januari	5	9	14	
februari	5	9	14		februari	7	7	14	
maart	8		8		maart	8	9	17	
april	5	2	7		april	4	10	14	
mei	10	13	23		mei	2	7	9	
juni	2	4	6		juni	3	6	9	
juli	5	4	9		juli	9	6	15	
augustus	8	2	10		augustus	8	8	16	
september	9	5	14		september	2	5	7	
oktober	4	7	11		oktober	7	5	12	
november	5	7	12		november	5	1	6	
december	5	6	11		december	5	4	9	
totaal	73	62	135	136-1	totaal	65	77	142	141+1
Niet opgenomen - 47: i.v.m. inschrijving oude geboorteakte 1 Totaal 136 136					Ook opgenomen - 11: komt tweemaal voor (dubbel geboorteakte) -1 Totaal 141 141				

Microfilm nr:	764891			
Jaar:	1850			
Aantal akten:	146			
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	9	11	20	
februari	7	5	12	
maart	5	6	11	
april	5	9	14	
mei	6	7	13	
juni	5	4	9	
juli	8	3	11	
augustus	3	6	9	
september	5	4	9	
oktober	6	6	12	
november	9	6	15	
december	5	7	12	
totaal	73	74	147	146+1
Ook opgenomen				
- 29: komt tweemaal voor (dubbel ;			-1	
Totaal			146	146

Verwerking gegevens (geboorten)

jaar	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	august	septem	oktober	novem	decem	som
1840	6	16	13	11	10	11	6	9	16	9	10	14	131
1841	10	11	14	17	18	14	20	13	11	20	9	15	172
1842	25	17	14	19	8	7	12	11	14	10	15	10	162
1843	9	11	11	16	12	9	11	13	8	17	8	15	140
1844	18	12	8	14	11	10	20	7	12	9	8	16	145
1845	20	20	21	9	14	8	9	10	15	10	9	11	156
1846	17	15	16	6	11	9	15	5	13	12	14	15	148
1847	9	9	14	9	9	12	9	10	10	10	10	16	127
1848	10	14	8	7	23	6	9	10	14	11	12	11	135
1849	14	14	17	14	9	9	15	16	7	12	6	9	142
1850	20	12	11	14	13	9	11	9	9	12	15	12	147
som	158	151	147	136	138	104	137	113	129	132	116	144	1605
%/mnd	9,8	9,4	9,2	8,5	8,6	6,5	8,5	7,0	8,0	8,2	7,2	9,0	100

Gemiddeld (absoluut per maand)

1840-44	13,6	13,4	12,0	15,4	11,8	10,2	13,8	10,6	12,2	13,0	10,0	14,0	150,0
1845-47	15,3	14,7	17,0	8,0	11,3	9,7	11,0	8,3	12,7	10,7	11,0	14,0	143,7
1848-50	14,7	13,3	12,0	11,7	15,0	8,0	11,7	11,7	10,0	11,7	11,0	10,7	141,3

Gemiddeld (relatief per maand)

1840-44	9,1%	8,9%	8,0%	10,3%	7,9%	6,8%	9,2%	7,1%	8,1%	8,7%	6,7%	9,3%	100,0%
1845-47	10,7%	10,2%	11,8%	5,6%	7,9%	6,7%	7,7%	5,8%	8,8%	7,4%	7,7%	9,7%	100,0%
1848-50	10,4%	9,4%	8,5%	8,3%	10,6%	5,7%	8,3%	8,3%	7,1%	8,3%	7,8%	7,5%	100,0%

8.2 Overlijdens¹⁰⁴

Wel opgenomen:

- Lijken die uit de Schelde werden gevist, en die werden herkend (al dan niet wonend in Oudenaarde)
- Personen die in Oudenaarde overleden, maar eigenlijk in een andere gemeente woonden
- Doodgeborenen: zowel kinderen 'zonder leven vertoond' als alle kinderen van drie dagen oud of jonger

Niet opgenomen:

- Lijken die uit de Schelde werden gevist, en die niet werden herkend
- Personen die in Oudenaarde woonden, maar ergens ander overleden
- Akten i.v.m. aanpassing van een andere akte (die niet betrekking hebben op een overlijden in dat jaar)

Microfilm nr:	764890			Aantal akten	156
Jaar:	1840				
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	10	10	20		
februari	7	8	15		
maart	8	6	14		
april	6	8	14		
mei	9	5	14		
juni	7	4	11		
juli	6	6	12		
augustus	7	7	14		
september	4	3	7		
oktober	1	9	10		
november	6	3	9		
december	4	11	15		
totaal	75	80	155	156-3+2	
Niet opgenomen:					
- 60: vrouw, lichaam uit stadsvesting (Bevere 21 jaar)					1
- 82: man, lichaam uit stadsvesting (Edelare 22 jaar)					1
- 41: pasgeboren kind, mannelijk, uit vesting gevist (verdronken)					1
Ook opgenomen:					
- akte 117: man, sergeant, leeftijd onb., bij 15 - 29 jaar gezet					
- 1[1841]: 31.12.1840, man, 34 j.					-1
- 2[1841]: 31.12.1840, vrouw, 68 j.					-1
Totaal					156
leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)		
doodgeboren	3	2	5		
< 1 jr	9	10	19		
1 - 4 jr	12	12	24		
5 - 14 jr	3	7	10		
15 - 29 jr	8	11	19		
30 - 54 jr	14	15	29		
> 55 jr	26	23	49		
totaal	75	80	155		

¹⁰⁴ RAR, Microfilms 764890 (overlijdens 1840) en 764892 (overlijdens 1841 - 1850)

Microfilm nr:	764892			Aantal akten	163
Jaar:	1841				
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	5	10	15		
februari	9	5	14		
maart	7	6	13		
april	7	8	15		
mei	9	11	20		
juni	7	5	12		
juli	7	9	16		
augustus	1	7	8		
september	4	6	10		
oktober	4	6	10		
november	7	4	11		
december	1	7	8		
totaal	68	84	152	163-10	
Niet opgenomen:					
- 1: 31.12.1840, man, 34 j.					1
- 2: 31.12.1840, vrouw, 68 j.					1
- 3: 01.12.1840, man, 79 j. (overleden te Dickelvenne)					1
- 59: 17.03.1841, man, 13 j. (overleden te Bourdon)					1
- 87: 14.06.1841, man, 20-25 j. (uit Schelde getrokken) (scheepsjongen)					1
- 96: 02.07.1841, man, 60 j. (uit Schelde getrokken)					1
- 112: nadien in marge tussengeschreven (dubbel)					1
- 121: 30.08.1841, man, 30-35 j. (uit Schelde getrokken)					1
- 140: 12.09.1841, man, 30 j. (overleden te Doornik)					1
- 146: 01.11.1841, man, 38 j. (overleden te Brussel)					1
- 152: i.v.m. akte					1
Totaal					163
leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)		
dodgeboren	3	2	5		
< 1 jr	13	9	22		
1 - 4 jr	9	12	21		
5 - 14 jr	3	4	7		
15 - 29 jr	14	7	21		
30 - 54 jr	12	17	29		
> 55 jr	14	33	47		
totaal	68	84	152		

Microfilm nr:	764892	Aantal akten	140
Jaar:	1842		

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	9	12	21	
februari	7	5	12	
maart	10	11	21	
april	5	1	6	
mei	7	3	10	
juni	9	5	14	
juli	5	7	12	
augustus	2	5	7	
september	3	4	7	
oktober	1	5	6	
november	4	1	5	
december	6	9	15	
totaal	68	68	136	140-4

Niet opgenomen:

- 71: 31.01.1841, man, 28 j. (overleden te Moustafa, Algerije)	1
- 74: 12.06.1842, man, 40-45 j. (uit Schelde getrokken)	1
- 104: 18.08.1842: man, 14-16 j. (uit Schelde getrokken)	1
- 111: 04.08.1842, man, 22 j. (overleden te Brussel)	1
Totaal	140

leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)
dodgeboren	4	2	6
< 1 jr	5	7	12
1 - 4 jr	5	5	10
5 - 14 jr	2	3	5
15 - 29 jr	11	8	19
30 - 54 jr	14	15	29
> 55 jr	27	28	55
totaal	68	68	136

Microfilm nr:	764892	Aantal akten		119
Jaar:	1843			
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	4	8	12	
februari	6	10	16	
maart	5	2	7	
april	6	4	10	
mei	5	5	10	
juni	5	3	8	
juli	4	5	9	
augustus	3	3	6	
september	3	6	9	
oktober	1	5	6	
november	4	5	9	
december	7	7	14	
totaal	53	63	116	119-3
Niet opgenomen:				
- 13: 30.01.1843, vrouw, 30 j. (uit Schelde getrokken)				1
- 25: 23.01.1843, man, 1,5 j. (overleden te Antwerpen)				1
- 58: 26.05.1843, man, 51 j. (overleden te Merelbeke)				1
Totaal				119
leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)	
dodgeboren	3	4	7	
< 1 jr	5	5	10	
1 - 4 jr	6	16	22	
5 - 14 jr	2	5	7	
15 - 29 jr	15	5	20	
30 - 54 jr	7	11	18	
> 55 jr	15	17	32	
totaal	53	63	116	

Microfilm nr:	764892	Aantal akten	174
Jaar:	1844		

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	6	13	19	
februari	3	6	9	
maart	11	13	24	
april	6	14	20	
mei	5	5	10	
juni	4	4	8	
juli	9	7	16	
augustus	4	3	7	
september	5	4	9	
oktober	4	11	15	
november	6	8	14	
december	8	7	15	
totaal	71	95	166	174-8

Niet opgenomen:

- 19: 10.12.1843, man, 26 j. (overleden te Brussel)	1
- 21: 02.01.1844, vrouw, 71 j. (overleden te Brugge)	1
- 61: 29.03.1844, vrouw, 45 j. (overleden te Berchem)	1
- 70: 19.03.1844, man, 33 j. (overleden te Henixem)	1
- 111: 29.07.1844, man, 40 j. (overleden te Gent)	1
- 116: 13.08.1844, man, 35-40 j. (uit Schelde getrokken)	1
- 154: 16.11.1844, man, 56 j. (overleden te Gent)	1
- 161: 31.11.1844, man, 64 j. (overleden te Izegem)	1

Totaal 174

leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)
dodgeboren	4	7	11
< 1 jr	7	11	18
1 - 4 jr	11	15	26
5 - 14 jr	3	4	7
15 - 29 jr	13	11	24
30 - 54 jr	7	17	24
> 55 jr	26	30	56
totaal	71	95	166

Microfilm nr:	764892	Aantal akten	204
Jaar:	1845		

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	4	6	10	
februari	10	14	24	
maart	9	9	18	
april	10	9	19	
mei	13	7	20	
juni	7	7	14	
juli	8	10	18	
augustus	7	8	15	
september	4	10	14	
oktober	6	9	15	
november	5	5	10	
december	8	11	19	
totaal	91	105	196	204-8

Niet opgenomen:

- 7: 14.01.1845, vrouw, 6 mnd (overleden te Nukerke)	1
- 12: i.v.m. akte	1
- 64: 12.04.1845, man, 30 j. (uit Schelde getrokken)	1
- 65: 14.04.1845, man, leeftijd onbekend (vader: 31 j.) (nt onwettig)	1
- 128: 13.04.1845, man, 50 j. (overleden te Gent)	1
- 129: 03.09.1845, man, 19 j. (overleden te Mostaganem, Afrika)	1
- 130: 17.09.1845, man, 23 j. (overleden te Mostaganem, Afrika)	1
- 180: 05.05.1845, vrouw, 73 j. (overleden te Mechelen)	1

Ook opgenomen:

- 62: 09.04.1845, man, pasgeboren (in beerput gevonden) (als doodgeboren)	204
---	-----

Totaal

leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)
dodgeboren	7	3	10
< 1 jr	9	10	19
1 - 4 jr	19	18	37
5 - 14 jr	13	8	21
15 - 29 jr	12	20	32
30 - 54 jr	13	10	23
> 55 jr	18	36	54
totaal	91	105	196

Microfilm nr:	764892	Aantal akten	184
Jaar:	1846		

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	11	4	15	
februari	9	4	13	
maart	11	8	19	
april	8	5	13	
mei	14	9	23	
juni	11	8	19	
juli	8	4	12	
augustus	7	5	12	
september	6	2	8	
oktober	6	7	13	
november	6	10	16	
december	7	9	16	
totaal	104	75	179	184-6+1

Niet opgenomen:

- 40: 27.11.1845, vrouw, 39 j. (overleden te Gent)	1
- 72: 15.04.1846, vrouw, 4 j. (overleden te Doornik)	1
- 87: 09.04.1846, man, 28 j. (overleden te Gent)	1
- 118: 13.07.1846, man, 11 j. (overleden te Ename)	1
- 135: 27.05.1846, man, 23 j. (overleden te Mechelen)	1
- 139: 12.03.1846, man, 45 j. (overleden te Dendermonde)	1

Ook opgenomen

- 1[1847]: 31.12.1846, vrouw, 30 j.	-1
-------------------------------------	----

Totaal 184

leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)
dodgeboren	5	8	13
< 1 jr	10	7	17
1 - 4 jr	16	4	20
5 - 14 jr	6	2	8
15 - 29 jr	21	5	26
30 - 54 jr	20	18	38
> 55 jr	26	31	57
totaal	104	75	179

Microfilm nr:	764892			Aantal akten	213
Jaar:	1847				
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	10	10	20		
februari	6	8	14		
maart	8	7	15		
april	8	7	15		
mei	13	8	21		
juni	9	9	18		
juli	8	9	17		
augustus	9	11	20		
september	9	11	20		
oktober	10	7	17		
november	8	6	14		
december	8	2	10		
totaal	106	95	201	213-12	
Niet opgenomen:					
- 1: 31.12.1846, vrouw, 30 j.					1
- 59: 06.04.1847, man, 74 j. (overleden te Brugge)					1
- 67: 14.03.1847, man, 26 j. (overleden te Boulogne)					1
- 90: 03.06.1847, man, 40-45 j. (uit Schelde getrokken)					1
- 103: 10.05.1847, vrouw, 1 j. (overleden te Luik)					1
- 126: 29.08.1847, vrouw, leeftijd onbekend (uit Schelde getrokken)					1
- 151: 29.08.1847, vrouw, 49 j. (overleden te Damme)					1
- 173: 09.07.1846, man, 20 j. (overleden te Daya, Afrika)					1
- 174: 05.08.1844, man, 31 j. (overleden te Rouen)					1
- 175: 01.09.1845, man, 28 j. (overleden te Moustaganem, Algerije)					1
- 176: 15.05.1845, man, 66 j. (plaats van overlijden onbekend)					1
- 198: 18.11.1847: man, 50 j. (uit Schelde getrokken)					1
Totaal					213
leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)		
dodgeboren	9	5	14		
< 1 jr	12	7	19		
1 - 4 jr	10	15	25		
5 - 14 jr	7	3	10		
15 - 29 jr	8	12	20		
30 - 54 jr	19	19	38		
> 55 jr	41	34	75		
totaal	106	95	201		

Microfilm nr:	764892	Aantal akten	207
Jaar:	1848		

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	15	13	28	
februari	9	11	20	
maart	7	8	15	
april	10	12	22	
mei	9	9	18	
juni	8	8	16	
juli	6	9	15	
augustus	8	9	17	
september	9	8	17	
oktober	7	6	13	
november	7	9	16	
december	6	4	10	
totaal	101	106	207	207-5+5

Niet opgenomen:

- 36: 08.02.1848, man, 25 j. (uit Schelde getrokken)	1
- 48: 25.02.1848, man, 30-35 j. (uit Schelde getrokken)	1
- 53: 19.02.1848, man, 20 j. (overleden te Beverloo)	1
- 176: 17.02.1848: man, 25 j. (overleden te Luik)	1
- 192: 14.09.1848, man, 1 mnd 2 dg. (overleden te Gent)	1

Ook opgenomen

- 1[1849]: 31.12.1848, man, 75 j.	-1
- 2[1849]: 31.12.1848, man, 6 dg.	-1
- 3[1849]: 31.12.1848, man, 80 j.	-1
- 4[1849]: 31.12.1848, vrouw, 61 j.	-1
- 5[1849]: 31.12.1848, man, 60 j.	-1

Totaal

207

leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)
dodgeboren	6	3	9
< 1 jr	11	13	24
1 - 4 jr	6	15	21
5 - 14 jr	6	6	12
15 - 29 jr	15	15	30
30 - 54 jr	25	19	44
> 55 jr	32	35	67
totaal	101	106	207

Microfilm nr:	764892			Aantal akten	235
Jaar:	1849				
maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	10	7	17		
februari	9	6	15		
maart	14	10	24		
april	7	12	19		
mei	11	20	31		
juni	12	11	23		
juli	8	9	17		
augustus	10	2	12		
september	18	16	34		
oktober	8	6	14		
november	2	3	5		
december	5	4	9		
totaal	114	106	220	235-15	
Niet opgenomen:					
- 1: 31.12.1848, man, 75 j.					1
- 2: 31.12.1848, man, 6 dg.					1
- 3: 31.12.1848, man, 80 j.					1
- 4: 31.12.1848, vrouw, 61 j.					1
- 5: 31.12.1848, man, 60 j.					1
- 38: 12.01.1849, man, 24 j. (overleden te Gent)					1
- 81: 29.03.1849, vrouw, 12 dg. (overleden te Antwerpen)					1
- 86: i.v.m. akte					1
- 157: 07.01.1849, man, 45 j. (overleden te Kwaregem)					1
- 187: 11.06.1849, man, 18 j. (overleden te Mons)					1
- 203: 17.08.1848, man, 47 j. (overleden te Antwerpen)					1
- 214: __.09.1849, man, 19 j. (plaats van overlijden buiten Oudenaarde)					1
- 215: 13.04.1849, man, 34 j. (overleden te Gent)					1
- 216: 01.10.1849, man, 19 j. (overleden te Berchem)					1
- 224: 15.10.1849, man, 46 j. (overleden te Bevere)					1
Totaal					235
leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)		
dodgeboren	10	8	18		
< 1 jr	5	5	10		
1 - 4 jr	11	12	23		
5 - 14 jr	16	8	24		
15 - 29 jr	13	22	35		
30 - 54 jr	24	19	43		
> 55 jr	35	32	67		
totaal	114	106	220		

Microfilm nr:	764892	Aantal akten	156
Jaar:	1850		

maand	mannen	vrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	7	6	13	
februari	11	6	17	
maart	4	8	12	
april	7	11	18	
mei	7	4	11	
juni	6	5	11	
juli	7	2	9	
augustus	5	3	8	
september	6	4	10	
oktober	3	7	10	
november	5	6	11	
december	6	7	13	
totaal	74	69	143	156-13

Niet opgenomen:

- 47: 07.04.1850, man, 30-40 j. (uit Schelde getrokken)	1
- 72: 24.04.1850, man, 43 j. (overleden te Gent)	1
- 94: 17.07.1850, vrouw, 62 j. (overleden te Eine)	1
- 100: 14.08.1850, vrouw, leeftijd onbekend (woont en overleden te Ouden)	1
- 108: 21.08.1850, man, 13-14 j. (overleden te Dickelvenne, daar uit Schel	1
- 128: __.05.1848, man, 33 j. (overleden te Parijs)	1
- 129: __.06.1848, vrouw, 65 j. (overleden te Parijs)	1
- 132: 08.10.1850, man, 37 j. (overleden te Antwerpen)	1
- 133: 14.10.1849, man, 27, (overleden te Afrika)	1
- 145: 28.10.1849, man, 22 jaar (overleden te Afrika)	1
- 146: 27.05.1850, waarschijnlijk vrouw, overleden buiten Oudenaarde (ze	1
- 147: 20.04.1846, vrouw, 28 j. (overleden te Parijs)	1
- 148: 01.12.1850, man, 65 j. (overleden te Bevere)	1
Totaal	156

leeftijd	mannen	vrouwen	totaal (som)
dodgeboren	11	7	18
< 1 jr	14	10	24
1 - 4 jr	3	3	6
5 - 14 jr	5	3	8
15 - 29 jr	13	9	22
30 - 54 jr	11	15	26
> 55 jr	17	22	39
totaal	74	69	143

Verwerking gegevens (overlijdens)

jaar	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	august	septem	oktober	novem	decem	som
1840	20	15	14	14	14	11	12	14	7	10	9	15	155
1841	15	14	13	15	20	12	16	8	10	10	11	8	152
1842	21	12	21	6	10	14	12	7	7	6	5	15	136
1843	12	16	7	10	10	8	9	6	9	6	9	14	116
1844	19	9	24	20	10	8	16	7	9	15	14	15	166
1845	10	24	18	19	20	14	18	15	14	15	10	19	196
1846	15	13	19	13	23	19	12	12	8	13	16	16	179
1847	20	14	15	15	21	18	17	20	20	17	14	10	201
1848	28	20	15	22	18	16	15	17	17	13	16	10	207
1849	17	15	24	19	31	23	17	12	34	14	5	9	220
1850	13	17	12	18	11	11	9	8	10	10	11	13	143
som	190	169	182	171	188	154	153	126	145	129	120	144	1871
%/mnd	10,2	9,0	9,7	9,1	10,0	8,2	8,2	6,7	7,7	6,9	6,4	7,7	100

Gemiddeld (absoluut per maand)

1840-44	17,4	13,2	15,8	13,0	12,8	10,6	13,0	8,4	8,4	9,4	9,6	13,4	145,0
1845-47	15,0	17,0	17,3	15,7	21,3	17,0	15,7	15,7	14,0	15,0	13,3	15,0	192,0
1848-50	19,3	17,3	17,0	19,7	20,0	16,7	13,7	12,3	20,3	12,3	10,7	10,7	190,0

Gemiddeld (relatief per maand)

1840-44	12,0%	9,1%	10,9%	9,0%	8,8%	7,3%	9,0%	5,8%	5,8%	6,5%	6,6%	9,2%	100,0%
1845-47	7,8%	8,9%	9,0%	8,2%	11,1%	8,9%	8,2%	8,2%	7,3%	7,8%	6,9%	7,8%	100,0%
1848-50	10,2%	9,1%	8,9%	10,4%	10,5%	8,8%	7,2%	6,5%	10,7%	6,5%	5,6%	5,6%	100,0%

jaar	doodgeb.	< 1 j.	1 - 4 j.	5 - 14 j.	15 - 29 j.	30 - 54 j.	> 55 j.	totaal
1840	5	19	24	10	19	29	49	155
1841	5	22	21	7	21	29	47	152
1842	6	12	10	5	19	29	55	136
1843	7	10	22	7	20	18	32	116
1844	11	18	26	7	24	24	56	166
1845	10	19	37	21	32	23	54	196
1846	13	17	20	8	26	38	57	179
1847	14	19	25	10	20	38	75	201
1848	9	24	21	12	30	44	67	207
1849	18	10	23	24	35	43	67	220
1850	18	24	6	8	22	26	39	143
som	116	194	235	119	268	341	598	1871

jaar	< 1 j.	1-4 j.	5-14 j.	15-29 j.	30-54 j.	> 55 j.	totaal
1840	12,7%	16,0%	6,7%	12,7%	19,3%	32,7%	100,0%
1841	15,0%	14,3%	4,8%	14,3%	19,7%	32,0%	100,0%
1842	9,2%	7,7%	3,8%	14,6%	22,3%	42,3%	100,0%
1843	9,2%	20,2%	6,4%	18,3%	16,5%	29,4%	100,0%
1844	11,6%	16,8%	4,5%	15,5%	15,5%	36,1%	100,0%
1845	10,2%	19,9%	11,3%	17,2%	12,4%	29,0%	100,0%
1846	10,2%	12,0%	4,8%	15,7%	22,9%	34,3%	100,0%
1847	10,2%	13,4%	5,3%	10,7%	20,3%	40,1%	100,0%
1848	12,1%	10,6%	6,1%	15,2%	22,2%	33,8%	100,0%
1849	5,0%	11,4%	11,9%	17,3%	21,3%	33,2%	100,0%
1850	19,2%	4,8%	6,4%	17,6%	20,8%	31,2%	100,0%
gemiddeld	11,1%	13,4%	6,8%	15,3%	19,4%	34,1%	100,0%

jaar	geboortes [1]	Zuigelingensterfte		Mortinataliteit [2]			
		sterfte <1 j.	zuigelingsterfte	Jongens	Meisjes	Totaal	Mortinataliteit
1840	131	19	145 ‰				
1841	172	22	128 ‰			9	52 ‰
1842	162	12	74 ‰			6	37 ‰
1843	140	10	71 ‰			8	57 ‰
1844	145	18	124 ‰			10	69 ‰
1845	156	19	122 ‰			12	77 ‰
1846	148	17	115 ‰			16	108 ‰
1847	127	19	150 ‰	7	4	11	87 ‰
1848	135	24	178 ‰	3	6	9	67 ‰
1849	142	10	70 ‰	10	6	16	113 ‰
1850	147	24	163 ‰	12	7	19	129 ‰
gemiddeld	145,9	17,6	122 ‰	8,0	5,8	11,6	80 ‰

Gemiddeld

1840-44	150,0	16,2	108,5 ‰			8,3	53,9 ‰
1845-47	143,7	18,3	128,8 ‰			13,0	90,5 ‰
1848-50	141,3	19,3	137,2 ‰			14,7	102,9 ‰

[1] Gegevens van geboortes uit akten (cfr. supra)

[2] Gegevens van doodgeborenen uit jaarverslagen (die betrouwbaarder zijn); gegevens i.v.m. geboortes ook uit jaarverlagen (zie 'overzicht uit jaarverlagen' voor volledig overzicht en bronvermelding); alle andere gegevens uit akten

8.3 Huwelijken¹⁰⁵

Microfilm nr:	764890				
Jaar:	1840		Aantal akten	52	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	2	1	3		
februari	2	1	3		
maart			0		
april	4	2	6		
mei	7	2	9		
juni	6	2	8		
juli	2		2		
augustus	7	2	9		
september	6		6		
oktober	1		1		
november	3		3		
december	1		1		
totaal	41	10	51	52-1	
Niet opgenomen:					
- 41: i.v.m. naamsverandering				1	
Totaal				52	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	57	54	2	28,50	27,00
februari	56	49	2	28,00	24,50
maart			0		
april	112	95	4	28,00	23,75
mei	210	204	7	30,00	29,14
juni	171	152	6	28,50	25,33
juli	46	40	2	23,00	20,00
augustus	165	172	7	23,57	24,57
september	178	159	6	29,67	26,50
oktober	33	26	1	33,00	26,00
november	81	79	3	27,00	26,33
december	32	39	1	32,00	39,00
totaal	1141	1069	41	27,83	26,07

¹⁰⁵ RAR, Microfilms 764890 (huwelijken 1840) en 764892 (huwelijken 1841 - 1850)

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1841		Aantal akten	39	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	1	1	2		
februari			0		
maart			0		
april	6		6		
mei	7		7		
juni	4		4		
juli	3		3		
augustus	3		3		
september	4		4		
oktober	6		6		
november	2	1	3		
december		1	1		
totaal	36	3	39	39	
Totaal				39	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	36	30	1	36,00	30,00
februari			0		
maart			0		
april	150	148	6	25,00	24,67
mei	208	184	7	29,71	26,29
juni	113	105	4	28,25	26,25
juli	97	89	3	32,33	29,67
augustus	108	71	3	36,00	23,67
september	109	128	4	27,25	32,00
oktober	183	152	6	30,50	25,33
november	57	57	2	28,50	28,50
december			0		
totaal	1061	964	36	29,47	26,78

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1842		Aantal akten	34	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	2	1	3		
februari	2		2		
maart			0		
april	6		6		
mei	1	1	2		
juni	3	1	4		
juli	2	1	3		
augustus	2		2		
september	1	1	2		
oktober	8		8		
november	1	1	2		
december			0		
totaal	28	6	34	34	
Totaal				34	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	53	45	2	26,50	22,50
februari	56	46	2	28,00	23,00
maart			0		
april	188	178	6	31,33	29,67
mei	26	28	1	26,00	28,00
juni	86	78	3	28,67	26,00
juli	72	43	2	36,00	21,50
augustus	51	47	2	25,50	23,50
september	35	27	1	35,00	27,00
oktober	254	195	8	31,75	24,38
november	37	29	1	37,00	29,00
december			0		
totaal	858	716	28	30,64	25,57

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1843		Aantal akten	34	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	2		2		
februari	4	2	6		
maart			0		
april			0		
mei	1		1		
juni	1	1	2		
juli	2	2	4		
augustus	4	1	5		
september	4	2	6		
oktober	3	1	4		
november	3		3		
december	1		1		
totaal	25	9	34	34	
Totaal				34	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	60	61	2	30,00	30,50
februari	132	132	4	33,00	33,00
maart			0		
april			0		
mei	31	32	1	31,00	32,00
juni	28	30	1	28,00	30,00
juli	68	56	2	34,00	28,00
augustus	110	94	4	27,50	23,50
september	121	95	4	30,25	23,75
oktober	83	85	3	27,67	28,33
november	100	80	3	33,33	26,67
december	25	24	1	25,00	24,00
totaal	758	689	25	30,32	27,56

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1844	Aantal akten		39	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	3	1	4		
februari	4	3	7		
maart	1		1		
april	5	1	6		
mei	2		2		
juni	2	1	3		
juli	4	1	5		
augustus	4	1	5		
september	2		2		
oktober	1		1		
november	1	1	2		
december	1		1		
totaal	30	9	39	39	
Totaal				39	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	92	89	3	30,67	29,67
februari	145	116	4	36,25	29,00
maart	25	22	1	25,00	22,00
april	165	158	5	33,00	31,60
mei	52	53	2	26,00	26,50
juni	56	45	2	28,00	22,50
juli	109	106	4	27,25	26,50
augustus	115	107	4	28,75	26,75
september	50	56	2	25,00	28,00
oktober	21	19	1	21,00	19,00
november	26	23	1	26,00	23,00
december	34	25	1	34,00	25,00
totaal	890	819	30	29,67	27,30

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1845		Aantal akten	31	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	2		2		
februari	2		2		
maart		1	1		
april	3	1	4		
mei	2		2		
juni	1	1	2		
juli	3	2	5		
augustus	2	3	5		
september	1		1		
oktober	4	1	5		
november	1	1	2		
december			0		
totaal	21	10	31	31	
Totaal				31	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	70	65	2	35,00	32,50
februari	60	67	2	30,00	33,50
maart			0		
april	95	79	3	31,67	26,33
mei	55	46	2	27,50	23,00
juni	33	42	1	33,00	42,00
juli	81	85	3	27,00	28,33
augustus	58	57	2	29,00	28,50
september	39	24	1	39,00	24,00
oktober	146	119	4	36,50	29,75
november	38	29	1	38,00	29,00
december			0		
totaal	675	613	21	32,14	29,19

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1846		Aantal akten	23	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari		1	1		
februari	3		3		
maart			0		
april	6	1	7		
mei	2		2		
juni	3		3		
juli			0		
augustus	1		1		
september	1		1		
oktober	3	1	4		
november			0		
december	1		1		
totaal	20	3	23	23	
Totaal				23	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari			0		
februari	93	109	3	31,00	36,33
maart			0		
april	209	168	6	34,83	28,00
mei	52	49	2	26,00	24,50
juni	85	92	3	28,33	30,67
juli			0		
augustus	29	27	1	29,00	27,00
september	35	25	1	35,00	25,00
oktober	92	75	3	30,67	25,00
november			0		
december	45	23	1	45,00	23,00
totaal	640	568	20	32,00	28,40

Microfilm nr: 764892
Jaar: 1847 Aantal akten 23

maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten
januari	2		2	
februari	5	2	7	
maart			0	
april	1		1	
mei	1		1	
juni	1		1	
juli	4		4	
augustus			0	
september	1		1	
oktober			0	
november	4	1	5	
december	1		1	
totaal	20	3	23	23

Ook opgenomen:

- juli: persoon geboren in "1814 of 1815": als 32-jarige

Totaal 23 23

maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	58	72	2	29,00	36,00
februari	143	157	5	28,60	31,40
maart			0		
april	24	25	1	24,00	25,00
mei	52	29	1	52,00	29,00
juni	37	38	1	37,00	38,00
juli	133	137	4	33,25	34,25
augustus			0		
september	33	20	1	33,00	20,00
oktober			0		
november	114	105	4	28,50	26,25
december	31	33	1	31,00	33,00
totaal	625	616	20	31,25	30,80

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1848		Aantal akten	42	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	2		2		
februari	3		3		
maart	1		1		
april	1		1		
mei	5	1	6		
juni	4	3	7		
juli	4	3	7		
augustus	1	1	2		
september	2	2	4		
oktober	2		2		
november	3	2	5		
december	1	1	2		
totaal	29	13	42	42	
Totaal				42	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	64	47	2	32,00	23,50
februari	91	70	3	30,33	23,33
maart	32	20	1	32,00	20,00
april	26	25	1	26,00	25,00
mei	152	128	5	30,40	25,60
juni	137	147	4	34,25	36,75
juli	119	104	4	29,75	26,00
augustus	23	18	1	23,00	18,00
september	57	64	2	28,50	32,00
oktober	56	49	2	28,00	24,50
november	95	98	3	31,67	32,67
december	24	22	1	24,00	22,00
totaal	876	792	29	30,21	27,31

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1849	Aantal akten		36	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	1		1		
februari	2		2		
maart			0		
april	7		7		
mei	3		3		
juni	4		4		
juli	3		3		
augustus	2		2		
september	3	2	5		
oktober	2	2	4		
november	2	1	3		
december		1	1		
totaal	29	6	35	36	
Niet opgenomen:					
- 23: i.v.m. echtscheiding (augustus)			1		
Totaal			36	36	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	53	50	1	53,00	50,00
februari	73	58	2	36,50	29,00
maart			0		
april	243	186	7	34,71	26,57
mei	81	83	3	27,00	27,67
juni	117	112	4	29,25	28,00
juli	81	78	3	27,00	26,00
augustus	53	51	2	26,50	25,50
september	74	71	3	24,67	23,67
oktober	48	49	2	24,00	24,50
november	55	53	2	27,50	26,50
december			0		
totaal	878	791	29	30,28	27,28

Microfilm nr:	764892				
Jaar:	1850		Aantal akten	24	
maand	1e huwelijk	hertrouwen	totaal (som)	totaal akten	
januari	1	1	2		
februari	2	1	3		
maart	1		1		
april	6		6		
mei	2		2		
juni	2		2		
juli	1		1		
augustus	2	1	3		
september	1		1		
oktober	3		3		
november			0		
december			0		
totaal	21	3	24	24	
Totaal				24	
maand	lftd man (som)	lftd vrw (som)	aantal 1e huw	gem. lftd. man	gem. lftd. vrw
januari	28	21	1	28,00	21,00
februari	52	62	2	26,00	31,00
maart	35	29	1	35,00	29,00
april	185	182	6	30,83	30,33
mei	53	48	2	26,50	24,00
juni	63	58	2	31,50	29,00
juli	27	20	1	27,00	20,00
augustus	63	62	2	31,50	31,00
september	28	22	1	28,00	22,00
oktober	78	67	3	26,00	22,33
november			0		
december			0		
totaal	612	571	21	29,14	27,19

Verwerking gegevens (huwelijken)

Jaarritme

jaar	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	august	septem	oktober	novem	decem	som
1840	3	3	0	6	9	8	2	9	6	1	3	1	51
1841	2	0	0	6	7	4	3	3	4	6	3	1	39
1842	3	2	0	6	2	4	3	2	2	8	2	0	34
1843	2	6	0	0	1	2	4	5	6	4	3	1	34
1844	4	7	1	6	2	3	5	5	2	1	2	1	39
1845	2	2	1	4	2	2	5	5	1	5	2	0	31
1846	1	3	0	7	2	3	0	1	1	4	0	1	23
1847	2	7	0	1	1	1	4	0	1	0	5	1	23
1848	2	3	1	1	6	7	7	2	4	2	5	2	42
1849	1	2	0	7	3	4	3	2	5	4	3	1	35
1850	2	3	1	6	2	2	1	3	1	3	0	0	24
som	24	38	4	50	37	40	37	37	33	38	28	9	375
%/mnd	6,4	10,1	1,1	13,3	9,9	10,7	9,9	9,9	8,8	10,1	7,5	2,4	100

Gemiddeld (absoluut per maand)

1840-44	2,8	3,6	0,2	4,8	4,2	4,2	3,4	4,8	4,0	4,0	2,6	0,8	39,4
1845-47	1,7	4,0	0,3	4,0	1,7	2,0	3,0	2,0	1,0	3,0	2,3	0,7	25,7
1848-50	1,7	2,7	0,7	4,7	3,7	4,3	3,7	2,3	3,3	3,0	2,7	1,0	33,7

Gemiddeld (relatief per maand)

1840-44	7,1%	9,1%	0,5%	12,2%	10,7%	10,7%	8,6%	12,2%	10,2%	10,2%	6,6%	2,0%	100,0%
1845-47	6,5%	15,6%	1,3%	15,6%	6,5%	7,8%	11,7%	7,8%	3,9%	11,7%	9,1%	2,6%	100,0%
1848-50	5,0%	7,9%	2,0%	13,9%	10,9%	12,9%	10,9%	6,9%	9,9%	8,9%	7,9%	3,0%	100,0%

Huwen tijdens vasten en advent

jaar	maart	december	totaal	vastenindex	adventindex	vasten-advent index
1840	0	1	51	0,00	23,53	11,76
1841	0	1	39	0,00	30,77	15,38
1842	0	0	34	0,00	0,00	0,00
1843	0	1	34	0,00	35,29	17,65
1844	1	1	39	30,77	30,77	30,77
1845	1	0	31	38,71	0,00	19,35
1846	0	1	23	0,00	52,17	26,09
1847	0	1	23	0,00	52,17	26,09
1848	1	2	42	28,57	57,14	42,86
1849	0	1	35	0,00	34,29	17,14
1850	1	0	24	50,00	0,00	25,00
som	4	9	375	12,80	28,80	20,80

Gemiddeld

1840-44	0,2	0,8	39,4	6,154	24,072	15,113
1845-47	0,3	0,7	25,7	12,903	34,783	23,843
1848-50	0,7	1,0	33,7	26,190	30,476	28,333

Opmerking: Vasten- en adventindex berekend op basis van huwelijken in maart en december, niet strikt genomen tijdens vasten of advent.

Aantal eerste huwelijken t.o.v. totaal aantal huwelijken

jaar	aantal huwelijken	eerste huwelijken	% eerste huwelijken
1840	51	41	80,4%
1841	39	36	92,3%
1842	34	28	82,4%
1843	34	25	73,5%
1844	39	30	76,9%
1845	31	21	67,7%
1846	23	20	87,0%
1847	23	20	87,0%
1848	42	29	69,0%
1849	35	29	82,9%
1850	24	21	87,5%
som	375	300	80,0%

Gemiddeld

1840-44	39,4	32,0	81,1%
1845-47	25,7	20,3	80,6%
1848-50	33,7	26,3	79,8%

Huwelijksleeftijd

jaar	leeftijd man	leeftijd vrouw
1840	27,83	26,07
1841	29,47	26,78
1842	30,64	25,57
1843	30,32	27,56
1844	29,67	27,30
1845	32,14	29,19
1846	32,00	28,40
1847	31,25	30,80
1848	30,21	27,31
1849	30,28	27,28
1850	29,14	27,19
Gemiddeld	30,27	27,59

Gemiddeld

1840-44	29,59	26,66
1845-47	31,80	29,46
1848-50	29,88	27,26

8.4 Overzicht uit jaarverslagen (1839 - 1850)¹⁰⁶

Jaar	Bevolking (31.12)	Geboorte			Overlijdens			Natuurlijk saldo	Migratie			Bevolkingssaldo
		Jongens	Meisjes	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal		Immigratie	Emigratie	Migratiesaldo	
1839	5649	82	81	163	51	63	114	49	182	196	-14	35
1840	5670	61	69	130	66	75	141	-11	192	160	32	21
1841	5600	82	94	176	55	78	133	43	162	173	-11	32
1842	5693	82	78	160	53	65	118	42	230	188	42	84
1843	5751	61	71	132	50	56	106	26	220	213	7	33
1844	5828	67	75	142	68	87	155	-13	237	147	90	77
1845	5788	70	86	156	84	101	185	-29	197	214	-17	-46
1846	5921	75	72	147	71	67	138	9	256	288	-32	-23
1847	5998	57	69	126	67	83	150	-24	229	148	81	57
1848	5996	74	61	135	76	97	173	-38	279	236	43	5
1849	5985	64	76	140	88	92	180	-40	247	236	11	-29
1850	6081	72	75	147	55	55	110	37	272	195	77	114

Jaar	Huwelijken					Totaal
	Jongens en meisjes	Jongens en weduwen	Weduwnaars en meisjes	Weduwnaars en weduwen		
1839	20	0	4	3		27
1840	40	4	6	1		51
1841	36	2	1	0		39
1842	28	2	3	1		34
1843	25	2	5	2		34
1844	30	2	7	0		39
1845	22	4	4	1		31
1846	19	2	2	0		23
1847	19	0	4	0		23
1848	29	2	9	2		42
1849	29	2	4	0		35
1850	21	1	2	0		24

Jaar	Geboortes						Tweelingen	
	Dodgeborenen			Onwettigen				
	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal		
1839							19	
1840							10	
1841			9				19	6
1842			6				11	6
1843			8				7	4
1844			10				14	3
1845			12				10	2
1846			16				8	2
1847	7	4	11	4	7	11		2
1848	3	6	9	4	7	11		
1849	10	6	16	11	8	17		
1850	12	7	19	6	8	14		

Gemiddeld (relatief)

1839-44	80%	5%	12%	3%	100%
1845-47	78%	8%	13%	1%	100%
1848-50	78%	5%	15%	2%	100%

¹⁰⁶ Dodgeborenen: noch bij overlijdens, noch bij geboortes opgenomen. RAG, PAOV, 401/1: Jaarrapport 1840 (over 1839), 402/1: Jaarrapport 1841 (over 1840), 404/1: Jaarrapport 1843 (over 1842), 405/1: Jaarrapport 1844 (over 1843, p. 15); RAR, Microfilm B147, Nieuws- en Annoncen-blad van Audenaerde: 02.10.1842, N° 1362, 26ste jaargang, p. 5 - 8: "Verslag van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der Stad Audenaerde [over 1841]"; Jaarrapporten (gepubliceerd) van 1844 (p. 19-20), 1845 (p. 19-20); 1846 (p. 7-9), 1847 (p. 3-5), 1848 (p. 3-5), 1849 (p. 3-5), 1850 (p. 3-5)

8.5 Overzicht uit Van Simaeys: Oudenaarde, Bevere, Leupegem en kanton (1830 - 1860)¹⁰⁷

Oudenaarde

jaar	bevolking (31.12)	geboorten	overlijdens	natuurlijk saldo	migratie- saldo	bevolkings- saldo
1830	5334	154	127	27		
1831	5453	157	142	15	104	119
1832	5407	134	195	-61	15	-46
1833	5423	152	149	3	13	16
1834	5469	159	156	3	43	46
1835	5539	151	154	-3	73	70
1836	5574	166	151	15	20	35
1837	5581	144	181	-37	44	7
1838	5614	162	161	1	32	33
1839	5649	166	136	30	5	35
1840	5670	131	151	-20	41	21
1841	6218	178	159	19	529	548
1842	6262	161	136	25	19	44
1843	6320	141	116	25	33	58
1844	6475	145	168	-23	178	155
1845	6490	156	195	-39	54	15
1846	5928	148	177	-29	-533	-562
1847	5991	127	203	-76	139	63
1848	5996	135	200	-65	70	5
1849	5967	142	224	-82	53	-29
1850	6081	147	147	0	114	114
1851	6053	123	137	-14	-14	-28
1852	6087	136	148	-12	46	34
1853	6161	146	150	-4	78	74
1854	6171	141	148	-7	17	10
1855	6208	122	154	-32	69	37
1856	6208	129	125	4	-4	0
1857	6099	135	134	1	-110	-109
1858	6185	153	165	-12	98	86
1859	6168	136	164	-28	11	-17
1860	6222	122	126	-4	58	54

¹⁰⁷ VAN SIMAEYS (Patsy), De crisis in de jaren 1840 in het kanton Oudenaarde. Een historisch-demografisch onderzoek (1830 - 1860) (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG, Eric Vanhaute), Gent, RUG, 2002, Deel II: Bijlagen, p. 5, 12, 18, 26

Bevere

jaar	bevolking	geboorten	overlijdens	natuurlijk saldo	migratie-saldo	bevolkings-saldo
1830	1560	59	39	20		
1831	1569	49	40	9	0	9
1832	1567	53	46	7	-9	-2
1833	1578	59	42	17	-6	11
1834	1575	66	50	16	-19	-3
1835	1514	51	26	25	-86	-61
1836	1535	62	30	32	-11	21
1837	1546	61	50	11	0	11
1838	1556	55	39	16	-6	10
1839	1563	55	35	20	-13	7
1840	1575	59	36	23	-11	12
1841	1578	58	52	6	-3	3
1842	1593	40	42	-2	17	15
1843	1615	45	29	16	6	22
1844	1642	54	31	23	4	27
1845	1651	45	35	10	-1	9
1846	1730	35	48	-13	92	79
1847	1722	30	49	-19	11	-8
1848	1723	36	37	-1	2	1
1849	1744	46	46	0	21	21
1850	1776	41	24	17	15	32
1851	1783	32	27	5	2	7
1852	1822	45	26	19	20	39
1853	1828	39	44	-5	11	6
1854	1826	35	49	-14	12	-2
1855	1869	30	29	1	42	43
1856	1925	40	31	9	47	56
1857	1677	39	37	2	-250	-248
1858	1694	44	29	15	2	17
1859	1746	54	27	27	25	52
1860	1767	48	33	15	6	21

Leupegem

jaar	bevolking	geboorten	overlijdens	natuurlijk saldo	migratie-saldo	bevolkings-saldo
1830	890	29	27	2		
1831	901	29	18	11	0	11
1832	905	30	22	8	-4	4
1833	909	37	26	11	-7	4
1834	943	39	30	9	25	34
1835	981	36	14	22	16	38
1836	1012	39	20	19	12	31
1837	1039	38	23	15	12	27
1838	1025	36	38	-2	-12	-14
1839	1017	35	40	-5	-3	-8
1840	1034	42	18	24	-7	17
1841	1041	32	33	-1	8	7
1842	1035	33	16	17	-23	-6
1843	1064	46	19	27	2	29
1844	1034	34	32	2	-32	-30
1845	1006	40	38	2	-30	-28
1846	1006	29	31	-2	2	0
1847	982	21	36	-15	-9	-24
1848	998	28	27	1	15	16
1849	999	33	32	1	0	1
1850	982	30	26	4	-21	-17
1851	1000	31	21	10	8	18
1852	995	34	31	3	-8	-5
1853	1004	25	24	1	8	9
1854	985	30	40	-10	-9	-19
1855	1005	28	28	0	20	20
1856	995	23	29	-6	-4	-10
1857	1060	28	18	10	55	65
1858	1050	36	22	14	-24	-10
1859	1060	36	24	12	-2	10
1860	1052	30	24	6	-14	-8

Kanton Oudenaarde

Het totaal bevolkingscijfer werd door mij gecorrigeerd. Van Simaey's gebruikt de officiële publicaties, waar tussen 1841 en 1846 het aantal inwoners van Oudenaarde zo'n 500 personen hoger ligt dan gewoonlijk (cfr. opmerkingen in Deel I). Ik heb deze cijfers gecorrigeerd door het verschil te berekenen met de cijfers van de jaarverslagen voor 1839 - 1850. Zonder deze correctie krijgen we anders in migratiesaldo van 459 personen in 1841 en -1625 personen in 1846.

jaar	bevolking	geboorten	overlijdens	natuurlijk saldo	migratie-saldo	bevolkings-saldo
1830	37.456	1.124	968	156		
1831	37.792	1.169	965	204	132	336
1832	37.650	1.081	1.113	-32	-110	-142
1833	37.819	1.176	973	203	-34	169
1834	37.905	1.183	1.088	95	-9	86
1835	38.027	1.168	937	231	-109	122
1836	38.261	1.160	910	250	-16	234
1837	38.299	1.180	1.179	1	37	38
1838	38.580	1.275	1.045	230	51	281
1839	38.629	1.186	1.078	108	-59	49
1840	38.698	1.191	1.066	125	-56	69
1841	38.756	1.223	1.006	217	-159	58
1842	38.825	1.078	1.037	41	28	69
1843	38.990	1.073	865	208	-43	165
1844	38.898	1.040	1.093	-53	-39	-92
1845	38.752	1.114	1.193	-79	-67	-146
1846	37.508	871	1.185	-314	-930	-1.244
1847	36.793	763	1.401	-638	-77	-715
1848	36.665	821	1.080	-259	131	-128
1849	36.626	945	915	30	-69	-39
1850	36.673	891	757	134	-87	47
1851	36.493	847	721	126	-306	-180
1852	36.334	899	793	106	-265	-159
1853	36.554	808	845	-37	257	220
1854	36.051	874	843	31	-534	-503
1855	35.961	760	835	-75	-15	-90
1856	35.747	828	729	99	-313	-214
1857	34.577	922	748	174	-1.344	-1.170
1858	34.669	960	790	170	-78	92
1859	34.831	933	802	131	31	162
1860	35.147	892	628	264	52	316

8.6 Volkstelling van 1846: gedetailleerde gegevens voor Oudenaarde¹⁰⁸

Deel 1: Bevolking per gemeente en per onderdeel van gemeenten

Plaats	Huizen			Gezinnen of families	Inwoners		
	Bewoond	Onbewoond	Totaal		Mannen	Vrouwen	Totaal
Oudenaarde intra muros	747	50	797	1113	2664	2887	5551
Eindries, "Faubourg de Gibraltar"	59	4	63	65	183	173	356
Totaal	806	54	860	1178	2847	3060	5907

Deel 2 (1): Bevolking per gemeente, opgedeeld volgens woningen, opvoeding, onderstand

	Oudenaarde	Totaal steden Oost-Vlaanderen
Aantal bewoonde huizen :		
- Met slechts gelijkvloers	148	19.771
- Met twee verdiepen (incl. gelijkvloers)	532	14.533
- Met drie verdiepen en meer (incl. gelijkvloers)	126	2.537
- Totaal	806	36.841
Aantal kamers dienend tot de bewoning, incl. bewoonde kelders en zolders	4.549	131.407
Aantal gezinnen of families	1.178	43.902
Aantal woningen		
- Slechts één kamer per gezin	346	11.630
- Twee kamers per gezin	196	13.956
- Drie kamers per gezin	636	18.316
Lusttuinen bij de huizen		
- Aantal huizen	159	4.398
- Oppervlakte der tuinen	7,6326 ha	365,3452 ha
Aantal onbewoonde huizen	54	2.266
Bewoonde en onbewoonde huizen verzekerd tegen brand, inbegrepen meubilair, fabrieken, werktuigen, e.d.		
- Aantal	243	12.824
- Hoeveelheid verzekerd kapitaal	3.223.500 fr.	93.582.188 fr.
Aantal inwoners		
- Mannen	2.847	101.729
- Vrouwen	3.060	107.122
- Totaal	5.907	208.851
Kinderen die		
- Lager onderwijs volgen:		
- in scholen : jongens	357	7.882
- in scholen : meisjes	456	7.146
- thuis : jongens	2	266
- thuis : meisjes	11	275
- Middelbaar of hoger onderwijs volgen		
- in pensionaten, colleges, universiteiten seminaires, e.d. : mannen	36	1.827
- in pensionaten, colleges, universiteiten seminaires, e.d. : vrouwen	11	827
- thuis : mannen	<	120
- thuis : vrouwen	<	33

¹⁰⁸ -, *Population Recensement Général (15 octobre 1846)*, Bruxelles, Ministère de l'Intérieur, 1849, p. 52 (deel 1), p. 203 (deel 2[1]), p. 290-291 (deel 2[2]), p. 406 (deel 3)

Gezinnen en personen onderhouden door het armbestuur		
- Gezinnen	243	6.215
- Personen waaruit die gezinnen bestaan :		
- mannen	497	11.278
- vrouwen	566	13.171

Deel 2 (2): Bevolking per gemeente, opgedeeld volgens verblijf, burgerlijke stand, herkomst, taal, godsdienst

	Oudenaarde	Steden Oost-Vlaanderen
Verblijf :		
- Gewoonlijk : mannen	2.289	92.758
- Gewoonlijk : vrouwen	2.838	104.487
- Tijdelijk : mannen	520	8.449
- Tijdelijk : vrouwen	202	2.431
- Op doorgang : mannen	38	522
- Op doorgang : vrouwen	20	204
- Personen tijdelijk afwezig en niet inbegrepen hierboven : mannen	99	3.163
- Personen tijdelijk afwezig en niet inbegrepen hierboven : vrouwen	87	1.238
Burgerlijke Staat		
- Kinderen en ongehuwden : mannen	1.912	66.158
- Kinderen en ongehuwden : vrouwen	2.007	68.026
- Gehuwden : mannen	798	31.696
- Gehuwden : vrouwen	792	31.245
- Weduwnaars	137	3.875
- Weduwen	261	7.851
Herkomst		
- Uit de gemeente : mannen	1.571	67.745
- Uit de gemeente : vrouwen	1.727	72.789
- Uit de provincie : mannen	885	21.102
- Uit de provincie : vrouwen	1.054	23.848
- Uit een andere provincie van het landen : mannen	368	10.805
- Uit een andere provincie van het landen : vrouwen	232	8.628
- Uit Limburg (afgestaan gebied) : mannen	21	170
- Uit Limburg (afgestaan gebied) : vrouwen	4	123
- Uit Luxemburg (afgestaan gebied) : mannen	10	67
- Uit Luxemburg (afgestaan gebied) : vrouwen	4	38
- Uit Nederland : mannen	3	617
- Uit Nederland : vrouwen	7	687
- Uit Frankrijk : mannen	25	708
- Uit Frankrijk : vrouwen	22	694
- Uit Duitsland : mannen	9	240
- Uit Duitsland : vrouwen	1	139
- Uit Engeland : mannen	«	102
- Uit Engeland : vrouwen	2	103
- Uit andere landen : mannen	9	173
- Uit andere landen : vrouwen	7	73
Taal		
- Frans of Waals : mannen	200	5.510
- Frans of Waals : vrouwen	130	4.210
- Nederlands of Vlaams : mannen	2.641	95.892
- Nederlands of Vlaams : vrouwen	2.927	102.753
- Duits : mannen	6	200
- Duits : vrouwen	2	80
- Engels : mannen	«	91
- Engels : vrouwen	1	78
- Andere talen : mannen	«	36
- Andere talen : vrouwen	«	1

Godsdienst		
- Andere talen : mannen	2.840	101.393
- Andere talen : vrouwen	3.058	106.953
- Protestant: mannen	5	183
- Protestant: vrouwen	1	79
- Anglicaans : mannen	«	27
- Anglicaans : vrouwen	«	6
- Israëlitisch : mannen	«	63
- Israëlitisch : vrouwen	«	43
- Andere godsdiensten : mannen	«	14
- Andere godsdiensten : vrouwen	«	6
- Godsdienst niet opgegeven : mannen	2	49
- Godsdienst niet opgegeven : vrouwen	1	35

Deel 3: Bevolking opgedeeld volgens leeftijd

Oudenaarde niet apart weergegeven

9. Overzicht van misdrijven, 1839 - 1850¹⁰⁹

Misdaden	1839	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850
Moord	1		1								1	
Kindermoord							1					
Diefstal met <i>affraction</i>							1					
Diefstal met inbraak (vol domestique)										1		
Frauduleus brankroet				1								
Uitgave van vals geld						1		1				
Totaal	1	0	1	1	0	1	2	1	0	1	1	0

Wanbedrijven	1839	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850
Diefstal met inbraak	1											
Enkele diefstal	13	12	4	8	10	7	7	13	50	33	9	10
Poging tot gauwdiefte (filouterie)									2			
Gauwdiefte											1	
Poging tot diefstal												1
Uitgeven van vals geld - poging tot gauwdiefte											1	
Mishandeling en geweld	10	26	23	20	11	16	15	12	4	9	6	9
Bedelarij	19	29	30	80	74	32	143	12	51	34	2	1
Landloperij	1	1	5	7	12	6	9	9	4	5		1
Breken van omheining				5	2				2		1	2
Breken van vensters									29	13	2	
Vernieling van oogsten							1					
Plunderen								1				
Arrestatie van deserteurs	1				1							
Aankoop van militaire effecten	1		1		2			1	3			
Verzet tegen politieagenten	1	1	1		1	1	3	4	1	1		1
Verzet tegen een schildwacht				1								
Ex-gedetineerden ontsnapt aan controle	1			1		1	2			3	1	
Onwettig uitoefenen van geneeskunde	1											
Laster	1											1
Oplichting		1			4	1		2	3			
Overtreding op reglement op het transport/messengerie		3	2	2	1							
Verlaten van kinderen			1	1	1							
Zonder papieren			1	2								
Doodslag door nalatigheid							1		1			
Misbruik van vertrouwen							1		1			
Kwetsuren								1	1			
Kwetsuren door nalatigheid										1		
Overtreding van het jachtreglement											3	
Ontucht van minderjarigen bevorderen	1											
Totaal	51	73	70	127	127	64	182	55	152	99	26	26

¹⁰⁹ RAG, PAOV, 401/1: Jaarrapport 1840 (over 1839), 402/1: Jaarrapport 1841 (over 1840), 404/1: Jaarrapport 1843 (over 1842), 405/1: Jaarrapport 1844 (over 1843, p. 15-16); RAR, Microfilm B147, Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde: 02.10.1842, N° 1362, 26ste jaargang, p. 5 - 8: "Verslag van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der Stad Audenaerde [over 1841]"; Jaarrapporten (gepubliceerd) van 1844 (p. 26), 1845 (p. 29-30); 1846 (p. 76-77), 1847 (p. 58), 1848 (p. 61-62), 1849 (p. 62-63), 1850 (p. 66-67)

Overtredingen	1839	1840	1841	1842	1843	1844	1845	1846	1847	1848	1849	1850
Dieren leiden over het domein van een andere	1											
Ophalen van koedrek op het terrein van een ander		1										
Enkele scheldwoorden	6	3	4		2							
Woordelijke scheldwoorden						1		1		2		3
Schieten van een rotje in de straat										1		
Sneeuwballen gooien			1				1					
Stenen gooien in de straat			1	1								
Stenen gooien tegen gebouwen						3						
Vuil tegen een gevel gooien	1		1									
Sluitingsuur van cabarets	2		3	1	2		8	9	6	3	2	10
Nachtlawaaï	1	3	5	3			2	1		4		1
Plundering	3			2								
Vrijwillig de goederen van een ander beschadigen		1	1									
Baden in de stadswateren	3			2				1	1			1
Ledigen van sloten vóór het afgesproken uur	3		2	1	1	2	1	2	3			
Nalaten het vuur te doven wanneer een boot met kruit voorbijkomt		3										
Overtreding op reglement op de vogelmarkt					2		1					1
Overtreding op reglement op de verkoop van vlees						1	1					
Overtreding op reglement op maten en gewichten							1					
Overtreding op reglement op de aardappelmarkt							1					
Overtreding op reglement op de botermarkt								2				
Overtreding op reglement op de openbare markten									3			
Overtreding op reglement op de messagerie						1			1	1		
Overtreding op reglement op de jacht (art. 5)									1			
Overtreding op reglement op de ontuchtshuizen			1									
Een ontuchtshuis houden zonder toelating	1											
Voor op de markt het 'gisespel' gespeeld te hebben			1									
Overtreding art. 475 N° 2 van het strafwetboek			1									
Belemmering van de openbare weg	2	1	2	3		1						2
Paarden in de verkeerde richting sturen	1			1								
Paarden doen lopen in de stad		1	2		9	1	1					
Overtreding op reglement op de circulatie van koetsen								1				
Totaal	24	13	25	14	16	10	17	17	15	11	2	18

10. Transport van bedelaars (1848 - 1850)¹¹⁰

De cijfers duiden op het aantal keer dat vervoer werd georganiseerd, niet op het aantal vervoerde personen.

	1848	1849	1850	Totaal
Avelgem	1		2	3
Berchem			1	1
Deftinge	4	4	4	12
Denderhautem		2		2
Denderwindeke	5	6	3	14
Elsegem	3	3		6
Elst		2	3	5
Erwetegem	2	6	4	12
Everbeke			1	1
Geraardsbergen	1	2	3	6
Ghyselbrechtegem		1		1
Heldergem		1		1
Hemelveerdegem		1		1
Hundelgem		1		1
Liefferinge	1			1
Mater	1	2		3
Meerbeke		2	3	5
Michelbeke	1		1	2
Moerbeke	1		9	10
Nederboulare			1	1
Nederbrakel	9	6	5	20
Nederhasselt	1			1
Ninove			1	1
Nukerke			1	1
Onkerzele	1	2		3
Ootegem			1	1
Opbrakel	6	5	10	21
Ophasselt		1		1
Oultre	1	1		2
Parieke		2		2
Quaremont			2	2
Ressegem		1		1
Ronse	3	4	2	9
Rumbeke		1		1
Santbergen	2	6	3	11
Sarlaringen			1	1
Schorisse	16	3	5	24
Segelsem	5	1	1	7
St. Antelinckx	4	6	7	17
St. Goorix Oudenhove		1	1	2
St. Lievens Essche	1			1
St. Marie Horebeke		3	2	5
St. Marie Lierde	4	1	3	8
St. Marie Oudenhove	4	6	3	13
St. Martens Lierde			1	1
Steenhuize			2	2
Strijpen		2	2	4
Velsique			1	1
Viane	3	7	5	15
Vinck		1		1
Voorde			1	1
Waarbeke			1	1
Wanbeke	1			1
Wilsbeke			1	1
Totaal	81	93	97	271

¹¹⁰ RAG, PAOV, 586: Budgetten van de steden uit de provincie (1848), Oudenaarde (onder n° 5); 593: Budgetten van de steden uit de provincie (1849), Oudenaarde (onder n° 4); 600: Budgetten van de steden uit de provincie (1850), Oudenaarde (onder n° 13)

De meeste gemeenten (uit Oost-Vlaanderen) uit bovenstaande lijst heb ik teruggevonden, en werden op onderstaande kaart vet aangeduid¹¹¹. Oudenaarde staat rood aangeduid. De meeste niet aangeduide gemeenten liggen in West-Vlaanderen¹¹².

Aangeduid: Berchem, Deftinge, Denderhoutem, Denderwindeke, Elsegem, Elst, Erwetegem, Geraardsbergen, Heldergerm, Hemelveerdegem, Hundelgem, Lieferingen, Mater, Meerbeke, Michelbeke, Moerbeke, Nederboelare, Nederbrakel, Nederhasselt, Ninove, Nukerke, Onkerzele, Opbrakel, Ophasselt, Outer, Parike, Kwaremont, Ressegem, Ronse, Zandbergen, Zarlardinghe, Schorisse, Zegelsem, Sint-Antelinks, Sint-Goriks-Oudenhove, Sint-Lievens-Essche, Sint-Maria-Horebeke, Sint-Maria-Lierde, Sint-Maria-Oudenhove, Sint-Martens-Lierde, Steenhuize-Wijnhuize, Strijpen, Velzeke-Ruddershove, Viane, Vinkt, Voorde, Waarbeke.

Niet aangeduid: Avelgem, Everbeke, Gijzelbrechtegem, Ootegem, Rumbeke, Wanbeke, Wilsbeke

Avelgem: bij Kluisbergen, West-Vlaanderen

Gijzelbrechtegem: bij Anzegem, West-Vlaanderen

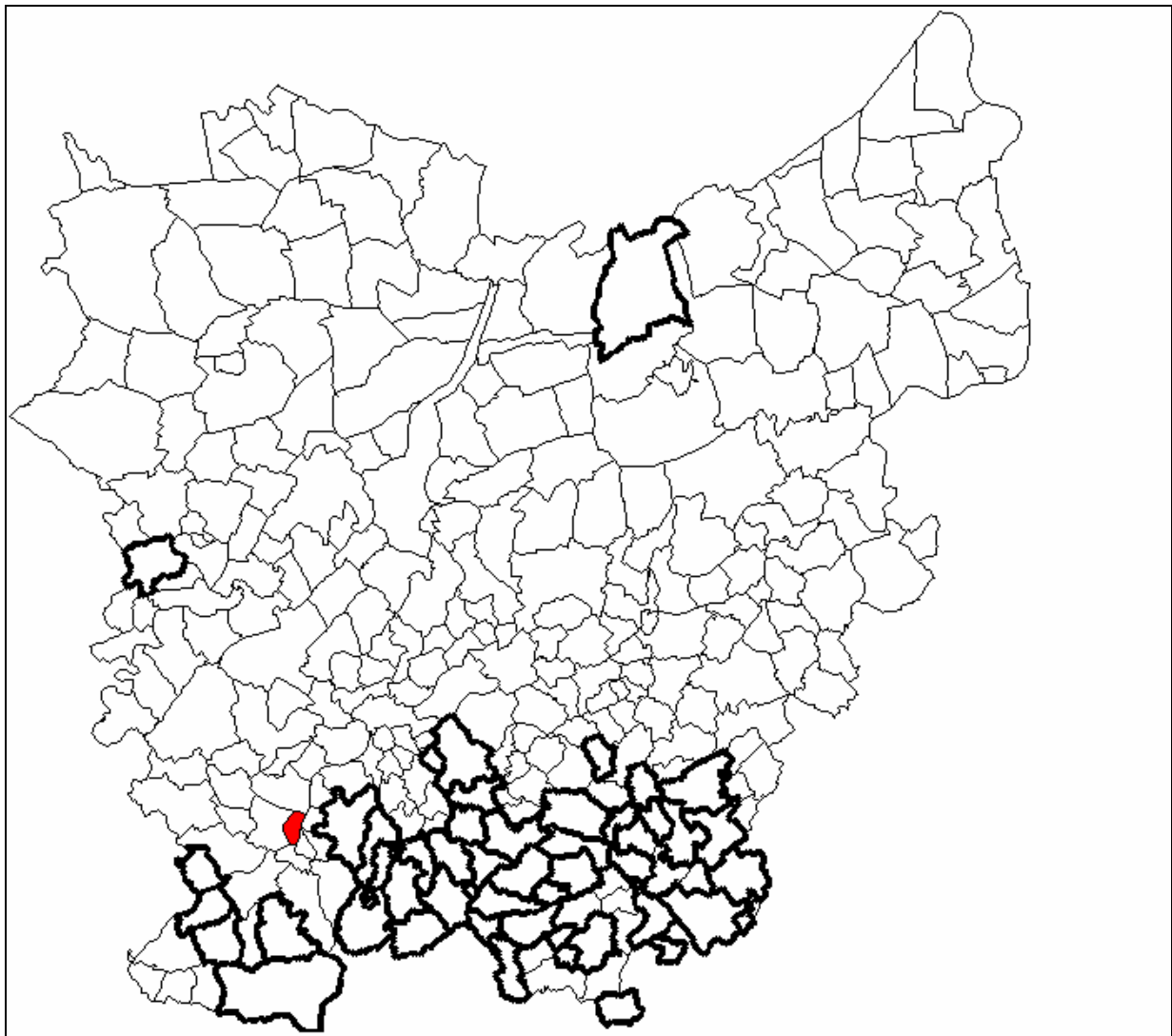
Ootegem: bij Zwevegem, West-Vlaanderen

Rumbeke: bij Roeselare, West-Vlaanderen

Wambeek: bij Ternat, Vlaams-Brabant

Everbeke: bij Brakel, Oost-Vlaanderen

Wilsbeke: niet teruggevonden

¹¹¹ Belgisch Historisch GIS, <http://www.flwi.ugent.be/hisgis/>

¹¹² Gemeenten België. Fusie Belgische Gemeenten Sinds 1831, <http://users.skynet.be/sky60754/nf/Belggem.htm>

G Toenadering en repressie

1. Begrotingen, 1840 - 1850¹¹³

Begrotings- jaar	Onvangsten			Uitgaven			Verskil
	Gewoon	Buiten- gewoon	Totaal	Gewoon	Buiten- gewoon	Totaal	
1840	63.894,53	14.019,80	77.914,33	53.698,45	23.172,30	76.870,75	1.043,58
1841	65.722,56	42.281,53	108.004,09	45.465,59	61.656,24	107.121,83	882,26
1842	63.894,53	44.525,49	108.420,02	44.249,15	62.350,47	106.599,62	1.820,40
1843	61.654,09	28.239,81	89.893,90	49.671,00	39.412,67	89.083,67	810,23
1844	61.722,49	16.663,00	78.385,49	53.601,00	22.425,38	76.026,38	2.359,11
1845	60.212,12	11.642,15	71.854,27	52.185,39	17.702,96	69.888,35	1.965,92
1846	63.626,13	15.822,19	79.448,32	56.005,36	18.366,39	74.371,75	5.076,57
1847	62.616,45	20.123,47	82.739,92	55.982,87	23.477,96	79.460,83	3.279,09
1848	62.938,10	12.338,53	75.276,63	52.712,87	19.762,96	72.475,83	2.800,80
1849	64.503,10	11.741,98	76.245,08	53.895,39	20.477,04	74.372,43	1.872,65
1850	62.810,50	15.065,35	77.875,85	53.774,39	22.038,67	75.813,06	2.062,79

Voor 1842 klopt in de bron de som van de ontvangsten niet; in dit overzicht is dit gecorrigeerd.

¹¹³ Begroting 1840 - 1845: RAG, PAOV, 0537B: Budget voor 1840; 0543: Budget voor 1841; 0548: Budget voor 1842; 0553: Budget voor 1843; 0558: Budget voor 1844; 0565 - Budget voor 1845; Begroting 1846 - 1850: Jaarverslagen (gepubliceerd) van 1846 (p. 20-21), 1847 (p. 20), 1849 (p. 20-21)

2. Armenzorg

2.1 Brief van armmeester E. Van Cauwenberghe in de *Gazette van Audenaerde*¹¹⁴

“In ons laetste N^r hebben wy het volgende artikeltje medegedeeld:

« Zondag heeft alhier nog eens de barbaersche handelwyze, van arme menschen, in openbare plaetsen, aen de minstbiedende den naesten, voor een jaer te verpachten, plaets gehad. Een dergelyk misbruik, die, zooals wy gelooven, in andere steden niet gebeurt, hebben wy reeds van over 15 jaren beknibbeld, en er alle jaren op teruggekomen tot dat het zelve eindelyk is vernietigd geworden. Met hertzeer hebben wy vernomen dat men tot dit oude misbruik is teruggekeerd. Wy hopen dat het de laetste mael zal zyn, en dat de armmeesters, die zich zoo vele moeite geven om dit lastige vak uit te voeren, andere middelen, meer overeenstemmend met de vereischten der eeuw zullen uitdenken om zich van hunne lastige dischgenoten te ontmaken. »

Op dit eenvoudige gezegde, alleenlyk strekkende om middelen te vinden tot het uitroeijen van een misbruik, en waerin zelfs met lof gesproken wordt over de moeite die de armmeesters zich geven, ontvangen wy den volgenden ongelooflyken en nutteloozen brief, welken wy, op *verzoek* van den schryver, om onze onpartydigheid te kennen te geven, in ons weekblad plaetsen.

Aen den Opsteller der *Gazette van Audenaerde*

Mynheer!

In uw blad van zonder laetst, hebt gy, sprekende van de aenbesteding der behoefte(n) onzer stad, het *gedrag* van het armbestuer met de woorden *barbaersche handelwyze* bestempeld. Eene volstrekte *onwetendheid* der handelwyze van dit bestuer, of om beter te zeggen, een(e) slecht geplaetste menschlievendheid voor personen die gy weinig kend, kunnen (u) alleen deze *scheldwoorden* ter neer hebben doen schryven.

Eenige inlichtingen zullen, geloof ik, u overtuigen dat dit misbruik, zooals gy dit wilt noemen, *alleen* in uwe inbeelding bestaet.

De armmeesters vinden jaerlyks in het groot getal hunners dischgenooten, zooals gy ze noemd, zestig tot zeventig weezenkinderen, blinde, kreupele en gebrekelyke oude menschen, die op hun eigen, zelfs met buitengewoonen onderstand, niet kunnen bestaan, en die vervolgens, door de tusschenkomst van het bureel van weldadigheid, by vre(e)mde perso(o)nen dienen geplaetst te worden.

Sints eeuwen bestond er alhier ter stede een gebruik van die behoefte(n), op den laetsten zondag van april, ten stadhuize, aen de minstbiedenden, voor een jaer te verpachten, toen over eenig jaren die oude gewoonte werdt afgeschaft. Sedert dit laetste tydstip worden diegenen by wie er behoefte(n) zyn besteed, door het armbestuer ontboden, om er voor den laetsten zondag van april ten hunnen bureele te komen, ten einde, is het mogelyk, een nieuw verdrag aen te gaen, en dit altyd in het byzyn van den bestedeling, die nooit tegen zynen dank, by dezelfde personen terug moet keeren. Daer het niet zelden gebeurt dat er bestedelingen van meesters wenschen te veranderen, diend men ook alle jaren nieuwe plaetsen te zoeken, waarmede een lid van het armbestuer wordt belast, terwyl men den bestedeling zelfs aenmoedigd om een beter verblyf te *vinden*, derhalve dat die klas van menschen, die men nog over twintig jaren aen de minstbiedende verpachtte, nu in het geheim en by onderling verdrag, aen personen (worden) toevertrouwdt, op welke het armbestuer altyd een regt wakend vaderlyk oog houdt.

Maer onder die behoeftigen, zooals onder al de klassen der samenleving, vindt men ook dikwyls ondeugende menschen, die door hun slecht gedrag, door hun boos karakter, van niemand worden gezocht, en die by allen werden weggezonden, en dezen zyn het alleen die nog den laetsten zondag van april, op hun eigen verzoek, *in het openbaer worden aenbesteed* (dit jaer heeft men er vier gehad). Het bureel van weldadigheid maekt het zich eene heilige pligt, aen die menschen, hoe ondeugend zy ook mogen wezen, eene schuilplaets te bezorgen, en nooit zal hetzelfde gedoogen dat zy daarvan beroofd zullen blyven.

Waerin bestaet nu die *zielverpachting*, dien *slavenhandel*, waarmede gy, mynheer, die liefdedaed menigmael hebt trachten te bezoedelen? Is het dan eene misdaed eenen armen, gebrekelyken maer ongewilligen en dikwyls boosaardigen en onverbeterlyken mensch, op zyn eigen verzoek, in het *openbaer*, by andere menschen te *plaetsen*, op de uitdrukkelyke voorwaerde, om in al zyne noodwendigheden te voorzien, welke plaets hy kan verlaten, wanneer hy zulks geradig vindt? Indien gy eenen uitvoerlyken middel kende(t) dien beter met de

¹¹⁴ RAR, *Microfilm B80*, Gazette van Audenaerde, 13.05.1849, N° 19, 15^e jaargang, p. 1, 2^e - 3^e kolom, p. 2, 1^e kolom

vereisch(t)en onzer eeuw overeenkomt, is het voor u, mynheer, eene pligt denzelven in uw weekblad kenbaer te maken, want iets beknibbelen is immers al te gemakkelijk wanneer men er de verbetering niet kan byvoegen.

Voor deze regelen verzoek ik eene plaets in uw blad van zondag aenstaende.
Edouard Fr. VAN CAUWENBERGHE,
Armmeeester.

Audenaerde, 10 mei 1849.

Wy hebben den brief van M. E. Van Cauwenberghe letterlyk doen overdrukken : degenen die weten dat hy letterkundigen is, zullen toch zien dat hy ver is van *flaminguant* te zyn; want zonder in te zien de talryke fauten die tegen de spelling en spraakkunst in zynen brief zyn ingelast, bedient hy zich van vele woorden waervan hy de beteekenis niet kent. Nu, tot daer.

Hadden wy iets noodig om ons gezegde te staven wy zouden slechts den brief van M. Van Cauwenberghe zelve tot overtuigingsstuk kunnen nemen.

Wat hebben wy ins ons artikeltje gezegd: « Zondag heeft alhier nog eens de barbaersche handelwyze plaets gehad, van arme menschen in eene openbare plaets, aen den minstbiedenden den naesten, voor een jaer te verpachten. » Den schryver zegt hierop in zyne tweede zinsnede dat dit misbruik *alleen* in onze inbeelding, of beter gezegd in onze inbeelding alleen bestaet, en in de vyfde zinsnede van denzelfden brief spreekt hy zich tegen; zij luidt aldus: « Maer onder die behoeftigen zooals onder al de klassen der samenleving, vindt men ook dikwyls ondeugende menschen, die door hun slecht gedrag, door hun boos karakter, van niemand worden gezocht en die by allen worden weggezonden, en dezen zyn het nog alleen die laetsten zondag van april, op hun eigen verzoek, *in het openbaer worden aenbesteed*. » Kan men nu een klaerblykender bewys van het bestaen van het misbruik en van ons gezegde verzoeken. En M. Van Cauwenberghe loochent het misbruik en durft met ongepaste en harde woorden te zeggen dat het slechts in onze inbeelding *alleen* is dat hetzelfde bestaet! dat wy in eene *volstreckte onwetendheid* verkeeren, welke ons deze *scheldwoorden* ter neer heeft doen schryven, dat wy de *liefdedaed* der armmeesters menigmael hebben trachten te bezoedelen enz. – Waer zyn die scheldwoorden die wy ter neer hebben geschreven? welke liefdedaed hebben wy nog ooit, in plaets van menigmael, zelfs van onze staetkundige vyanden, trachten te bezoedelen? En als wy zeggen, gelyk wy het in ons artikeltje gezegd hebben: « Met hertzeer hebben wy vernomen dat men tot dit oude misbruik is teruggekeerd. Wy hopen dat het de laetste mael zal zyn, en dat de armmeesters, die zich zoovele moeite geven om dit lastige vak uit te voeren, andere middelen, meer overeenstemmende met de vereischten der eeuw, zullen uitdenken om zich van hunnen lastige dischgenooten te ontmaken. » Kan men met zachtere en met eervollere woorden van de leden van het bureel van weldadigheid spreken? M. Van Cauwenberghe zou moeten beschaemd zyn van zich van zyne harde uitdrukkingen ten onzen opzigte, bediend te hebben.

Wy halen met gepaste woorden een misbruik aen dat wy altyd beknibbeld hebben, en dat wy gelooven, als openbaren schryver, verplicht te zyn aen te halen, en zouden wy daerom als eenen *onwetenden*, eenen *scheldwoordschryver*, eenen *liefdedaedbezoedelaer* moeten doorgaen? Neen, M. den armmeester, dit zullen wy nooit gedogen.

Zoo men ziet is den brief in zyn geheel ongepast en noodeloos, en wy gelooven dat M. E. Van Cauwenberghe, den zelve slechts geschreven heeft, om te doen zien dat het geëerd publiek zou weten dat M. Van Cauwenberghe de eer heeft van armmeester te zyn!”

2.2 Armbestuur: begroting voor 1846, 1847 en 1848¹¹⁵

Post	1846	1847	1848
1. Inkomsten			
<u>1.1 Buitengewone ontvangsten</u>			
§ 1 Overschot vorige jaren	957,29		9.771,29
§ 2 Andere buitengewone ontvangsten			
1° Blijvende te ontvangen op de vorige jaren	5.370,42		1.689,55
2° Opbrengsten van geldinzamelingen en aalmoezen	1.000,00		850,00
3° Buitengewone kappingen en verkoping van bomen	6.000,00		
4° Legaten en donaties in geld			
5° Afgeloste kapitalen, opnieuw aan te leggen	7.150,91		12.000,00
6° Subsidie van de stad, bij begroting voorgedragen	8.000,00		4.000,00
<u>Totaal buitengewone ontvangsten</u>	28.478,62		28.310,84
<u>1.2 Gewone ontvangsten</u> (huur, pacht, cijnzen, renten, ...)	17.750,10	17.258,89	17.887,04
Totaal ontvangsten:	46.228,72		46.197,88
2. Uitgaven			
<u>2.1 Onderhoud der armen</u>			
1° Bestedingskosten volgens de opgave aan deze begroting geannexeerd	3.675,00	3.900,00	3.700,00
2° Bedeling in geld, brood en andere levensmiddelen, volgens de opgave als boven [1]	21.500,00	20.000,00	18.500,00
3° Brandstoffen	1.100,00	1.100,00	1.000,00
4° Kleeding en slaping	2.500,00	2.000,00	1.800,00
5° Medicijnen	140,00	200,00	200,00
6° Begraafkosten	100,00	100,00	100,00
7° Kosten voor de werkschool van arme kinderen	500,00	500,00	500,00
<u>Totaal onderhoud armen</u>	29.515,00	27.800,00	25.800,00
<u>2.2 Lasten en ongeden</u> (grondbelastingen, onderhoudskosten gebouwen, ...)	1.855,66	1.855,66	1.855,66
<u>2.3 Administratiekosten</u> (wedde ontvanger, zegels, wedde dienaars, ...)	1.026,02	1.040,02	1.040,02
<u>2.4 Onvoorzienne uitgaven</u>			
<u>2.5 Buitengewone uitgaven en herhalingen</u> Aan te leggen penningen voortkomende van afgeloste kapitalen en buitengewone verkopingen van bomen	13.150,91	13.500,00	16.800,60
Totaal uitgaven:	45.547,59	44.195,68	45.295,68

¹¹⁵ RAG, PAOV, 572: Budget voor 1846 (bevat budget van het Bureau de Bienfaisance voor 1846); 586: Budget voor 1848 (bevat budget van het Bureau de Bienfaisance voor 1848, met vergelijkingen met budget van 1847)

[1] Opgave der bedelingen in geld, brood, en andere levensmiddelen, door het bureel van weldadigheid der stad Oudenaarde, om gevoegd te worden aan de staat van begroting voor 1846:

- 1) Bedelingen in geld en zo voort, begroot men te zullen belopen 10.500,00 fr.
- 2) Bedelingen in brood, worden begroot op..... 500,00 fr.
- 3) Bedelingen in aardappelen worden begroot op..... 2.500,00 fr.
- 4) De bedelingen in soep, die sedert 14.11.1845 dagelijks gebeuren door het armbestuur, berekend op 160 delingen aan 50 fr. per dag, maakt..... 8000,00 fr.

2.3 Armbestuur: inkomsten en uitgaven (1844 - 1857)¹¹⁶

Jaar	Inkomsten (onder andere)				Uitgaven (onder andere)			
	Subsidie gemeente	Subsidie hospitaal	Terug-betaalde voorschotten van onderhoudsgemeente	Totaal	Steun in geld	Steun in voedsel	Steun in brandstoffen	Totaal
1844	2.000,00			36.038,18	8.290,16	1.693,98	1003,54	35.080,89
1845	2.000,00		200,14	53.600,23	8.312,51	3.428,84	919,66	42.160,95
1846	9.137,00		353,12	53.191,07	8.070,50	7.989,25	980,49	33.534,93
1847	2.000,00		132,31	68.116,51	8.670,95	3.979,39	925,17	43.526,24
1848	6.000,00		3,99	50.358,15	7.697,11	4.255,55	1053,63	33.005,70
1849	3.500,00			64.037,21	7.417,30	2.922,98	764,82	46.328,69
1850	3.000,00			40.475,11	7.999,22	1.895,61	1363,41	29.682,18
1851	1.500,00		32,94	33.637,35	6.024,29	2.796,26	679,57	18.572,19
1852		616,21	17,00	44.796,77	5.557,03	2.317,90	851,50	17.957,03
1853				61.216,56	4.904,95	6.300,72	915,47	35.454,52
1854	2.500,00	2.500,00		72.098,28	5.364,70	16.208,82	568,72	41.437,83
1855	2.500,00	2.000,00	166,67	66.926,35	5.489,17	17.471,95	2.871,68	65.456,44
1856	2.500,00	500,00	13,10	38.900,88	5.293,40	7.239,45	2.535,43	27.009,59
1857	2.500,00		19,00	46.816,15	4.595,26	2.334,37	993,00	38.697,11

2.4 Opmerkingen bij de rekening van 1843¹¹⁷:

De rekening van het armbestuur van dienstjaar 1843 werd met een overschot van bijna 4.000 fr. zeer bevredigend bevonden. Maar daar waren er nog terugbetalingen bij e.d. waardoor er slechts een overschot was van

604,62 fr.

Het overschot van het jaar daarvoor was¹¹⁸:

1.591,19 fr.

Vandaar dat de positie van het Armbestuur in 1843 verbeterd was met:

2.195,81 fr.

Maar deze verbetering was niet reëel: de ontvanger van het armbestuur had in december 1843 een vergoeding gekregen voor uitdelingen in geld, maar dit werd door de ontvanger pas in rekening gebracht in januari 1844.

De uitdelingen in geld in december 1844 bedroegen

840,93 fr.

Waardoor er slechts een verbetering was van

1.354,88 fr.

Die verbetering was toe te schrijven aan het feit dat aardappelen en andere etenswaren goedkoper waren. Omdat men hoopte dat de prijzen laag zouden blijven, hoopte men de subsidie met 700 fr. te kunnen verminderen. De subsidie werd nadien slechts met 500 fr. vermindert.

¹¹⁶ OCMW-AO, Modern Archief, 0339: Diverse stukken i.v.m. 1) inkomsten, uitgaven en onderhoudskosten door het Bureel en 2) antwoordlijsten van het Bureel op enquetes: Bundel: "Enquête sur la bienfaisance. États statistiques - annexes au cahier des réponses du Bureau de Bienfaisance d'Audenarde, Province de la Flandre Orientale." (Gedrukt, 1859, ingevuld), p. 7-8

¹¹⁷ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 29.09.1844

¹¹⁸ Alhoewel volgens een eerdere gemeenteraadszitting het overschot van 1842 slechts 1.088,62 fr. bedroeg. SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 7: Zitting van 22.07.1843

2.5 Armbestuur: steun aan personen buiten de gemeente (1845)¹¹⁹

Overzicht (opgesteld op 11.06.1846) van personen die gedurende 1845 onderstand hebben gekregen van het armbestuur, maar die hun onderstandswoning in een andere gemeente hebben. Het is niet duidelijk of het gaat om alle personen, of enkel om die personen van wie nog geen vergoeding was ontvangen. De opmerking bij Eloi Devos lijkt dit laatste te suggereren.

(Opmerking: in tegenstelling tot de herkomst van teruggezonden bedelaars, zijn de meeste personen in dit overzicht oorspronkelijk afkomstig uit gemeenten ten westen van Oudenaarde)

Namen	Onderstands- woning	Steun in		Totaal	Opmerking
		Geld	Voedsel		
Wastijn, Pierre Joseph	Elseghem		4,00	4,00	
Devos, Eloi	Etichove		31,55	31,55	Reçu moyennant \$ 31,35 le 27 aout 1846
Bouvy, veuve Constant	Edelaere		4,05	4,05	
Moreels, Jean	Worteghem		1,33	1,33	
Braconnier, Victor	Maeter		3,99	3,99	
Dewinter, Louis	Oycke	3,00	59,34	62,34	
Lamion, François		3,00		3,00	
De Coninck Seraphin		3,00	56,10	59,10	
Moerman, veuve	Zeeverghem	3,00	2,30	5,30	
Van Lancker	Eyne		34,66	34,66	
Bauwens, Louis	Mooreghem		4,35	4,35	
Van Graet, Jean, veuve	Cruyshautem		7,58	7,58	
Vindevogel, veuve	Wanneghem		11,56	11,56	
Polaert, Soldat	Everbeke	5,00	3,38	8,38	
Totaal		17,00	224,19	241,19	

Op 24.06.1846 vroeg de stad dat het Armbestuur een lijst zou opmaken van alle personen die in 1845 steun hadden gekregen maar elders hun onderstandswoning hadden¹²⁰. Deze brief heb ik niet geraadpleegd, maar waarschijnlijk is hij terug te vinden bij de inkomende briefwisseling van de stad.

¹¹⁹ OCMW-AO, Modern Archief, 0234, Inkomende briefwisseling, hoofdzakelijk van het gemeentebestuur van de stad: Tabel (11.06.1846): overzicht van personen die gedurende 1845 onderstand hebben gekregen van het armbestuur, maar die hun onderstandswoning in een andere gemeente hebben

¹²⁰ OCMW-AO, Modern Archief, 0234, Inkomende briefwisseling, hoofdzakelijk van het gemeentebestuur van de stad: Brief (Oudenaarde, 24.06.1846, Reg. A/16 N° 2125): Van B&S aan Armbestuur

2.6 Subsidie van de Burgerlijke Godshuizen aan het Armbestuur (01.11.1850)¹²¹

“ La commission administrative des hospices civils de la ville d’audenarde convoqué à l’effet de prendre une décision au sujet de la demande lui adressée par messieurs les membres composent le bureau de bienfaisance de cette ville en date 28 octobre dernier, et dont la teneur suit:

« Berigt zijnde dat ons stadsbestuer zich in de onmogelijkheid bevindt ons gesticht eenige de minste bijlage te doen voor het dienstjaar 1851, en dat wij daer door ons buiten staet zullen bevinden de gewoonelijke soepe aen onze behoeftigen gedurende het aenstaende winter saisoen te geven, onze eigene inkomsten daer toe onvergenoegende zijnde, durven wij de vrijheid nemen, ons tot uwli te wenden, Uli verzoekende om, ingezien de omstandigheden, zich voor dit wintersaisoen te willen belasten met het geven der gevraegde soepe ten koste van uw gesticht.

De soepe kost verschillig: het een jaer meer dan het ander, ingevolge de duerte der levensmiddelen en de strengheyd van den winter, maar wij voorsien dat daertoe voor dit jaer, even zoo als voor het voorleden jaer, eene som zal benoodigd zijn van rondom de fr. 4000,00. De stad gaf ons eene subsidie met deze hulp, doch ook maer met de grootste bezinning, heeft ons inkomen toereikende geweest; zoo dat indien uli zich met de soepe wilden belasten, alwaere het u maer tot concurrentie van gelijke fr. 3000,00 zouden uli een groote weldaet doen aen onze behoeftigen, want waerlijk, wij herhalen het, het is ons onmogelijk zonder hulp de soepe te geven, ten zij met ons kapitaal aen te randen, en uli weten het, zulks mag niet gebeuren.

Het maeken der soepe en het doen der deelingen, het gene al wat groot bewaekzaamheden vereischt, zouden uli zich niet moeten aendragen, geerne zullen wij ons daer mede alleen belasten, van 14 tot 14 dagen zouden wij uli den gedetailleerden staet der bekostigingen toezenden, waer van uli het beloop in ons voordeel zouden mandateren, alzo zoude uli van alle moeylijkheden bevreid zijn.

Wij agten niet overtollig uli te herinneren dat voorgaendelijk aen den winter 1845 - 1846, de soepe t’eenmael buiten ons bestuer, tot laste der stad wierd gegeven, dezelve kostte als dan ook rondom de fr. 4000,00, het is maer geweest om eenige misbruycken te doen verdwijnen dat wij midts vermeerdering van ons gewoonlijk subsidie van 2000,00 op 6000 francs ons daarmede belast hebben. Nu onze stads regering ons geene subsidie kunnende geven, is het natuurlijk dat wij de soepe moeten doen ophouden.

Overigens, mijnheeren, het moet uli bekend zijn dat volgens de bestaende voorderingen de besturen van liefdadigheyd in de zelve stad, elkanderen moeten ter hulp komen, zulks mogelijk zijnde wanneer het eene of het andere ontoereikende middelen bezit, en dat de geldmiddelen der gemeente niet toelaten den noodigen bijstand te doen.

Tot beweegredenen zouden wij nog kunnen bijhalen dat ons gesticht meer dan fr. 500,00 s’jaers verbruikt tot hulp der behoeftigen huiziken, de medicamenten alleen kosten ons meer dan fr. 200,00, dus dat wij betalen hetgene misschien wel tot laste van een gesticht zoude vallen, want wij zijn slechts belast met de gezonde en niet de ziekelijke behoeftigen ter hulp te komen.

Wij zouden nog mogen bijvoegen dat de fr. 3000,00 die uli in soepe zoude besteden eigenlijk geene buitengewoone verteering is, want hoe beter de behoeftigen gevoed zijn, hoe min zieken uli in uw gesticht zullen krijgen, de slegte en onvergenoegde spijs is immers de voornaemste oorzaak van de ziekten der behoeftigen.

Bijdien zoude men mogen zeggen dat de bekostiging die uli zoude doen in soepe eene even gewigtige in uli gesticht zoude voorkomen.

Wij durven hopen, mijnheeren, dat uli in acht nemende de boven opgehaelde beweegredenen, ons verzoek zullen gelieven in te willigen en bij dien de gevraegde hulp toe te staen.

Wij noemen ons, met eene volledige hoogagting uli dienstwillige dienaers (getekend) U. Bouchel; E. Van Cauwenberghe, Ch^s Ragé; Van Wijmeersch; Ch^s Van der Straeten; Hilloné Liefmans. »

Furent présents messieurs Théodore Félix, avocat, faisant les fonctions de président comme étant le plus ancien membre, Henri Raepsaet, avocat, Jacques Grau, avoué, Alexandre Joseph Van der Meerem, négociant et François Xavier Wolfarius, notaire, tous dominiliés à Audenarde;

Monsieur le president a donné lecture de la demande susénoncée du bureau de bienfaisance de cette ville, tendante à ce que pour les motifs et raisons y énoncés il plaise à la commission administrative des hospices, vouloir se charger des frais et dépenses que doit occasionner la distribution de la soupe aux légumes aux indigents de la ville, ce durant la période de l’hiver de 1850 à 1851, frais et dépenses qui peuvent s’élever approximativement à une somme de trois mille francs.

La commission ayant mûrement délibéré sur cette demande, deux de ses membres Messieurs Jacques Grau et François Van der Meerem Deschamps ont exprimé l’avis que la demande ne pouvait être accueillie [sic], pour les motifs qu’ils ont déposé par écrit, dont ils ont demandé l’insertion dans la présente délibération et qui l’ont ainsi conçus :

¹²¹ OCMW-AO, Modern Archief, 0481: Notulen van de bestuursvergaderingen “Arrêtés et délibérations. Reg. C/5”: Zitting van 01.11.1850

« Chaque établissement public a une sphère d'attributions spéciales, d'où il ne peut sortir et en dehors de la quelle il est censé ne pas exister.

C'est ainsi que les commissions administratives des hospices civils sont exclusivement chargées de la gestions des biens, de l'administration intérieure, de l'admission ou du renvoi des indigents. (loi du 16 messidor an VII art. 6).

Tandis que les Bureaux de bienfaisance ont pour mission spéciale, de secourir les indigents qui ne sont pas dans les hospices, en un mot de faire la répartition des secours à domicile, secours qui doivent être fournis en nature autant que possible. (art. 2, 4 et 10 de la loi du 17 frimaire an V).

Il résulte de la combinaison des articles des lois préappelées que les dotations et les biens des hospices civils, comme leur des bureaux de bienfaisance, sont affectés à des besoins distincts, c'est-à-dire, qu'ils ont une destination spéciale, que d'après MM^r Grau et Van der Meeren, les administrations ne peuvent changer ni attérir, sans sortir des bornes de leurs attributions.

Il est bien vrai que les divers hospices qui se trouvent dans une même ville, sont placés par la loi sous une seule et même commission administrative et que les revenus de ces divers établissements ainsi réunis doivent être employés sans distinction à l'entretien et au soulagement des individus qui y sont reçus et à l'acquit des charges que des lois particulières leurs imposent, (arrêté du directoire exécutif du 23 brumaire an V) mais de là ne résulte nullement que les mêmes revenus puissent être employées à d'autres fins, par exemple à distribuer des secours à domicile ou à fournir des subsides à des établissements entièrement distincts, ayant une administration, une sphère d'action propre, par exemple, aux bureaux de bienfaisance, dont la mission consiste à secourir les indigents à domicile.

En conséquence les susnommés ont cru qu'en présence des dispositions législatives sur la matière, il ne leur était pas permis de changer la destination spéciale des ressources dont l'administration et l'emploi leur sont confiés, quelque louable que soit d'ailleurs l'application qu'on veuille en faire »;

Deux autres membres, messieurs Henri Raepsaet et Xavier Wolfarius ont été d'avis d'accueillir [sic] la demande faite par les membres du bureau de bienfaisance, ce pour les motifs qu'ils ont également déposé par écrit et dont ils ont demandé l'insertion dans la présente délibération et qui sont ainsi conçus :

« MM^{rs} X. Wolfarius et Henri Raepsaet déclarent admettre la demande faite par le bureau de bienfaisance d'Audenarde, bien et formellement entendu, pour une année seulement, ils demandent acte de leur vote motivé 1er En droit, sur les dispositions de l'arrêté du 2 juin 1825 et à les observations relatives à la légalité présentées par Mr. Felix.

2° En fait sur ce qu'en présence de l'impossibilité dans laquelle se trouve, d'un côté, l'administration communale, vu sa position financière exceptionnelle pour l'année 1851, de l'autre le bureau de bienfaisance en l'absence de tout subside, de pourvoir aux besoins des pauvres de la ville, notamment par la distribution de vivres, il est du plus grand intérêt de l'administration des hospices d'aller au devant de la misère dont la ville faite de secours se voit menacée, par ce qu'elle a à craindre un accroissement excessif et extraordinaire de population malade par suite d'un défaut de nourriture, partant une augmentation de charges et de dépenses qui de beaucoup dépasserait la somme que l'on pourrait accorder au bureau de bienfaisance.

En votant donc en faveur de la demande du bureau de bienfaisance, ils croient en conscience, agir dans l'intérêt de la fortune des hospices et répondre au mandat qui leur a été confié. »

Monsieur Félix en sa qualité de plus ancien membre, ayant opinié le dernier, s'est ralié à l'avis de messieurs Raepsaet et Wolfarius en invoquant à l'appui les dispositions légales existantes sur la matière et notamment un arrête Royal en date du 2 juin 1825 rendu sur une contestation qui s'était élevée entre la commission administrative des hospices de tournai et l'administration communale de la même ville ; par suite de ce a été pris la résolution suivante :

Considérant que l'esprit qui a animé particulièrement les fondateurs des établissements de charité, été de faire du bien aux pauvres et indigents malades et infirmes, que si l'administration du bureau de bienfaisance est distincte de celle des hospices, les principes et les règles qui les dirigent et qu'elles doivent appliquer, tendant au même but, celui de secourir l'indigence et l'infirmité.

Considérant que l'administration des hospices comme celle du bureau de bienfaisance sont nommées par l'autorité communale, qu'en cas d'insuffisance de moyens et de secours c'est à la commune à y pourvoir qu'il est rationel que par un sentiment de réciprocité, l'administration des hospices, lorsque ses ressources le permettent, vienne en aide aux indigents que celle ci est appelée par la loi à secourir.

Considérant que les membres du bureau de bienfaisance de cette ville fondent leur demande, sur ce que, ni leurs moyens pécuniaires, ni ceux de la ville ne suffisent pas cette année pour pouvoir leur accorder le subside annuel qui leur est indispensable pour pouvoir contriquer à distribuer aux pauvres de la ville, durant la saison rigoureuse de l'hiver, la soupe aux légumes, que, cependant, la distribution de cette soupe aux indigents est une ressource aussi facile qu'économique.

Considérant enfin que le bureau de bienfaisance peut éviter aux hospices une grande dépense, au moyen d'une sage distribution de secours à domicile, que les secours distribués à propos, diminueront les demandes à entrer dans l'hospice et rendent moins nécessaires l'admission dans cet établissement.

La commission administrative des hospices civils a résolu par trois suffrages contre deux de contribuer pour cette année seulement et ce jusqu'à concurrence d'une somme de deux mille francs, dans la dépense à faire par le bureau de bienfaisance de cette ville pour la distribution de la soupe aux indigents durant la saison rigoureuse de l'hiver, laquelle somme sera mandaté sur des états de dépenses qui devront être soumis et préalablement vérifiés par la commission, messieurs Grau et Van der Meeren se sont obstinées de prendre part au vote quant au quantième de la somme accordée, ce par suite du vote négatif qu'ils avaient déjà émis quant au principe.

La présente resolution n'aura son effet qu'après qu'elle aura été sanctionné par le conseil communal de cette ville.

Fait en séance exatrainordinaire de 1er novembre 1800 cinquante.

[getekend : Henri Raepsaet, Vandermeeren-Deschamps, Grau, Félix]"

2.7 Broodzetting¹²²

In Oudenaarde was er geen controle op het gewicht van het brood (broodpegel, cfr. deel I), maar wel was er controle op de broodzetting (épreuves de panification). De broden die daartoe door de gemeente werden gebruikt werden nadien aan het Armbestuur overgemaakt. Tussen 1848 en 1850 waren dat de volgende broden:

Jaar	Gebuilde tarwe	Niet-gebuilde tarwe	Masteluin	Totaal
1848	54	72	51	177
1849	51	54	31	136
1850	68	68	49	185

2.8 Openbare godshuizen: cultuur van gronden¹²³

“Vu le compte des dépenses et des produits de l'année 1800 quarante sept, de la culture des terres et jardins situées à Bevere et Audenaarde-Eyndries, qui se faisait par l'hôpital de Notre Dame sous son administration, et le rapport y relatif pour les années antérieures, desquels il résulte que pendant l'année 1847, quoique la récolte a été la plus abondante et par conséquent la plus avantageuse pour les cultivateurs, qui peut être de mémoire d'homme soit connue, il y a eu un déficit ou perte sur la dite culture d'une somme de quatorze cent dix huit francs quatre vingt quatorze centimes ; et qu'en outre notre commission a la quasi certitude que les terres de cette exploitation situées au dit Bevere, qui étaient portées en dépense, seulement pour une somme de dix huit cents francs de fermage annuel, seront louées à un prix plus élevé et aux moins à la somme de trois mille cent francs et qu'ainsi cette plus value des terres, devra être ajoutée au déficit ou perte susdite, qui s'élèvera alors à la somme de deux mille sept cent dix huit francs quatre vingt quatorze centimes.

Considérant qu'il résulte des dits compte et rapport que la culture dont il s'agit, a été très préjudiciable aux intérêts de nos hospices.

Arrête :

Article unique, la culture des terres qui se faisait pour le compte de nos hospices est supprimée et cessera de suite, la vente de la récolte sur pied, aura lieu le 12 du courant ; celle des chevaux, vaches, et de tout le matériel de la culture le 13 du dit mois et la locations des terres, jardins, granges, écuries etc. sera faite aussi-tôt que le cahier des charges et conditions de la dite location sera approuvé par les autorités compétentes”

¹²² SAO, MGA, OUD 205.1-85, Uitgaande briefwisseling: Brief (24.11.1848, Reg. A/18 N° 17.016) : Aan het armbestuur; OUD 205.1-87, Uitgaande briefwisseling: Brief (23.11.1849, Reg. A/19 N° 18.077): Aan het armbestuur; OUD 205.1-87, Uitgaande briefwisseling: Brief (16.11.1850 (Reg. A/20 N° 19.055): Aan het armbestuur

¹²³ OCMW-AO, Modern Archief, 0481: Notulen van de bestuursvergaderingen (Godshuizen) “Arrêtés et délibérations. Reg. C/5”: Zitting van 01.07.1848

2.9 Brief van dr. Vandermeersch: toelaten van zieken (03.05.1834)¹²⁴

Dit is een samenvatting van deze brief:

In antwoord op uw brief van 19 april ll., hier zijn mijn reacties op de klachten die tegen mij werden geuit. U schrijft dat de administrators van Eyne klagen dat ik hun armen veel te gemakkelijk zou toelaten tot het ziekenhuis, dat dat voor hen teveel zou kosten enz. En ik zou daarvan grotendeels de oorzaak zijn.

“Il est notoire que depuis nombre d’années, pour me servir de l’expression de votre lettre, le bureau de la commune d’Eyne, plus que beaucoup d’autres, s’est fait une sorte de système de fourrer dans notre ville ou à l’Eyndries, autant de leurs pauvres qu’il lui est possible de placer. Ce Bureau fait souvent les frais de leur déménagement ; paie, pendant 1, 2, 3 années le loyer de leur demeure ; que ce soit une cave malsaine, un coin de grenier, une chambrette étroite, n’importe, pourvu que la commune en soit débarrassée. Il donne parfois les dimanches après la grande messe quelque petite monnaie à ces misérables, et on leur accorde la faveur de pouvoir se présenter à l’église communale, aux distributions de pains fondés par des anniversaires etc. S’ils ont besoin d’autre chose le bureau est presque toujours muet ; les personnes charitables de la ville doivent faire le reste, car le travail incertain d’un pauvre père de famille suffit rarement aux besoins journaliers. Delà le nombre de petits mendians, difficilement reprimés par les mesures de police ; delà l’accroissement de nos pauvres, et par suite, l’augmentation des charges de notre bureau de bienfaisance.

Ainsi, lorsque des malheureuses de cette espèce ont souffert des privations nombreuses, pendant quelque tems, y a-t-il s’étonner qu’ils contractent facilement le germe de maladies ; et faut-il que j’attende pour l’admettre à l’hôpital et aux frais de leur commune de secours, des malades qui aujourd’hui peuvent encore se trainer, et au bout de peu de jours propageraient la contagion à toute leur famille, et au-delà même du rayon de leur demeure infecte ? Et que l’on ne me dise point qu’alors ils reçoivent des secours de leur commune, mon expérience me fait un devoir de dire que c’est le plus souvent faux.

Voici un exemple douloureux, à l’appui de tout ce que je viens de dire :”...

Voorbeeld : op het einde van de zomer van 1832 werd ik in een huis geroepen op de Smallendam, “appartenant au grand exploitateur van Gert”, daar vond ik een moeder met vijf of zes kinderen. U kan u niet voorstellen wat voor ellende ik daar aantrof. De kinderen waren bijna naakt, wat slecht stro en een ijzeren emmer maakte hun ganse inboedel uit. Het was klein, vochtig, het stonk. Onze verpleger Joseph (die op alles een bronzen medaille verdient) bracht hen wat voedsel tot de kinderen beter waren. Enkele weken later was die moeder het eerste slachtoffer van de cholera. Ik weet niet of ze tot de gemeenten Eyne of Peteghem behoorden, maar dit geval is echt, en ik zou er verschillende gelijkaardige kunnen opnoemen.

“Dois-je les admettre seulement pour venir grossir notre liste nécrologique? À Dieu ne plaise ; ce n’est point là la mission d’un médecin qui lui seul est compétent pour en juger.”

Wanneer de armen aan de beterhand zijn, dan laat ik ze terugkeren; de datum waarop ze het établissement verlaten wordt zorgvuldig in het register opgetekend.

Dat men hier gemakkelijk kan binnen geraken zou algemeen gekend zijn onder de armen van de omringende gemeenten; u bedoelt toch niet dat ik na 15 jaar dienst geen echte van valse zieken kan onderscheiden. Gemakkelijk toegang verlenen aan vreemden zou volgens u in tegenspraak zijn met de bedoelingen van de stichters van dit établissement, maar als die hier verzorgd worden op kosten van degene die ervoor verplicht is te betalen, aan 50 centiem per dag, hoe kan dat in tegenspraak zijn met de bedoelingen van de stichters? Ik heb erdoor meer werk, en verdien toch niets meer. Wanneer een arme en eerlijke ambachtsman (*artisan*) om hulp komt vragen, dan laat ik hem toe, met reden: dat is volgens mij de manier waarop men de plattelandsgemeenten kan weerhouden, zoals ze bezig zijn, om het verhuizen van hun armen te bevorderen. U weet ook dat elk verblijf in het hospitaal hen ertoe verplicht de 4 jaar dat ze in de stad verblijven te herbeginnen, om hier hun onderstandswoning te krijgen [als ze in het hospitaal komen, wordt opnieuw vanaf 0 gerekend voor wat betreft het aantal jaar dat ze hier verblijven, en duurt het minstens nog vier jaar eer ze hier hun onderstandswoning krijgen]. Dat weten ze in Eyne maar al te goed, en dat is wellicht de reden van hun klachten.

U vraagt me geen zieken meer toe te laten, dan bij hoogdringendheid en ernstige gevallen; uit dit exposé moet blijken dat het me onmogelijk is dat uit te voeren.

¹²⁴ OCMW-AO, Modern Archief, 0817, Ingekomen briefwisseling tussen dokters, apothekers: Brief (Oudenaarde, 03.05.1834) van Dr. Vandermeersch aan leden van de Burgerlijke Godshuizen

2.10 Brief van drs. Vandermeersch en Tyman-Liedts: statistiek en toelaten van zieken (30.01.1847)¹²⁵

“À Messieurs les membres de la commission des hospices civils de la ville d’Audenarde.
Messieurs,

Nous avons l’honneur de répondre à votre lettre du 23 de ce mois, par laquelle vous nous faites part de la demande du collègue échevinal relativement au tableau statistique annuel des malades, reçus à l’hôpital N. D. placé sous votre administration.

Veillez, messieurs, nous permettre de vous exposer, au sujet de ce tableau, nos réflexions sincère et de nature à motiver le refus que nous faisons de continuer encore à remplir les trop nombreuses colonnes.

D’abord ce travail ennuyeux nous prend, a nous privés d’élèves, un temps précieux, au milieu de nos besognes journalières dans les salles ; besognes qui augmentent sans cesse, par suite de la misère croissante ; de l’admission plus fréquente de prisonniers malades, ainsi que de mendiants étrangers et maladifs que la police enlève, de temps en temps, de nos rues, où l’on en rencontre malheureusement trop souvent.

La population de l’hôpital sera loin de diminuer dans la suite ; surtout depuis que plusieurs administrations rurales des environs facilitent assez ouvertement à des familles dénuées de tout, le loyer, dans nos murs, de quelque réduit malsain, pour les abandonner, du reste, à la charité de nos bourgeois, qui s’en désolent, aux secours urgents du bureau de bienfaisance déjà fort embarrassé, ou au soins de l’hôpital, en cas de maladie ou de grand épuisement, qui toujours y prédispose.

Il suit de là, Messieurs, que souvent, outre les individus réellement malades, nous nous trouvons dans la nécessité d’admettre, pendant l’année, un certain nombre de ces pauvres et nouveaux habitants, a fin de leur épargner le développement d’une maladie funeste, telle que le typhus, la dysenterie, l’hydropisie, et d’autres maux, auxquels la misère les a prédisposés.

Tous ces malheureux, qui doivent à votre philanthropie le rétablissement de leurs forces, ne peuvent bonnement échapper aux nombreuses colonnes du tableau statistique. Ajoutons à ce nombre assez grand, les indigents de la ville, placées dans la même condition prédisposante ; - puis les individus atteints de la gale ou de quelque autre affection entanée ; ceux qui souffrent de blessures parfois légères, mais suffisantes pour rendre impropre au travail ; - tous sont admis, sans être réellement malades, et cependant le tableau ne fait pas vrai pour eux, pas même d’un idem pour éviter une répétition.

N’est-il pas oiseux, après tout, de devoir registrer toutes ces personnes avec leur état civil, l’indication de leur profession, lieu de naissance, etc. de leurs maladies antérieures ; de leur tempérament et constitution ; et d’une dizaine d’autres renseignements ; - Et cela parce qu’il nous manque la faculté positive de savoir d’avance si un individu admis pour un indisposition, ou une affection légère, quelque fois feinte, contractera ou ne contractera pas, pendant son séjour, et par suite de causes imprévues, une maladie de nature à occasionner le décès.

Ces considérations et d’autres, que nous passons sous silence, nous font envisager le travail statistique médical, auquel nous devons coopérer pour notre part, comme un œuvre trop imparfait, trop peu véridique en quelques endroits, pour être réellement utile, et partant pour être donné en imitation à d’autres états, et faire un si grand honneur au pays, comme la statistique de Bruxelles l’a fait dire par Monsieur le gouverneur, dans sa circulaire du 10 janvier 1842.

En conséquence, Messieurs, nous vous prions de ne pas prendre de mauvaise part le refus que nous faisons de continuer à remplir ce colossal tableau-registre du moins sur le pied tel que nous l’avons fait jusqu’ici. En cela, pensons-nous, nous ne serons pas les seuls médecins d’hôpital dans le royaume, qui aient cru devoir agir de la sorte.

Agréez, Messieurs, l’assurance de notre considération distinguée, et de dévouement qui nous anime pour le service des malheureux confiés à nos soins.

Audenarde, 30 janvier 1847.

[Getekend :] D. Vandermeersch M.D.
Tijman Liedts Ch. D^f.”

¹²⁵ OCMW-AO, Modern archief, 0787: Briefwisseling, modellen en enquêtes...: Brief (Oudenaarde, 30.01.1847) Van dr. Vandermeersch en dr. Tijman Liedts Chs.

2.11 Ouderlingentehuis : nieuw gebouw voor ouderen (31.01.1842)¹²⁶

“ La Commission des Hospices Civils de la ville d’Audenarde,

Considérant que par l’augmentation de la population des Malades et Infirmes tant civils que détenus, ainsi que des vieillards septuagénaires de l’hôpital de notre dame sous l’administration de cette commission la distribution peu spacieuse des bâtiments servant à leur logement, il devient d’une nécessité évidente, qu’il soit érigé en cette ville, un hospice particulier pour les vieillards des deux sexes ; puisque ces intéressans membres de la société, qui y sont reçus à vie et en état de santé sont logés actuellement dans les salles où ils sont confondus avec les malades et qu’au lieu de procurer à ces vieillards un asile où ils peuvent vivre tranquillement et se reposer, au bout de leur longue carrière, presque toujours épuisé par les travaux laborieux de leur jeunesse, on est obligé de les placer dans des mêmes salles où les miasmes, qui, non obstant les soins et précautions qu’on prenne, règnent plus au moins dans ces lieux, les exposent continuellement à contracter des maladies et très souvent à y trouver la mort.

Considérant qu’il existe dans l’enclos de l’hôpital de notre dame susdit un emplacement faisant partie du jardin, où l’on peut construire les batiments nécessaires pour y loger une centaine de vieillards des deux sexes, sans nuire aux autres parties de service de cet établissement, puisque cet emplacement est situé au nord du grand corps de batiment et presque au milieu de l’enceinte de l’hôpital, par conséquent tout à fait isolé et éloigné des salles des malades ; ce choix de l’emplacement contribuera même à l’embellissement de l’hôpital, puisque la façade principale des batiments à contruire sera en harmonie avec cela des batiments déjà existants, et cette situation permettra aussi d’ajouter à chaqu’une des deux parties du nouveau batiment, destiné à chaque sexe, une cour séparée et au nord des nouvelles constructions où les vieillards pourraient prendre l’air et jouir des agrements de la promenade.

Considérant que le surcroit de dépense qui pourrait résulter de l’entretien d’un plus grand nombre de vieillards, sera toujours proportionné aux ressources de notre établissement.

Vu les plans et devis des constructions & projetées, dressées par le sieur charles van der straeten architecte en cette ville, d’où résulte que la dépense à faire s’élèverait à la somme de soixante mille un cent soixante un francs soixante onze centiemes.

Considérant que cette dépense extraordinaire peut facilement être couverte par des sommes même plus considérables provenant de la vente d’arbres et de fonds libres résultant d’excédents des révenues ordinaires de cet établissement des années antérieures, qui, dans le but de ces constructions, ont été depuis quelques années versées à la caisse d’épargnes de la banque pour favoriser l’industrie nationale ;

Arrête :

Art. 1r. Il sera construit à l’hôpital de notre dame sous l’administration de cette commission, sur l’emplacement désigné ci-dessus, un bâtiment où l’on pourra loger une centaine de vieillards des deux sexes, conformément aux plans et devis dressés par le sieur Charles Vander Straeten architecte en cette ville, annexés à la présente et les sommes à ce nécessaires, seront prises sur les fonds placés à la caisse d’épargnes énoncées cidessus.

Art. 2. L’adjudication des constructions à faire sera publiquement et conformément aux lois et règlements existants sur ce matière, et sur le cahier des charges qui accompagne le présent arrête.

Art. 3. Il sera alloué au susdit Vander Straeten, pour honoraires relatifs aux plans et dévis, ainsi que pour la surveillance de l’exécution des ouvrages jusqu’à leur entier achèvement, une indemnité de deux et demi pour cent, sur le prix d’adjudication de ces travaux, qui lui sera payée par cette administration.

Art. 4. Expédition du present arrête, sera envoyée avec les plans, devis et cahier de charges sus exprimés au conseil communal de cette ville, avec prière d’y donner avis favorable, et de faire passer ces pièces aux autorités compétentes, afin que notre administration puisse obtenir l’autorisation de batir les batiments dont il s’agit.

Fait à Audenarde en séance du 31 janvier 1842.

[Getekend : De Smet, Giet, Vandewalle, Vandermeeren en Felix]”

¹²⁶ OCMW-AO, Modern Archief, 0480: Notulen van de bestuursvergaderingen (Godshuizen) “Arrêtés et délibérations. Reg. C/4”: Zitting van 31.01.1842

2.12 Ouderlingentehuis: toelaten van ouderen (08.08.1842)¹²⁷

“ De commissie van de burgerlijke hospitaelen der stad Audenaerde,
Ondervonden hebbende dat het tot alsnu gevolgde gebruyck van de eerste ingeschreven personen die hun aenbieden om als ouderling in 't hospitaal van onze lieve vrouw onder ons bestuer aenveerd te worden, dikwils aenlijding heeft gegeven om de haestigste en minst noodhebbende te bevoordeeligen en de oudste van jaeren en vervolgens bijna altijd gebrekelykste en meest noodhebbende te benaedeelen, en voor lange tijden van het voordeel der aenveering te verwijderen,

Willende zoo veel mogelijk deze onregelmatigheyd voorkomen,

Besluit:

Art. 1. Geene personen zullen in 't toekomende ter register er toe bestemd, als plaets verzoekende ouderling en worden ingeschreven, ten zij den ouderdom van 70 jaeren berijkt te hebben, en dit wel op vertoon hunner geboorte akten in behoorlijke forma over te leggen.

Art. 2. Gemelde personen zullen als ouderlingen in 't hospitaal voorseyd worden aenveerd bij order van ouderdom hunner jaeren, 't is te zeggen aen de oudste altijd den voorkeur gevende, behoudens de uytzonderingen die de commissie aen dit grond beginsel zal kunnen toebrengen voor bijzondere en dringende gevallen.

Gedaen te Audenaerde in vergaderinge van den 8^e augusty 1842
[getekend]”

2.13 Ouderlingentehuis: tabak voor de ouderen (18.04.1849)¹²⁸

“ De Commissie van de Burgerlijke hospitalen der stad Audenaerde

In aenmerking nemende dat het armebestuer dezer stad, sederd eenigen tijd opgehouden heeft aen d'ouderlingen van't gesticht onder ons bestuer, wekelijcx, zoo het van oude tijden gewoon was, te geven dry franken, dienende om voor tabak ofte snuyfgeld onder hun verdeeld te worden, welke ophouding eene zeer groote onttrekking voor deze goede arme lieden is en waer over zij hem grootelijcs beklagen.

Willende zoo veel mogelijk het welzijn der ouderlingen verbeteren.

Besluit:

Art. 1. Er zal door den econome van het ouderlings-huis onder ons bestuer, wekelijcs aende'er voor hun leven aenveerde oude lieden van beyde geslagten, worden gegeven eene somme van dry franken, die onder hun hoofdsgewijse zal verdeeld worden, en welke som, in den maendelijcschen staet van uitgaven van den econome zal worden geleden.

Art 2. Onze commissie behoud haer het vermogen van ten allen tijde dit besluit in te trekken en de uitdeeling te doen ophouden, als zij het zal geradig vinden.

Gedaen te Audenaerde in vergadering van den 18^{en} april 1800 negen en veertig”

¹²⁷ OCMW-AO, Modern Archief, 0481: Notulen van de bestuursvergaderingen (Godshuizen) “Arrêtés et délibérations. Reg. C/5”: Zitting van 08.08.1842

¹²⁸ OCMW-AO, Modern Archief, 0481: Notulen van de bestuursvergaderingen (Godshuizen) “Arrêtés et délibérations. Reg. C/5”: Zitting van 18.04.1849

2.14 Reglement van de Arme Meisjesschool (weeshuis, Fondatie Staelins)¹²⁹

“ Réglement voor het inwendig bestuer der arme meisjes school, fondatie Staelens te Audenaerde,

Artikel 1

In het somer saisoen, van 1e april tot 1e october van elk jaer, zullen de meisjes door de zorg der bestuerster, en door het klinken van ene bel, alle dagen om vijf en half uren s’ morgens [sic] ontwaekt worden ten eynde juist om ses uren op en gekleed te zijn; ten ses uren zullen zij ontbeyten, daarna repeteren hunne lessen van lezen, schrijven en cijferen tot ten seven en half uren, als dan spelen, ten acht uren zullen zij vergezeld der bestuerster naer de misse gaen in de groote kerke.

Artikel 2

Na de misse zullen de meisjes zich versamelen in de school, om zich bezig te houden met het werk door de bestuerster aen elk een opgelegd, zij zullen alzoo werkende blijven tot elfen half uren; van alsdan tot twaelf uren zullen zij spelen;

Artikel 3

Ten twaelf uren zullen de meisjes het middagmael nemen en van een tot twee uren de lessen vanden onderwijzer bijwoonen, behalve saterdags, op welken dag de bestuerster hun den catechismus zal onderwijzen, om ze te bereiden tot de christelijke leeringe.

Artikel 4

Van twee tot vier uren, zullen de meisjes zich onledig houden in de school met het werk door de bestuerster hun opgeleyd: als dan zullen zij gouteren en spelen tot vijf uren, van alsdan tot seven uren zullen zij werken; om seven uren zullen zij avondmalen en spelen tot acht uren, alsdan zullen zij na het avondgebed gaen slapen,

Artikel 5

In het winter-saisoen van 1^e october tot 1^e april van elk jaer, zal de bel om ses en half uren s’ morgens de meisjes ontwekken, om ten seven uren op en gekleed te zijn, als dan zullen zij ontbijten, en repeteren hunne lessen van lezen, schrijven, en cijferen, om acht uren zullen zij, vergeseld der bestuerster, naer de misse gaen inde groote kerke, ten negen uren zullen zij zich vergaderen in de school en bezig houden met het werk door de bestuerster aen elk opgelegd, zij zullen alsoo werkende blijven tot elf en half uren; van alsdan tot twaelf uren zullen zij spelen op den cour of in de zaele,

Artikel 6

Om twaelf uren zullen de meisjes het middagmael nemen; van een tot twee uren de lessen van den onderwijzer bijwoonen; behalve saterdags, op welken dag hun de catechismus zal onderwezen worden.

Artikel 7

Van twee tot vier uren, zullen zij zich onledig houden met het werk door de bestuerster hun opgelegd, daer na zullen zij gouteren en spelen tot vijf uren, van alsdan tot seven uren, zullen zij werken, om seven uren zullen zij avondmalen; daarna het avondgebed en om acht uren zullen zij gaen slapen,

Artikel 8

In het somer saisoen, zullen de meisjes alle zondagen en donderdagen met hunne bestuerster van vijf tot seven uren na middag buiten de stad gaen wandelen;

In het wintersaisoen, donderdags van twee tot vier uren, en zondags na de kerkelijke diensten, indien het weder het toelaet.

Artikel 9

De bijzonderste handwerken, welke door de bestuerster aen de meisjes zullen worden geleerd en opgelegd, zullen bestaan in breyen, naeyen, stoppen, speldewerken, maesschen, borduren, &^c, ook zullen zij die den ouderdom van vijfthien jaeren bereikt hebben, zich moeten bezig houden met de huishoudelijke werking en zoo als gereedmaeken van eten, schuren van het huys, wasschen der effecten aen de schole behoorende, maeken der beddens &^c.

Artikel 10

De feestdagen en zondagen, zullen de meisjes vergezeld van hunne bestuerster, de kerkelijke diensten bijwoonen, en in de week, al andere diensten waertoe zij zouden kunnen verzogt worden;

Artikel 11

De bestuerster is bijzonderlijk gelast de meisjes te bewaken, gade te slaen en net te houden, wel namelijk in het wasschen en kammen, even gelijk eene goede moeder des huisgezin zoude behooren te doen;

Artikel 12

Geene der meisjes van de school, zal ooit zonder vergezeld te zijn van de bestuerster of iemand daer toe haer gedelegeerd, zonder oorlof, het zij met hunne ouders ofte andersints, ter straete te gaen, op straffe indien het

¹²⁹ OCWM-AO, Modern Archief, 0481: Notulen van de bestuursvergaderingen “Arrêtés et délibérations. Reg. C/5” (burgerlijke godshuizen): Zitting van 17.12.1842

twee mael gebeurde van niet wederom in de school aenveerd te worden, en ingeval van vernachting buiten de school, met de eerste mael te worden weggejaagd,

Artikel 13

De straffen door de bestuurster op te leggen aen de meisjes, die zich zouden pligtig maken aen ongehoorzaamheid of oneerbiedigheid, ofte nalatig zouden blijven aen het stiptelijk volkomen der artikels van dit reglement, zullen mogen bestaen in het onttrekken der speeluren en wandelingen, binst welken tijd zij zullen moeten werken ofte schrijven na beliefte der bestuurster: als ook in het moeten eten van droog brood ten tijde van het middagmaal, dit in evenredigheid van het bedrevene feit of overtreding:

Artikel 14

Indien het gebeurde dat een of meer der meisjes zich blootstellen aen zware of buitengewoone overtredingen, welke grootere straffen zouden verdienen, zal bestuurster gehouden zijn de zelve aen de commissie bekend te maeken, welke in hare wysheid nopens de begane overtredingen zal beslissen,

Aldus gedaen en goedgekeurd, door ons ondergeteekende leden der commissie van de burgerlijke hospitaelen der stad Audenaerde in vergaeding van den 17^e december 1842
[getekend: Felix, De Smet, Vande Walle, Van Der Meeren, Giet]"

2.15 Prijs voor een dag onderhoud in de weeshuizen, 1839 - 1843¹³⁰

Jaar	Jongens	Meisjes
1839	0,75 ⁴ / ₁₀	0,47 ⁹ / ₁₀
1840	0,71	0,44
1841	0,73	0,44
1842		
1843	0,79 ¹ / ₂	0,44

2.16 Verblijfplaatsen van de weesmeisjes, 1802 - 1843¹³¹

- Tot 8 frimaire jaar XI (29.11.1802): In het huis van de fondatie Staelins (vooraan de oude linnenmarkt)
- Van 8 frimaire jaar XI (29.11.1802) tot 30 nivose jaar XI (20.01.1803): In het O.L.V.-hospitaal, zonder enige vergoeding te moeten betalen voor hun onderhoud en hun voeding
- Van 30 nivose jaar XI (20.01.1803) tot 15.05.1816: terug in hun oude verblijfplaats; deze werd echter in december 1815 verhuurt aan de *Société Rhétorique*, maar het duurde tot 15 mei eer deze maatschappij er zich vestigde. Later maakte de *Société Philharminoque de Ste Cécile* er gebruik van, tot 31.09.1841
- Van 15.05.1816 tot 14.08.1817: In een huis van de *dames religieuses de l'instruction chrétienne* in de Einestraat, naast het klooster van die dames.
- Van 15.08.1817 tot 30.07.1822: In het klooster van die dames, door een overeenkomst tussen de commissie en Mevr. Louise Beydens, overste van de zusters
- Van 01.08.1822 tot 08.12.1822: In het O.L.V.-Hospitaal, zonder vergoeding te betalen
- Van 09.12.1822 tot 31.12.1823: Terug in het gebouw naast het klooster
- Van 01.01.1824 tot 01.01.1843: Samen met de kinderen van het weeshuis voor jongens in het Zaksken, samen met de kinderen van de werkschool voor arme meisjes

¹³⁰ RAG, PAOV, 401/1: Jaarverslag van 1840 (over 1839); 402/1: Jaarverslag van 1841 (over 1840); 405/1: Jaarverslag van 405/1: Jaarverslag van 1844 (over 1843); RAR, Microfilm B147, Nieuws- en Annoncen-blad van Audenaerde: 02.10.1842, N° 1362, 26ste jaargang, p. 5 - 8: "Verslag van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der Stad Audenaerde [over 1841]"

¹³¹ OCMW-AO, Modern Archief, 0725, Testamenten en legaten, Notice historique: Notice historique sur l'école de filles pauvres de la ville d'Audenaerde, par rapport aux changements que cet établissement a subis depuis le révolution française (niet gedateerd)

2.17 Weesmeisjes: verhuis naar het oorspronkelijke lokaal in 1843¹³²

“ La Commission des hospices civils de la ville d’Audenarde,

Considérant que la plupart des enfans de l’hospice ou École de filles pauvres de la fondation Staelens, sous l’administration de cette commission, qui tous y ont été admis en bonne santé et excempts de défauts corporels, deviennent depuis quelques années infirmes ou difformes ce qui cause une telle rumeur dans le public, que de temps à autre des parens viennent réclamer leurs enfans pour le soustraire au rachitis dont plusieurs de ces malheureuses créatures paraissent atteintes, et que les places qui deviennent vacantes peuvent à peine être remplies à défaut de postulantes.

Considérant que cette commission a pris des informations et fait de fréquentes visites à cet établissement pour extirper les abus qui pourraient y exister, et que les différents moyens qu’elle a prescrits, ont été jusqu’à présent infructueux, mais qu’il y a lieu de croire, que le principe du mal réside d’abord dans la vie sédentaire de ces élèves et principalement dans leur amalgame avec d’autres enfans, dans une maison qui n’est pas assez spacieuse ni assez aéré pour les dix élèves de notre établissement, maison appartenant à l’hospice ou École de garçons pauvres de cette ville dont la jouissance a été accordé par arrêté de cette commission du 27 septembre 1823, à la demoiselle Cathérine Malfait, pour être occupée gratis et temporairement par l’École de travail pour pauvres filles, à charge néanmoins d’en payer toutes les contributions et d’en supporter les frais d’entretien et de réparations.

Considérant que c’est un devoir sacré pour cette administration, de faire tout ce qui est possible, non seulement pour découvrir les causes de cet état déplorable des enfans de l’établissement, mais aussi d’y apporter les remèdes convenables, aux fins d’élever des enfans aux quels leur état physique permettra à leur majorité de gagner leur vie par le travail, et que pour atteindre ce but, il est de toute nécessité que les enfans, de la fondation Staelens, soient placées dans une maison séparée et spacieuse, sous la surveillance d’un directrice particulière, à nommer par notre commission.

Après mûre délibération, arrête :

Art. 1. À dater du 1er janvier 1843, les dix enfans qui forment l’institution de l’hospice ou école des filles pauvres de la fondation Staelens, sous notre administration, seront placées avec une directrice particulière, au choix de cette commission, à l’ancien local ou établissement appartenant à cette école, qu’ils habitent jadis, situé en cette ville d’audenarde, de front à l’ancien marché aux fils, en dernier lieu occupé par la société philharmonique dite de Sainte Cécile, dont le bail a cessé.

Art. 2. Un règlement d’ordre et de discipline intérieure sera ultérieurement arrêté par cette commission.

Art. 3. À dater de la même époque, 1er janvier 1843, la jouissance gratuite de la maison actuellement occupée par la demoiselle Cathérine Malfait cessera.

Art. 4. Expédition du présent arrêté sera soumise à l’approbation du conseil communal de cette ville.

Fait à Audenarde en séance du 29 octobre 1842.

[getekend]”

2.18 Spaargelden van de wezen¹³³

- 1) 20,14 fr. (+ intrest sinds 12 maart 1847) van Valentin De Neve (overleden 13 maart 1847)
- 2) 122,20 fr (+ intrest sinds 12 maart 1847) van Florence Walgraeve (overleden 16 mei 1847)
- 3) 95,54 fr (+ intrest sinds 1 maart 1848) van Louis Fidèle Frassy (overleden 27 september 1848)
- 4) 68,20 fr. (+ intrest sinds 1 maart 1848) van Colette Van Herzeele (overleden 30 november 1848)
- 5) 42,80 fr. (+ intrest sinds 12 maart 1847) van Charles François Treels, weggestuurd voor wangedrag op 27 november 1847
- 6) 190,60 fr. (+ intrest sinds 1844), van Louis Isidore Beynaert, weggestuurd wegens wangedrag op 8 november 1845
- 7) 143,16 fr. (+ intrest sinds 1844), van Pierre François De Neve, weggestuurd wegens wangedrag op 8 november 1845

¹³² OCMW-AO, Modern Archief, 0480: Notulen van de bestuursvergaderingen (Godshuizen) “Arrêtés et délibérations. Reg. C/5”: Zitting van 29.10.1842

¹³³ OCMW-AO, Modern Archief, 0480: Notulen van de bestuursvergaderingen (Godshuizen) “Arrêtés et délibérations. Reg. C/5”: Zitting van 02.02.1849 en Zitting van 17.10.1849

2.19 Aantal wezen in de weeshuizen, 1836 - 1850

Jongens¹³⁴:

Jaar	Bevolking					Leeftijd (jaar)		
	01.01	Ingetreden	Verlaten	Gestorven	31.12	01.01	Ingetreden	Verlaten
1836	9				9	14		
1837	9	2	1		10	15	12	20
1838	10	1		1	10	16	7	18
1839	10	2	1	1	10	15	7,5	18,5
1840	10				10	14		
1841	10	1	1		10	12	10	20,5
1842	10				10	14,5		
1843	10	2	2		10	15,5	9,5	16,5
1844	10	2	2		10	15	10	21
1845	10	3	3		10	14	9,5	20
1846	10				10	12		
1847	10	2	1	1	10	13	9,5	12,5
1848	10	1		1	10	13,75	8,33	18
1849	10	1	1		10	13,75	6,75	20
1850	10				10	13,5		

Meisjes¹³⁵:

Jaar	Bevolking					Leeftijd (jaar)		
	01.01	Ingetreden	Verlaten	Gestorven	31.12	01.01	Ingetreden	Verlaten
1836	10	3	2	1	10	11	9	18
1837	10	1	1		10	12	11	
1838	10	1	1		10	13	6	12
1839	10				10	13		
1840	10		2		8	13		18
1841	8	2			10	14	7,5	
1842	10				10	14		
1843	10	1	1		10	15	3,5	21
1844	10	1	1	[sic: 0] 1	10	14	6,5	16,5
1845	10	1	1		10	14	9	21
1846	10	1	1		10	13,5	10,5	21,25
1847	10	1		1	10	13	8	20
1848	10	1	1	1	9	13,33	8,33	21
1849	9	7	1		15	12,33	7,5	14,75
1850	15				15	10,5		

Staten ook verder beschikbaar tot 1857: de meisjesschool (wezen) blijft op een totaal van 15 leerlingen, de jongensschool (wezen) blijven op een totaal van 10 leerlingen tot 1858, dan worden het ook 15 leerlingen¹³⁶

¹³⁴ OCWM-AO, Modern Archief, 0790, Briefwisseling, staten en enquêtes: Staat (12.02.1838): Jongensschool (gegevens voor 1837; gegevens voor 1836 in andere inkt bijgeschreven); Staat: beweging van de arnejongensschool, 1838-1848 (gegevens van respectievelijk 11.03.1839, 12.02.1840, 30.01.1841, 24.01.1842, 04.04.1843, 13.01.1844, verder niet aangeduid); Staat (16.01.1850): beweging van de arnejongensschool (orphelins) voor 1849; Staat (15.01.1851): beweging van de arnejongensschool (orphelins) voor 1850

¹³⁵ OCWM-AO, Modern Archief, 0790, Briefwisseling, staten en enquêtes: Staat (12.02.1838): Meisjesschool (gegevens voor 1837; gegevens voor 1836 in andere inkt bijgeschreven); Staat: beweging van de armemeisjesschool, 1838-1848 (gegevens van respectievelijk 11.03.1839, 12.02.1840, 30.01.1841, 24.01.1842, 04.04.1843, 13.01.1844, verder niet aangeduid); Staat (16.01.1850): beweging van armemeisjesschool (orphelins) voor 1849; Staat (15.01.1851): beweging van de armemeisjesschool (orphelins) voor 1850

¹³⁶ OCWM-AO, Modern Archief, 0790, Briefwisseling, staten en enquêtes: Staat (31.01.1859)

2.20 Rekeningen van de werkschool voor arme meisjes, 1840 - 1850¹³⁷

Jaar	Inkomsten				Uitgaven			Verskil
	Renten	Vrijwillige inschrijvingen	Buitengewone ontvangsten	Totaal inkomsten	Gewone Uitgaven	Aangelegde kapitalen	Totaal	
1840	20.998,49	162,00	2.967,75	24.128,24	2.769,80	15.376,87	18.146,67	5.981,57
1841	8.060,86	72,00	301,49	8.434,35	2.446,49		2.446,49	5.987,86
1842	8.186,86	72,00	1.737,37	9.996,23	3.224,35		3.224,35	6.771,88
1843	10.935,33	52,00	760,62	11.747,95	3.455,57		3.455,57	8.292,38
1844	2.335,23	46,00	8.569,44	10.950,67	3.121,33	6.500,00	9.621,33	1.329,34
1845	3.753,77	46,00	1.645,84	5.445,61	3.730,23	1.000,00	4.730,23	715,38
1846	3.342,28	46,00	1.036,40	4.424,68	3.629,22		3.629,22	795,46
1847	3.944,12	46,00	1.129,80	5.119,92	3.763,12		3.763,12	1.356,80
1848	6.460,52	46,00	2.384,85	8.891,37	3.734,90	5.400,00	9.134,90	-243,53
1849	3.189,03	46,00	869,25	4.104,28	3.780,37		3.780,37	323,91
1850	5.594,62	46,00	718,81	6.359,43	3.483,21		3.483,21	2.876,22

Opbrengst van het werk van de kinderen:

Jaar	Opbrengst van het werk
1840	[1] 266,21
1841	181,40
1842	125,50
1843	247,07
1844	205,00
1845	242,00
1846	251,00
1847	270,00
1848	244,00
1849	270,00
1850	278,00

[1] Verdeeld over twee posten: opbrengst van de verkoop van 50 ponden, 6 onzen, 9 loden en een wigje aan garen (111,65 fr.) en opbrengst van verkoop van o.a. breien, naaien en kantwerk (154,56 fr.); in andere jaren gaat het telkens om één post.

¹³⁷ SAO, MGA, OUD 551.2-6, Rekeningen van de werkschool voor arme meisjes: Rekeningen van 1840 tot 1850

2.21 Vondelingen en verlaten kinderen, 1823 - 1833¹³⁸

Deze en volgende cijfers van vondelingen en verlaten kinderen lopen soms uit elkaar en het is niet duidelijk of het gaat om de geregistreerde vondelingen en verlaten kinderen in het arrondissement Oudenaarde of enkel degene die door één of meerdere openbare instellingen van de stad werden onderhouden. De wezen uit vorige bijlage zijn ook in deze cijfers inbegrepen.

Jaar	01.01	Binnen-gekomen	Verlaten				Gemiddelde bevolking
			Overlijden	Terug-gevraagd	Leeftijd of andere redenen	Totaal	
1823	93	10	4			4	98
1824	99			2		2	99
1825	97	3	5	1	2	8	94
1826	92	3	2			2	93
1827	93	5	2		3	5	95
1828	93	6	2	2	2	6	91
1829	93	3	4	1	2	7	92
1830	89	3			4	4	88
1831	88	4	4		4	8	85
1832	84	11	1		4	5	89
1833	90	1	2	4	5	11	86

¹³⁸ OCMW-AO, Modern Archief, 0885: Statistieken, richtlijnen en enquêtes betreffende de vondelingen en verlaten kinderen: Staat (02.04.1834): Mouvement des enfants trouvés et abandonnés: Hôpital de Notre Dame d'Audenaarde

2.22 Vondelingen en verlaten kinderen, 1834 - 1838¹³⁹

	1834	1835	1836	1837	1838 [1]
Aantal kinderen op 01.01:					
- gevonden kinderen: jongens	9	9	7	6	4
- gevonden kinderen: meisjes	5	5	3	2	1
- verlaten kinderen: jongens	36	36	36	26	11
- verlaten kinderen: meisjes	28	27	25	21	17
- totaal	78	77	71	55	33
Aantal kinderen toegelaten tijdens het jaar					
- gevonden kinderen: minder dan 15 dagen oud	1				
- gevonden kinderen: meer dan 15 dagen					
- verlaten kinderen: door hun vader of moeder	2	2	3		
- verlaten kinderen: door andere personen					
- verlaten kinderen: uit de materniteit					
Aantal kinderen toegelaten tijdens het jaar en geplaatst					
- aan de hoek van het godshuis					
- aan de drempel van het godshuis					
- op de openbare weg					
- op een eenzame plaats	3	4	1		
Aantal kinderen toegelaten tijdens het jaar:					
- verondersteld natuurlijk	3	1	1		
- veronderseld legitiem		3			
- Vergezeld van herkenningstekens					
- Zonder herkenningstekens naast hun kleren	3	4	1		
- Waarvan de luiers een zekere welstand aantonen					
Aantal kinderen verlaten tijdens het jaar					
- Op leeftijd waarop ze niet meer ondersteund worden	2	4	6	11	4
- Opgevraagd: door hun ouders				3	1
- Opgevraagd: door anderen of de gemeente waar ze hun onderstandswoning hebben			10	8	
- Overleden: In het hospice: minder dan 3 maand oud					
- Overleden: In het hospice: tss 3 maand en 1 jaar					
- Overleden: In het hospice: meer dan 1 jaar oud	1	1	3		1
- Overleden: bij voedster: minder dan 3 maand oud					
- Overleden: bij voedster: tss 3 maand en 1 jaar	1				
- Overleden: bij voedster: meer dan 1 jaar oud		3			
- Totaal	4	8	19	22	6
Aantal kinderen overblijvend op 31.12 (en 31.10.1838)					
- Gevonden kinderen: jongens	9	7	6	4	3
- Gevonden kinderen: meisjes	5	3	2	1	
- Verlaten kinderen: jongens	36	36	26	11	11
- Verlaten kinderen: meisjes	27	25	21	17	13
- Totaal	77	71	55	33	27

[1] eerste 10 maanden

Deze gegevens komen niet overeen met eerder gegeven statistieken. Misschien zijn deze wel correcter: een vorig overzicht, dat gebruikt werd als voorbereiding van dit stuk lijkt erop te wijzen dat de gegevens in bovenstaande tabel het resultaat zijn van nieuwe tellingen.

¹³⁹ OCMW-AO, Modern Archief, 0885: Statistieken, richtlijnen en enquêtes betreffende de vondelingen en verlaten kinderen: Tabel (05.01.1839) : gevonden en verlaten kinderen

2.23 Vondelingen en verlaten kinderen, 1836 - 1850

Gevonden en verlaten kinderen, onderhouden door de burgerlijke godshuizen¹⁴⁰:

Jaar	Gevonden	Verlaten		Totaal	Totale onderhoudskosten (fr.)
		Ouders gekend	Ouders onbekend		
1838	3	27		30	
1839					
1840					
1841	6	15	0	21	972,58
1842					
1843	4	24	0	28	1455,10
1844	4	26	0	30	1719,99
1845	3	23	0	26	1484,12
1846 of 1847	4	20	0	24	1308,22
1848	1	17	0	18	1233,73
1849	1	16	0	17	685,00
1850	1	12	0	13	597,76

Kinderen die werden gevonden of verlaten in elk van de jaren 1840 tot 1848 en die onder de administratie van de hospices te Gent werden geplaatst¹⁴¹:

Vindplaats	1840		1841		1842		1843		1844		1845		1846		1847		1848	
	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
Gevond.	In de buurt van het hospice																	
	Aan het hospice gegeven																	
	Op de openbare weg			1									1					
	Op een eenzame plaats																	
Verlaten	Vader en moeder overleden																	
	Vader en moeder opgesloten	2																
	Vader en moeder verdwenen			1		4	1	3	5	3					1	1		
	Uit materniteit meegebracht																	
	Meegebracht door anderen																	
Vader en moeder onbekend																		
Tot	2		2		4	1	3	5	3				1	1	1			

¹⁴⁰ OCMW-AO, Modern Archief, 0885: Statistieken, richtlijnen en enquêtes betreffende de vondelingen en verlaten kinderen: Tabel (10.01.1839, over 1838); Tabel (07.02.1842, over 1841); Tabel (11.03.1844, over 1843); Tabel (25.01.1845, over 1844); Tabel (15.01.1847, over 1847 [datum of jaar verkeerd?]); Tabel (10.01.1849, over 1848); Tabel (30.01.1850, over 1849); Tabel (15.01.1851, over 1850)

¹⁴¹ OCMW-AO, Modern Archief, 0885: Statistieken, richtlijnen en enquêtes betreffende de vondelingen en verlaten kinderen: Tabel (08.02.1850): Kinderen die werden gevonden of verlaten in elk van de jaren 1840 tot 1848 en die onder de administratie van de hospices te Gent werden geplaatst

Gevonden jongens en meisjes, onderhouden door de burgerlijke godshuizen¹⁴²:

Jaar	Bevolking															Gemiddelde leeftijd (jaar)		
	01.01			Ingetroden			Verlaten			Overleden			31.12			01.01	Intrede	Verlaten
	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal			
1836	6	2	8										6	2	8	16		
1837	6	2	8				1	1	2	5	1	6				17		21
1838	5	1	6				2	1	3				3		3	17		21
1839	3		3		2	2							3	2	5	15	9	
1840	3	2	5										3	2	5	13		
1841	3	2	5	1		1							4	2	6	14	2,75	
1842	4	2	6				1		1				3	2	5	13		21
1843	3	2	5				1		1				2	2	4	13		21
1844	2	2	4					1	1				2	1	3	12		14
1845	2	1	3							1	1		2		2	12,5		14
1846	2		2		1	1							2	1	3	13	15 dg	
1847	2	1	3	1		1	1		1				2	1	3	9,5	6	6,25
1848	2	1	3				1		1		1	1	1		1	10,5		21
1849	1		1										1		1	9,75		
1850	1		1										1		1	10,75		

Verlaten jongens en meisjes, onderhouden door de burgerlijke godshuizen¹⁴³:

Jaar	Bevolking															Gemiddelde leeftijd (jaar)		
	01.01			Ingetroden			Verlaten			Overleden			31.12			01.01	Intrede	Verlaten
	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal	Jongens	Meisjes	Totaal			
1836	29	22	51				5	5	10	3		3	21	17	38	13		11
1837	21	17	38				7	1	8				14	16	30	14		16
1838	14	16	30				3	2	5		1	1	11	13	24	15		16
1839	11	13	24	1		1	1	1	2				11	12	23	16	3	20
1840	11	12	23	3		3	4	7	11	1		1	4	5	14	15,5	4	17
1841	9	5	14	1		1		1	1				10	4	14	13	14,5	21
1842	10	4	14	4	1	5	1		1				13	5	18	14	7 mnd	
1843	13	5	18	3	5	8		2	2				16	8	24	13,5	5,5	21
1844	16	8	24	3		3	1		1		1	1	18	7	25	11,5	8	11,5
1845	18	7	25				2		2		1	1	16	6	22	12		11
1846	16	6	22				2		2				14	6	20	13		20
1847	14	6	20	1	1	2	4	1	5				11	6	17	13,25	2	15,5
1848	11	6	17					1	1				11	5	16	11		21
1849	11	5	16				2	3	5				9	2	11	12,33		12,16
1850	9	2	11		2	2		1	1				9	3	12	14,5	4,25	21

¹⁴² OCMW-AO, Modern Archief, 0885: Statistieken, richtlijnen en enquêtes betreffende de vondelingen en verlaten kinderen: Tabel (19.03.1838): Overzicht van gevonden en verlaten kinderen onderhouden door de Burgerlijke Godshuizen (voor 1837, gegevens van 1836 in andere inkt bijgeschreven); Tabel: overzicht van gevonden en verlaten kinderen onderhouden door de Burgerlijke Godshuizen, 1838 - 1848 (gegevens aangevuld op 11.03.1839, 12.02.1840, 30.01.1841, 24.01.1842, 04.04.1843, 13.01.1844, verder niet ingevuld); Tabel (16.01.1850): Gevonden en verlaten kinderen onderhouden door de Burgerlijke Godshuizen (Hôpital de Notre Dame) tijdens 1849; Tabel (15.01.1851): Gevonden en verlaten kinderen, onderhouden door de Burgerlijke Godshuizen (Hôpital de Notre Dame) tijdens 1850

¹⁴³ *ibid.*

2.24 Vondelingen en verlaten kinderen in 1846, onderhouden door verschillende instellingen¹⁴⁴

Opmerking: “In dezen staet moeten niet worden begrepen de verlatene kinderen wier onderhoudskosten door de administratie der godshuizen van Gent, Dendermonde, of Audenaerde, bij voorschot worden betaeld.”

Leeftijd (jaar)	Aantal			Onderhoudskosten in 1846 (in fr.)	Plaatsing				Onderwijs				Beroep			
	Jongens	Meisjes	Totaal		In tehuizen		Bij particulieren		Gaan naar school		Eerder onderwijs gekregen		Leren een ambacht		Bezig met landbouw	
					Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes
Onderhouden door het Bureel van Weldadigheid:																
Wezen	- 6	2	1	3	242,50			2	1		1					
	6-12		2	2	154,34				2					2		
	12-18	1	1	2	204,07			1	1		1		1	1		
	18-21															
	Tot.	3	4	7	600,91			3	4		4	1		1	3	
Verlaten	- 6															
	6-12	1		1	40,00			1		1			1			
	12-18	2		2	131,51			2		1			2			
	18-21	1		1	40,00			1			1		1			
	Tot.	4		4	211,51			4		2		2		4		
Onderhouden door de Burgerlijke Godshuizen:																
Gevonden	- 6		1	1	93,33				1							
	6-12	1		1	77,87			1		1			1			
	12-18															
	18-21	1		1	52,62			1					1			
	Tot.	2	1	3	223,82			2	1	1			2			
Verlaten	- 6	1		1	97,87			1								
	6-12	8		8	680,70			8		7			3		5	
	12-18	4	2	6	327,66			4	2	3	2		2	1	2	
	18-21	2	3	5	178,97			1	2	2	1	2	1	2	1	
	Tot.	15	5	20	1285,20			1	15	4	11	4		6	3	8
Onderhouden door de Arme jongens- en Arme meisjesschool (Fondatie Staelins):																
Wezen	- 6															
	6-12	5	4	9	2827,13	5	4			5	4		5	4		
	12-18	5	3	8	2544,41	5	3			5	3		5	3		
	18-21		3	3	848,16		3				3			3		
	Tot.	10	10	20	6219,70	10	10			10	10			10	10	

¹⁴⁴ Overzicht van Bureel van Weldadigheid: OCMW-AO, Modern Archief, 0234, Inkomende briefwisseling, hoofdzakelijk van het gemeentebestuur van de stad: Tabel (07.04.1847): “Staet van de weezen en verlaten kinderen in welke onderhoud door het armbestuur of andere openbare gestichten der stad Audenaerde is voorzien geweest gedurende den jare 1846. [...] Echt verklaerd door de ondergetekende leden uytmakende het Bureel van Weldadigheyd der stad Audenaerde, den 7. April 1847”; Overzicht Burgerlijke Godshuizen: OCMW-AO, Modern Archief, 0885, Statistieken, richtlijnen en enquêtes betreffende de vondelingen en verlaten kinderen: Tabel (17.04.1847): gevonden en verlaten kinderen onderhouden tijdens 1846, door de Burgerlijke Godshuizen; Overzicht Fondatie Staelins: OCMW-AO, Modern Archief, 0885, Statistieken, richtlijnen en enquêtes betreffende de vondelingen en verlaten kinderen: Tabel (27.03.1847): wezen en verlatene kinderen onderhouden tijdens 1846 door armbestuur of andere openbare gestichten (hier: Fondatie Staelins)

3. Onderwijs

3.1 Kosteloos lager onderwijs (05.07.1843)¹⁴⁵

“ Kosteloos lager onderwijs

Burgemeester en schepenen der stad Audenaerde

Gezien het koninklijk besluit van den 26 mei 1843

Verwittigen de ouders of andere inwoonders dezer stad, het vaderlijk gezag of de voogdij uitoefenende, wier kinderen regt hebben om het kosteloos lager onderwijs te ontvangen, dat zij de zelve kinderen moeten doen inschrijven op de registers welke ten dien einde in het secretariat van het stedelijk bestuur gedeponneerd zijn, dit van den 1sten tot den 30 july aenstaende, alle dagen van 8 uren 's morgens tot 's middags, en van 2 tot 5 uren 's namiddags.

Op dat het kosteloos onderwijs als een regt kunne worde gevraegd, moeten de kinderen volgende voorwaarden vereenigen:

1° De ouders of de voogden moeten door het bestuur van weldadigheid worden ondersteund, ofwel werklieden zijn die alleen opbrengsten van hun dagloon tot inkomst hebben, of eindelijk zich in dusdanigen toestand bevinden dat het hun onmogelijk is aen de kinderen het onderwijs te bezorgen.

2° De kinderen moeten ten minsten zeven jaren en ten hoogste veertien jaren oud zijn.

3° De kinderen moeten de koepokinenting hebben onderstaen, of de kinderpokjes gehad hebben.

4° De ouders of voogden moeten binnen de stad woonachtig zijn.

Het getuigschrift van koepokinenting zal moeten worden bij de inschrijving nedergelegd.

Gedaen te Audenaerde, den 28. july 1843

Ter ordonnantie Burgemeester en schepenen

[getekend]

[getekend]”

3.2 Kosteloos lager onderwijs (12.06.1844)¹⁴⁶

“ Kosteloos lager onderwijs ten laste der gemeente gegeven

Het kollegie van burgemeester en schepenen van Audenaerde,

Gezien de §§ 1 en 2 van het artikel 5 der wet van den 23 september 1842, luidende als volgt:

« § 1. De behoeftige kinderen worden kosteloos onderwezen

« § 2. De gemeente is verpligt alle behoeftige kinderen wier ouders zulks vragen, te doen onderwijzen, het zijn in hare gemeenteschool, het zij in de school daertoe strekkende, of in alle andere, bijzonderlijk ten dezen einde door haer aangewezen, overeenkomstig de artikels 3 en 4 »

Gezien het koninklijk besluit van den 26 mei 1843, en onder anderen, de artikels 2, 3 en 4 § 1, houdende:

« Art. 2. Hebbende regt om het kosteloos onderwijs te ontvangen: 1° de kinderen van personen door het armbestuur onderteund; 2° de kinderen van werklieden die alleen de opbrengst van hun dagloon tot inkomst hebben; 3° alle andere, de gemeente bewoonende, kinderen, opzichtsens welke het, volgens de hier na te melden bepalingen, zal erkend zijn dat de met hen belaste personen zich in de onmogelijkheid bevinden hun het onderwijs te bezorgen.

Art. 3. Op dat het kosteloos onderwijs als een regt kunne worden gevraegd, moet het kind, ter welks gunste die aanvraag geschied, de volgende voorwaarden vereenigen: 1° dat het ten minste zeven en ten hoogste veertien jaren oud zij; 2° dat het de koepokinenting hebbe onderstaen of de kinderpokjes gehad hebben 3° dat de persoon die, zijns opzichtsens, het vaderlijke gezag of de voogdij uitoefent, in de gemeente woonachtig zij.

Art. 4. Jaerlijks, van den 1. tot den 30 july zullen er in iedere gemeenten, door de zorg van het kollegie van burgemeester en schepenen, en onder bewaking van den kantonalen opzichter van het lager onderwijs, twee registers worden aengelegd ter vermelding der aanvragen tot inschrijving, het eene voor de jongens, het andere voor de meisjes. »

Besluit:

¹⁴⁵ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenvorsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 05.07.1843

¹⁴⁶ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenvorsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 12.06.1844

Considérant en outre qu'il convient que l'exclusion définitive d'un élève soit prononcée, non seulement de l'avis des deux inspecteurs cantonaux, mais aussi de l'avis du Collège des Bourgmestre et Échevins.

Considérant enfin que l'article 12 faisant partie du 3e chapitre semble présenter des difficultés dans son exécution, et que les dispositions qu'il renferme pourraient être remplacées par d'autres plus simples qui atteindront le même but, que s'est proposé Mr l'inspecteur provincial.

Par tous ces motifs le conseil arrête à l'unanimité des voix le règlement de l'école primaire de cette ville ainsi qu'il suit :

Chapitre 1er.

De l'admission des enfants pauvres après la clôture des listes d'inscription.

Article 1er.

Si après l'admission gratuite des enfants pauvres, suivant les règles établies par l'arrête royal du 26 mai 1843, il reste des places vacantes sur les listes d'inscription le Collège des Bourgmestre et Échevins, peut à quelque époque que ce soit, admettre d'autres enfants pauvres, jusqu'à concurrence des places disponibles.

Chapitre 2.

Des jours et des heures de travail ; des congés et vacances.

Article 2.

Les classes sont ouvertes toute l'année, excepté les jours de congé et le temps des vacances.

Article 3.

Les heures de classe sont fixées ainsi qu'il suit :

En été

Le matin de 6 à 7 heures pour les garçons.

idem de 7 ½ à 8 ½ pour les filles.

idem de 9 à 12 heures pour les garçons.

L'après midi de 1 à 2 heures pour les filles.

idem de 2 à 4 heures pour les garçons.

idem de 4 à 5 heures pour les filles.

idem de 6 à 7 heures pour les filles.

En hiver

Le matin de 6 ½ à 7 ½ heures pour les garçons.

idem de 7 ½ à 8 ½ heures pour les filles.

idem de 9 à 12 heures pour les garçons.

L'après midi de 1 à 2 heures pour les filles.

idem de 2 à 4 heures pour les garçons.

idem de 4 à 5 heures pour les filles.

Article 4.

Les élèves se rendront à l'école dix minutes aux moins avant l'ouverture des cours ; passé ce délai l'entrée de l'école leur peut être fermée.

La propreté et la bonne tenue sont obligations pour les élèves.

Article 5.

Les jours de congé sont : les dimanches, les fêtes de l'église chômées par les habitants de la commune, et les fêtes nationales et communales comme aussi, les après-dînées du samedi.

Article 6.

L'époque et la durée des vacances sont fixées ainsi qu'il suit :

1° du jeudi saint au second lundi après pâques ;

2° du 1er septembre au 15 septembre.

Chapitre 3.

Du mode de punition et de récompense.

Article 7.

Il n'est infligé aucun châtiment corporel, ni autres de nature à décourager les enfants ou à exciter la risée ou le mépris de leurs condisciples.

Les punitions autorisées sont les suivantes :

1° La réprimande particulière ou publique ;

2° La privation d'une partie ou de la totalité des récréations ;

3° L'exclusion pour la durée de la classe ;

4° L'exclusion définitive.

L'instituteur en chef est juge des cas où l'une des punitions des trois premières catégories doit être infligée.

Quant à l'exclusion définitive, elle sera prononcée par l'instituteur en chef, de l'avis des deux inspecteurs cantonaux du ressort et de l'avis du Collège des Bourgmestre et Échevins.

Article 8.

L'instituteur en chef tient un journal, sur lequel il inscrit, chaque jour, les noms des élèves absents ou retardataires, les fautes commises et les punitions infligées.

Article 9.

Il tient aussi un registre sur lequel à la fin de chaque semaine, il tient note des récompenses méritées par les élèves pour leur bonne conduite, leur application et leur progrès.

Quand un élève aura obtenu vingt bonus notes l'instituteur en lui délivra une carte constatant l'obtention des notes.

Article 10.

L'année scolaire se termine par une distribution de prix. Un seul prix et des accessits sont décernés pour chaque branche de l'enseignement aux élèves qui ont obtenu le plus grand nombre de bonnes notes.

Pour avoir droit à un accessit, l'élève doit réunir la moitié au moins des bonnes notes exigées pour l'obtention d'un prix.

Le nombre de bonnes notes est indiqué dans la proclamation des prix et accessits.

Article 11.

La distribution des prix peut être précédée d'examens publics sur les matières qui ont fait m'objet de l'enseignement de l'année. Les élèves dans cette circonstance récitent des morceaux à la portée de leur intelligence et rentrant dans le programme de l'enseignement primaire.

Article 12.

La liste des livres destinées à être données en prix est soumise à l'approbation de l'inspecteur cantonal civil et de l'inspecteur cantonal ecclésiastique, chacun en ce qui le concerne.

Article 13.

Le Collège échevinal fixe l'époque des exercices publics et de la distribution des prix. Il en donne avis aux inspecteurs du ressort ainsi qu'au Ministre du Culte professé par la majorité des élèves et aux parents de ces derniers.

Et attendu que par sa délibération du 12 octobre dernier le conseil a voté l'établissement, pour le 1er janvier prochain, d'une deuxième école primaire dans la quelle, indépendamment de quelques enfants pauvres déjà avancées dans l'instruction, seront admis des élèves payant, le conseil se réserve d'appliquer a cette dernière école d'une manière plus générale le projet du règlement de monsieur l'inspecteur provincial.

Expédition en triple de la présente délibération sera envoyée à la députation permanente du conseil provincial aux fins d'approbation.

Par ordonnance : Le Conseil Communal
Le Secrétaire [getekend : Liefmans]
[getekend]"

3.4 Reglement op het lager onderwijs (betalend, o.l.v. Clepkens, 24.05.1845)¹⁴⁸

"Le Conseil Communal de la Ville d'Audenarde,

Vu sa délibération du 12 octobre 1844, par la quelle le conseil a voté l'établissement d'une deuxième école primaire communale, dont la direction a été confiée au sieur François Charles Clepkens,

Vu l'arrêté de Monsieur le Ministre de l'Intérieur en date du 14 avril 1845, portant agréation de la nomination du dit sieur Clepkens,

Considérant qu'il est urgent de former un règlement pour cette dernière école,

Vu l'article 15 de la loi du 23 septembre 1842,

Vu l'arrête Royal du 26 mai 1843,

Vu le projet de règlement général, des écoles, proposé par le monsieur l'inspecteur provincial,

Arrête à l'unanimité le règlement de l'école communale du sieur Clepkens, ainsi qu'il suit :

Chapitre 1er.

De l'admission des élèves, de la rétribution à payer et du mode de recouvrement.

Article 1er.

Il ne sera admis dans l'école communale N° 2 de cette ville, que des garçons.

Article 2.

L'instituteur de cette école sera tenu, en considération des subsides que la ville lui accorde, de donner dans son école l'instruction gratuite à dix élèves.

Article 3.

¹⁴⁸ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 24.05.1845

Les élèves seront admis par le Collège des Bourgmestre et Échevins et seront choisis de préférence parmi les enfants des habitants peu aisés de cette ville ; Ces admissions pourront avoir lieu à quelque époque que ce soit, jusqu'à concurrence du nombre de dix.

Article 4.

Les livres et autres fournitures de la classe des dits élèves sont à la charge de leurs parents.

Article 5.

L'instituteur pourra admettre sans intervention de l'administration communale le nombre d'élèves payant qu'il trouvera convenir ; toutefois il devra s'assurer au préalable que les élèves ont été vaccinés ou qu'ils ont eu la variole.

Article 6.

L'instituteur fixera lui-même les rétributions mensuelles des élèves payant ; Ces rétributions ne pourront néanmoins excéder la somme de trente francs par an.

Article 7.

Les rétributions sont payées mensuellement entre les mains de l'instituteur, contre quittance. L'instituteur est autorisé à faire opérer ce paiement chaque mois par anticipation.

Chapitre 2.

Des jours et heures de travail ; des congés et des vacances.

Article 8.

Les classes sont ouvertes toute l'année, excepté les jours de congé et le temps des vacances.

Article 9.

Les heures de classe et de récréation, tant pour l'hiver que pour l'été, sont fixées ainsi qu'il suit :

De 8 ½ heures à 10 ½ du matin classe

De 10 ½ à 11 heures, récréation

De 11 à 12 heures, classe et étude

De 2 à 4 heures après midi, classe

De 4 à 4 ½ heures, récréation

De 4 ½ heures à 6 heures, exercices et études.

Article 10.

Les élèves se rendent à l'école dix minutes au moins avant l'ouverture des cours ; passé ce délai l'entrée de l'école peut leur être fermée. La propreté et la bonne tenue sont obligatoires pour les élèves.

Article 11.

Les jours de congé sont : les dimanches, les fêtes de l'église chômées par les habitants de la commune, et les fêtes nationales et communales, ainsi que l'après dinée de chaque jeudi.

Article 12.

L'époque et la durée des vacances sont fixées ainsi qu'il suit :

1° Du jeudi saint au second lundi après pâques ;

2° De 1er au 15 septembre.

Chapitre 3.

De mode de punition et de récompense.

Article 13.

Il n'est infligé aucun châtement corporel, ni autres de nature à décourager les enfants ou à exiter la risée ou le mépris de leurs condisciples.

Les punitions autorisées sont les suivantes :

1° La réprimande particulière ou publique ;

2° La privation d'une partie ou de la totalité des récréations ;

3° L'exclusion pour la durée de la classe ;

4° L'exclusion définitive.

L'instituteur est juge des cas où l'une des punitions des trois premières catégories doit être infligée.

Quant à l'exclusion définitive, elle sera prononcée par l'instituteur, de l'avis des deux inspecteur cantonaux du ressort, ainsi que de l'avis du Collège des Bourgmestre et Échevins.

Article 14.

L'instituteur tient un journal, sur le quel il inscrit, chaque jour, les nom des élèves absents ou retardataires, les fautes commises et les punitions infligées.

Article 15.

Il tient ainsi un registre sur le quel à la fin de chaque semaine il annote les récompenses méritées par les élèves pour leur bonne conduite, leur application et leur progrès.

Quand un élève aura obtenu vingt bonnes notes, l'instituteur lui délivrera une carte constatant l'obtention de ces notes.

Article 16.

L'année scolaire se termine par une distribution de prix. Un seul prix et des accessits sont décernés pour chaque branche de l'enseignement aux élèves qui ont obtenu le plus grand nombre de bonnes notes.

Pour avoir droit à un accessit, l'élève doit réunir la moitié au moins des bonnes notes exigées pour l'obtention d'un prix.

Le nombre de bonnes notes obtenues est indiqué dans la proclamation des prix et accessits.

Article 17.

La distribution des prix peut être précédée d'examens publics sur les matières qui ont fait l'objet de l'enseignement de l'année.

Les élèves dans cette circonstance récitent des morceaux à la portée de leur intelligence et rentrant dans le programme de l'enseignement primaire.

Article 18.

La liste des livres destinées à être données en prix est soumise à l'approbation de l'inspecteur cantonal ecclésiastique, chacun en ce qui le concerne.

Article 19.

Le Collège des Bourgmestre et Échevins fixe l'époque des exercices publics et de la distribution des prix. Il en donne avis aux inspecteurs du ressort aussi qu'au Ministre du Culte professé par la majorité des élèves et aux parents de ces derniers.

Expédition au triple de la présente délibération sera envoyée à la Députation permanente du Conseil Provincial aux fins d'approbation.

Fait à l'hôtel de ville d'Audenarde, en séance du 24 mai 1845, à la quelle ont assisté messieurs H. A. Liefmans-aîné, Bourgmestre, R. Ameels et A. Pirson, échevins, L. Van Cauwenberghe, A. Vande Walle, Gerard, R. Liedts, J. F. Verhoost et J. De Keyser-Grau, conseillers communaux.

Par ordonnance : Le Conseil Communal

Le secrétaire [getekend : Liefmans]

[getekend]"

3.5 Brief van leraar Robert aan de burgemeester (10.06.1847)

“Audenaerde 10 July 1847

Zeer Achtbare Heer!

Vernomen hebbende, dat mijnh. Revijn klagten tegen mij heeft laten uitgaen omdat ik in een haestigheid de wetten vergetende, zijnen zoon geslagen heb, neem ik de eerbiedige vrijheid u alle de omstandigheden mede te deelen die aenleiding tot die overtreding hebben gegeven.

Omringt van een hondertal kinderen, die in drie afdeelingen verdeeld zijn, die allen aen mijne zorgen zijn toevertrouwd kan het niet wonderlijk voorkomen dat er dikwijls oogenblikken zijn dat ik bijna niet meer weet waer het hoofd wenden en dat ik alle strengheid noodig heb, om mij staende te houden, ik ben in de eene klas bezig en de andere roept mij. Het was in dusdanig oogenblik dat Mr. Revijns zoon van mijne moeyelijkheden scheen te willen gebruik maken; hij had eene soort van oude ladder mede gebracht van omtrent de 2 milimeters dikte en 2 centimeters breedte waermede hij bezig was het kind dat naest hem zat te mishandelen. Ik dit ziende ontnam hem dezelve zeggende dat hij zoude dicteren in plaets van de kinderen te slaen en te stooten, dan in plaets van zulks te doen nam hij met stuerschheid zijne lei, smet dezelve met grammoedigheid voor zich en ging met den elleboog onder hoofd zitten zonder te willen iets doen. Omtrent ¼ uers daarna kwam ik bij hem, en vroeg hem zeker wel tot 10 mael toe waermom hij niet wilde dicteren zonder tael of teeken te bekomen, dan eerst, en altijd lastig van al de werkzaemheden die er nog moesten nagezien worden, en waeraen ik bijna geen einde zag, sloeg ik hem met den platten kant van diezelfde ladder tot drie of viermael op den rug, dan, daer zij gansch droog van oudheid was brak zij, juist op eene plaets waer zij reeds van te voren half af was.

Dit alles ingeziend Z. A. Heer en dan het buitengewoon slecht gedrag van dat kind waer ik bijna alle dagen zoodanige moeyelijkheden mede heb, dat Mijn Heer Smet nog ik bijna geen weg meden weten, heb ik meer dans eens kennis daer van aen zijne vader doen geven, doch deze scheen aen mijne aenzoeken geen gehoor te willen verleenen, mitsdien hij zelfs verklaerd heeft aen mijn patroon en mijne tegenwoordigheid, dat hij er geen weg mede wist en grootelijk vreesde dat hij geen zestien jaer zoude bereikt hebben ofdat hij zich zoude engageren; Vraag ik u met den verschuldigden eerbied of dit alles ingezien, mijne handelwijze zoo regelregt tegen de wetten is als men wel zoude kunnen denken. Ook heb ik niet gearzel dadelijk van gebeurde kennis te geven aen Mijn Heer De Smet, die mijne onvoorzichtigheid hoogst lakende mij de wetten heeft indachtig gemaekt, ik heb de

schuld bekend en beloofd, dat ik in het vervolg geen de minste strengheid van dien aerd plegen zoude, en hem in zulke omstandigheden zoude te raden gaen.

Hoopende dan mijne aanmerkingen bij u eenige verzachtingen zullen vinden en dat zij toch niet eene jongeling die nog eenen vader met negen andere kinderen heeft, die nog geen van allen in staet zijn om voor hun geldgewin te zorgen, zult zijnen post doen verlaten.

Verblijve met de meeste hoogachting,

Uwen zeer onderdanigen en bedrukten dienaar

[Getekend: Robert]”

3.6 Subsidie van de stad voor de gemeentescholen voor lager onderwijs (1845 - 1850)¹⁴⁹

Begrotingsjaar	Eerste gemeenteschool (armenschool)		Tweede gemeenteschool (Betalende school)		Totaal
	Vergoeding	Voor prijzen	Vergoeding	Voor prijzen	
1843	1.850 fr.	150 fr.			2.000 fr.
1844	1.850 fr.	150 fr.			2.000 fr.
1845	2.200 fr.	150 fr.	800 fr.	[1] 75 fr.	3.225 fr.
1846	2.200 fr.	150 fr.	800 fr.	75 fr.	3.225 fr.
1847	2.200 fr.	150 fr.	800 fr.	75 fr.	3.225 fr.
1848	2.200 fr.	150 fr.	800 fr.	75 fr.	3.225 fr.
1849	2.200 fr.	150 fr.	800 fr.	75 fr.	3.225 fr.
1850	2.200 fr.	150 fr.	800 fr.	100 fr.	3.250 fr.

[1] Gebracht op het budget van 1846

¹⁴⁹ RAG, PAOV, 553: Budget voor 1843 (n° 84-85); 558: Budget voor 1844 (n° 83-84); 565: Budget voor 1845 (n° 81- 83); 572: Budget voor 1846 (n° 81-85); 579B: Budget voor 1847 (n° 77-80); 586: Budget voor 1848 (n° 67-70); 593: Budget voor 1849 (n° 79-82)

KOSTELOOS LAGER ONDERWYS

Ten laste der Gemeente gegeven.

Het Kollegie van Burgemeester en Schepenen van *Audenarde*
Gezien de §§ 1 en 2 van het 5 artikel der Wet van den 23 September 1842
luidende als volgt :

» 1. De behoeftige kinderen worden kosteloos onderwezen.
» 2. De Gemeente is verplicht alle behoeftige kinderen, wier ouders zulks vragen, te doen onder-
» wyzen, hetzy in hare gemeenteschool, hetzy in de school daertoe strekkende, of in alle andere, by-
» zonderlyk ten dezen einde door haer aengewezen, overeenkomstig de artikels 3 en 4.»

Gezien het koninglyk Besluit van den 26 Mei 1843, en, onder anderen, de
artikels 2, 3 en 4 § 1, houdende :

» Art. 2. Hebben recht om het kosteloos onderwijs te ontvangen : 1.° De kinderen van personen door
» het Armbestuur ondersteund ; 2.° de kinderen van werklieden die alleen de opbrengst van hun dagloon
» tot inkomst hebben ; 3.° alle andere, de gemeente bewoonende, kinderen, opzichtsens welke het, volgens
» de hierna te melden bepalingen, zal erkend zyn dat de met hen belaste personen zich in de
» onmogelykheid bevinden hun het onderwijs te bezorgen.

» Art. 3. Opdat het kosteloos onderwijs als een recht kunne worden gevraagd, moet het kind, ter
» welks gunste die aanvraag geschiedt, de volgende voorwaarden vereenigen : 1.° dat het ten minste
» zeven en ten hoogste veertien jaren oud zy ; 2.° dat het de koepokinenting hebbe onderstaen of de
» kinderpokjes gehad hebbe ; 3.° dat de persoon die, zyns opzichtsens, het vaderlyke gezag of de voogdy
» uitoefent, in de gemeente woonachtig zy.

» Art. 4. Jaerlyks, van den 1 tot den 30 July, zullen er in iedere gemeente, door de zorg van het
» Kollegie van Burgemeester en Schepenen, en onder bewaking van den kantonalen Opzichter van het
» lager onderwijs, twee registers worden aengelegd ter vermelding der aanvragen tot inschryving, het
» eene voor de jongens, ten andere voor de meisjes.»

BESLUIT

Art. 1. De Heer *De Heer J. D. Desmet* is belast tot de inschryving
over te gaen der behoeftige kinderen van *Audenarde*, voor welke
het kosteloos onderwijs ten laste der Gemeente zal worden aengevraagd.

Zyn Kantoor is gevestigd te *Audenarde in zynz huize* ; hetzelfde zal gedurende
de maand July geopend zyn op de dagen en uren hierna aengewezen, te weten :

Den *maandag* van elke week, van 7 tot 8 ure *Avonds*
Den *dinsdag* van elke week, van 1 tot 2 ure *Voormiddags*.
Den *woensdag* van elke week, van 7 tot 8 ure *Avonds*
Den *zaterdag* van elke week, van 12/2 tot 4 ure *Voormiddags*

Art. 2. De stukken, op het oogenblik der inschryving, voor ieder kind over
te leggen, zyn :

1.° Een uittreksel uit zyne geboorte-akte ;
2.° Een getuigschrift vaststellende dat het de koepokinenting heeft onderstaen
of de kinderpokjes gehad heeft.

Art. 3. De inschryvingsregisters zullen den 1^{en} *Augustus* gesloten worden,
en de ouders welke zouden verzuimd hebben hunne kinderen vóór dit tydstip
te doen inschryven, zullen gedurende het schooljaar 1844-1845 hunne regten
op het voordeel van artikel 5 der Wet verliezen.

Art. 4. De verordeningen van het tegenwoordige Besluit betreffen de kinderen
niet, welke de Gemeenteraad bepaaldelyk heeft toegelaten om gedurende het
schooljaar 1843-1844 het kosteloos onderwijs te genieten. De inschryving dezer
kinderen zal amtsshalve worden vernieuwd volgens de lysten overgelegd door
den Onderwyzer en voorafgaendelyk door den kantonalen Opzichter van het lager
onderwijs voor gezien geteekend.

Aldus gedaen te *Audenarde*, den 12 Juny 1844.

J. D. Desmet De Voorzitter, ~~Burgemeester~~
De Secretaris Burgemeester en Schepenen.

¹⁵⁰ SAO, MGA, OUD 551.2-12, Kosteloze school Desmet: Aanplakbrief (12.06.1844) voor kosteloos onderwijs

3.8 Organisatie van de École industrielle préparatoire

Budget¹⁵¹:

Op voorstel van de *commission de l'instruction publique*, aangesteld op 29 okt. II. speciaal budget van de *école industrielle préparatoire* voor het dienstjaar 1843:

Ontvangsten:

1. van de gemeente:.....	4.150,00 fr.
2. koninklijk besluit:.....	500,00 fr.
3. van de regering:.....	<u>2.000,00 fr.</u>
totaal:.....	<u>6.650,00 fr.</u>

Uitgaven:

1. vergoeding voor de geestelijke die godsdienst zal geven:.....	150,00 fr.
2. vergoeding voor de directeur,	
A. tegelijk belast met het aanleren:	
a) van frans en vlaams	
b) van duits	
c) dessin linéaire.....	600,00 fr.
B. tegelijk moet zorgen voor:	
a) voor licht, verwarming, schoonmaak	
b) toezicht op leerlingen en de lessen (zelf of door iemandanders)	
3. vergoeding voor leerkracht van de 2 lessen wiskunde, literatuur en wetenschappen	2.000 fr.
4. vergoeding voor leerkracht poëzie en latijnse retoriek	1.400 fr.
5. vergoeding voor leerkracht van latijnse grammatica en syntaxis.....	1.350 fr.
6. vergoeding voor leerkracht <i>des grandes et petites figures latines</i>	1.000 fr.
7. kosten van prijzen te verdelen onder de leerlingen	<u>150 fr.</u>
Totaal:.....	<u>6.650 fr.</u>

Herstellingen aan het gebouw en de onderhoudskosten ervan zullen voor de gemeentekas zijn

- het collegegeld zal elke trimester aan de gemeenteontvanger betaald worden
- geen enkele leerling zal worden toegelaten zonder dit collegegeld te betalen, behalve diegene die gratis toegelaten zijn
- de gemeenteontvanger zal elke drie maand aan de directeur al het collegegeld betalen, met aftrekking van 3% als vergoeding voor deze inning

Leerkrachten¹⁵²:

- 1) Er werd gevraagd aan de deken van St. Walburga om voor een geestelijke te zorgen die de *doctrine chrétienne* zal geven
- 2) Principal: mr. François Charles Clepkens
- 3) Leerkracht *mathématiques* en *cours supérieur du littérature* : mr. Michel Leschevin
- 4) Leerkracht poëzie en latijnse retoriek : mr. Jean-Baptiste Verraert
- 5) Latijnse spraakkunst en syntaxis: mr. Francq Van Cauwenberghe
- 6) Plaats van de leerkracht *petites et grandes figures* blijft vakant
- 7) Leden van de *Commission de direction en de surveillance* van die school:
 - Mr. Edouard Liefmans-Bonné
 - Mr. Lievin Van Cauwenberghe
 - Mr. Anselme Antoine Vande Walle
 - Mr. Richard Liedts
 - de geestelijke die godsdienst zal geven
- 8) de lessen van die school zullen beginnen op 2 januari 1843

¹⁵¹ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 12.11.1842

¹⁵² SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 10.12.1842

3.9 Privé- en zondagsscholen

Privé-scholen (overzicht uit jaarverslagen, 1840 - 1844)¹⁵³

Jaar (01.01)	Clepkins (jongens)	De Smet Emanuel		Rasson		Eliaert (jongens)	Dames de la doctrine chrétienne (meisjes)
		Jongens	Meisjes	Jongens	Meisjes		
1840	57	28	12	9	43	36	120
1841	57	20	15	8	64	40	147
1842	52	20	14	8	62	30	145
1843							
1844				32	42		103

Privé-scholen (overzicht uit jaarverslagen, 1849 - 1850)¹⁵⁴

Jaar	Rasson		Francq- Vancauwen- berghe		Pensionaat OLV	Jf. Roelandts	Jf. De Potter		Mevr. Urbain	Mejf. Haghenbeek		Jf. Schoenmakers	
	J	M	J	M	M	M	J	M	M	J	M	J	M
1849	5	33	14	15	90	44	12	51	14	10	50	4	31
1850	6	34	8	10	100	52	12	45	11	9	43	3	18

Zondagsscholen (cijfers zijn schattingen)¹⁵⁵

Jaar	Zondagsscholen		
	Jongens	Meisjes	Totaal
1840			665
1841			600
1842			
1843			570
1844	200	240	440
1845			400
1846			400
1847			
1848			
1849			
1850			400

¹⁵³ RAG, PAOV, 401/1: Jaarverslag van 1840 (over 1839); 402/1: Jaarverslag van 1841 (over 1840); 405/1: Jaarverslag van 1844 (over 1843), p. 14; RAR, Microfilm B147, Nieuws- en Annoncen-blad van Audenaerde: 02.10.1842, N° 1362, 26ste jaargang, p. 5 - 8: "Verslag van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der Stad Audenaerde [over 1841]"

¹⁵⁴ Jaarverslagen (gepubliceerd) van 1849 (p. 46); 1850 (p. 49)

¹⁵⁵ RAG, PAOV, 401/1: Jaarverslag van 1840 (over 1839); 402/1: Jaarverslag van 1841 (over 1840); 405/1: Jaarverslag van 1844 (over 1843), p. 14; RAR, Microfilm B147, Nieuws- en Annoncen-blad van Audenaerde: 02.10.1842, N° 1362, 26ste jaargang, p. 5 - 8: "Verslag van het Kollegie van Burgemeester en Schepenen der Stad Audenaerde [over 1841]"; Jaarverslagen (gepubliceerd) van 1844 (p. 24), 1845 (p. 26), 1849 (p. 46-47)

4. Uitzonderlijke maatregelen

4.1 Voorstel in de *Gazette van Audenaerde: Toevlucht der Armen* (23.11.1845)¹⁵⁶

“Over de Organisatie van het Werk

Aen den Uitgever der Gazette van Audenaerde

MYNHEER!

In uw blad van zondag laetst lees ik eenen brief, geteekend C. V. D. S., welke brief betrek heeft met de openbare aenbesteding van aerdewerken, die op den Kerzelaerberg moeten uitgevoerd worden. – In dien brief pleit de schryver ten voordeele van de werkende klas, wier regten heden zekerlyk miskend worden. Hy zegt onder anderen: « Ware het niet wenschelyk dat het gouvernement deze werkingen zelf uitvoerde, of ten minste de pryzen van het aerdewerk per meter kubiek en per *relais* vaststelde, op eene wyze dat de werkmenschen door hun werk kunnen leven, en niet blootgesteld zouden zyn aen afpersingen, gelyk het dikwyls 't geval is. »

Eenieder moet zulke menschlievende inzigten pryzen, en ik aenzie den heer C. V. D. S. als een *nuttig* lid der samenleving; – lieden die in de tegenwoordige maetschappy ongelukkiglyk maer weinig te vinden zyn!

Misschien ben ik van mynen kant te zeer ingenomen van de goede inzigten van den schryver des briefs, omdat ik ook een arm werkmans ben; – ik zeg *arm*, en niet zonder reden, want ik bevind my zonder werk en zonder geld. Nogtans, ik ben mensch, ik heb ook *handen* en *hoofd*, maer in de tegenwoordige samenstelling der maetschappy (met al hare misbruiken ten profyte der ryken, intriganten en kwaeddoeners) zyn handen en hoofd niet voldoende meer om eerlyk te leven.

Maer dat ik *ryk* ware, weet gy wat ik doen zou? Ik zou trachten den schoonsten naem te winnen die in de wereld kan bestaen, en het ware dien van WELDOENER. Zie op welke wyze ik zou te werk gaen om dien overeelyken naem te verdienen:

Ik zou my aen het hoofd eener associatie stellen, onder den naem: *Toevlucht der Armen*; 'k zou dezelve gratis besturen, de noodige borgtogt geven voor onze ondernemingen, en de eerste fondsen zonder interesten verschieten; 'k zou door deze associatie gedeeltelyk de *organisatie van het werk* in voege brengen, die ik ook aenzie als nog het eenigste middel om 't lot der werkende klas te verbeteren, en my verbinden met al die werken *willen* en by voorkeur met persoonen die arm en van alles ontbloot zyn.

't Is algemeenlyk geweten dat de werkingen die in het fort op den Kerzelaerberg nog moeten uitgevoerd worden, en die in den zomer door eene compagnie der militaire genie begonnen zyn, nu door de burgers zullen opgemaekt worden, byzonderlyk om gedurende den winter aen eenige persoonen werk te verschaffen. 'k Zou aen het gouvernement vragen om deze werkingen aen onze associatie te willen toestaen, en om gedurende 't jaer het gebruik te hebben der gebouwen van het fort, welke allen ongebruikt zyn, mits voorwaerde dezelve te ruimen zoohaest het gouvernement deze noodig zou hebben.

En aen wie kunnen deze werkingen en gebouwen beter toegestaan worden dan aen den *Toevlucht der Armen*, dewyl onze bestuurders hierdoor juist het oogwit zouden bereiken dat zy zich voorgesteld hadden.

Men weet dat om deze werken te voltoojien en den werkmans een voldoende loon te laten winnen, of indien zy in *regie* uitgevoerd wierden, dezelve volgens devis 10 tot 12,000 franken zouden moeten kosten. – Dus zie hier wat gebruik ik van deze 12,000 franken zou maken: fr. 1,200 [sic]

Ik zou beginnen met 200 noodlydenden in den *Toevlucht der Armen* te aenvaerden, met welke som ik hun byna geheel het jaer eten zou verschaffen.

Onder het getal van die 200 persoonen reken ik ten minsten 50 mannen te vinden die nog bekwaem zyn om arbeid te doen, en die gedurende het jaer t'aerdewerk zouden voltoojien. Gelyk deze werkingen door 100 gewoone aerdewerkeren op min dan 10 weken kunnen verricht worden, zouden myne 50 persoonen, ieder een vierder min werkende dan een gewoone aerdewerker, dezelve geëindigd hebben op min dan een half jaer, of 25 weken, zoo dat myne 50 mannen byna hunnen kost voor geheel 't jaer, en dien van 150 vrouwen, ouderlingen en kinderen zouden gewonnen hebben.

Daer deze werkingen gedurende het jaer mogen geschieden en dat zy voor myne 50 mannen maer zes maenden, of 150 werkdagen vereischen, blyven er dan nog 150 werkdagen over, die in dagloon of andere openbare aenbesteding zouden gebezigd worden, en alleenlyk gerekend tegen 75 centimen per dag en per man, maken voor 150 dagen 5,625 franken

» 5,625

¹⁵⁶ RAR, *Microfilm B79*, Gazette van Audenaerde, 23.11.1845, N° 47, 11de jaargang, p. 1, 3^e kolom, p. 2, 1^e- 2^e kolom

Veronderstellende dat er van de overblyvende 150 personen 50 ouderlingen of kinderen zyn die niet werken kunnen, blyven er nog altyd over 100 die, die, hoe weinig zy ook kunnen spinnen, naeijen, breijen, kantwerken enz., altyd zullen kunnen winnen 30 centimen per dag en per persoon, dus 300 werkdagen, geven my » 6,000
 (De andere 65 worden overbragt in feest- en rustdagen)

Te samen fr. 26,625

De ouderlingen zouden hunnen bezigheid vinden in het schellen der aerdappelen, het verlezen der groensels, het roeren van den papen in het bereiden en maken der soepen: voor de spinnerssen zouden zy kunnen bobynen, spoelen maken, enz., en wan de kleine kinderen zorg dragen, welke zy in de vrees des Heeren zouden opkweken en hun het pad der deugd leeren bewandelen.

De kinderen zouden ter school gaen en een ambacht leeren.

Nu dat de winst der associatie gekend is, is het noodig van te zeggen wat ik met het geld zou doen. De eerste en de grootste noodzakelykheid van den mensch is te leven, en om te leven moet men eten, dus moet ik eerst voor het eten zorgen.

De matigheid en de zuinigheid zullen de hoofdrol in onze associatie spelen, want men zal er eten om te leven, en niet leven om te eten.

Des morgens zou ik voor myn huisgezin bereiden eene melksoep, waertoe ik zou gebruiken voor 20 personen (klein en groot onder elkander gerekend) 25 pinten gekeerde melk, en dezelve laten verkoken op 20 pinten, dus voor iedere eene pint

24 pinten aen 1 centiem is	fr. 0 24
Voor brood en bloem	» 0 12
Voor geerst of gort	» 0 12
Voor zout	<u>» 0 02</u>
	fr. 0 50

Verdeeld onder 20 hoofden, komt 2 1/2 centiemen ider; voor 200 personen 5 franken per dag, dus voor 365 dagen fr. 1,825

Des middags zou ik tot 't maken der soep bezigen:

2 pond vet of vleesch aen 25 cent.	fr. 0 50
Ryst of gorte	» 0 25
1/2 kilos aerdappels	» 0 06
Groentens	» 0 15
Peper en zout	<u>» 0 04</u>
	fr. 1 00

Verdeeld onder 20, komt 5 centimen ieder; voor 200 personen 10 franken per dag, dus voor een jaer of 365 dagen » 3,650

Des avonds zal ik maken eene pary- of andere groenselsoep, waertoe ik zal bezigen 15 liters water en dezelve laten verkoken op 10 liters of 20 pinten dus eene pint per hoofd.

Ik zal voor dezelve gebruiken:

Een half pond vet	fr. 0 12
Pary of ander groensel	» 0 12
Voor brood	» 0 12
2 ponden pataters	» 0 10
Peper en zout	<u>» 0 04</u>
	fr. 0 50

Verdeeld op 20, komt 2 1/2 centimen ieder; voor 200 personen, 5 franken per dag, dus voor 365 dagen » 1,825

Ik zou bovendien aen iedere familie van 5 menschen (vader, moeder en kinderen) dagelyks geven een roggen of masteluin brood, 't welk in het huis zelf zou gebakken worden, die my zou kosten 50 centimen, of voor ieder hoofd 10 centimen, dus voor 200 menschen is 20 fr. per dag, en voor 365 dagen » 7,300

De 50 aerdewerkers zouden bovendien nog dagelyks 2/5 van een pond vleesch (1) hebben, die ik met hun ander vleesch te samen zou laten koken, of op eene andere wijze gereedmaken; zoo 50 personen aen 10 centimen, is 5 fr. per dag; dus voor 't jaer » 1,825

De 100 vrouwen of bekwame ouderlingen 1/5 van een pond vleesch, dus 100 personen aen 5 centimen per dag, maekt 5 fr., en voor 365 dagen » 1,825

Te samen fr. 18,250

Voor het voedsel zouden de mannen kosten 30 centimen per dag, de vrouwen en ouderlingen 25, en de kinderen 20; dus:

50 personen	aen 30 cent per dag,	fr. 5,475
100 vrouwen en ouderlingen	aen 25 » » »	» 9,125

50 kinderen aen 20 » » » Te samen » 3,650
fr. 18,250

Na het eten komen noodzakelijk de kleederen en 't onderhoud.

Voor der personen van het mannenlyke geslacht zou ik binst het jaer koopen:

1 – 2 hemdens, vaer voor ik, den eenen persoon door den andere genomen, rekene 6 ellen aen 75 centimen per el ongebleekt lynwaed, want het zal bleeken met het wasschen (2), dus	fr. 4 50
2 – 2 broeken, eene van linnen en eene van andere stof, vermangeld tegen linnen, 4 ellen aen 75 centimen ieder, maekt	» 3 00
3 – 1 veste en 1 onderveste	» 3 00
4 – 1 kiel van lynwaed, t'huis geverwd,	» 3 50
5 – 1 muts	» 2 00
6 – 2 halsdoeken	» 2 00
7 – 2 paer kousen	» 2 00
8 – 2 paer klompen	» 1 00
9 – 2 paer zokken	» 1 00
10 – 1 paer schoenen	» <u>3 00</u>
	fr. 25 00

De kleederen zoudenb my dus kosten 25 franken per persoon, den eene door den andere gerekend, 't welk maekt voor 200 personen de som van fr. 5,000
Uitgegeven voor het voedsel » 18,250
Maekt te samen fr. 23,250

Winst fr. 26,625
Verteer » 23,250
Het verteer van de winst afgetrokken, blyft er nog over ten profyten van het huis fr. 3,375

Van deze som zou ik nemen 2,000 franken tot de wedergaef van het verscot dat ik zou gedaen hebben om den *Toevlucht der Armen* het noodige huisgerief en alm aen te schaffen, als tafels, stoelen, strooizakken, sargien, enz. alsook kortewagens, planken, pinhouweelen, schuppen, spaden, haspels, spinnewielen, weefgetauwen, naei en speldewerkkussen, alsmede de kosten van vuer en licht, dus » 2,000

Blyft fr. 1,375

De plaetsen van het huis zou men later door het vuer van het fernys kunnen verwarmen, en door de gaz van hetzelfde vuer verlicht worden.

De overblyvende 1,375 franken zou ik verdeelen onder de 50 arbeiders, welke voor ieder alle zondagen zou uitmaken 53 centimen, die zy, volgens hun goeddunken, voor het eene of andere voorwerp zouden mogen besteden.

Gy ziet, mynheer, op deze wyze zou ik 200 menschen, die ontbloot van alles zyn, uit de uiterste armoede kunnen trekken, hun gedurende een jaer lang schuilplaets, kost en kleederen bezorgen, en op 't einde van het jaer nog eene merkelyke som, die door de associatie gespaerd zou zyn geweest, onder elkander verdeelen, elk volgens verdienste; en ik, bestuerder zou dit gratis en uit menschlievendheid doen.

En wat zou ik het tweede en derde jaer niet kunnen verdeelen, daer hunne kleederen nog niet al versleten zouden zyn en dat het noodigste huisgerief reeds bestaet?

En hoe netjes zouden die voor dezen zoo arme en verlatene vrouwtjes en kindertjes met hunne reine en zuivere kleederen niet te voorschyn komen? Zouden zy niet aen popjes of engeltjes gelyken als zy des zondags ter kerk of ter wandeling gaen?

Wat dunkt u, lezer, indien er zoo een man gevonden wierd die zich aen het hoofd ener associatie stelde, om het voorbeeld der organisatie van het werk te geven, zou hy niet met regt dien overeerlyken naem van *weldoener* verdienen?

X..."

(1) Het vleesch zoude sommige dagen kunnen vervangen worden door visch, aerdappels, eijeren, boonen, mosselen of iets anders dat voedsaem is.

(2) Al deze voorwerpen zyn meest van lynwaed gemaekt, 't welk in ons huis gesponnen en geweven wordt; de hemdens, broeken, vesten, kielen, enz., worden te huis gemaekt, meest buiten uer, als de 30 centimen gewonnen zyn. Die best kan naeijen, zal naeijen voor die best kan spinnen; die best kan spinnen, zal spinnen voor die best kan naeijen, enz.; alsoo zal eenieder 't werk verrigten waerin hy best bedreven is.

4.2 Lening van 12.000 fr. door het stadsbestuur (18.10.1845)¹⁵⁷

“Le Conseil Commune de la ville d’Audenarde.

Considérant que quoique dans sa séance de ce jour en arrêtant article par article le budget de cette ville pour 1846, il ait été voté un subside de huit mille francs en faveur du Bureau de Bienfaisance à l’effet de pourvoir aux besoins des indigents pendant l’hiver prochain et que cette somme paraisse suffisante pour secourir efficacement les pauvres, actuellement réputés tel, il est néanmoins indispensable, vu la mauvaise récolte des pommes de terre et la cherté de toutes les subsistances alimentaires d’aller en aide à la classe ouvrière, soit en lui procurant du travail, soit en lui fournissant les comestibles à bas prix, soit même en distribuant gratuitement aux ouvriers sans travail et momentanément nécessiteux, les subsistances alimentaires dont ils pourraient avoir besoin.

Considérant qu’une pareille mesure que réclame l’humanité, la justice et la prudence, aura d’ailleurs pour résultat d’empêcher l’accroissement considérable des indigents à charge du bureau de bienfaisance, et de maintenir ainsi une coule d’ouvriers dans une position éloignée de l’indigence proprement dite.

Considérant que pour mettre cette mesure à l’exécution, la ville, à défaut de fonds disponibles doit nécessairement avoir recours à un emprunt à intérêt modique.

Considérant enfin qu’il est utile d’instituer une commission spéciale pour organiser le travail, pourvoir aux subsistances et à la distribution des secours, en faveur de la classe ouvrière se trouvant dans le besoin.

Pour ces motifs le conseil communal a pris à l’unanimité la résolution suivant.

Art. 1er. Il sera fait un emprunt pour le compte de la ville de douze mille francs à un intérêt modique.

Art. 2. Cet emprunt sera remboursé dans le terme de six ans, et par sixième chaque année.

Art. 3. Il sera institué une commission spéciale d’organisation de travail de subsistances et de secours en faveur de la classe ouvrière et des indigents de la ville.

Art. 4. Cette commission sera composée ainsi qu’il suit : du Bourgmestre, Président, de deux membres du conseil communal, d’un membre des hospices civils, d’un membre du bureau de bienfaisance, et de deux habitants notables de la ville.

Art. 5. Un règlement ultérieur fixera les attributions de cette commission.

La présente délibération en tant que concerne l’emprunt voté, sera conformément à l’art. 76 de la loi communale soumise à l’avis de la Députation permanente et à l’approbation du Roi.

Fait en séance du 18 octobre 1845, Présents : MMs H. A. Liefmans-aîné, Bourgmestre, R. Ameels, L. Gequiere, A. Vande Walle, Gerard, J. Chs. De Contreras, J. F. Verhoost, J. De Keyser-Grau, A. Pirson et L. Van Cauwenberghe.

Par Ordonnance : Le Conseil Communal
Le Secrétaire [getekend : Liefmans]
[getekend]”

¹⁵⁷ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 18.10.1845

4.3 Oprichting van een spaarkas voor de armen (26.07.1848)¹⁵⁸

“ Les Bourgmestre et Échevins de la ville d’Audenarde,

Vu la circulaire de monsieur le gouverneur de cette province, en date du 10 juillet courant, relative à l’établissement de sociétés d’épargnes dans le but de fournir aux ouvriers et généralement aux personnes peu aisées, les moyens de se procurer pour l’hiver les denrées et autres objets d’approvisionnement, au plus bas pris possible ;

Vu la circulaire de Monsieur le Ministre de l’Intérieur du 2 de ce mois concernant cette matière ;

Vu enfin les articles 1, 2, 3, 9, 11 et 29 de la formule de statuts d’une société d’épargnes pour l’achat des provisions d’hiver, formule dont la dite circulaire ministérielle est accompagné, les dits articles ainsi conçus :

« Art. 1er. Il est formé une société dans le but de fournir aux ouvriers, et généralement aux personnes peu aisées, les moyens de se procurer, pour l’hiver, les denrées et les autres objets d’approvisionnement au plus bas prix possible.

Art. 2. Pour atteindre ce but, la société recueille les épargnes faites par les sociétaires (membres effectifs) pendant la bonne saison et emploie leur produit à l’achat en gros, et en temps opportun, d’approvisionnements et principalement de combustible et de pommes de terre qui, dans le cours de l’hiver, sont repartis entre les sociétaires, dans la proportion de leur rapport au fonds commun.

Art. 3. La société se compose de membres honoraires et effectifs.

Les membres honoraires s’engagent à payer une rétribution annuelle de trois francs au moins.

Le payement des frais d’administration et de bureau sera imputé sur le montant de ces rétributions.

Les membres effectifs s’engagent à verser chaque semaine une somme de 50 centimes au moins, destinée à l’emploi mentionné à l’art. 2.

Art. 9. Les opérations de la société sont dirigées par un conseil administratif composé de Membres, savoir :

Un président

Une vice-président

Un caissier

Un secrétaire

..... commissaires (d’après le nombre des divisions locales)

Un commissaire suppléant par subdivision.

Art. 11. Les membres du conseil administratif sont nommés, pour la première fois, par les personnes qui, à titre de membres honoraires, prennent l’initiative de la création de la société. Elles s’adjoignent, autant que possible, dans ce but, des membres du bureau de bienfaisance ou des comités de charité, des fabricants, des instituteurs, des maîtres-ouvriers ou des artisans.

Art. 29. Afin que les achats puissent se faire en temps opportun et à des pris modérés, chaque sociétaire est tenu de déclarer avant les articles qu’il désire recevoir lors de la distribution et dans quelle proportion.

À cet effet, une liste est déposéé chez chaque commissaire de division qui en transmet le dépouillement au conseil administratif pour son information.

Pour faciliter leur choix, le conseil porte à la connaissance des sociétaires l’indication des articles dont il pourra faire l’achat. »

Arrêtent :

Art. 1er. Il sera formé en cette ville une société d’épargnes dans le but ci-dessus.

Art. 2. Une liste de souscription sera mise en circulation pour recueillir les signatures des habitants de cette ville, qui désiraient devenir membres honoraires de la dite société.

Art. 3. Les deux circulaires susmentionnées ainsi que la formule des statuts seront et resteront déposées au secrétariat de cette ville, où chacun pourra en prendre inspection.

Audenarde, le 26 juillet 1848

Par ordonnance :

Les bourgmestre et échevins

Le secrétaire

[getekend]

[getekend]”

¹⁵⁸ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijekomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 26.07.1848

5. Maatregelen ter bevordering van de hygiëne

5.1 Reglement op de vismarkt (vischmijn) (07.01.1841)¹⁵⁹

“ De gemeente-raed der stad Audenaerde,
Gezien het reglement de dato 1^e july 1826 wegens de politie der vischmerkt en der verkooping van den visch in 't algemeen.

Overwegende dat volgens dit reglement het keuren van den visch slechts toebetrouwd is aen twee keurders.

Overwegende dat het dikwils gebeurt dat de twee keurders het niet eens zijn op de hoedanigheid of gestaetheid van den visch, waer uit somtijds moeyelijkheden volgen.

Willende deze moeyelijkheden voorkomen,

Gezien het artikel 78 der gemeente wet van den 30 maert 1836.

Besluit:

1^{en} artikel. Al de visch die volgens het bovenberoepen reglement moet gekeurd worden, zal nu voortaan door dry keurders gewaerdeerd worden, welke bij meerderheid van stemmen zullen beslissen.

2^e artikel. De alsnu bepaalde keur-loon zal met eene helft vermeerderd en door de drij keurders gelijkelijk gedeeld worden.

3^e artikel. Het tegenwoordige besluit zal gezonden worden aen de bestendige deputatie van den provincialen raed.

Het zelve zal ook, ter beneerstiging van het kollegie van burgemeester en schepenen, afgekondigd en aengeplakt als mede toegestuurd worden aen den politie kommissaris gelast met des zelfs uitvoering te bewaken.

Aldus besloten en staende zitting opgemaekt den 7. januari 1841, tegenwoordig Mijnheeren E. Liefmans-Bonné, burgemeester, C. Gerard, R. Ameels, L. Gequiere, Dossche-Deschietere, A. Vande Walle en M. De Brabandere.

Ter ordonnantie, de secretaris

[getekend: Hilaire Dhont]

De gemeenteraad

[getekend: E/ Liefmans-Bonné]”

5.2 Reglement op de verkoop van vlees (24.04.1844)¹⁶⁰

“ Le conseil communal de la ville d'Audenaerde

Revu les règlements de police du Conseil de Régence de cette ville en dates des 4. décembre 1824 et 5 janvier 1825 concernant la boucherie,

Vu l'art. 13 de la loi du 19 juillet 1791 et l'art. 78 de la loi communale du 30 mars 1836.

Considérant que la profession de boucher est une de celles qui méritent une surveillance active comme exerçant [sic] une grande influence sur la santé des consommateurs et qu'il importe, pour réprimer les abus encore adhérents à cette profession d'apporter des dispositions nouvelles, a celles encore en vigueur sur la matière.

Arrête ce qui suit :

Article 1er. Il est expressément défendu d'introduire dans la ville ou banlieue, d'y vendre ou d'exposer en vente, des viandes nuisibles, galées ou corrompues, aucune viande provenant de bête morte de maladie, ou tuée étant malade, en outre de colporter et de débiter de maison en maison, aucune espèce de viande fraîche, cuite ou salée.

Art. 2. Aucune viande quelconque pourra être introduite dans la ville ou banlieue, depuis le 1er octobre jusqu'au 31 mars, avant sept heures du matin, et après cinq heures du soir ; et depuis le 1er avril jusqu'au 30 septembre avant 5 heures du matin et après huit heures du soir.

La viande introduite en contravention à cette défense sera saisie par l'expert dont il est fait mention ci après ou la police, et enfouie ou confisquée au profit des pauvres.

Les contrevenants seront en outre poursuivis et condamnés aux peines établies par l'art. 14 du présent règlement.

Art. 3. Aucune bête de gros ou menu bétail ne pourra être tuée, soit dans l'intérieur de la ville, soit dans la banlieue, sans y avoir été préalablement visitée par un expert nommé ad hoc par le conseil communal.

¹⁵⁹ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 7: Zitting van 07.01.1841

¹⁶⁰ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 24.04.1844

Après l'abatage et le dépouillement, l'expert fera encore sa visite des parties intérieures du corps.

Art. 4. Toutes les parties de la boucherie, des abattoirs, ateliers et boutiques des bouchers et charcutiers seront fréquemment visitées par l'expert.

Art. 5. Les viandes suspectes ou nuisibles seront provisoirement saisies, transportées et enfermées dans un lieu à déterminer par le collège échevinal.

Il sera immédiatement dressé procès-verbal motivé de la saisie, de l'état des viandes, de leur nature et quantité, et le dit procès-verbal sera de suite envoyé au commissaire de police.

Ces viandes seront enfouies, si elles ne sont pas réclamées en temps utile.

Le terme de chaque réclamation sera déterminée et notifiée à la partie intéressée, au moment de la saisie, à raison de l'heure à laquelle elle aura lieu, et de l'état des viandes ; il ne pourra dépasser 18 heures ni être moindre de 6 heures.

En cas de réclamation, le commissaire de police, fera sans aucun retard, procéder à une contre-visite, par deux experts qu'il désignera et qui s'adjoindront l'expert de l'administration communale.

Puis ces viandes saisies seront confisquées ou enfouies, selon que le prescrira la décision de la majorité qui sera constatée par le procès-verbal.

Art. 6. L'article précédent est applicable aux bêtes abattues ou dépouillées qui seraient présumées malsaines, mais jusqu'à ce qu'il soit définitivement prononcée sur leur enfouissement, ou la levée de la saisie, elles seront déposées dans l'endroit mentionné ci haut.

Art. 7. Toute bête atteinte ou morte de maladie dans quelque lieu de la ville et de banlieue que ce soit devra être déclarée par le propriétaire détenteur, dans les six heures au commissaire de police, le quel se conformera de suite suivant le cas, aux lois et règlements généraux sur la matière. En cas de maladie le commissaire de police prendra le signalement de la bête et fera veiller à ce qu'elle ne soit pas tuée pour la consommation durant la maladie.

Art. 8. Nul ne peut introduire sur territoire de la commune, des bestiaux atteints de maladie épizootique.

Art. 9. Ceux qui par prudence ou défiance douteront d'une maladie quelconque, pourront en demander la visite au commissaire de police au moment de l'introduction s'il s'agit de maladie épizootique, ou du moment de l'abatage s'il s'agit de maladie ordinaire, et cette visite, faite par l'expert dont mention à l'art. 3. mettra les demandeurs à l'abri des peines et amendes qu'ils auraient encourues si elle n'ont pas eu lieu.

Art. 10. L'expert mentionné en l'art. 3 est encore chargé :

1° de surveiller le balaiement et le nettoyage des étaux ou boutiques de la boucherie qui devront être nettoyées et récurées au moins une fois par semaine, et plus souvent si l'expert l'ordonne : en cas de refus, le tout sera exécuté d'office aux frais des opposants.

2° D'assurer dans la ville et banlieue l'exécution du présent règlement, et de faire à cette fin les tournées et visites nécessaires.

3° De servir d'expert exclusivement à tout autre en tout ce qui concerne le commerce de la boucherie, de dresser procès-verbaux des contraventions, de les remettre de suite au commissaire de police, d'opérer les saisies provisoires, de faire transporter et garder aux dépôts désignés les viandes et les bêtes saisies.

Cependant il sera loisible au Collège Écheval de lui adjourner, en certain cas, un artiste vétérinaire.

Le Collège pourra même le remplacer par un artiste vétérinaire toutes les fois qu'il le jugera convenable.

Art. 11. L'expert susmentionné prêtera entre les mains du juge de paix, le serment de remplir ses fonctions avec impartialité, probité et fidélité, partout où besoin sera, il sera assisté et protégé dans ses fonctions et visites par les commissaires et agents de police qui alors rédigeront et signeront conjointement avec lui les procès-verbaux de saisies et de contraventions.

Les fonctions ne préjudicient en rien à la surveillance et à l'action de la police en général.

Art. 12. L'expert susdit jouira annuellement sur la caisse communale, d'un traitement qui sera déterminé par le conseil communal, lorsqu'il sera procédé à sa nomination.

Art. 13. Seront à charge des contre-venants :

1° Les charges de saisie et d'enfouissement

2° Ceux de la contre-visite, mentionné aux art^s 5. et 6.

3° Le salaire de l'artiste vétérinaire que le Collège Échevinal aura jugé à propos s'adjoindre ou de substituer à l'expert.

Les deux contre experts appelés par M^r le commissaire de police recevront ensemble outre leurs déboursés la somme de six francs pour chaque rapport définitif.

S'il résulte de ce rapport qu'il n'existe pas de contrevention, malgré le procès-verbal de l'expert ou de la police, les frais portés sous les N°s 2 et 3 seront payés sur la caisse communale.

Art. 14. Les contraventions aux dispositions rappelées dans le prescrit règlement seront punies des peines prononcées par les lois qui leur sont applicables.

Celles au sujet desquelles il n'y a pas de peines spécialement déterminées par la loi, seront punies par le tribunal de simple police, d'une amende de deux à quinze francs inclusivement, et selon les circonstances d'un emprisonnement pendant cinq jours au plus.

Le produit des amendes sera appliqué au profit de la ville.

Art. 15. Les articles 467 et 469 de code pénal seront applicables pour le recouvrement des frais et amendes.

Art. 16. Les maris, pères, mères et maîtres de toute espèce, seront responsables des contraventions commises par leurs femmes et enfants, pupilles, mineurs non mariés, domestiques, ouvriers et autres subordonnées.

Art. 17. Le présent règlement sera imprimé, publié et affiché de la manière accoutumée dans l'intérieur en banlieue de la ville.

Des expéditions en seront constamment affichés dans la boucherie, et il en sera transmis un à l'expert ainsi qu'au greffe du tribunal de 1er instance, au greffe des justices de paix du canton d'Audenarde et au commissaire de police chargé d'en assurer la stricte exécution.

Ainsi fait arrêté et approuvé séance tenante à l'hôtel de ville le 24 avril 1844, présent messieurs Gerard Échevin, faisant fonctions de Bourgmestre, R. Ameels, L. Gequiere, A. Vandewalle, J. Ch^s. De Contreras, R. Liedts et J. De Keyser-Gran, conseillers communaux
Le Conseil Communal

Par ordonnance [getekend : Gerard]

Le secrétaire [getekend]”

5.3 Controle op het vegen van schoorstenen (06.03.1847)¹⁶¹

“
Extrait de l'arrêté des États
Députés de la Flandre orientale
de 17 avril 1819

Les États Députés de la Flandre orientale

Vu etc.

Ont résolu l'ordonnance suivante :

Art. 1er etc.

Art. 4. Tous les habitants des communes rurales devront annuellement dans la dernière quinzaine du mois d'avril au plus tard ramoner leurs cheminées et les faire réparer ainsi que leurs cours de manière à ce qu'ils puissent occasionner d'incendies ou d'autre accidents ;

Art. 5. Ce délai expiré les autorités locales seront ou feront faire par les commissaires de police les visites des cours et cheminées de toutes maisons et de tous bâtiments éloignés de moins de cent toises (200 aunes des Pays-bas) d'autres habitations, elles ordonneront et au besoin feront faire aux frais des propriétaires et locataires des dites maisons et bâtiments le nettoyage, les réparations ou la démolition des cours et cheminées qui, par leur saleté ou état de délabrement, pourraient occasionner des incendies ou accidents ; elles dresseront procès-verbaux de leur visite et de leurs ordonnances et à l'égard des récalcitrans les transmettront aux procureurs du Roi près les tribunaux compétens pour les récalcitrans y être traduits et condamnés en une amende qui ne sera pas au dessous de cinq florins ni n'excedera pas celle de 25 florins des Pays-bas.

Gand, le 17 avril 1819.

Le Vice-Président

Signé G. F. De Moerloose.

Par les États Députés.

Le greffier des États provinciaux

Signé J. Van Toers.

Soit l'extrait de l'arrête ci-dessus publié et affiché demain dimanche sept du courant.

Audenarde, le 6 mars 1847.

Par ordonnance Les Bourgmestre et Échevins

Le Secrétaire [getekend]

[getekend] ”

¹⁶¹ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenvkomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 06.03.1847

5.4 Oprichting van een gezondheidscomité (23.12.1848)¹⁶²

“ Les Bourgmestre et Échevins de la ville d’Audenarde

Vu la lettre de Monsieur le Gouverneur de cette province, en date du 15 de ce mois, Reg. A/22 N°4828, 1re division concernant l’hygiène publique, l’assainissement des rues des habitations de la classe ouvrière conçue comme suit:

« À Messieurs les Bourgmestre et Échevins de la ville d’Audenarde.

Messieurs,

L’attention du gouvernement s’est portée sur le mauvais état de certains quartiers des grandes villes habités principalement par les classes ouvrières. Il a fait préparer un projet de loi, contenant les mesures au moyen desquelles le mal signalé pourrait singulièrement s’amoinrir [sic] par le percement de rues nouvelles, l’élargissement des impasses etc.

D’autre part la commission des monuments a été chargée de l’occuper d’un programme déterminant les conditions essentielles pour la construction des maisons ouvriers.

Les chambres législatives ont accueillie avec empressement les propositions du gouvernement, ayant pour objet d’entrer dans la voie des améliorations sanitaires.

Une loi de 18 avril dernier a ouvert au département d’intérieur un crédit qui permet au gouvernement de contribuer aux travaux à entreprendre dans les communes urbaines et rurales, pour l’assainissement des quartiers et des habitations occupées par la classe ouvrière.

Les résultats obtenus du concours qu’il a déjà prêté à plusieurs administrations communales, répondent à son attente. Mais la nature des travaux à exécuter, les développements qu’ils doivent recevoir dans plusieurs localités, les questions qu’ils peuvent soulever, au point de vue des intérêts particuliers et les dépenses auxquelles ils donneront lieu, exigent que le gouvernement s’entoure de tous les renseignements propres à l’éclairer dans sa marche et à faciliter l’accomplissement des mesures projetées pour améliorer la condition physique d’une partie notable de la population. C’est au moyen de comités spéciaux à instituer par les administrations communales, que le gouvernement doit pouvoir obtenir ces renseignements.

Je viens donc vous inviter, Messieurs, de la part de Mr le Ministre de l’Intérieur, à créer dans votre ville un pareil ou de pareils comités, en ayant soin de les composer, autant que possible, d’un ou de plusieurs médecins, d’un pharmacien chimiste, d’un architecte, d’un membre de l’administration des hospices ou du bureau de bienfaisance et au besoin de quelques autres personnes également capables de remplir la mission qui leur sera confiée.

Il importe que les recherches de ces comités soient faites avec le plus grand soin et qu’elles embrassent non seulement les causes de toute nature qui agissent sur la santé publique dans leur ressort, mais encore les améliorations à introduire dans les diverses localités, sous le triple rapport de l’assainissement des rues et des habitations, du manque absolu ou de la mauvaise construction des égouts et de l’insuffisance des eaux nécessaires aux habitants pour leur usage personnel et pour l’entretien de la propreté de la voie publique.

Les rapports des comités et les observations qu’ils auront soulevées de votre part, devront m’être transmis, pour être soumis à l’examen de Mr. le Ministre susdit. C’est à la suite de cet examen que vous obtiendrez s’il y a lieu, dans la limite des crédits mis à la disposition du gouvernement les subventions que vous aurez réclamés.

Je vous prie, Messieurs, de me faire connaître la suite qui aura été donné à la présente, dont je recommande l’objet à toute votre sollicitude.

Le Gouverneur

(signé E. De Jaegher) »

Et voulant satisfaire à la dite lettre.

Arrêtent :

Art. 1er : Il est institué dans cette ville un comité spécial d’hygiène publique aux fins reprises dans la dite lettre de Monsieur le Gouverneur

Art. 2 : Sont nommés membres du dit comité :

MM. Louis Gequiere, Échevin, Président

Désiré Vandermeersch, docteur en médecine

Pierre Joseph Gosse, docteur en médecine

Modeste Cavenaile, pharmacien chimiste

Jacques De Keyser-Grau, architecte et membre du bureau de bienfaisance, tous domiciliés en

cette ville.

Art. 3 : Expédition du présent arrêté sera transmise à chacun de MM. les membres précités.

Fait à l’hôtel de ville en séance ordinaire de 23 X^{bne} 1849

Par ordonnance :

Les Bourgmestre et échevins

Le secrétaire ad interim [getekend]

[getekend] ”

¹⁶² SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeekkomsten, Boek van 1848 tot 1853: Zitting van 23.12.1848

5.5 Project tot reglement op het schoonmaken van arbeiderswoningen (februari 1852)

In een brief van 12.02.1852 werd een project tot reglement overgemaakt aan het *Comité Spécial à l'Hygiène Publique*, met het verzoek hierop commentaar te geven¹⁶³. Uit de commentaar blijkt dat onderstaand project onvolledig is, en de nummers van de artikels komen ook niet altijd overeen. De commentaar die door het comité op dit reglement werd gegeven volgt daarna.

“Ville d’Audenarde

Règlement de police pour l’assainissement des habitations de la classe ouvrière et pauvre.

Le Conseil Communal de la ville d’Audenarde,

Vu les lois du 14 décembre 1789, du 16-24 août 1790 et du 19-22 juillet 1791.

Vu aussi l’article 78 de la loi communale du 30 mars 1836 et la circulaire de Monsieur le Ministre de l’intérieur du 20 avril 1849

Arrête :

Art. 1. Aucune nouvelle maison ou aucun nouveau bâtiment destinés à l’habitation de la classe ouvrière et pauvre ne pourront être construits en cette ville qu’après que les plans tant pour l’extérieur que pour la disposition et la distribution intérieure n’ayent été approuvés par le collège des Bourgmestre et Echevins.

Art. 2. Les propriétaires, usufritiers ou locataires de maisons actuellement existantes et destinées à la demeure des ouvriers et des pauvres ne pourront y apporter à l’intérieur de changements qu’après que le plan en aura été approuvé par le dit collège. Il en est de même à l’égard des bâtiments qui actuellement ne servent pas à l’habitation de la population ouvrière et pauvre, mais qu’on destinerait ou voudrait approprier à cet usage. Le cas échéant, les plans des constructions intérieures quant à ces bâtiments devront également être soumis à l’approbation du Collège des Bourgmestre et Échevins.

Art. 3. Le Collège des Bourgmestre et Échevins est autorisé à interdire l’habitation des maisons, logements et bouges dont la malpropreté, le défaut d’aérage ou d’écoulement des eaux compromettent d’une manière permanente la salubrité publique.

Art. 4. Toute résolution en interdiction d’habitation sera précédé d’un rapport du comité d’hygiène et d’un avis motivé, donné un mois à l’avance aux propriétaires aussi bien qu’aux locataires.

Art. 5. Dans le cas où les propriétaires se mettraient à l’oeuvre immédiatement après avoir reçu l’avis prescrit par l’article précédent ~~d’assainir leurs propriétés~~, il leur sera accordé un délai utile pour se conformer aux prescriptions du collège.

Art. 6. ~~Lorsque l’interdiction de l’habitation d’une maison sera prononcée~~, un écriteau portant ces mots : ‘maison interdite pour cause d’insalubrité’ sera apposé sur la façade de cette maison.

Art. 7. Les propriétaires seront poursuivis et punis d’une amende de 5 à 15 francs et d’un emprisonnement d’un à cinq jours, séparément ou cumulativement suivant les circonstances. En cas de récidive dans l’espace de douze mois, la double peine sera toujours appliqué.

Art. 8. Il y a récidive toutes les fois que le propriétaire aura laisser écouler un délai de quinze jours à partir de la signification du jugement sans se conformer à l’arrêté de l’adimistration communale. En ce cas, il sera dressé un nouveau procès-verbal, lequel sera poursuivi en la forme ordinaire.

Art. 9. En cas de résistance de la part des locataires à l’arrêté d’interdictions, ils seront poursuivis et punis en conformité de l’article 7 du présent règlement. ”

Commentaar van het *Comité Spécial à l'Hygiène Publique*¹⁶⁴:

- art 1 en 2: dit past beter in reglement van *voirie communale et la police des constructions* ; de meeste steden hebben al zo’n reglement

- art 3: dit zou moeten eindigen met: “à raison du nombre d’individus qui l’habitent ou qui composent sa famille” ; het zou niet slecht zijn een tweede paragraaf toe te voegen als volgt: “Le commissaire de police fera de temps à autre la visite des ces demeures; il annotera au besion le nombre d’habitants d’une même chambre, et signalera au Collège des bourgmestre et échevins, les encombrements présumés.” Dit moet niet exact zo worden toegevoegd, maar de inhoud ervan is wel belangrijk.

- art. 4 (le même collège est autorisé...): het woord *bouges* vervangen door *caves*

- art. 5 (il pourra ordonner...): een artikel aan toevoegen : “L’intérieur des susdites habitations, ainsi que les allées et les cours, devront être convenablement blanchis à la chaux, tous les ceux depuis le 15 avril jusqu’au 15

¹⁶³ SAO, MGA, OUD 630-1, Openbare gezondheid: Brief (12.02.1852) van Burgemeester en Schepenen aan *Comité Spécial à l'Hygiène Publique*

¹⁶⁴ SAO, MGA, OUD 630.1-1, Plaatselijke geneeskundige commissie: Zitting van 19.02.1852 (aanwezig: Gequiere (schepen, voorzitter), Gosse (dokter), D. J. Vandermeersch (dokter), De Keyser-grau)

mai, ou à toute autre époque à fixer par le collège des Bourg. et échevins, lorsque les circonstances l'exigent. Le commissaire de police sera chargé de faire un rapport sur les contrevenants, au susdit collège"

- art. 8 (lorsque l'interdiction...): beter schrappen ; beter aan politie overlaten

- art 9 - 10: dit artikel zou beter een paragraaf vormen van art. 10, die twee artikels zouden dan als volgt klinken: "Les propriétaires et usefruitiers, qui ne se seraient pas soumis aux ordres du collège des bourgm. et échevins, en conformité des ar^{les} 4 et 5, pourront être punis d'une amende de 5 à 15 francs et d'un emprisonnement de 1 à 5 jours séparément ou cumulativement selon les circonstances. Le locataire qui se serait établi dans cette habitation interdite, en pourra être expulsé par la police locale, endéans les trois jours et aux frais du propriétaire." De veroordeling zou enkel op de eigenaar moeten slaan, de huurder is al genoeg gestraft door hem eruit te zetten ("Le comité a cru qu'il y avait de la justice à faire peser la condamnation sur le propriétaire seul. Le locataire étant assez puni par l'expulsion.")

- op artikels 11, 12, 13 en 14 geen aanmerking te maken

- als voorlopig artikel: "Toute habitation occupée par le plusieurs pauvres au moment de la promulgation de le présent reglement, et laquelle tomberait dans la catégorie de celles dont il est parlé aux articles 3 et 4, pourra être continuée à ces mêmes pauvres, jusqu'à leur délogement volontaire. Alors cette habitation ne pourra plus être occupée que par un nombre d'individus proportionné à l'espace qu'elle contient."

Opgetekent 20 april door Vandermeersch (als secretaris)

6. Repressie

6.1 Verbod op de “straetschenderij” (29.05.1841)¹⁶⁵

“Verbod op de Straetschenderij”

“ Burgemeester en schepenen der stad Audenaerde

Onderrigt zijnde dat verscheidene jongens zich ondertusschen toelaten achter andere jongens of persoonen op de straet gaende te roepen, steenen of andere vuiligheid te werpen en hun op allerlei wijze te beledigen.

Verwittigen de gene die het aengaet dat er aen de politie ernstige bevelen zijn gegeven om alle hoegenaemde straetschenderij te bewaken en te beletten, en dat de overtreders zullen gestraft worden volgens de strengheid der wetten en reglementen.

Voorkomende de ouders en meesters dat zij civilijk verantwoordelijk zijn over de daedzaken hunner kinderen en bedienden of onderhoorigen.

Gedaen ten stadhuijze in gewoone vergadering van den 29 mei 1841.

Ter ordonnantie

Burgemeester en Schepenen

Den secretaris

[getekend Liefmans-Bonné]

[Hilaire Dhont]”

¹⁶⁵ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenvkomsten, Boek van 1837 tot 1842: Zitting van 29.05.1841

6.2 Reglement op herbergiers, hoteleigenaars, e.d. (13.08.1842)¹⁶⁶

“ le Conseil Communal de la ville d’Audenarde,
Vu l’art. 78 de la loi communale.
Vu les arts. 154, 475 et 478 du code pénal.
Vu les lois et arrêtes sur la police intérieure des communes et des passe-ports.

Arrête :

Titre 1er

Dispositions générales.

Art. 1er. Les hôteliers, aubergistes et autres qui sont dans l’habitude de donner à loger chez eux, sont tenus d’inscrire jour par jour, sur un registre régulier et sans y laisser aucun blanc, les noms, prénoms, professions et qualités, domicile habituel ; dates d’entrée et de sortie de toutes les personnes qui auront logé ou fait un séjour quelconque dans leurs établissements.

Ils sont obligés de représenter ce registre chaque fois qu’ils en seront requis par le Bourgmestre ou l’Échevin qui le remplace, par le commissaire de police, les commandants de gendarmerie, et les citoyens soumis à cet effet (: Art. 475 du code penal :)

Art. 2. Toutes les fois qu’une personne quelconque aura logé chez eux, ils seront tenus d’en faire la déclaration par écrit au bureau de police, le lendemain avant 10. heures du matin.

Cette déclaration, outre les indications rappélées à l’art. précédent, continuera la date du passeport, et le nom de l’autorité qui l’a délivré, ou la mention du défaut de passeport.

Titre 2.

Dispositions spéciales aux étrangers.

Art. 3. Les voyageurs étrangers au pays qui arriveront en cette ville avec l’intention d’y faire un séjour plus ou moins prolongé, devront se présenter dans les 48. heures au bureau de police à l’effet de déclarer cette intention.

Ils déposeront en même temps leurs passeport ou autres papiers de sûreté, il leur en sera donne un récépissé.

Art. 4. Les aubergistes, logeurs et autres personnes tenant appartements, chambres ou maisons garnis, chez quels des étrangères s’établiront, devront prévenir ces derniers de l’obligation qui leur est imposée par l’art. 3.

Il leur est expressément défendu de loger plus de trois jours un étranger qui n’aurait pas endéans ce terme, accompli la formalité prescrite par le dit article.

Art. 5. Les obligations imposées par les deux articles qui précèdent seront remplis indépendamment de celles mentionnées au titre 1er, en ce qui concerne les hôteliers, aubergistes, et autres personnes qui font profession de donner à loger chez eux.

Titre 3.

Peines.

Art. 6. Les hôteliers, aubergistes et logeurs qui sciemment inscrivent sur leurs registres sous des noms faux ou supposés les personnes logées chez eux, seront punis d’un emprisonnement de six jours au moins et d’un mois au plus (: art. 154 du Code Pénal :)

Art. 7. Toute fausse déclaration remise au Bureau de police sera punnie conformément au Code Pénal.

Art. 8. Toutes autres contraventions au présent arrêté seront punies d’une amende de 6. à 10. francs, et en cas de récidive, d’un emprisonnement d’un à cinq jours (: Art^s 475 et 478 du Code Penal :).

Art. 9. Expéditions du présent arrêté approuvé séance tenante seront adressées :

1° À la Députation permanente du Conseil Provincial

2° Au greffe du tribunal de 1re instance et a celui des deux justices de paix au canton d’Audenarde

3° Au commissaire de police, chargé d’en surveiller l’exécution

Fait à l’hôtel de ville à Audenarde, le 13 Août 1842, présents Messieurs E. Liefmans-Bonné, Bourgmestre, Gerard et R. Ameels, échevins, L. Gequière, L. Van Cauwenberghe, Dossche-Dechietere, Henry Ronsse, J. Chs. Decontreras, R. Liedts et J. F. Verhoost, conseillers communaux.

Par ordonnance : Le Conseil Communal [getekend : Liefmans Bonné]

De Secretaris [getekend]”

¹⁶⁶ SAO, MGA, Verslagen van de gemeenteraadszittingen, Boek 8: Zitting van 13.08.1842

6.3 Reglement op huizen van ontucht (28.10.1838)¹⁶⁷

“ Le Conseil Communal de la Ville d’Audenarde

Vu l’instruction Ministérielle du 29 avril 1838, invitant l’administration communale à établir un règlement de police sur les maisons de débauche, les maisons de rendez-vous et les femmes publiques.

Vu l’arrête royal du 20 août 1838.

Vu les instructions contenus dans la lettre de Mr. le Gouverneur de la province en date du 18 octobre courant, reg. A/12 N° 2934, 2° division.

Vu les articles 78 et 96 de la loi communale du 30 mars 1836.

Arrête :

Art. 1er : Les femmes publiques, les maisons qu’elles habitent ou qu’elles fréquentent habituellement, et les maisons dites de passe ou de rendez vous, sont soumises à la surveillance de la police municipale.

Cette surveillance a pour objet d’empêcher, autant qu’il est possible, la propagation des maladies qui sont les suites du libertinage, de prévenir et de réprimer les excès qui troublent la tranquillité des citoyens, et le scandale des provocations publiques à la débauche.

Art. 2 : Aucun lieu public de débauche servant de demeure à des prostituées, ne peut être toléré dans la ville qu’en vertu d’une autorisation par écrit délivré par le collège des bourgmestres et échevins, la quelle désignera la rue et la N° de la maison où il sera établi : cette autorisation sera toujours révocable, et en cas de révocation, la décision du Collège sera notifiée par un agent de police qui en dressera procès verbal.

Art. 3 : Aucune femme publique ne pourra habiter la ville et s’y livrer à la prostitution, sans avoir fait au bureau de police, une déclaration contenant ses noms et prénoms, son âge, le lieu de sa naissance et de son dernier domicile, et la maison qu’elle se propose d’habiter.

Cette déclaration sera renouvelée chaque année dans la première quinzaine de janvier.

Si pendant le cours de l’année, la femme change de demeure, elle en fera la déclaration dans les vingt-quatre heures.

Art. 4 : Les déclarations mentionnées à l’article précédent seront consignées dans un registre tenu à cet effet par le commissaire de police. Les femmes qui les feront pourront en demander un récépissé.

Art. 5 : Les maisons de rendez-vous dans lesquelles on recevra des femmes publiques dont les noms sont consignés dans le dit registre, devront se pourvoir de l’autorisation prescrite par l’article 2.

Art. 6 : S’il arrive du tapage ou des querelles dans la demeure des femmes publiques, ou dans la maison qu’elles fréquentent, le commissaire de police dès-qu’il en est prévenu, fait arrêter les délinquantes, et les envoyer en prison où elles pourront être retenues provisoirement pendant le tems qui sera jugé nécessaire au rétablissement de l’ordre, mais qui, dans aucun cas, ne pourra excéder vingt-quatre heures, le tout sans préjudice aux poursuites qui pourront être dirigées contre elles et les perturbateurs.

Le commissaire de police pourra entrer en tout tems dans la demeure des femmes publiques, qui auront fait la déclaration voulue par l’article 3 dans les lieux de débauche et dans les maisons de rendez-vous, autorisés par suite des articles 2, 3 5.

Art. 7 : Les femmes publiques seront soumis tout les samedis à la visite d’un officier de santé qui sera nommé et révoqué par le Collège des Bourgmestres et Échevins.

Cet officier ne pourra se faire substituer sans l’autorisation du dit Collège.

Le Collège aura le droit d’ordonner des visites extraordinaires, si les circonstances l’exigent.

Art. 8 : La visite se fera soit dans la demeure des femmes publiques, soit au domicile de l’officier de santé. Dans le premier cas, les femmes lui payeront 1 fr. 20 centimes, dans le second cas 80 centimes par visite.

Art. 9 : Les femmes publiques seront munis d’un livret sur la première page duquel, le commissaire de police inscrira leurs noms et prénoms, leur âge, leur demeure et leur signalement.

Lors de la visite, elles représenteront ce livret à l’officier de santé, qui y fera mention de la visite faite, du jour où elle aura eu lieu, et qui signera sa déclaration.

Art. 10 : Le vendredi de chaque semaine, le commissaire de police fera remettre à l’officier de santé la liste nominative des femmes publiques.

Cette liste sera renvoyée immédiatement après les visites faites, au commissaire de police, avec la mention des femmes qui auront négligé de se présenter à la visite ou de se faire visiter, de celles qui auront été reconnues saines, et de celles qui seront infectées.

Art. 11 : L’officier de santé laissera les livrets aux femmes reconnues saines, et retiendra et transmettra au commissaire de police en retournant la liste nominative les livrets de celles qu’il estimera d’être atteintes de maladies susceptibles d’être communiqués.

Art. 12 : Les femmes reconnues malades seront tenues de se rendre, de suite, sur l’ordre par écrit du commissaire de police dans la maison d’arrêt, pour y être traitées, dans un quartier distinct et séparé et où elles

¹⁶⁷ RAG, PAOV, 425/1, Politireglementen tegen prostitutie, 1831 - 1850: Omslag 7

seront retenues jusqu'à parfaite guérison, le tout conformément à l'article 11 de l'arrête du Ministre de l'Intérieur du 20 8bre 1810.

Art. 13 : Toute femme publique reconnue malade qui n'obéira pas à l'injonction de se rendre sur le champ de la maison d'arrêt pour s'y faire traiter, y sera contrainte par la police.

Il en sera de même de toute femme qui négligerait de se faire visiter.

Art. 14 : Les femmes publiques seront tenues de représenter leur livret à toute réquisition du commissaire de police.

En cas de perte, elles en demanderont un nouveau, qui leur sera délivré, comme il est dit à l'art. 9.

Art. 15 : Seront punis d'un à trois jours de prison, et d'une amende qui ne pourra excéder quinze francs :

1°/ Les femmes publiques qui des maisons où elles se trouvent, ou en parcourant les rues de la ville, provoqueront par paroles ou par gestes, les passans à la débauche.

2°/ Celles qui se livront à des rixes, cris, tapage, bruits injurieux et autres scènes scandaleuses pouvant troubler la tranquillité des habitans.

3°/ Celles qui seront trouvées en état d'ivresse.

4°/ Celles qui ne représenteront pas leur livret à l'officier de police qui le requerra.

5°/ Celles qui auront négligé de se présenter à la visite hebdomadaire où à celle qui pourrait avoir été ordonnée extraordinairement.

6°/ Celles qui auront négligé de faire la déclaration prescrite par l'art. 3.

Art. 16 : Ceux qui tiennent des maisons de débauche sont civilement responsables des amendes encourues par les femmes publiques qui demeurent dans les dites maisons.

Art. 17 : Ceux qui établiront des maisons de débauche au des maisons de rendez vous, telles qu'elles sont définies dans les articles 2 et 5 sans avoir obtenu l'autorisation prescrite par ces articles, et ceux dont l'autorisation ayant été révoqué, continueraient à tenir leurs maisons ouvertes à la prostitution, seront punis conformément à l'arrête royal du vingt août dernier susmentionné.

Art. 18 : Seront punis de trois jours de prison et d'une amende qui ne pourra être au dessous de dix francs ni excéder quinze francs, les teneurs de maisons de débauche qui par menaces ou voies de fait, chercheraient à retenir dans leurs maisons contre leur gré, les femmes publiques qui y ont leur demeure, sous prétexte de s'indemniser des frais de nourriture, d'habillement ou autres, sans préjudices aux peines de droit pour crime de détention arbitraire.

À cet effet le commissaire de police se rendra au moins une fois par mois dans toutes les maisons de débauche, et se fera représenter toutes les filles demeurant dans ces maisons, afin d'en faire sortir sur le champ, elles qui y seraient retenues contre leur gré.

En cas de contravention, le commissaire de police en dressera immédiatement procès-verbal, et y donnera tel suite que de droit.

Art. 19 : Les peines statués par les deux articles précédents, pourront être prononcées séparément ou cumulativement.

Art. 20 : Expéditions du présent arrête seront transmis :

1°/ Au greffe du tribunal de 1ère instance

2°/ Aux greffes des justices de paix du canton d'Audenarde

3°/ Au commissaire de police chargé d'en assurer la stricte exécution.

En outre un exemplaire en forme de placard dans les deux langues et contenant au bas les articles 334, 341, 342, 343 et 344 du code pénal sera remis dans chaque maison de débauche et y restera constamment affiché dans le chambre d'entrée, sous peine de quinze francs d'amende.

Fait et arrêté à Audenarde en séance du 27 8bre 1838, présens messieurs E. Liefmans-Bonné, bourgmestre, De Contreras, Gérard-Malfait, Échevins, Camille Desmet, Gequiere, Van Cauwenberghe, Dossche-Deschietere Vandewalle, Thienpont et H. Ronsse, conseillers.

Le Conseil Communal

Signé É. Liefmans-Bonné

Par ordonnance : le secrétaire

Signé Hilaire Dhont

Pour copie conforme ;

Le secrétaire communal de la Ville d'Audenarde,

[getekend : Hilaire Dhont]"

6.4 Ordehandhaving in 1848

8 april 1848¹⁶⁸:

“Vu la lettre de Monsieur le Lieutenant Colonel Commandant d’armes de cette place, en date de ce jour, Fait connaître aux habitants de la dite ville, que des ordres ont été données à la garnison d’arrêter toutes les personnes qui se trouveraient sur les remparts le jour comme la nuit, et les prévient également que s’ils ne répondaient pas au cri de qui vive, l’ordre est donné de faire feu sur eux.”

29 mei 1848¹⁶⁹:

“
Garde Civique
Les Bourgmestre et Échevins de la ville d’Audenarde,
Vu l’arrête royal en date de 24 du mois courant,
Vu la circulaire de Monsieur le Gouverneur de cette province du 26 du même mois,
Portent à la connaissance de leurs habitants, que dès ce jour les registres d’inscription pour la garde civique, sont ouverts à l’hôtel de ville.
Ils invitent les intéressés à s’y faire inscrire avant le 8 juin prochain.
Conformément à l’article 3 de l’arrête susmentionné les registres d’inscription seront clos le dit 8 juin.
Aux termes de l’art. 8 de la loi du 8 de ce mois sont appelés à se faire inscrire les Belges et les étrangers admis à établir leur domicile en Belgique en vertu de l’article 13 du Code Civil, âges de 21 à 50 ans.
Aucun motif, autre que celui du service militaire actif ne peut dispenser de l’inscription.
La loi permet le défaut d’inscription d’une amende de 5 à 15 francs.
Les registres d’inscription seront déposés, le lendemain de leur clôture, au secrétariat de cette ville, et resteront soumis à l’inspection des gardes, pendant huit jours.
À commencer d’aujourd’hui et successivement jusqu’au 7 juin prochain inclusivement, il sera procédé aux inscriptions à l’hôtel de ville dans la salle du collège, tous les jours, les 1er et 4 du prédit mois de juin exceptés le matin de neuf heures à midi et l’après dîner de 2 à 5 heures.
Les intéressés seront avertis plus tard du jour du lieu et de l’heure de la réunion du conseil de recensement.
Audenarde, le 29 mai 1848.
Par ordonnance Le Bourgmestre et echevins
Le secrétaire [getekend]
[getekend]”

12 juni 1848¹⁷⁰:

“ De Burgemeester de stad Audenaerde,
Gezien den brief van den heer Plaets Commandant dezer stad, dato van heden,
Verwittigd zijne bestuurden dat vermits deze stad zich bevindt in staet van observatie; en aengezien de buskruit kisten der artillerie mitsgaders de buskruit-kisten der vestingen met buskruit en krijgsvoorraad vervuld zijn, het stiptelijk verboden wordt, van het zij in de stad, het zijn op de glacis te schieten of eenig geschut hoegaemd te lossen.
De heere commandant heeft aen het garnizoen bevelen gegeven om de overtreders te doen aenhouden.
De plaetselijke politie is gelast van hulp te lenen tot de uitwerking van gemelden maetregel.
Audenaerde, den 12 juny 1848.
De Burgemeester voornoemd.
[getekend]”

¹⁶⁸ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenvorsten, Boek van 1848 tot 1853: Zitting van 08.04.1848

¹⁶⁹ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenvorsten, Boek van 1848 tot 1853: Zitting van 29.05.1848

¹⁷⁰ SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenvorsten, Boek van 1848 tot 1853: Zitting van 12.06.1848

6.5 Aanklacht tegen betrugeling van de bedelarij (*Gazette van Audenaerde*, 21.12.1845)¹⁷¹

“Tegen de gewoonte, en buiten alle verwachting, zag men eergistgeren ochtend geen enkelen bedelaer in de stad komen om de aelmoezen te ontvangen, welke hun door de burgers dezer stad op gemelden dag voorbeschikt zyn. Daer deze buitengewoone afwezigheid ons als zeer zeldzaam voorkwam, wilden wy er de oorzaak van opspeuren, en, tot one groote verbaesdheid, ondervonden wy dat men het middel verzint had van aen al de stadspoorten gendarmen te plaetsen, met bevel geene *bedelaers*, of slecht aengekleede personen, binnen de stad te laten komen !...

Is dat het laetste woord van het gouvernement?

Aldus, na de laetste duit te hebben afgeperst van die talrijke bedelaers, die onlangs nog welstellende burgers waren, en die het slagtoffer zyn geworden van de bodemloze schatkist des staets, wilt het gouvernement de ongelukkigen beletten de schamele aelmoezen te ontvangen, welke het gemis van werk hun onontbeerlyk maekt. Het is klaer te zien dat men, in den volzin des woords, *het regt van leven* wil vernietigen.

Zie hier de gedachten, welke deze onnoemelyke handelwyzen aen eenen onzer stadsgenooten heeft ingeboezemd:

Audenaerde, le 18 décembre 1845

MONSIEUR!

Charité! Charité, appeaisez nos alarmes

– Tu as faim, malheureux! – tiens, voilà des gendarmes.

Ce matin des gendarmes ont été placés aux portes de la ville pour interdire l’entrée aux pauvres des campagnes, auxquels les habitants ont l’habitude de distribuer leurs bienfaits le jeudi.

Cette habitude fait naître de tristes reflexions : à quels excès ne peuvent pas être entraînés ces malheureux qui, ne recevant pas cette aumône hebdomadaire, sur laquelle ils comptaient pour subvenir à une partie de leurs pressants besoins, s’en vont retourner chez eux en proie à un affreux désespoir ; des femmes, des enfants, d’infirmes vieillards [sic] attendent peut-être leur retour pour apaiser une faim dévorante... Et les victimes de ces excès seront probablement encore d’autres malheureux campagnards.

L’âme n’est elle pas navrée de tristesse quand on songe qu’en ce moment il se trouve aux portes de cette cité, qui renferme tant de fortunes privées, des centaines de bouches affamées, qui sont là, jettant leurs cris de détresse, et qu’un gendarme est interposé entr’elles et la main généreuse du riche ?

Triste spectacle qui représente bien l’état actuel de notre société : richesse, force publique et misère. Ah ! si jamais cette digue de la force publique venait à être brisée par ce flot du paupérisme, on verrait alors, si la société continuait à maintenir son inique organisation, s’accomplir cette terrible prédiction de J. J. Rousseau : *Quand le peuple n’aura plus à manger, il mangera le riche*.

S’il faut, Monsieur, que le pauvre trouve aux portes de cette ville une main armée qui le repousse, qu’il trouve au moins à coté d’elle, une main charitable qui soulage ses misères...

De légers sacrifices, Monsieur, suffiraient pour pourvoir à la subsistance de nos malheureux paysans. Il suffirait que chaque habitant de cette ville consacrat à cette œuvre de charité une journée de ses revenus, de ses bénéfices, de ses gains ou de ses appointements ; je suis persuadé que les habitants aisés des campagnes s’empresseraient de coopérer de leurs deniers à cet œuvre.

Un comité composé d’hommes actifs, intelligents et initiés aux opérations commerciales, serait nommé et chargé de recueillir ces dons qu’il emploierait à procurer du travail à tous les nécessiteux des communes rurales du canton d’Audenaerde.

Il me paraît, Monsieur, qu’il serait sage d’imiter l’exemple que nous donnent beaucoup de communes de cette province, qui achètent du lin, qu’elle livrent à crédit aux personnes sans ouvrages, et quand ce lin se trouve converti en toiles, un comité les vend, et les pertes qu’on éprouve sont comblées par les dons qu’on a recueillis.

Ce système adopté par la commune de Cruyshautem a déjà porté d’heureux fruits et il offre le grand avantage de préserver nos populations du fléau qui menace de les pervertir à jamais, qui est la mendicité. Et qu’on songe bien que si le pain de l’aumône avilit et déprave l’homme, celui du travail l’anoblit et le moralise.

On ne saurait assez le répéter à ceux qui désirent rester paisibles possesseurs de leurs richesses. « Recherchez par tous les sacrifices et tous les moyens possibles de faire travailler le peuple, et surtout dans des conditions équitables ; car, dit le philosophe de Genève, quand les bras et la tête de l’homme sont occupés, *il ne songe pas à faire le mal* »

Une dernière observation. Les habitants des villes ne songent pas assez dans ces temps calamiteux à venir au secours de ceux des campagnes, et cependant c’est de fruit des labeurs de ces derniers qu’ils se nourrissent.

¹⁷¹ RAR, Microfilm B80, Gazette van Audenaerde, 21.12.1845, N° 51, 11de jaargang, p. 1, 1e - 3e kolom

Toutes les richesses qui sont entassées dans les villes, qui se dépensent en mille futilités et en objets de luxe, dont la confection donne la vie à tant d'industries qui sont tirées du *sol* à force de peines et de travaux par se malheureux paysans.

Je les vois halentans et couvert de poussière,
Braver dans les travaux, chaque jour répétés,
Et le froid des hivers, et le feu des étés.

Et cependant ils ne retirent qu'un misérable salaire, le plupart de temps insuffisant à pourvoir aux besoins de leurs familles Ah ! si l'on pressurait tous ces objets de luxe qui abondent dans les grandes villes, on en verrait sortir les sueurs et les larmes du paysan.

Il est aussi à remarquer que le commerce des petites villes ne prospère que par les approvisionnements [sic] que les villageois viennent y faire, et si dans des temps heureux ils y dépensent leurs pécules, que les citoyens viennent au moins à leurs recours dans les temps de pénurie.

L'association que je propose de former pour procurer du travail à des frères malheureux, n'étant que l'accomplissement d'un devoir rigoureux, je suis persuadé, Monsieur, que chacun s'empressera d'y prendre part. Agréés, Monsieur, etc."

6.6 Brieven van de gouverneur: beteugeling van de bedelarij (eind 1846)¹⁷²

“ Burgemeester en schepenen der stad Audenaerde,

Besluiten dat de hierna volgende aenschrijvingen van den heer Gouverneur dezer provincie van den heer Gouverneur dezer provincie [sic] van den 6 november laetstleden en van den 8 dezer maend, betrekkelijk de bedelarij, in het memorial administratif N°s 106 en 139 opgenomen zullen geplaetst worden in het nieuws en annonzenblad dezer stad.

« Bedelarij.

2^e afd. Reg. A/20 N° 3197. Gend, den 6 november 1846.

Aen de plaatselijke Bestueren der steden en gemeenten van de provincie.

Het getal der bedelaren en landloopers die uit deze provincie naer Brussel toevloeyen, groeit merkelyk aen. Zij worden naer de hoofdstad gelokt door de hoop eene verzachting van hun lot te vinden; maer nauwelijks zijn zij er aengekomen of zij worden aengehouden en voor de correctionele regtbank gebragt, ten einde, na den afloop hunner straf, naer het bedelaers werkhuis van Brugge te worden gezonden, ten koste der gemeenten waertoe zij behooren.

Het is van gewigt dien stand van zaken nadeelig aen de belangen der gemeenten en gevaerlyk voor de openbare orde te doen ophouden.

Ik roepe uwe ernstige aendacht op deze daedzaak in, en noodig UE uit om de zelve zoo veel mogelijk, voor te komen door de maetreglen, welke ik de eer gehad heb UE aen te bevelen bij mijnen omzendbrief van den 16 october 1845, A/19 N° 2768, onder N° 75, in het memorial administratif geplaetst.

Alle gemeente moet verzachting aen hare armen toebrengen, en hen door den bijstand, dien zij hun biedt, en door alle middelen van overtuiging aensporen zich niet van de plaets te verwijderen om naer eene andere gemeente te gaen, alwaer zij, niet gekend zijnde, voorzeker een treuriger lot zouden vinden.

Dit is een grondbeginsel van billijkheid en van openbare orde, waer van ik UE op de uitdrukkelijkste wijze verzoeke in geenerlei omstandigheid af te wijken.

En indien het gebeurd dat vreemde bedelaers zich in uwe gemeente aanbieden, betaemt het hen dadelijk te doen aenhouden, of hun uit te noodigen om terug te keren tot de gemeenten waer toe zij behooren.

Op deze wijze zal het getal der behoeftigen bij gemeente verdeeld, voor elke plaets een min schadelijke last worden, en al de gemeenten slechts de vracht hunner eigen armen te dragen hebbende, zullen gemakkelijker bijstand en werk, die het mogelijk is te bieden, gedurende het strengste jaergetijde, aen de behoeftigen te kunnen uitreikken.

De Gouverneur van Oost Vlaenderen

(get.) L. Desmaisieres »

« Bedelarij

2 afd. Reg. A/20, N° 3499. Gend, den 8 december 1846.

Aen de stedelijke besturen der steden en gemeenten van de provincie.

Als vervolg mijner aenschrijving van den 6 november laetst, in het memorial administratif N° 106 opgenomen, betrekkelijk de bedelarij, en UE opnieuw de stipste naleving der daer in vervatte voorschriften aenbevelende, heb ik de eer UE te berigten dak [sic] ik bij mijnen brief des heeren Minister van Justicie verneem dat er, overeenkomstig artikel 11 der wet van den 7 frimaire, jaer V, strenge bevelen aen de gendarmerie zijn gegeven, om naer hunne onderstandswoonst te doen wederkeren de behoeftigen, die de zelve zouden hebben verlaten om zich aen de bedelary en de landzwerfing over te leveren, en dat de bedelaren, door de regtbank, veroordeeld en ter beschikking van het stadbestuer gesteld, voortaan naer hunne wederzijdsche gemeenten zullen worden teruggeleid, op dat het arbbestuur, ten hunnen opzichte, zijne pligten vervullende, hen volgens hunne noodwendigheden te hulpe kome.

Van uwen kant, verzoek ik UE aen uwe veldwachters en politie beambten voor te schrijven dat zij uit alle hunne magt, de werking der gendarmerie behooren te ondersteunen.

Het zal van belang zijn, mijnheeren, dat de vorenstaende bevelen, door het stadsbestuer gegeven, de meest mogelijke openbaarheid ontvangen.

In de gemeenten ten platten lande zullen deze bevelen ter kennis der bestuurders moeten worden gebracht, bij wege van afkondiging, op twee achtereenvolgende zondagen, na het uigaen der goddelijke diensten.

Voor den gouverneur.

Het lid der bestendige deputatie van den provincialen raed, gedelegeerd.

Get. Aug. De Cock. »

Gedaen ten stadhuize den 23 december 1846.

Ter ordonnantie Burgemeester en schepenen
De secretaris [getekend] [getekend] ”

¹⁷² SAO, MGA, Verslagen van de collegebijeenvkomsten, Boek van 1842 tot 1848: Zitting van 23.12.1846

6.7 Inleiding van E. Van Cauwenberghe op heruitgave van verordening (1538) tegen bedelarij¹⁷³

“Vlaenderen, zegt M. De Decker ⁽¹⁾, deelt met Italie de eer van de magtigste volkeren van Europa vooruitgestreven te zyn door zyne vroegtydige en tegelyk verstandige ontwikkeling zyner gestichten van weldadigheid.

Edoch, eenige schryvers, geleid door hunne nationale eigenliefde, hebben Vlaenderen, ten voordeele van Frankryk, Engeland, Spanje en eenige andere magtige staten, willen ontrooven van zyne edele en vruchtbare voordrachtlyfde in de oplossing der maetschappelyke kwestien, welke het menschedom moeten hervormen.

’t Is aldus dat men gepoogd heeft in de spaensche geschriften en in de engelsche wetgeving, de eerste sporen te vinden van de BESTUERLYKE BETEUGELING DER BEDELARY. Deze kwestie, zonder twyfel de belangrykste van al degenen rakende de zedelyke en stoffelyke verbetering der lydende en vernederde bevolking, werd reeds van de eerste helft der XVI^{de} eeuw in de Vlaenderen ten gronde onderzocht. De pragmatische verordening van Keizer Karel V, van den 7 october 1531 laet ten dezen opzigte geen twyfel bestaen.

Vermaerde geschiedschryvers spreken met lof van de verordeningen omtrent dit tydstip vastgesteld door de steden Yperen, Brugge, enz., om de bedelary af te schaffen en de gezonde bedelaers te doen werken; maer niemand, weten wy, heeft die documenten hervoortgebracht, welke voorzeker voor de nationale geschiedenis van alle belang niet ontbloot zyn, des te meer daer men ten huidigen dage, in het midden der smerten die de werkende klas teisteren, zoekt om het onderbroken werk der oprechte beschaving weder aen de hand te vatten. Deze taek, welke de twee staetkundige partyen die het land verdeelen, bezig houdt, biedt talryke moeijelykheden aen, die des niettemin dringendheidshalve moeten opgelost worden.

Het toeval heeft ons in de archieven der kerk van O. L. V. te Pamele (parochie van Audenaerde) ^(1²), eene oorspronkelyke kopy doen vinden der schikkingen van Audenaerdes Magistraet, vastgesteld by wyze van verordening, den 29 october 1538, over de BESTUERLYKE BETEUGELING DER BEDELARY.

Wy leveren dit onuitgegeven bewysstuk aen de ruchtbaerheid, omdat het schikkingen bevat die weerdig zyn de aendacht van het openbaer te vestigen.

In het aenschyn van dit document moeten wy bekennen, dat, na drie eeuwen aenhoudende worsteling, de beschaving nog geen wezenlyken voortgang gedaen heeft in de verbetering van het lot der noodlydende klas. In die eeuw, welke wy van duisterheid beschuldigen, werkte de maetschappy alreede om de aelmoes door opvoeding en het werk te vervangen. Indien dees grondbeginsel, dat ten hedigen dage nog in beraedslaging is, in deze verordening niet klaerblykend is aangestipt, ziet men echter in ieder artikel zyne edelmoedige neigingen doordringen jegens de oplossing dier groote maetschappelyke kwestie.

Wy hebben het onnoodig geoordeeld dit belangryke document te ontleden; eene letterlyke overneming zal voldoende wezen om de ongeloofigsten te overtuigen.”

(1) Études hist. et critiques sur les monts-de-piété en Belgique

(1²) Wy zyn aen den heer advokaet Debuck den toegang tot de archieven dier kerk verschuldigd

Andere bronnen voor de vraag: ‘hoe moeten de armen worden behandeld’:

Artikelenreeks “Over de organisatie van het werk in het district Oudenaarde”	46
Voorstel in de <i>Gazette van Audenaerde</i> : Toevlucht der Armen (23.11.1845)	176
Brief van armmeester E. Van Cauwenberghe in de <i>Gazette van Audenaerde</i>	144
Aanklacht tegen beteuugeling van de bedelarij (<i>Gazette van Audenaerde</i> , 21.12.1845)	192

¹⁷³ CAUWENBERGHE (Edouard. Fr. Van), Verordening van het magistraet van Audenaerde vastgesteld den 29 october 1538 over de bestuerlyke beteuugeling der bedelary, Oudenaarde, Drukkery van Charles de Vos, Hoogstraet, 1853, p. 3-6